

Handwritten signature

დ. კარიჭავჭილი

**ქართული ენის
გრამატიკა**

ეტიმოლოგია

დ. კარიჭავჭილი

ქართული ენის გრამატიკა

ეტიმოლოგია

12 ტაბულით

4246

1929

სახელგამი — ტფილისი

გმც-ბა „ზარია ვოსტოკ“-ს სტამბა. რუსთაველის პრ., 36.
შეკვეთა № 764. ტირაჟი 2000. მთავლიტი № 1628.

გ ა მ ო მ ც ე მ ლ ო ბ ი ს ა ზ ა ნ .

დავით კარიჭაშვილის ეს შრომა იბეჭდება იმ სახით, რა სახითაც დამზადებული იყო გამოსაცემად 1924 წელს. ავტორის სიცოცხლეში (გარდაიცვალა 1927 წ. 26 ივლისს) ვერ მოხერხდა მისი გამოცემა, მიუხედავად სახელმწიფო სამეცნიერო საბჭოს 1924 წლის 17 ივლისის დადგენილებისა, რომლის თანახმად დ. კარიჭაშვილის ქართული ენის გრამატიკის დაბეჭდვა სასურველად იქნა ცნობილი.

ეჭვი არ არის, გამოცემამ ბევრი დაჰკარგა ავტორის უშუალო ხელმძღვანელობას მოკლებულმა. სტამბაში ასაწყობად გადაცემამდე მას შეეძლო დედნის გადასინჯვა და ბეჭდვის პროცესში წამოჭრილ ტექნიკურ დაბრკოლებათა უკეთესად მოგვარება.

მაგრამ, მიუხედავად ამისა, სახელგამი მაინც აქვეყნებს ამ შრომას იმ მოსაზრებით, რომ ქართული ენის ფორმები ჯერ-ჯერობით იმდენად დაუმუშავებელია და შეუსწავლელი, რომ ასეთი შრომის გამოცემა უსათუოდ დიდ სარგებლობას მოუტანს როგორც სამეცნიერო დარგის მუშაკებს, ისე პედაგოგებსა და მოსწავლე ახალგაზრდობას.

სახელმწიფო გამომცემლობა.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

თავი პირველი

გვ.

1. ბგერა. ასო	1
2. მარცვალი. სიტყვა	
3. სიტყვის შემადგენელი ნაწილები	3
4. სხვადასხვაგვარი სიტყვები	4
5. საბოლოოებელი, ძირმსახი, ძირი	5

თავი მეორე

არსებითი სახელი

1. სხვადასხვაგვარი არსებითი სახელი	7
2. არსებითი სახელის რიცხვი	8
3. ბრუნვა	8
4. ბრუნვის საზოგადო წესითგან გამონაკლისნი	13
5. მრავლობითი რიცხვის ნაკეთის ბრუნვა მხოლოდობის და მრავლობის რიცხვში	15
6. გვარეულობის ან ოჯახის სახელი	15
7. ძირის ცვლა ბრუნვაში	16
8. ბრუნვაში ერთმანერის დამხმარე სიტყვები	18

თავი მესამე

დასართავი სახელი

1. სხვადასხვაგვარი დასართავი სახელი	16
2. დასართავი სახელების ბრუნვა	16
3. დასართავი სახელის ბრუნვა, როცა არსებით სახელთან არის გადაბმული	21
4. არსებითი სახელის ნათესავობითი საბრუნავის ნაკეთი, დასართავად ქცეული	23
5. ხარისხები	25
6. დასართავი სახელების ძირის ცვლა ბრუნვაში	26
7. დასართავი სახელების წარმოება	26
8. დასართავი სახელის მნიშვნელობით ხმარებული არსებითი სახელი	28

თავი მეოთხე

რიცხვითი სახელი

1. სხვადასხვაგვარი რიცხვითი სახელი	30
2. რიცხვითი სახელების ბრუნვა	30
3. რიცხვითი სახელების ხარისხი	36
4. რიცხვითი სახელების შედგენილობა	36
5. თვლის სისტემა	36

თავი მისუთა

ნაცვალსახელი

1. სხვადასხვაგვარი ნაცვალსახელი	86
2. პიროვნებითი ნაცვალსახელები	88
3. კუთვნილებითი ნაცვალსახელები	40
4. მახვილებელი ნაცვალსახელები	41
5. ყითხვითი ნაცვალსახელები	42
6. მკაცვშირებელი ნაცვალსახელები	44
7. მსაზღვრელი ნაცვალსახელები	44
8. განუსაზღვრელი ნაცვალსახელები	46
9. მსგავსეხვედრებითი ნაცვალსახელები	46
10. ურთიერთობითი ნაცვალსახელები	47

თავი მუქმსო

ზ მ ნ ა

1. ზმნის განსახელებანი	48
2. ზმნის სახეები	48
3. მიმოხრა	48
4. პირები	49
5. მიმართები	49
6. რიცხვი	49
7. დროები	50
8. კილოები	51
9. ზმნათა გვარები	51
10. ზმნათა ხარისხები	52
11. ზმნათა ჯგუფები	58
12. მიმოსაბრელი ზენართები და ქვენართები	54
13. პირმსახი	54
14. მიმართმსახი	55
15. ძირმსახი	56
16. საბოლოებელი	56
17. მოქმედებითის და ვნებითის თვისების ნაკვთები	58
18. სხვადასხვანაირი მიმოხრა	59
19. პირველნაირი მიმოხრა	60
20. მეორენაირი მიმოხრა	75
21. მესამენაირი მიმოხრა	88
22. მეოთხენაირი მიმოხრა	91
23. მეხუთენაირი მიმოხრა	94
24. მეექვსენაირი მიმოხრა	95
25. მეშვიდენაირი მიმოხრა	96
26. ნაკეთთა ჯგუფები	109
27. ზმნასართავეების წარმოება	112
28. ზმნის სახეების წარმოება	118
29. აწერილობითი მიმოხრა	120

თავი მეთხუთმედი

ზმნისართი

1. სხვადასხვაგვარი ზმნისართები	121
2. ზმნისართების წარმოება	122
3. ზმნისართისებური წინადადებათა ან ნატყვები	122
4. აღმატებითი ხარისხი	122

თავი მეხუთე

თანდებული

1. სხვადასხვაგვარი თანდებულები	124
2. თანდებულების სხვაგვარს სიტყვებთან გადაბმა	124

თავი მეცხრე

მაკავშირებელი	127
-------------------------	-----

თავი მეთექვსმედი

შორისდებული	128
-----------------------	-----

თავი მეთერთმედი

ნაწილაკი	129
--------------------	-----

თავი მეთორმედი

ფონეტიკა	130
--------------------	-----

ტაბულაჲი

- ტაბულა I. ზმნისართის ნაკვეთების საბოლოოებლები.
- „ II. პირველნაირი მიმოხრა.
  - „ III. მეორენაირი მიმოხრა.
  - „ IV. მესამენაირი მიმოხრა.
  - „ V. მეოთხენაირი მიმოხრა.
  - „ VI. მესუთენაირი მიმოხრა, პირველი ჯგუფი.
  - „ VII. მესუთენაირი მიმოხრა, მეორე ჯგუფი.
  - „ VIII. მესუთენაირი მიმოხრა, მესამე ჯგუფი.
  - „ IX. მეექვსენაირი მიმოხრა.
  - „ X. თავისებური გარდამავალი ზმნები.
  - „ XI. თავისებური გარდუქვალი ზმნები.
  - „ XII. აწერილობითი მიმოხრა.

თ ა ვ ი კ ი რ ვ ე ლ ი

1. **ბგჳრა, ასო.** ქართულ ენას აქვს ოცდაცამეტი ბგერა, რომელნიც გამოიხატებიან შემდეგი ნიშნებით ანუ ასოებით: ა, ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ, თ, ი, კ, ლ, მ, ნ, ო, პ, უ, რ, ს, ტ, უ, ფ, ქ, ლ, ყ, შ, ჩ, ც, ძ, წ, ჳ, ხ, ჯ, ჰ.

ბგერა, რომელიც ძარტოდ-ძარტო თავისუფლად და ადვილად გაჰოითქმის და მკაფიოდ ისმის, იწოდება ხმოვანად, ხოლო ის ბგერა, რომელიც ძარტოდ-ძარტო, ხმოვან ბგერასთან შეუერთებლად, ძნელად გაჰოითქმის, იწოდება თანხმოვანად.

ხმოვანი ბგერა ხუთია: ა, ე, ი, ო, უ.

თანხმოვანი ბგერა ოცდარვაა: ბ, გ, დ, ვ, ზ, თ, კ, ლ, მ, ნ, პ, უ, რ, ს, ტ, ფ, ქ, ლ, ყ, შ, ჩ, ც, ძ, წ, ჳ, ხ, ჯ, ჰ.

ყველა ასოების კრებულს ჰქვია ანბანი.

ძველს ქართულს მწერლობაში იხმარებოდა კიდევ რავდენიმე ასო, რომელნიც ან განსაკუთრებულს, ეხლა დავიწყებულს ბგერებს გამოხატავდნენ, ან უცხო ენების ანბანის მიბაძვით არიან შემოღებულნი. ეს ასოები არიან: ც, ა, ჳ, კ, ჴ, ჶ, ჷ, ამათში ძველ ქართულში არსებულ ბგერებს გამოხატავდნენ: ა (ნახევარ-ი), კ (ღრმა-ხ) და ჴ (ნახევარ-უ). ბერძნული ანბანის მიბაძვით შემოღებულნი არიან ძველადვე ც, ჳ და ჴ (ეტა, იფსილონ და ომეგა), სპარსულ-ევროპულის ანბანის მიბაძვით შემოღებულა მეჩვიდმეტე საუკუნეში ჴ, სომხურის მიბაძვით მეთორამეტე საუკუნეში—2.

ქ ხატავს უცხო ბგერას, რომელსაც ქართველი ხალხი სცვლის ბგერით ფ. მაგალ., ხალხი ამბობს სუფრა და არა სუქრა, ფაბრიკა და არა ქაბრიკა, ფორმა და არა ქორმა. ეს ბგერა ახლა ისმის მხოლოდ ერთს შორისდებულში: იქ!

ასოს 2 მის შემომღები ანტონ კათოლიკოზი ხმარობდა იმისთანა სიტყვებში, რომლებშიაც რავდენსამე თანხმოვან ბგერას თავი მოყრილი აქვს ერთად, ამ ბგერათა შორის, მაგალ., შედგგმული, განღმრთობილი, ძალისამებრ.

თანხმოვანი ბგერები, იმის მიხედვით თუ რომელი ორგანოს სწულალებით ან როგორ გაჰოითქმიან, არიან: ბაგისმიერნი: ბ, მ, პ, ფ; ხახისმიერნი: გ, კ, ქ, ლ, ყ, ხ; ენისწვერისმიერნი: ლ, ნ, რ; ბავით-

მკროლავი: ვ; ყელითმკროლავი: ჰ; მარტივი ენაკბილისმიერნი: დ, თ, ტ; სისინანი: ზ, ს; შიშინანი: უ, შ; სისინა ენაკბილისმიერნი (რთულნი): ც, ძ, წ; შიშინა ენაკბილისმიერნი (რთულნი): ჩ, ჰ, ჯ.

ქართული ანბანი სამნაირია: მთავრული, ნუსხა ხუცური და მხედრული მრგვალი. ახალ მწერლობაში მხოლოდ მხედრული ანბანი იხმარება, მთავრული და ნუსხა ხუცური კი მარტო საეკლესიო წიგნებში.

ეს სამგვარი ანბანი წარმოებულია ერთი მეორისაგან. უძველესია მთავრული, მისგან წარმოებულია ნუსხა ხუცური, ხოლო ნუსხა ხუცურიდან—მხედრული.

ასოები ანბანებში ჩვეულებრივ ამ რიგზე არიან დალაგებულნი:

ა, ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ, ც, თ, ი, კ, ლ, მ, ნ, ა, ო, პ, ყ, რ, ს, ტ, უ, ჯ, ფ, ქ, ლ, ყ, შ, ჩ, ც, ძ, წ, ჰ, ხ, კ, ჯ, ჰ, მ, ფ, ჯ, უ.

უძველეს ნაშთებში უბგერა ორის ასოთი გამოიხატება: ოჰ, მხოლოდ შემდეგში შემოიღეს ერთი ასო მის გამოსახატავად.

ასო უ მწერლობაში (ისიც მხოლოდ ნუსხა ხუცურში და მხედრულში) ძლიან გვიან გაჩნდა (მეთვრამეტე საუკუნეში). წინად მის ნაცვლად იხმარებოდა ოჰ ან უ, ახალს მწერლობაში კი მის ნაცვლად იხმარება ვ.

ამნაირად ძველს ქართულს მწერლობაში ნახსარია სულ 41 ასო, რომელთაგან ახლანდელს მწერლობაში აღარ იხმარება შემდეგი რვა: ც, ა, ჯ, კ, მ, ფ, ჯ, უ.

2. მარცვალი, სიტყვა. თვითეული სმოვანი ბგერა, ცალკე ან შეერთებული ერთს ან ორს თუ მეტს თანსმოვან ბგერასთან, შეადგენს მარცვალს, მაგალ., ა, ბა, ე, გე, ი, დი, ო, ვო, უ, ზუ, თხა, კმა, ბრძე და სხვ.

იმისთანა მარცვალს ან მარცვალთა კრებულს, რომელსაც რამე მნიშვნელობა აქვს ან რომელიც რამე ცნებას გამოხატავს, ჰქვია სიტყვა, მაგალ. და, ძმა, ბიძა, დედა, წამალი, გასავალი.

სიტყვა შედგება ერთის ან რავდენისამე მარცვლისაგან. იმის მიხედვით თუ რავდენს მარცვალს შეიცავს, სიტყვა იქნება: ერთ-მარცვლოვანი, მაგალ., ხე, რუე, ხბო, ტყე; ორმარცვლოვანი, მაგალ., მა-მა, დე-და, პუ-რი, ხი-დი; სამმარცვლოვანი, მაგალ., ქა-თა-მი, წა-მა-ლი, ვე-ნა-ხი; ოთხმარცვლოვანი, მაგალ., შეე-ნი-ე-რი, კი-ან-ქე-ლა, დი-დე-ბუ-ლი; ხუთმარცვლოვანი, მაგალ., გა-კე-თე-ბუ-ლი; მო-მზა-დე-ბუ-ლი, გან-წი-რუ-ლე-ბა. ამნაირად სიტყვა არის იმდენ-მარცვლოვანი, რავდენს მარცვალსაც შეიცავს. ხუთზე მეტის მარცვლის შემცველ სიტყვას საერთოდ ეწოდება მრავალმარცვლოვანი.

3. სიტყვის შემადგენელი ნაწილები. სიტყვის ნაწილები განიხილებიან აგრეთვე იმის მიხედვით თუ რა მნიშვნელობა აქვს სიტყვის ცნების გამოხატვისათვის. ასეთი ნაწილებია: **ფუძე, ქვენართი და ზენართი.**

ფუძე არის სიტყვის ის ნაწილი, რომელიც უმთავრესად ხატავს სიტყვის ცნებას. **ქვენართი** ფუძეს მისდევს და უფრო მკაფიოდ განსახლურავს მის ცნებას ისე როგორც **ზენართი**, რომელიც ფუძეს წინ უძღვის. მაგალ., სიტყვა **საწერელი** შედგება ფუძისაგან **წერ**, ქვენართებისაგან **ელ** და **ი** და **ზენართისაგან** **სა**.

არ არის აუცილებელი, რომ სიტყვაში სამივე ნაწილი იყვეს. ზოგი სიტყვა მარტო ფუძისაგან შედგება, მაგალ., **წინ, ხვალ, ჯერ**. ზოგს მხოლოდ ფუძე და ქვენართი აქვს, მაგალ., **ხ-ე, წილ-ი, მზ-ა**. ზოგი კი სამივე ნაწილისაგან შედგება, მაგალ., **სა-ქმ-ე, სი-ცხ-ე, ნა-წილ-ი**. ამ სიტყვებში ფუძეებია: **ქმ, ცხ, წილ**; ქვენართებია **ე, ე, ი**; ზენართებია: **სა, სი, ნა**. ამასთან შეიძლება სიტყვას ჰქონდეს რავედენიმე ზენართი და რავედენიმე ქვენართი. მაგალ., სიტყვაში **მო-მა-კვდ-ავ-ი** არის ორი ზენართი (**მო, მა**) და ორი ქვენართი (**ავ, ი**), ფუძეა **კვდ**; სიტყვაში **გა-ნათ-ლ-ებ-ულ-ი** არის ერთი ზენართი (**გა**), ოთხი ქვენართი (**ლ, ებ, ულ, ი**), ფუძეა **ნათ**.

ხშირად სიტყვა შემდგარია ორის ან სამის სხვადასხვა სიტყვისაგან და ამიტომ ამ სიტყვას აქვს ორი ან სამი ფუძე, მაგალ., **პურმარილი** (**პური, მარილი**), **თავდადებული** (**თავი, დადებული**), **მალაკეთილშობილება** (**მალალი, კეთილი, შობილება**).

ამისთანა რთულ სიტყვებში, იმის გარდა რომ თვითთულს შემადგენელს სიტყვას შეიძლება ჰქონდეს თავისი შემადგენელი ნაწილები, ხშირად არის ხოლმე საერთო ზენართი და ქვენართი, მაგალ., **გა-პურმარილ-იან-ებ-ა**.

ერთის ფუძის მქონე სიტყვა იწოდება **მარტივად**, ორის ან მეტი ფუძის მქონე **რთულად**.

სიტყვების **ზენართებია**: **სა** (**სა-წერ-ი**), **სი** (**სი-ცივ-ე**), **მ** (**მ-სახ-უო-ი**) **მა** (**მა-ვნ-ე**), **მე** (**მე-ლორ-ე**), **მი** (**მი-სვლ-ა**), **მო** (**მო-რ-ევ-ა**), **ა** ან **ალ** (**ა-დგ-ომ-ა, ალ-დგ-ომ-ა**), **წა** ან **წარ** (**წა-შლ-ა, წარ-შლ-ა**), **გა** ან **გან** (**გა-ზიდ-ვა, გან-ზიდ-ვა**), **და** (**და-კლ-ა**), **შე** (**შე-მოს-ვა**), **ჩა** (**ჩა-ქსოვ-ა**), **ვ** (**ვ-ხნ-ავ**), **გ** (**გ-წვ-ავ**), **მ** (**მ-ქრ-ი**), **გვ** (**გვ-ცნ-ობ**), **ა** (**ა-წერ**), **ე** (**ე-რიდ-ებ-ა**), **ი** (**ი-დგ-ა**), **უ** (**უ-მღერ, უ-შნ-ო**), **ჰ** (**ჰ-კლ-ავ-ს**), **ს** (**ს-დ-ებ**), **ნა** (**ნა-კერ-ი**) და სხვ.

ქვენართებია: **ა** (**ძმ-ა**), **ე** (**რძ-ე**), **ი** (**კაც ი**), **ო** (**ხბ-ო**), **უ** (**კრ-უ**), **ალ** (**გულ-ად-ი**), **ავ** (**მ-კითხ-ავ-ი**), **ამ** (**ნა-თქვ-ამ-ი**), **აკ** (**წიგნ-აკ-ი**),

აღ (მ-კრთ-აღ-ი), ან (სუქ-ან-ი), არ (წყნ-არ-ი), ებ (ვ-ა-კეთ-ებ, მთ-ებ-ი), ევ (ნა-ენ-ევ-ი), ეთ (კახ-ეთ-ი), ვ (კითხ-ვ-ა), თ (ვ-ს-თხოვ-თ), ივ (მხრ-ივ), ით (რიცხვ-ით-ი), ინ (სლოკ-ინ-ი), ილ (კბ-ილ-ი), ის (სა-ხნ-ის-ი), იან (კლდ-იან-ი), იერ (შეგნ-იერ-ი), ეულ (მაშ-ეულ-ი), ობ (ქმ-ობ-ა), ლ (კომ-ლ-ი), მ (დგ-მ-ა), ნ (თოხ-ნ-ა), ოვან (ხმ-ოვან-ი), ოსან (ქუდ-ოსან-ი), ომ (სტ-ომ-ა), რ (სი-მამ-რ-ი), ს (ნებ-ს-ით-ი), ულ (ხნ-ულ-ი), უნ (კაც-უნ-ა), ურ (მხეც-ურ-ი), ს ან სა (კაც-ს ან კაც-სა), მ, მა ან მან (მზ-ე-მ, მზ-ე-მა ან მზ-ე-მან), თ ან თა (წელ-თ ან წელ-თა), ნი (დღ-ე-ნი), ნო (ქმ-ა-ნო), დ (ვ-კეთ-დ-ებ-ი), ებრ (მ-თვარ-ებრ-ი), ობრ (კაც-ობრ-ივ-ი) და სხვ.

სიტყვის ბოლო ბგერა ან ბგერები იწოდება სიტყვის დაბოლოებად. დაბოლოებად შეიძლება მიღებულ იქნას ერთი, ორი, სამი და მეტი ბგერაც. მაგალ., სიტყვაში ადამიანი დაბოლოებად ჩაითვლება ი-ც, ნი-ც, ანი-ც, იანი-ც, მიანი-ც. ამნაირად დაბოლოება არ არის სიტყვის შემადგენელი ნაწილი, არამედ იგი არის ხელოვნურად, რაზე მიზნით (მაგალ., რითმისთვის) მოკვეთილი სიტყვის ბოლო დიდი თუ პატარა ნაწილი.

4. სხვადასხვაგვარი სიტყვები. სიტყვები სხვადასხვა გვარიანი არიან იმის მიხედვით თუ რა ცნებას გამოხატავენ.

ა) ის სიტყვები, რომლებიც მყოფის ან მყოფად წარმოდგენილის საგნის ცნებას აღნიშნავენ, არსებით სახელად იწოდებიან, მაგალ., ხე, მზე, ქვა, კაცი, ცხოველი, ცა, სინათლე, სიკეთე, ვაჟკაცობა, სული, ეშმაკი.

ბ) სიტყვები, რომლებიც არსებითი სახელის ვითარებას აღნიშნავენ, დასართავ სახელად იწოდებიან, მაგალ., ბრწყინვალე (მზე), მაღალი (ხე), მაგარი (ქვა), გონიერი (კაცი), გარეული (ცხოველი), დიდი (სინათლე), უზომო (სიკეთე), შესამჩნევი (ვაჟკაცობა), კეთილი (სული), მაცდური (ეშმაკი), ქვიანი (გზა), კლდოვანი (მთა), მამაპაპეული (ქონება), წითელი (დროშა), ჩქარი (ნაბიჯი).

გ) სიტყვები, რომლებიც რიცხვს, რაოდენობას ან რიგს აღნიშნავენ, რიცხვით სახელად იწოდებიან, მაგალ., ერთი, ორი; პირველი, მეორე; ნახევარი, მესამედი, ნაასალი; სამ-სამი, ოთხ-ოთხი; ორიოდ, ხუთიოდე; ორკაცი, ათკაცი; ათგზობითი; ცოტა, ბევრი, მრავალი.

დ) სიტყვები, რომლებიც არსებითი სახელის, დასართავი სახელის და რიცხვითი სახელის მაგიერ იხმარებიან, ნაცვალსახელად იწოდებიან, მაგალ., მე, შენ, ის, ეს, ეგ, იგი, ჩემი, შენი, ჩვენი, თქვენი, ყველა, ყველაფერი, ყოველი, რა, რომელი, ვინ, რაც, რო-

მელიც, ვინც, თვით, თვითონ, თვითიული, ესეთი, ეგეთი, იხეთი, ამნაირი, მაგნაირი, იმნაირი, ამოდენი, იმოდენი, მაგოდენი, რავდენი, რავდენიც.

ე) სიტყვები, რომლებიც საგნის მოქმედებას, მდგომარეობას ან ყოფას აღნიშნავენ, ზმნად იწოდებიან, მაგალ., წერა, წოლა, ვლა.

ვ) სიტყვები, რომლებიც მოქმედების, ყოფის, მდგომარეობის ვითარებას ან გარემოებას აღნიშნავენ, ზმნისართად იწოდებიან, მაგალ., კარგად, ძრიელ, ახლო, გვიან, წინად, შემდეგ, ერთად, უკვე.

ზ) სიტყვები, რომლებიც საგანთან მოქმედების ან მდგომარეობის დამოკიდებულებას აღნიშნავენ, თანდებულად იწოდებიან, მაგალ. გან, თვის, ზე(დ), ში, თან, შორის, გამო, გარდა, ურთ.

ც) სიტყვები, რომლებიც სიტყვების ან აზრების ერთმანერთთან დასაკავშირებლად იხმარებიან, მაკავშირებლად იწოდებიან, მაგალ., და, კი, ხოლო, არამედ, თუ, თუმცა.

თ) სიტყვები, რომლებიც რომლისამე გრძნობის ერთბაშად მოკლე გამოძახილს გამოხატავენ, შორისდებულად იწოდებიან, მაგალ., ახ, უჰ, ოხ, ოჰ, ვაი, ჰაი, ჰეი, ჰოი, ვაშა.

ი) სიტყვები რომელთაც ცალკე არა აქვთ მნიშვნელობა, ხოლო ლაპარაკში მცირეოდნად უცვლიან სიტყვებს მნიშვნელობას, ნაწილაკებად იწოდებიან, მაგალ., ვე, ცა, მცა, კი, ლა, მე.

სიტყვის გვარები არიან ცვალებადნი და უცვალებელნი.

ცვალებადი გვარისანი არიან ის სიტყვები, რომლებიც მეტყველობის დროს იცვლიან ზენართებს ან ქვენართებს, ან ერთთაც და მეორეთაც, ხანდახან კი ფუძესაც რომლისამე ბგერის გამოტოვებით, ჩართვით ან შეცვლით. ესეთი სიტყვის გვარებია: არსებითი სახელი, დასართავი სახელი, რიცხვითი სახელი, ნაცვალსახელი და ზმნა. უცვალებელი გვარისანი არიან ის სიტყვები, რომლებიც არ იცვლიან არც ქვენართს, არც ზენართს და არც ფუძეს უმატებენ ან აკლებენ რასმე. ესენი არიან: ზმნისართი, თანდებული, მაკავშირებელი, შორისდებული და ნაწილაკი.

ნ. საბოლოოებელი, ძირმსახი, ძირი. ცვალებად სიტყვებში იმ ქვენართს, რომელიც იცვლება სიტყვის სხვადასხვა ნაკვთის წარმოების დროს, ჰქვია საბოლოებელი ქვენართი ან მოკლედ საბოლოებელი, რადგან მით ბოლოვდება სიტყვა. ხოლო იმ ქვენართს, რომელიც არ იცვლება, ჰქვია ძირმსახი, რადგან ის ფუძესთან ერთად ასახიერებს სიტყვის ძირს, ე. ი. სიტყვის იმ ნაწილს რომელიც არ იცვლება.

სიტყვაში ვჰგზავნე ე არეს საბოლოებელი, გზავნ—ძირი, რადგან მის სხვადასხვა ნაკვთებია: ვ-ჰ-გზავნ-ე, ჰ-გზავნ-ე, ჰ-გზავნ-ა,

ვ-ჰ-გზავნ-ეთ, ჰ-გზავნ-ეთ, ჰ-გზავნ-ეს. ამ ნაკვთების წარმოების დროს გზავნ რჩება უცვლელად, ხოლო ე იცვლება სხვადასხვანაირად: ხან ა ჩნდება მის მიგიერ, ხან ეთ, ხან ეს. თვითონ ძირი გზავნ შედგება ორის ნაწილისაგან: ფუძისაგან გზ და ძირმსახისაგან ავნ.

არ უნდა ავრიოთ ერთმანერთში ფუძე და ძირი. შეიძლება შემთხვევით რომელსამე სიტყვაში ფუძე და ძირი ერთი და იგივე იყვეს, როგორც მაგალითად სიტყვაში გზა, სადაც გზ ფუძეც არის და ძირიც, მაგრამ საზოგადოდ კი ფუძე და ძირი ერთი და იგივე არ არის, როგორც მაგალითად სიტყვაში გზავნა, სადაც ფუძეა გზ, ხოლო ძირია გზავნ.

თ ა ვ ი მ ე ო რ ე

არსებითი სახელი.

1. **სხვადასხვაგვარი არსებითი სახელი.** არსებითი სახელი, თუ იგი ყველა ერთგვარს საგანს აღნიშნავს, **საზოგადო სახელად** იწოდება. მაგალ., **ქალაქი, მდინარე, კაცი** საზოგადო სახელებია, რადგან ამ სახელებით აღინიშნებიან ყველა ერთგვარი საგნები: ქალაქები, მდინარეები, კაცები. თუ არსებითი სახელი აღნიშნავს ერთს რომელსავე საგანს სხვა მის მსგავს საგნებში გასარჩევად, **საკუთარ სახელად** იწოდება. მაგალ., **ტფილისი, მტკვარი, შალვა** საკუთარი სახელებია, რადგან ისინი აღნიშნავენ ერთერთს ქალაქს, ერთერთს მდინარეს, ერთერთს კაცს.

ხშირად ერთი და იგივე საკუთარი სახელი რავედენსავე ქალაქს, მდინარეს, კაცს ეწოდება ხოლმე. ამისთანა შემთხვევაში ერთსახელიანს საგნებში ან პირებში ერთის გასარჩევად მის სახელს ემატება კიდევ ზედმეტი სახელი. მაგალ., გერმანიაში არის ორი **ფრანკფურტი**. ამ ორის ქალაქის ერთმანერთში გასარჩევად ერთს უწოდებენ მაინის **ფრანკფურტს**, მეორეს **ოდერის ფრანკფურტს**. რუსეთში ორი მდინარეა, რომელთაც ჰქვიათ **დვინა**. ერთმანერთში გასარჩევად ერთს უწოდებენ **ზედმეტად დასავლეთის დვინას**, მეორეს—**ჩრდილოეთის დვინას**. საქართველოში იყო რავედენივე მეფე, რომელთაც **ბაგრატი** ერქვათ. მათ გასარჩევად ერთის სახელს ზედ ერთვის **პირველი**, მეორისას—**მეორე**, მესამისას—**მესამე** და სხვ. ჩვეულებრივ კი ადამიანების ერთმანერთში გასარჩევად საკუთარ სახელს ემატება გვარის სახელიც.

იმის მიხედვით თუ როგორს საგანს აღნიშნავს—სულიერს, უსულოს თუ განყენებულს, არსებითი სახელი არის: **სულიერი** საგნის სახელი, მაგალ., **ცხენი, უსულო** საგნის სახელი, მაგალ., **მთა** და **განყენებული** საგნის სახელი, მაგალ., **სიბრძნე**.

არსებითი სახელის ხასიათი აქვს აგრეთვე მოქმედების და მდგომარეობის სახელს, რომელსაც ჰქვია **სახელზმნა** და რომელიც **ზმნასაც** ეკუთვნის, მაგალ., **კითხვა, გვა, წოლა, ჯდომა**.

2. არსებითი სახელის რიცხვი. როდესაც არსებითი სახელი გამოხატავს საგნის ერთს რიცხვს, მაშინ არსებითი სახელი **მხოლოდითი რიცხვისაა**, მაგალ., **ქვა, ხე, ცხოველი**. ხოლო როცა იგივე არსებითი სახელი გამოცვლილის დაბოლოებით ერთზედ მეტს აღნიშნავს, მაშინ იგი **მრავლობითი რიცხვისაა**, მაგალ., **ქვები, ხეები, ცხოველები**. ამნაირად არსებითს სახელს ორი რიცხვი აქვს: **მხოლოდითი და მრავლობითი**.

თუ რომლისამე არსებითი სახელის ცნება ისეთია, რომ მისი მრავლობითს რიცხვში წარმოდგენა არ შეიძლება, მაშინ არც ის არსებითი სახელი იხმარება მრავლობითს რიცხვში. ასეთები არიან მომეტებულიად განყენებული საგნების ამნიშვნელი არსებითი სახელები და სახელზმნები, მაგალ., სიბრძნე, სიმდიდრე, სირცხვილი, ჭამა, წერა, ცხოვრება და სხვ.

3. ბრუნვა. იმ დამოკიდებულების გამოსახატავად, რომელიც არსებობს საგნების შორის ან საგნისა და მოქმედების თუ მდგომარეობის შორის, არსებითი სახელი ღებულობს ბოლოში სხვადასხვა საბოლოებელს ქვენართს, მაგალ., **კაც-ი, კაც-ის, კაც+ს, კაც-მა, კაც-ით; კაც-ად, კაც-ო, კაც-ნი, კაც-თა, კაც-ნო**. სიტყვის საბოლოებლების ასეთს ცვლას ჰქვია **ბრუნვა**, ხოლო თვით სიტყვის შეცვლილ ნაკვთს **საბრუნავი**.

არსებითი სახელები იბრუნებიან როგორც მხოლოდითს რიცხვში, ისე მრავლობითში.

ძველად ქართულს ენაში მხოლოდ ერთი ბრუნვა ყოფილა, რადგან ყოველი არსებითი სახელი ბოლოვდებოდა **ი-ბგერით**. შემდეგში ხმოვანი ძირმსახების შემდეგ **ი** შესუსტებულა და ქცეულა **ე-ბგერად**, ასე რომ წინად რომ იტყოდნენ **მამა-ი, მზე-ი, ხბო-ი, კუ-ი**, შემდეგში ამბობდნენ: **მამა-ე, მზე-ე, ხბო-ე, კუ-ე**. უფრო გვიან ეს უკანასკნელი **ე-ბგერა** ისე შესუსტებულა, რომ სრულებით გამქრალა და ზემოთ ჩამოთვლილ სიტყვებს მიუღიათ ის სახე რაც დღეს აქვსთ: **მამა, მზე, ხბო, კუ**.

რაკი სახელობითი საბრუნავის საბოლოებელი ყველა სიტყვებში ერთგვარი იყო, ცხადია, სხვა საბრუნავების საბოლოებლებიც ერთგვარნი იქნებოდნენ ყველა სიტყვებისთვის.

ამის მიხედვით ძველისძველად ქართული არსებითი სახელების ბრუნვა დაახლოვებით ასეთი უნდა ყოფილიყო:

მხოლოებითი რიცხვი

კაც-ი	მამა-ი	მზე-ი	ბბო-ი	კუ-ი
კაც-ისა	მამა-ისა	მზე-ისა	ბბო-ისა	კუ-ისა
კაც-სა	მამა-სა	მზე-სა	ბბო-სა	კუ-სა
კაც-მან	მამა-მან	მზე-მან	ბბო-მან	კუ-მან
კაც-ითა	მამა-ითა	მზე-ითა	ბბო-ითა	კუ-ითა
კაც-ად	მამა-ად	მზე-ად	ბბო-ად	კუ-ად
კაც-ო	მამა-ო	მზე-ო	ბბო-ო	კუ-ო

მრავლობითი რიცხვი

კაც-ნი	მამა-ნი	მზე-ნი	ბბო-ნი	კუ-ნი
კაც-თა	მამა-თა	მზე-თა	ბბო-თა	კუ-თა
კაც-ნო	მამა-ნო	მზე-ნო	ბბო-ნო	კუ-ნო

ხმოვანი ძირმსახის შემდეგ ი-საბოლოებელის მოსპობასთან ერთად სხვა საბრუნავებშიაც მოხდა ცვლილება, სახელდობრ: აი და ეი გადაიქცა ი-ბგერად, აა—ა-ბგერად, ეა—ე-ბგერად, ოი და ოა—ო-ბგერად, უი და უა—უ-ბგერად, რის გამო საბრუნავი საბოლოებლები სხვადასხვა სიტყვებისათვის სხვადასხვანაირნი შეიქნენ.

ახალ ქართულ ენაში ბრუნვა ოთხნაირია: პირველი, მეორე, მესამე და მეოთხე.

პირველ ბრუნვას ეკუთვნიან ის არსებითი სახელები, რომელთა ბოლო ბგერა არის ი, მაგალ., ქარ-ი; **მეორე** ბრუნვას ის არსებითი სახელები, რომელთა ბოლო ბგერა არის ა, მაგალ., დედ-ა; **მესამე** ბრუნვას ის არსებითი სახელები, რომელთა ბოლო ბგერა არის ე, მაგალ., მზ-ე; **მეოთხე** ბრუნვას ის არსებითი სახელები, რომელთა ბოლო ბგერა არის ო ან უ, მაგალ., კალ-ო, კ-უ.

არსებითი სახელების ბოლო ბგერები: ი, ა, ე არიან საბოლოებელი ქვენართები, რადგან ისინი იცვლებიან ბრუნვის დროს, ო და უ ბგერები კი ძირმსახი ქვენართები არიან, რადგან ბრუნვის დროს რჩებიან უცვლელად.

არსებითს სახელს აქვს შვიდი საბრუნავი: სახელობითი, ნათესავობითი, მიცემითი, მოთხრობითი, მოქმედებითი, ცვალებითი და წოდებითი.

მხოლოდითი რიცხვის საბრუნავი საბოლოებლები არიან:

	1 ბრუნვა	2 ბრუნვა	3 ბრუნვა	4 ბრუნვა
სახ.	ი	ა	ე	
ნათ.	ის(ა)	ის(ა)	ის(ა)	ს(ა) ან სი
მიც.	ს(ა)	ას(ა)	ეს(ა)	ს(ა)
მოთხრ.	მა(ნ)	ამ(ა ან ან)	ემ(ა ან ან)	მ(ა ან ან)
მოქმ.	ით(ა)	ით(ა)	ით(ა)	თ(ა) ან თი
ცვალ.	ად(ა)	ად(ა)	ედ(ა)	დ(ა)
წოდ.	ო	აო ან ავ	ეო ან ევ	ო ან ვ

შენიშვნა: ცვალებითს საბრუნავში საბოლოებელის დ-ბგერა ლაპარაკში ხშირად მოისმის თ-ბგერად და ახალს მწერლობაშიაც სწერენ თ-ასოს დ-ასოს მაგიერ.

მრავლობითი რიცხვისთვის საბრუნავი საბოლოებლები საერთოა ყველა ბრუნვაში, სახელდობრ იგივეა რაც მხოლოდითი რიცხვის 1-ლი ბრუნვის საბოლოებლები. მხოლოდ ამ საბოლოებლების წინ სიტყვას ჩაერთვის ქვენართი ებ, პირველსა და მეორე ბრუნვაში ი და ა საბოლოებლების მოსპობით, მესამე და მეოთხე ბრუნვაში ე, ო და უ ბოლო ბგერების შემდეგ.

მრავლობითი რიცხვისთვის ქართულ ენას აქვს კიდევ მეორეგვარი ბრუნვა, რომელიც ძველ მწერლობაში იხმარებოდა ჩვეულებრივ, ხოლო ახალს მწერლობაში იშვიათად იხმარება. ამ ბრუნვაში შვიდი საბრუნავის მაგიერ მხოლოდ ხუთია, სახელდობრ: **სახელობითი, ნათესავობითი, მიცემითი, მოთხრობითი და წოდებითი.** სახელობითი საბრუნავის საბოლოებელია ნი, ნათესავობითის, მიცემითის და მოთხრობითისა—თ(ა), წოდებითისა—წო. ეს საბოლოებლები ი-ბგერით დაბოლოებულს სიტყვებში ეკიდებიან ძირს, სხვა სიტყვებში პირდაპირ მხოლოდითი რიცხვის სახელობითი საბრუნავის ნაკვთს.

პირველი ბრუნვის მუგალითი

	მხოლოდ. რიცხვი	მრავლ. რიცხვი	მეორეგვარი მრავლ. რ.
სახ.	კაც-ი	კაც-ებ-ი	კაც-ნი
ნათ.	კაც-ის (კაც-ისა)	კაც-ებ-ის (კაც-ებ-ისა)	კაც-თ (კაც-თა)
მიც.	კაც-ს (კაც-სა)	კაც-ებ-ს (კაც-ებ-სა)	კაც-თ (კაც-თა)
მოთხრ.	კაც-მა (კაც-მან)	კაც-ებ-მა (კაც-ებ-მან)	კაც-თ (კაც-თა)
მოქმ.	კაც-ით (კაც-ითა)	კაც-ებ-ით (კაც-ებ-ითა)	
ცვალ.	კაც-ად (კაც-ადა)	კაც-ებ-ად (კაც-ებ-ადა)	
წოდ.	კაც-ო	კაც-ებ-ო	კაც-წო

მეორე ბრუნვის მაგალითი

	მხოლოდ. რიცხვი	მრავლ. რიცხვი	მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი
სახ.	დედ-ა	დედ-ებ-ი	დედა-ნი
ნათ.	დედ-ის (დედ-ისა)	დედ-ებ-ის (დედ-ებ-ისა)	დედა-თ(დედა-თა)
მიც.	დედ-ას (დედ-ასა)	დედ-ებ-ს (დედ-ებ-სა)	დედა-თ(დედა-თა)
მოთხრ.	დედ-ამ (დედ-ამა, დედ-ამან)	დედ-ებ-მა (დედ-ებ-მან)	დედა-თ(დედა-თა)
მოქმ.	დედ-ით (დედ-ითა)	დედ-ებ-ით(დედ-ებ-ითა)	
ცვალ.	დედ-ად (დედ-ადა)	დედ-ებ-ად(დედ-ებ-ადა)	
წოდ.	დედ-აო ან დედ-ავ	დედ-ებ-ო	დედა-ნო

მესამე ბრუნვის მაგალითი

	მხოლოდ. რიცხვი	მრავლ. რიცხვი	მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი
სახ.	დღ-ე	დღ-ე-ებ-ი	დღე-ნი
ნათ.	დღ-ის (დღ-ისა)	დღ-ე-ებ-ის (დღ-ე-ებ-ისა)	დღე-თ(დღე-თა)
მიც.	დღ-ეს (დღ-ესა)	დღ-ე-ებ-ს (დღ-ე-ებ-სა)	დღე-თ(დღე-თა)
მოთხრ.	დღ-ემ (დღ-ემა, დღ-ემან)	დღ-ე-ებ-მა (დღ-ე-ებ-მან)	დღე-თ(დღე-თა)
მოქმ.	დღ-ით (დღ-ითა)	დღ-ე-ებ-ით(დღ-ე-ებ-ითა)	
ცვალ.	დღ-ედ (დღ-ედა)	დღ-ე-ებ-ად (დღ-ე-ებ-ადა)	
წოდ.	დღ-ეო ან დღ-ევ	დღ-ე-ებ-ო	დღე-ნო

მეოთხე ბრუნვის მაგალითები

	მხოლოდ. რიცხვი	მრავლ. რიცხვი	მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი
სახ.	კალო	კალო-ებ-ი	კალო-ნი
ნათ.	კალო-ს (კალო-სა, კალო-სი)	კალო-ებ-ის (კალო-ებ-ისა)	კალო-თ(კალო-თა)
მიც.	კალო-ს(კალო-სა)	კალო-ებ-ს(კალო-ებ-სა)	კალო-თ(კალო-თა)
მოთხრ.	კალო-მ(კალო-მა, კალო-მან)	კალო-ებ-მა (კალო-ებ-მან)	კალო-თ(კალო-თა)
მოქმ.	კალო-თ(კალო-თა კალო-თი)	კალო-ებ-ით (კალო-ებ-ითა)	
ცვალ.	კალო-დ(კალო-და)	კალო-ებ-ად (კალო-ებ-ადა)	
წოდ.	კალო-ო ან კალო-ვ	კალო-ებ-ო	კალო-ნო

სახ.	კუ	კუ-ებ-ი	კუ-ნი
ნათ.	კუ-ს (კუ-სა, კუ-სი)	კუ-ებ-ის (კუ-ებ-ისა)	კუ-თ (კუ-თა)
მიც.	კუ-ს (კუ-სა)	კუ-ებ-ს (კუ-ებ-სა)	კუ-თ (კუ-თა)
მოთხრ.	კუ-მ (კუ-მა, კუ-მან)	კუ-ებ-მა (კუ-ებ-მან)	კუ-თ (კუ-თა)
მოქმ.	კუ-თ (კუ-თა, კუ-თი)	კუ-ებ-ით (კუ-ებ-ითა)	
ცვალ.	კუ-დ (კუ-და)	კუ-ებ-ად (კუ-ებ-ადა)	
წოდ.	კუ-ო ან კუ-ვ	კუ-ებ-ო	კუ-ნო

ზოგიერთი საკუთარი სახელები, რომელნიც უცხო ენითგან არიან მიღებულნი და დაბოლოვდებიან თანხმოვანი ბგერით, მაგალ., დავით, ავთანდილ, ტარიელ, მარიამ, ხორეშან და სხვ., სახელობითს საბრუნავში ლებულობენ ი-საბოლოებელს და იბრუნებიან პირველი ბრუნვისამებრ, მხოლოდ წოდებითს საბრუნავში არ ლებულობენ შესაფერს საბოლოებელს მხოლობითის რიცხვისა და რჩებიან უსაბოლოებლოდ მაგალ., სახელი დავით ცალკე იბრუნება ამნაირად:

	მხოლობითი რიცხვი	მრავლობითი რიცხვი	
სახ.	დავით-ი	დავით-ებ-ი	დავით-ნი
ნათ.	დავით-ის (ა)	დავით-ებ-ის (ა)	დავით-თ (ა)
მიც.	დავით-ს (ა)	დავით-ებ-ს (ა)	დავით-თ (ა)
მოთხ.	დავით-მა (ნ)	დავით-ებ-მა (ნ)	დავით-თ (ა)
მოქმ.	დავით-ით (ა)	დავით-ებ-ით (ა)	
ცვალ.	დავით-ად (ა)	დავით-ებ-ად (ა)	
წოდ.	დავით	დავით-ებ-ო	დავით-ნო

როდესაც ასეთს საკუთარს სახელს მოსდევს გვარის სახელი, მაშინ იგი არ ლებულობს არავითარს საბოლოებელს და გვარის ბრუნვის დროს იგი რჩება უცვლელად. თანხმოვანი ბგერით დაბოლოებული საკუთარი სახელები არ ლებულობენ საბრუნავ საბოლოებლებს მაშინაც, როცა მათთან არის რომელიმე გამმარტველი სიტყვა, მაგალ., ითქმის: ვახტანგ მეექვსე, დავით აღმაშენებლია, თეიმურაზ თავდადებულს, ეფრემ მცირემ, ქეთევან დედოფლით, მანუჩარ მამასახლისად და სხვ.

ამნაირადვე არ ლებულობენ საბრუნავ საბოლოებლებს ხმოვანი ბგერით დაბოლოებული საკუთარი სახელები, როცა მათ ახლავს გვარი ან რომელიმე სხვა გამმარტველი სიტყვა. მაგალ., იტყვიან: პეტრე დიდის, გიორგი ბრწყინვალეს, შიო მღვიმელმა, ერეკლე მეორით, დუტუ მეგრელად და სხვ.

4. **გრუნვის საზოგადო წესითგან გამონაკლისნი.** ა) ქართული და უცხო საკუთარი სახელები (ადამიანებისა), უცხო გვარები და აგრეთვე ზოგიერთი ქართული გვარები, დაბოლოებულნი **ა, ე, ი** ბგერებით, მაგალ., **შალვა, ბიძინა, ლუკა, თომა, პეტრე, გიორგი, ალექსი, მახარე, ბართლომე, გეთე, ჭეინე, ზოლა, სპინოზა, ვოლსკი, ვოთუა, გაბუნია, გალოგრე, მენაბდე** და სხვ., თუმცა დაბოლოებით პირველს, მეორე და მესამე ბრუნვას ეკუთვნიან, მხოლოდითს რიცხვში იბრუნებიან მეოთხე ბრუნვისამებრ, ე. ი. ყველა საბრუნავში ინარჩუნებენ სახელობითი საბრუნავის დაბოლოებას, როგორც ძირმსახს. ამას გარდა წოდებითს საბრუნავში არ ღებულობენ შესაფერის საბოლოებელს.

საკუთარი სახელების ბრუნვის მაგალითები

მხოლოდითი რიცხვი

სახ.	გიორგ-ი	შალვ-ა	პეტრ-ე
ნათ.	გიორგ-ი-ს (ა ან ი)	შალვ-ა-ს (ა ან ი)	პეტრ-ე-ს (ა ან ი)
მიც.	გიორგ-ი-ს (ა)	შალვ-ა-ს (ა)	პეტრ-ე-ს (ა)
მოთხრ.	გიორგ-ი-მ (ა ან ან)	შალვ-ა-მ (ა ან ან)	პეტრ-ე-მ (ა ან ან)
მოქმ.	გიორგ-ი-თ (ა)	შალვ-ა-თ (ი)	პეტრ-ე-თ (ი)
ცვალ.	გიორგ-ი-დ (ა)	შალვ-ა-დ (ა)	პეტრ-ე-დ (ა)
წოდ.	გიორგ-ი	შალვ-ა	პეტრ-ე

მრავლობითს რიცხვს აწარმოებენ საზოგადო წესით.

უცხო სახელებსა და გვარებში, რომელნიც ქართულად ი-ბგერით არიან დაბოლოებულნი, უნდა გავარჩიოთ ისეთი სახელები და გვარები, რომელნიც უცხო ენებში ბოლოვდებიან თანხმოვანი ბგერით და ქართულად ი-დაბოლოება მიუღიათ ქართულის ენის საზოგადო თვისების გამო, რომ ყოველი სახელი ბოლოვდებოდეს ხმოვანი ბგერით. ამისთანა საკუთარი სახელები იბრუნებიან საზოგადო წესით, როგორც ი-ბგერით დაბოლოებული არსებითი სახელები. მაგალ., **მარქს-ი, ენგელს-ი, ლენინ-ი** ასე იბრუნებიან, რადგან გერმანულად პირველი ორი გვარი, ხოლო რუსულად უკანასკნელი გვარი ბოლოვდება თანხმოვანი ბგერით: **მარქს, ენგელს, ლენინ**.

ბ) სახელები, როგორც საკუთარნი ისე საზოგადონი, რომელნიც უცხო ენებითგან არიან შემოსულნი დაბოლოებით **აი, ეი, იი, უი, ია, უა, იე, უე**, იბრუნებიან იმნაირადვე როგორც **ა, ე და ი** ბგერით დაბოლოებული უცხო საკუთარი სახელები, მაგალ., **ჩაი, უოკეი, კონვოი, ბოა** და სხვ.

გ) უცხო ენითგან შემოსული საზოგადო სახელები, რომელნიც ბოლოვდებიან **ე-ბგერით**, მაგალ., **ბე, პენსნე, იუბილე, პრესპაპიე, პაპიემაჟე** და სხვ., მხოლოდითს რიცხვში ბრუნვის დროს **ე-ბგერას** ინარჩუნებენ ყველა საბრუნავებში და ღებულობენ მეოთხე ბრუნვის საბოლოოებლებს, მაგალ., **ბე**, ნათ. **ბე-ს** (ა ან ი), მიც. **ბე-ს** (ა), **ბე-მ** (ა ან ან), **ბე-თ** (ი), ცვალ. **ბე-დ** (ა), **ბე-ვ** (ან ო).

დ) საზოგადო სახელები, რომელნიც წარმოებულნი არიან **ი-ბგერით** დაბოლოებული სიტყვებითგან **ი-ბგერის ა-ბგერაზე** შეცვლით, მხოლოდითს რიცხვში იბრუნებიან ისევე, როგორც **ა-ბგერით** დაბოლოებული საკუთარი სახელები. ასეთი სიტყვებია: **მამალ-ა** (სიტყვითგან **მამალ-ი**), **კუდ-ა** (სიტყვითგან **კუდ-ი**), **ცხვირ-ა** (სიტყვითგან **ცხვირ-ი**), **ბზრიალ-ა** (სიტყვითგან **ბზრიალ-ი**) და სხვა. მრავლობითს რიცხვში ჩვეულებრივ არ ხმარობენ ამ სიტყვებს და მუდამ რომელსამე არსებითს სახელთან აბმენ მის გასამარტებლად. ამ შემთხვევაში ეს სიტყვები დასართავი სახელის ხასიათს ღებულობენ, უცვლელად რჩებიან და იბრუნება მხოლოდ ის არსებითი სახელი, რომელსაც ისინი ებმებიან.

მხოლოდითს რიცხვში ამ სიტყვების ბრუნვა მარტო იმით განსხვავდება **ა-ბგერით** დაბოლოებული საკუთარი სახელების ბრუნვისგან, რომ წოდებითს საბრუნავში ღებულობენ შესაფერს საბოლოებელს, მაგალ., სახ. **მამალ-ა**, ნათ. **მამალ-ა-ს** (ა ან ი), მიც. **მამალ-ა-ს** (ა), მოთხრ. **მამალ-ა-მ** (ა ან ან), მოქმ. **მამალ-ა-თ** (ი), ცვალ. **მამალ-ა-დ** (ა), წოდ. **მამალ-ა-ო** (ან ვ).

ე) საზოგადო სახელები, რომელნიც წარმოებულნი არიან **ა** და **ი** ბგერებით დაბოლოებული სიტყვებითგან ამ დაბოლოებათა ნაცვლად **უნა** და **უკა** დაბოლოებათა მიმატებით, მაგალ., **კაც-უნა, ბიჭ-უნა** ან **ბიჭ-უკა, დათ-უნა, დედ-უნა**, მხოლოდითს რიცხვში იბრუნებიან მეოთხე ბრუნვისამებრ, ე. ი. **ა-ბგერას** ინარჩუნებენ ყველა საბრუნავებში, მაგალ., სახ. **კაცუნ-ა**, ნათ. **კაცუნ-ა-ს** (ა ან ი), მიც. **კაცუნ-ა-ს** (ა), მოთხრ. **კაცუნ-ა-მ** (ა ან ან), მოქმ. **კაცუნ-ა-თ** (ი), წოდ. **კაცუნ-ა-ო** (ან ვ).

ამნაირადვე იბრუნებიან საზოგადო სახელები, რომელნიც წარმოებულნი არიან **ა-ბგერით** დაბოლოებული სიტყვებითგან ამ ბგერის **ია, აია, აილა** დაბოლოებით შეცვლით, მაგალ., **ბიძ-ია** (ბიძ-ა), **ძამ-ია** (ძმ-ა), **დ-აია** (დ-ა), **ჩიტუნ-ია** (ჩიტუნ-ა), **დათუნ-ია** (დათუნ-ა), **მამ-აილა, დედ-აილა, პაპ-აილა**.

ვ) არსებითი სახელი **ღვინო** მხ. რ. ნათესავობითს და მოქმედებითს საბრუნავში ღებულობს პირველი ბრუნვის საბოლოოებლებს, თითქოს **ი-ბგერით** ყოფილიყვეს დაბოლოებული სახელობითს საბრუნავ-

ში, მაგ., სახ. ღვინო, ნათ. ღვინ-ის (ა), მიც. ღვინო-ს (ა), მოთხრ. ღვინო-მ (ა ან ან), მოქმ. ღვინ-ით (ა), ღვინო-დ (ა), წოდ. ღვინო-ო (ან ვ).

ზ) არსებითი სახელი **ხზო** მრავლობითს რიცხვში ამ რიცხვის ამნიშვნელი ქვენართის წინ ღებულობს **რ-ბგერას**, თითქოს მხოლოდ. რიცხვის სახელობითს საბრუნავში ყოფილიყვეს **ხზო-რ-ი**, მაგალ., სახ. **ხზო-რ-ებ-ი**, ნათ. **ხზო-რ-ებ-ის (ა)**, მოთხრ. **ხზო-რ-ებ-მა (ნ)**, მოქმ. **ხზო-რ-ებ-ით (ა)**, ცვალ. **ხზო-რ-ებ-ად (ა)**, წოდ. **ხზო-რ-ებ-ო**.

ც) არსებითი სახელი **ღრო** ნათესავობითს და მოქმედებითს საბრუნავში იხმარება ძველებურის ფორმითაც მხოლოდით რიცხვში: **ღრო-ის (ა)**, **ღრო-ით (ა)**.

5. მრავლობითი რიცხვის ნაკვთის გრუნვა მხოლოდითს და მრავლობითს რიცხვში. ზოგიერთს სიტყვებს, უმთავრესად წიგნების სახელებს, მრავლობითი რიცხვის დაბოლოება აქვსთ, მაგრამ ამის მიუხედავად იბრუნებიან თითქო დაბოლოება მხოლოდითის რიცხვისა ყოფილიყვეს. მაგალ. **დავითი, უამნი, მარხვანი, ლოცვანი, კურთხევანი, სიტყვანი** (ლექსიკონის მნიშვნელობით), წარმოებულნი სიტყვათაგან: **დავითი, უამი, მარხვა, ლოცვა, კურთხევა, სიტყვა**, ორსავე რიცხვში იბრუნებიან პირველი ბრუნვისამებრ, მაგალ., მხოლოდითი რიცხვი, სახ. **ლოცვან-ი**, ნათ. **ლოცვან-ის (ა)**, მიც. **ლოცვან-ს (ა)**, მოთხრ. **ლოცვან-მა (ნ)**, მოქმ. **ლოცვან-ით (ა)**, ცვალ. **ლოცვან-ად (ა)**, წოდ. **ლოცვან-ო**. მრავლ. რიცხვი: სახ. **ლოცვან-ებ-ი**, ნათ. **ლოცვან-ებ-ის (ა)**, მიც. **ლოცვან-ებ-ს (ა)**, მოთხრ. **ლოცვან-ებ-მა (ნ)**, მოქმედ. **ლოცვან-ებ-ით (ა)**, ცვალ. **ლოცვან-ებ-ად (ა)**, წოდ. **ლოცვან-ებ-ო**. მეორეგვარი მრავლობითი რიცხვი: სახ. **ლოცვან-ნი**, ნათ., მიც. და მოთხრ. **ლოცვან-თ (ა)**, წოდ. **ლოცვან-ნო**.

ეს მოვლენა აიხსნება იმით, რომ თვითეული დასახელებულ სიტყვათაგანი, გრამატიკულად მრავლობითს რიცხვში მყოფი, აღნიშნავს ერთს საგანს.

ამნაირსავე მოვლენას, თუმცა ნაკლებ საუფძელიანს, წარმოადგენს ხმარება სიტყვისა **კარი** ორკეცის დაბოლოებით მრავლობითს რიცხვში. ამბობენ **კარ-ებ-ებ-ი, კარ-ებ-ებ-ის, კარ-ებ-ებ-ს, კარ-ებ-ებ-მა** და სხვ., რადგან ჰგონიათ, რომ **კარ-ებ-ი** მხოლოდითი რიცხვია, რაიცა შეცდომაა: **კარ-ებ-ი** აღნიშნავს არა ერთს, არამედ ორს ან მეტს **კარს**.

6. გვარეულობის ან ოჯახის სახელი. მიეღი გვარეულობის ან ოჯახის სახელს ამიერ-საქართველოში ხალხი მეორეგვარ მრავლობითს რიცხვში ხმარობს. ამბობენ: **ტლაშაან-ნი, კობიაან-ნი, ციცი-**

ან-ნი, ჯომარდიან-ნი, ჩივან-ნი, როდესაც უნდათ **ტლაშაძეების**, **კობიაშვილების**, **ციციშვილების**, **ჯომარდიძეების**, **ჩივაძეების** გვარეულობა ან ოჯახი აღნიშნონ. ამ სახელების ნათესავობითი, მიცე-ბითი და მოთხრობითი საბრუნავია: **ტლაშაან-თ (ა)**, **კობიაან-თ (ა)**, **ციციან-თ (ა)**, **ჯომარდიან-თ (ა)**, **ჩივან-თ (ა)**, წოდებითი საბრუნავია: **ტლაშაან-ნო**, **კობიაან-ნო**, **ციციან-ნო**, **ჯომარდიან-ნო**, **ჩივან-ნო**.

ცხადია, ოდესმე ხმარებული უნდა ყოფილიყო ამ სახელების მხოლოდითი რიცხვის ფორმაც: **ტლაშაან-ი**, **კობიაან-ი**, **ციციან-ი**, **ჯომარდიან-ი**, **ჩივან-ი**. დღეს ეს ფორმა მხოლოდ ზოგიერთი გვარეულობის სახელს აქვს შენარჩუნებული, მაგალ., **ყიფიან-ი**, **ორბელიან-ი**, **იოსელიან-ი**, **გულბაან-ი** (სვანეთში) და სხვ. უმეტეს შემთხვევაში გვარეულობის სახელი ხალხს დაუბოლოვებია ან-ის მაგიერ **შვილით** და **ძით**. მრავლობითს რიცხვში კი ძველი ფორმა დახსომე-ბია და კიდევ ხმარობს ყველა გვარეულობის სახელში ამნაირად: **ძიო** და **შვილით** დაბოლოებულს გვარებში ჰკეცს **ძეს** და **შვილს** და ამ სიტყვების მაგიერ უმატებს დაბოლოებას **ან-ნი**. მაგალ., **ხმალა-ძე** იძლევა ფორმას **ხმალა-ან-ნი**, თაქთაქი-შვილი—**თაქთაქი-ან-ნი**. სხვა დაბოლოების მქონე გვარებში ეს დაბოლოება (**ან-ნი**) ემატება პირ-დაპირ გვარის სახელის ნაკვთს, მაგალ., **წერეთელი—წერეთელი-ან-ნი**, **ბიბილური—ბიბილური-ან-ნი**, **აბხაზი—აბხაზი-ან-ნი**.

ხანდახან **ძით** და **შვილით** დაბოლოებული გვარის სახელითგა-ნაც აწარმოებენ ამ ფორმას **ძისა** და **შვილის** მოუკვეცავად, რაიცა მოასწავებს ხალხისაგან ძველის წესის შეგნების დაკარგვას. მაგალ., იტყვიან: **ჰავჭავაძი-ან-ნი**, **იაშვილი-ან-ნი**, თუმცა წესით უნდა ით-ქვას: **ჰავჭავა-ან-ნი**, **ია-ან-ნი**.

იანით და **ანით** დაბოლოებული გვარის სახელები, როგორც ძველის ფორმის დაბოლოების უკვე მქონებელნი, მთელის გვარეულო-ბის ან ოჯახის აღსანიშნავად მრავლობითს რიცხვს ჩვეულებრივის წესით აწარმოებენ მეორეგვარი მრავლობითი რიცხვის საბოლოებლე-ბის მიმატებით, მაგალ., **იოსელიან-ნი**, **იოსელიან-თ (ა)**, **იოსელიან-ნო**; **ორბელიან-ნი**, **ორბელიან-თ (ა)**, **ორბელიან-ნო**; **ყიფიან-ნი**, **ყი-ფიან-თ (ა)**, **ყიფიან-ნო**; **გულბაან-ნი**, **გულბაან-თ (ა)**, **გულბაან-ნო**.

7. **ძირის ცვლა ბრუნვაში**. ზოგიერთი არსებითი სახელები ბრუნვის დროს იცვლიან ძირს მით, რომ სიტყვის ძირის უკანასკნე-ლი მარცვლის ხმოვან ბგერას უშვებენ ან სხვა ბგერაზე სცვლიან. მაგალ., **წყალ-ი** ნათესავობითს საბრუნავში იქნება **წყლ-ის (ა)**, **მტერ-ი**—**მტრ-ის (ა)**, **ობოლ-ი**—**ობლ-ის (ა)**, **მინდორ-ი**—**მინდვრ-ის (ა)**, **ნი-ორ-ი**—**ნივრ-ის (ა)**. ასე შეცვლილი ძირი რჩება მხოლოდითი რიცხვის

ნათესაეობითს, მოქმედებითს და ცვალებითს საბრუნავში და პირველგვარის მრავლობითი რიცხვის ყველა საბრუნავებში.

ძირითვან უკანასკნელს ხმოვანს უშვებენ ის სიტყვები, რომელთა დაბოლოება არის: ალი, ელი, ოლი, ამი, ემი, ომი, ანი, ენი, ონი, არი, ერი, ორი, ავი, მაგალ., წყალ-ი—წყალ-ის(ა), მგელ-ი—მგელ-ის(ა), ობოლ-ი—ობლ-ის(ა), ქათამ-ი—ქათმ-ის(ა), ურემ-ი—ურმ-ის(ა), დიღმ-ი—დიღმ-ის(ა), ლატან-ი—ლატნ-ის(ა), ბრძენ-ი—ბრძნ-ის(ა), საპონ-ი—საპნ-ის(ა) მხარ-ი—მხრ-ის(ა), მტერ-ი—მტრ-ის(ა), გოდორ-ი—გოდრ-ის(ა), ნაგავ-ი—ნავ-ის(ა):

ძირში უკანასკნელ ხმოვანს სცვლიან ვ-ბგერაზე ის სიტყვები, რომელთაც აქვს დაბოლოება: ოზი, ონი, ორი, მაგალ., ნიგოზ-ი—ნიგვზ-ის(ა), მაწონ-ი—მაწვნ-ის(ა), მინდორ-ი—მინდვრ-ის(ა).

აქ უნდა აღინიშნოს, რომ ძირის ცვლა ყველა იმ სიტყვებში კი არ ხდება, რომელთაც ჩამოთვლილი დაბოლოებანი აქვს, არამედ ზოგიერთებში.

1246

ძირცვალებადი სიტყვების ბრუნვის მაგალითები

მხოლოდითი რიცხვი

სახ.	წყალ-ი	მტერ-ი	ობოლ-ი	მინდორ-ი
ნათ.	წყალ-ის(ა)	მტრ-ის(ა)	ობლ-ის(ა)	მინდვრ-ის(ა)
მიც.	წყალ-ს(ა)	მტერ-ს(ა)	ობოლ-ს(ა)	მინდორ-ს(ა)
მოთხ.	წყალ-მა(ნ)	მტერ-მა(ნ)	ობოლ-მა(ნ)	მინდორ-მა(ნ)
მოქმ.	წყალ-ით(ა)	მტრ-ით(ა)	ობლ-ით(ა)	მინდვრ-ით(ა)
ცვალ.	წყალ-ად(ა)	მტრ-ად(ა)	ობლ-ად(ა)	მინდვრ-ად(ა)
წოდ.	წყალ-ო	მტერ-ო	ობოლ-ო	მინდორ-ო

მრავლობითი რიცხვი (პირველგვარი)

სახ.	წყალ-ებ-ი	მტრ-ებ-ი	ობლ-ებ-ი	მინდვრ-ებ-ი
ნათ.	წყალ-ებ-ის(ა)	მტრ-ებ-ის(ა)	ობლ-ებ-ის(ა)	მინდვრ-ებ-ის(ა)
მიც.	წყალ-ებ-ს(ა)	მტრ-ებ-ს(ა)	ობლ-ებ-ს(ა)	მინდვრ-ებ-ს(ა)
მოთხ.	წყალ-ებ-მა(ნ)	მტრ-ებ-მა(ნ)	ობლ-ებ-მა(ნ)	მინდვრ-ებ-მა(ნ)
მოქმ.	წყალ-ებ-ით(ა)	მტრ-ებ-ით(ა)	ობლ-ებ-ით(ა)	მინდვრ-ებ-ით(ა)
ცვალ.	წყალ-ებ-ად(ა)	მტრ-ებ-ად(ა)	ობლ-ებ-ად(ა)	მინდვრ-ებ-ად(ა)
წოდ.	წყალ-ებ-ო	მტრ-ებ-ო	ობლ-ებ-ო	მინდვრ-ებ-ო

მეორეგვარს მრავლობითს რიცხვში სიტყვების ძირი უცვლელად რჩება.

1360333333

ძირის უკანასკნელი მარცვლის ხმოვან ბგერას უშვებს აგრეთვე სიტყვა ქვეყან-ა, მაგ., მხოლ. რ. ნათ. ქვეყნ-ის(ა), მოქმ. ქვეყნ-ით(ა), ცვალ. ქვეყნ-ად(ა). მრავლ. რ. სახ. ქვეყნ-ებ-ი, ნათ. ქვეყნ-ებ-ის(ა), მიც. ქვეყნ-ებ-ს(ა) და სხვ.

8. **ბრუნვაში ერთმანერთის დამხმარე სიტყვები.** ორი სიტყვა **ღმერთი** და **წელიწადი**, თუმც თავის საკუთარს საბრუნავებსაც აწარმოებს, მაგრამ ჩვეულებრივ ზოგიერთს საბრუნავებს სხვა ერთმნიშვნელოვანის სიტყვებისგან სესხულობს. ეს სიტყვები არიან **ღვთა** და **წელი**:

ბრუნვა სიტყვებისა **ღმერთი** და **წელიწადი**:

მხოლოდითი რიცხვი

სახ.	ღმერთ-ი	წელიწად-ი
ნათ.	ღმერთ-ის(ა) ან ღვთ-ის(ა)	წელიწად-ის(ა) ან წლ-ის(ა)
მიც.	ღმერთ-ს(ა)	წელიწად-ს(ა)
მოთხ.	ღმერთ-მა(ნ)	წელიწად-მა(ნ)
მოქმ.	ღმერთ-ით(ა) ან ღვთ-ით(ა)	წელიწად-ით(ა) ან წლ-ით(ა)
ცვალ.	ღმერთ-ად(ა) ან ღვთ-ად(ა)	წელიწად-ად(ა) ან წლ-ად(ა)
წოდ.	ღმერთ-ო	წელიწად-ო.

მრავლობითს რიცხვში **ღმერთი** არ იშველიებს **ღვთის** ნაკვთებს, ხოლო **წელიწადის** ნაკვთების მაგიერ ჩვეულებრივ **წლის** ნაკვთები იხმარება.

მწერლობაში, როგორც ძველში ისე ახალში, **ღმერთი** ძირცვალებადია. იხმარება მხოლოდითის რიცხვის ნათ., მოქმ. და ცვალ. საბრუნავის ნაკვთები: **ღმრთ-ის(ა)**, **ღმრთ-ით(ა)**, **ღმრთ-ად(ა)**. ხალხმა არ იცის ეს ნაკვთები და ხსენებულს საბრუნავებში ძირზეუცვლელად ხმარობს: **ღმერთ-ის(ა)**, **ღმერთ-ით(ა)**, **ღმერთ-ად(ა)**, **ღმერთ-ებ-ი**, **ღმერთ-ებ-ის(ა)**, **ღმერთ-ებ-ს(ა)** და სხვ. ის გარემოება, რომ მწერლობაში არ გვხვდება ეს სიტყვა ძირნაცვალი მრავლობითს რიცხვში, იმის მომასწავებელია, რომ მისი ძირცვალეზადობა ხელოვნურია.

თავი მესამე

დასართავი სახელი.

1. სხვადასხვაგვარი დასართავი სახელი. დასართავი სახელი აღნიშნავს:

ა) საგნის შინაგანს თვისებას ან ვითარებას, მაგალ., კეთილი, ტკბილი, მწარე, მაგარი, რბილი, მტკიცე.

ბ) საგნის გარეგანს თვისებას ან ვითარებას, მაგალ., შრგვალი, ყვითელი, მახინჯი, ლამაზი.

გ) საგნის დანიშნულებას ან კუთნებას, მაგალ., სასოფლო, საზოგადო, საბრალო, საწყალი, სამტრო, სამძო.

დ) რომელიმე საგნის ან თვისების ქონებას, მაგალ., კუდიანი, შაქრიანი, ხმიანი, წყლიანი, ტყიანი, კლდოვანი, ცხენოსანი, წვეროსანი.

ე) ადგილს, სადაც საგანი იპოვება ან საითგანაც არის, მაგალ., სოფლელი, სოფლური, ქალაქელი, ქალაქური, კახელი, კახური, იმერელი, იმერული, ჩვენებური, თქვენებური, კაცთაგანი, მხეცთაგანი, ჩვენთაგანი, უცხოთაგანი.

ვ) მსგავსებას რომელსამე საგანთან, მაგალ., მხეცური, ადამიანური, კანონიერი.

ზ) დროს, რომელსაც ეკუთვნის საგანი, მაგალ., დღევანდელი, გუშინდელი, შარშანდელი, წრევანდელი.

ც) რისამე უქონელს ან მოკლებულს, მაგალ., უშნო, უჭკუო, უგუნური, ურცხვი, კუდა, ცხვირა.

ადგილის მაჩვენებელი დასართავი სახელები, რომელთაც აქვსთ ორნაირი დაბოლოება—ელი და ური (ული), ელით დაბოლოებულები იხმარებიან ადამიანთა სადაურობის აღსანიშნავად, ურიით (ულით) დაბოლოებულები არა-ადამიანთა აღსანიშნავად, მაგალ., კახელი კაცი, კახური ღორი, კახური ღვინო, პარტიელი მწერალი, პარტიული გაზეთი, თუმცა ხალხი საქართველოს ყველა კუთხეში არ იცავს ამ წესს.

2. დასართავი სახელების გრუნვა. დასართავი სახელი იბრუნება ისევე როგორც არსებითი სახელი.

დასართავი სახელების ბრუნვის მაგალითები:

პირველი ბრუნვა. მხოლ. რიცხვი: ტკილი, ტკილის(ა), ტკილს(ა), ტკილმა(ნ), ტკილით(ა), ტკილად(ა), ტკილო. მრავლ. რიცხვი: ტკილები, ტკილების(ა), ტკილებს(ა), ტკილებმა(ნ), ტკილებით(ა), ტკილებად(ა), ტკილებო. მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი: ტკილნი, ტკილთ(ა), ტკილნო.

მეორე ბრუნვა. მხოლ. რიცხვი: ბრმა, ბრმის(ა), ბრმას(ა). ბრმამ(ა, ან), ბრმით(ა), ბრმად(ა), ბრმაო ან ბრმაჲ. მრავლ. რიცხვი: ბრმები, ბრმების(ა), ბრმებს(ა), ბრმებმა(ნ), ბრმებით(ა), ბრმებად(ა), ბრმებო. მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი: ბრმანი, ბრმათ(ა), ბრმანო.

მესამე ბრუნვა. მხოლ. რიცხვი: მხნე, მხნის(ა), მხნეს(ა), მხნემ(ა, ან), მხნით(ა), მხნედ(ა), მხნეო ან მხნეჲ. მრავლ. რიცხვი: მხნეები, მხნეების(ა), მხნეებს(ა), მხნეებმა(ნ), მხნეებით(ა), მხნეებად(ა), მხნეებო. მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი: მხნენი, მხნეთ(ა), მხნეო.

მეოთხე ბრუნვა: ა) პირველი მაგალითი. მხოლ. რიცხვი: საბრალო, საბრალოს(ა, ი), საბრალოს(ა), საბრალომ(ა, ან) საბრალოთ(ა, ი), საბრალოდ(ა), საბრალოო ან საბრალოჲ. მრავლ. რიცხვი: საბრალოები, საბრალოების(ა), საბრალოებს(ა), საბრალოებმა(ნ), საბრალოებით(ა), საბრალოებად(ა), საბრალოებო. მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი: საბრალონი, საბრალოთ(ა), საბრალონო. ბ) მეორე მაგალითი. მხოლ. რიცხვი: ბლუ, ბლუს(ა, ი), ბლუს(ა), ბლუმ(ა, ან), ბლუთ(ი), ბლუდ(ა), ბლუო ან ბლუჲ. მრავლ. რიცხვი: ბლუები, ბლუების(ა), ბლუებს(ა), ბლუებმა(ნ), ბლუებით(ა), ბლუებად(ა), ბლუებო. მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი: ბლუნი, ბლუთ(ა), ბლუნო.

შენიშვნა: დასართავ სახელებშიაც ცვალებითი საბრუნავის საბოლოოების დ-ბგერა ხშირად თ-ბგერად იქცევა.

დასართავი სახელები, რომლებიც არიან წარმოებულნი არსებითის ან დასართავის სახელისაგან ი-საბოლოოების ა-საბოლოოების შეცვლით, იბრუნებიან არა მეორე ბრუნვისამებრ, არამედ მეოთხე ბრუნვისამებრ, ე. ი. ყველა საბრუნავში ა-საბოლოოების რჩება სიტყვის ძირმსახად და ემატება მეოთხე ბრუნვის საბრუნავი საბოლოოების, მაგალ. კუდა, კბილა, წაბლა, კუდგრძელა, შავთვალა, კელყელა, შავწარბა.

აგრეთვე იბრუნებიან ის რთული დასართავი სახელები, რომლებშიც ბოლო სიტყვა დაბოლოებულია ა-ბგერით, მაგალ. შავლოყა, შავთმა,

მსგავსადვე იბრუნებიან ის დასართავი სახელები, რომლებსაც აქვსთ დაბოლოება *ია*, მაგალ., *ჭიშია*, *გრეხია*, *ცუკია*, *ცაცია*, *ტაკ-ვია*, *ავცია*, *კატაპარია*, *ყველიჭამია*, *ღოსვლებია* და სხვ.

დასართავი სახელი *კაი*, რომელიც არის შემოკლებული *კარგი*, იბრუნება აგრეთვე მეოთხე მრუნვისამებრ, ე. ი. *ი-საბოლოებელი* რჩება უცვლელად ყველა საბრუნავეებში როგორც ძირმსახი და ემატება მეოთხე ბრუნვის საბოლოებლები. წოდებითი საბრუნავი არა აქვს.

აქ ჩამოთვლილი თავისებურად მბრუნავი დასართავები ცალკე არ იხმარებიან მრავლობითს რიცხვში, თუმცა ებმიან კი მრავლობით რიცხვში მყოფ არსებითს სახელებს. გამონაკლისს შეადგენენ მხოლოდ *ია-დაბოლოების* მქონე დასართავი სახელები, რომლებიც მრავლობითს რიცხვშიაც იხმარებიან საზოგადო წესით წარმოებულნი.

ი და *ა-საბოლოებელის* მქონე თავისებურად მბრუნავი დასართავი სახელების ბრუნვის მაგალითები:

სახ. *კა-ი*, *კბილ-ა*, *ყელყელ-ა*, *შავლოყ ა*, *გრეხი-ა*. *ნათ.* *კა-ი-ს(ა)*, *კბილ-ა-ს(ა, ი)*, *ყელყელ-ა-ს(ა, ი)*, *შავლოყ-ა-ს(ა, ი)*, *გრეხი-ა-ს(ა, ი)*. *მიც.* *კა-ი-ს(ა)*, *კბილ-ა-ს(ა)*, *ყელყელ-ა-ს(ა)*, *შავლოყ-ა-ს(ა)*, *გრეხი-ა-ს(ა)*. *მოთხრ.* *კა-ი-მ(ა, ან)*, *კბილ-ა-მ(ა, ან)*, *ყელყელ-ა-მ(ა, ან)*, *შავლოყ-ა-მ(ა, ან)*, *გრეხი-ა-მ(ა, ან)*. *მოქმ.* *კა-ი-თ(ა)*, *კბილ-ა-თ(ა)*, *ყელყელ-ა-თ(ა)*, *შავლოყ-ა-თ(ა)*. *ცვალ.* *კა-ი-დ(ა)*, *კბილ-ა-დ(ა)*, *ყელყელ-ა-დ(ა)*, *შავლოყ-ა-დ(ა)*, *გრეხი-ა-დ(ა)*. *წოდ.* *კბილ-ა-ო(ან ვ)*, *ყელყელ-ა-ო(ან ვ)*, *შავლოყ-ა-ო(ან ვ)*, *გრეხი-ა-ო(ან ვ)*.

როგორც ვთქვით, *ია-დაბოლოების* მქონე დასართავები მრავლობითს რიცხვში იბრუნებიან საზოგადო წესით, მაგალ., *სახ.* *გრეხი-ებ-ი*, *ნათ.* *გრეხი-ებ-ის(ა)*, *მიც.* *გრეხი-ებ-ს(ა)*, *მოთხ.* *გრეხი-ებ-მა(ნ)*, *მოქმ.* *გრეხი-ებ-ით(ა)*, *ცვალ.* *გრეხი-ებ-ად(ა)*, *წოდ.* *გრეხი-ებ-ო*.

3. დასართავი სახელის გრუნვა, როცა არსებით სახელთან არის გადაბმული. თუ დასართავი სახელი არსებით სახელთან არის გადაბმული წინიდან, როგორც მისი გამმართველი, მაშინ *ა*, *ე*, *ო*, *უ* ბგერებით დაბოლოებული რჩება სრულდებით უცვლელად ორსავე რიცხვში და ყველა საბრუნავეში მხოლობითი რიცხვის სახელობითი საბრუნავის სახით, მაგალითად: მხოლობითი რიცხვი, *სახ.* *ბრმა კაცი*, *მხნე ქალი*, *სამადლო საქმე*, *ყრუ ბავშვი*, *ნათ.* *ბრმა კაცის(ა)*, *მხნე ქალის(ა)*, *სამადლო საქმის(ა)*, *ყრუ ბავშვის(ა)*, *მიც.* *ბრმა კაცს(ა)*, *მხნე ქალს(ა)*, *სამადლო საქმეს(ა)*, *ყრუ ბავშვს(ა)*,

მოთხ. ბრმა კაცმა(ნ), მხნე ქალმა(ნ), სამადლო საქმემ(ა ან ან), ყრუ ბავშვმა(ნ) და სხვ. მრავლობითი რიცხვი, სახ. ბრმა კაცები, მხნე ქალები, სამადლო საქმეები, ყრუ ბავშვები, ნათ. ბრმა კაცების(ა) მხნე ქალების(ა), სამადლო საქმეების(ა), ყრუ ბავშვების(ა), მიც. ბრმა კაცებს(ა), მხნე ქალებს(ა), სამადლო საქმეებს(ა), ყრუ ბავშვებს(ა) და სხვ. მეორეგვარი მრავლობითი რიცხვი, სახ. ბრმა კაცნი, მხნე ქალნი, სამადლო საქმენი, ყრუ ბავშვნი, ნათ., მიც. და მოთხრ. ბრმა კაცთა, მხნე ქალთა, სამადლო საქმეთა, ყრუ ბავშვთა, წოდ. ბრმა კაცნო, მხნე ქალნო, სამადლო საქმენო, ყრუ ბავშვნო.

ი-ბგერით დაბოლოებული დასართავი სახელები არსებით სახელებთან გადაბმის დროს ინარჩუნებენ საბრუნავ საბოლოებლებს ან მთლად ან მოკვეციტ. ამასთან დასართავი სახელი მოქმედებითს საბრუნავში ნათესავობითი საბრუნავის საბოლოებელს იღებს, ხოლო ცვალებითს საბრუნავში—მიცემითი საბრუნავის საბოლოებელს. მრავლობით რიცხვში მყოფ არსებით სახელთან დასართავი სახელი რჩება მხოლოდ რიცხვში. მხოლოდ როდესაც არსებითი სახელი მეორეგვარ მრავლობითს რიცხვშია, დასართავი სახელიც მეორეგვარს მრავლობითს რიცხვში იბრუნება.

არსებით სახელთან ი-ბგერით დაბოლოებული დასართავი სახელის გადაბმის მაგალითი:

მხოლოდ. რიცხვი

მრავლ. რიცხვი

სახ.	ტკბილ-ი სიტყვა	ტკბილ-ი სიტყვები
ნათ.	ტკბილ-ი(ს ან სა) სიტყვის(ა)	ტკბილ-ი(ს ან სა) სიტყვების(ა)
მიც.	ტკბილ-(ს ან სა) სიტყვას(ა)	ტკბილ-(ს ან სა) სიტყვებს(ა)
მოთხ.	ტკბილ-მა(ნ) სიტყვად(ა ან ან)	ტკბილ-მა(ნ) სიტყვებმა(ნ)
მოქმ.	ტკბილ-ი(ს ან სა) სიტყვით(ა)	ტკბილ-ი(ს ან სა) სიტყვებით(ა)
ცვალ.	ტკბილ-(ს ან სა) სიტყვად(ა)	ტკბილ-(ს ან სა) სიტყვებად(ა)
წოდ.	ტკბილ-ო სიტყვაო(ან ვ)	ტკბილ-ო სიტყვებო

მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი: სახ. ტკბილ-ნი სიტყვანი, ნათ., მიც. და მოთხრ. ტკბილ-(თ ან თა) სიტყვათ(ა), წოდ. ტკბილ-ნო სიტყვანო.

შენიშვნა: დასართავი სახელი კარ, არსებით სახელთან გადაბმული, შეუცვლელად რჩება ორსავე რიცხვში ბრუნვის დროს.

ახალს მწერლობაში და საუბარში დასართავი სახელი ჩვეულებრივ წინიდან ებმის არსებით სახელს. მხოლოდ იშვიათად მოჰყვება

ხოლმე არსებითს სახელს ძველის მწერლობის მიხედულობით. ძველად კი დასართავი სახელი, როდესაც გადაეხმებოდა ხოლმე არსებითს სახელს წინიდან თუ ბოლოდან, საბრუნავების სრულის საბოლოებლებით ეთანხმებოდა. მაგალ., სწერდნენ: მხოლ. რიცხვი: სახ. ბრმა კაცი, ნათ. ბრმის(ა) კაცის(ა), მიც. ბრმას(ა) კაცს(ა), მოთხრ. ბრმამ(ა, ან) კაცმა(ნ), მოქმ. ბრმით(ა) კაცით(ა), ცვალ. ბრმად(ა) კაცად(ა), წოდ. ბრმაო კაცო. მრავლ. რიცხვი: სახ. ბრმანი კაცი, ნათ., მიც. და მოთხრ. ბრმათა კაცთა, წოდ. ბრმანო კაცნო.

შებრუნებული გადახმის მაგალითი: მხოლ. რიცხვი: სახ. კაცი ბრმა, ნათ. კაცის(ა) ბრმის(ა), მიც. კაცს(ა) ბრმას(ა), მოთხრ. კაცმა(ნ) ბრმამ(ა, ან), მოქმ. კაცით(ა) ბრმით(ა), ცვალ. კაცად(ა) ბრმად(ა), წოდ. კაცო ბრმაო ან ბრმაე. მრავლ. რიცხვი: სახ. კაცი ბრმანი, ნათ., მიც. და მოთხრ. კაცთა(ა) ბრმათ(ა), წოდ. კაცნო ბრმანო.

ახალს მწერლობაში და საუბარში, როდესაც დასართავი სახელი გადახმულია არსებით სახელთან, ხშირად უმართებულოდ ჰკვეცენ ი-ბგერით დაბოლოებული დასართავი სახელების საბოლოებლებს ნათესავობითს, მოთხრობითს და მოქმედებითს საბრუნავებში. მაგალ., ამბობენ და სწერენ კიდევ: **შავ** ფერის, **შავ** ფერმა, **შავ** ფერით, **თეთრ** კბილების, **თეთრ** კბილებმა, **თეთრ** კბილებით.

არის აგრეთვე მეორენაირი უმართებულობა, როდესაც არსებით სახელთან გადახმული დასართავი სახელის სახელობითი საბრუნავის საბოლოებელი ი უცვლელად რჩება მიცემითს, მოთხრობითს და ცვალებითს საბრუნავებში. მაგალ., ამბობენ და სწერენ: **იძულებითი** პასუხს, **იძულებითი** პასუხმა, **იძულებითი** პასუხად, **იძულებითი** პასუხებს, **იძულებითი** პასუხებმა, **იძულებითი** პასუხებად.

ორივე ეს უმართებულობა აიხსნება ენის მისწრაფებით, რომ ი-ბგერით დაბოლოებული დასართავი სახელები ისევე უცვალეებელი გახადოს არსებით სახელთან ერთად გადახმით ბრუნვის დროს, როგორც უცვალეებელი არიან ამ შემთხვევაში სხვა ხმოვანებით დაბოლოებული დასართავი სახელები. უნდა ითქვას, რომ მეორე უმართებულობა უფრო ლოდიკური და ენის ბუნების შესაფერისია ვიდრე პირველი.

4. არსებითი სახელის ნათესავობითი საბრუნავის ნაკვითი, დასართავად ძველში. არსებითი სახელის ნათესავობითი საბრუნავის ნაკვითი როგორც მხოლობითს ისე მრავლობითს რიცხვში ძველს მწერლობაში და ხანდახან ახალ მწერლობაში და საუბარშიც დასართავი სახელის ხასიათს ღებულობს, განიხილება როგორც სახელობითის საბრუნავის ნაკვითი და როგორც ასეთი იბრუნება ყველა საბრუნავში და რიცხვში. მაგალითად:

	მხოლ. რიცხ.	მრავლ. რიც.	მეორეგვარი მრავლ. რ.
სახ.	მამის-ა	მამის-ებ-ი	მამისა-ნი
ნათ.	მამის-ა-ისა (მამის-ა-სა)	მამის-ებ-ისა	მამისა-თა
მიც.	მამის-ა-სა	მამის-ებ-სა	მამისა-თა
მოთხ.	მამის-ა-მ(ა ან ან)	მამის-ებ-მა(ნ)	მამისა-თა
მოქმ.	მამის-ა-ითა(მამის-ა-თა)	მამის-ებ-ით(ა)	
ცვალ.	მამის-ა-დ(ა)	მამის-ებ-ად(ა)	
წოდ.	მამის-ა-ო(ან ვ)	მამის-ებ-ო	მამისა-ნო

მეორე მაგალითი

	მხოლ. რიცხ.	მრავლ. რ.	მეორეგვარი მრავლ. რიცხ.
სახ.	მამების-ა	მამების-ებ-ი	მამებისა-ნი
ნათ.	მამების-ა-ისა(მამების-ა-სა)	მამების-ებ-ისა	მამებისა-თა
მიც.	მამების-ა-სა	მამების-ებ-სა	მამებისა-თა
მოთხრ.	მამების-ა-მა(ნ)	მამების-ებ-მა(ნ)	მამებისა-თა
მოქმ.	მამების-ა-ითა(მამების-ა-თა)	მამების-ებ-ით(ა)	
ცვალ.	მამების-ა-დ(ა)	მამების-ებ-ად(ა)	
წოდ.	მამების-ა-ო(ან ვ)	მამების-ებ-ო	მამებისა-ნო

მესამე მაგალითი. მხოლ. რიცხ. სახ. მამათ-ა, ნათ. მამათ-ა-ისა (მამათ-ა-სა), მიც. მამათ-ა-სა, მოთხ. მამათ-ა-მა(ნ), მოქმ. მამათ-ა-ითა (ან თა), ცვალ. მამათ-ა-დ(ა), წოდ. მამათ-ა-ო(ან ვ). მრავლ. რიცხვი: სახ. მამათა-ნი, ნათ., მიც. და მოთხრ. მამათა-თა, წოდ. მამათა-ნო.

დასართავად ქცეული არსებითი სახელის ნათესავობითი საბრუნავის ნაკვთი ებმის სხვა არსებითს სახელს გამმარტველად, იჭერს ადგილს მის შემდეგ და ეთანხმება მას როგორ საბრუნავით. ისე რიცხვით, მაგალითად:

მხოლოდითი რიცხვი: **სახ.** სიტყვა მამის-ა, თქმა ზმების-ა, საქმე მართალთ-ა. **ნათ.** სიტყვისა მამის-ა-ისა(ან სა), თქმისა ზმების-ა-ისა (ან სა), საქმისა მართალთ-ა-ისა(ან სა). **მიც.** სიტყვისა მამის-ა-სა, თქმისა ზმების-ა-სა, საქმისა მართალთ-ა-სა. **მოთხრ.** სიტყვამან მამის-ა-მან, თქმამან ზმების-ა-მან, საქმემან მართალთ-ა-მან. **მოქმ.** სიტყვითა მამის-ა-ითა(ან თა), თქმითა ზმების-ა-ითა(ან თა), საქმითა მართალთ-ა-ითა (ან თა). **ცვალ.** სიტყვად(ა) მამის-ა-დ(ა), თქმად(ა) ზმების-ა-დ(ა), საქმედ(ა) მართალთ-ა-დ(ა). **წოდ.** სიტყვა-ო(ან ვ) მამის-ა-ო(ან ვ), თქმა-ო(ან ვ) ზმების-ა-ო(ან ვ), საქმე-ო(ან ვ) მართალთ-ა-ო(ან ვ).

მრავლობითი რიცხვი: **სახ.** სიტყვა-ნი მამისა-ნი, თქმა-ნი ზმებისა-ნი, საქმე-ნი მართალთა-ნი. **ნათ., მიც., მოთხრ.** სიტყვა+თა მამისა-თა, თქმა-თა ზმებისა-თა, საქმე-თა მართალთა-თა. **წოდ.** სიტყვა-ნო მამისა-ნო, თქმა-ნო ზმებისა-ნო, საქმე-ნო მართალთა-ნო.

5. ხარისხები. რადგან ერთი და იგივე თვისება ხშირად ერთს საგანს უფრო მეტად აქვს ვიდრე მეორეს, ამიტომ ქართულს ენას შეუფუშავებია მეტობის ამნიშვნელი ფორმები დასართავის სახელები-სა. მაგალ., დასართავი სახელი **ლამაზი** აღნიშნავს საგნის სილამაზეს სხვა საგნების სილამაზესთან შეუდარებლად. ხოლო თუ ერთს საგანს სილამაზე მეტი აქვს, ვიდრე მეორეს, მაშინ ვიტყვი, რომ ეს საგანი მეორე საგანთან შედარებით **ულამაზესია**, რაიცა ნიშნავს უფრო ლამაზს. ამნაირად ერთისა და იმავე სიტყვის ამ ორის ფორმით გამოიხატება თვისების ორი ხარისხი: **დადებითი**, ე. ი. თვისება სხვა საგნების იმავე თვისებასთან შეუდარებლად, და **აღმატებითი**, ე. ი. თვისება იმაზე მომეტებული რაც სხვა საგანს აქვს.

აღმატებითი ხარისხის ფორმის საწარმოებლად **ი, ა** და **ე** ბგერით დაბოლოებული დასართავი სახელის ძირს ემატება ზენართი **უ** და ქვენართი **ესი**, მაგალ., ძრიელ-ი—**უ-ძრიელ-ესი**, ცხელ-ი—**უ-ცხელ-ესი**, ბნელ-ი—**უ-ბნელ-ესი**, ბრმა-ა—**უ-ბრმა-ესი**, მხნ-ე—**უ-მხნ-ესი**, **ო** და **უ** ბგერით დაბოლოებულს დასართავს სახელებში კი პირდაპირ სახელობითი საბრუნავის ნაკვას, მაგალ., საბრალო—**უ-საბრალო-ესი**, ყრუ—**უ-ყრუ-ესი**.

ზოგიერთი დასართავი სახელი აღმატებითს ხარისხს ცოტაოდენის განსხვავებით აწარმოებს, მაგალ., კეთილი—**უ-კეთ-ესი** (კარგის მნიშვნელობით), ტკბილი—**უ-ტკბ-ესი**, მცირე (წლოვანობით)—**უ-მცრ-ოსი**, მსხვილი—**უ-მსხ-ოსი**, გრძელი—**უ-გრძ-ესი**, ზენა—**უ-ზენა-ესი**, ქვენა—**უ-ქვენა-ესი**.

არის რამდენიმე დასართავი სახელი მხოლოდ აღმატებითი ხარისხის ფორმით, მაგალ., **უ-ფრ-ოსი**, **უ-პირატ-ესი**, **უ-არ-ესი**, **უ-აღრ-ესი**, **უ-აღრ-ესი**.

ახალს მწერლობაში და საუბარში ხშირად აღმატებითი ხარისხის ფორმის მაგიერ იხმარება დადებითი ხარისხის ფორმა წინ მიმატებით სიტყვისა **უფრო**, მაგალ., **ულამაზესი=უფრო ლამაზი**; **უდიდესი=უფრო დიდი**; **უმწარესი=უფრო მწარე**.

უცხო ენებში არსებული ეგრე წოდებული აღმატებული ხარისხის (superlativus) ცალკე ფორმა ქართულში არ არსებობს. ეს ხარისხი ქართულად გამოითქმება დადებითი ხარისხის ფორმაზე დამატებით სიტყვებისა: **ფრიად**, **ძალიან**, **მეტად**, **უაღრესად** და სხვ. ზო-

გიერთი ქართველი გრამატიკოსი აღმატებული ხარისხის ფორმას აწარმოებს აღმატებითის (რომელსაც ისინი ეძახიან **შედარებითს**) ხარისხის ფორმისთვის თავში უ ზენართის მიმატებით, მაგალ., **უ-უ-დიდ-ესი, უ-უ-ძნელ-ესი, უ-უ-ძვირ-ესი**. ესეთი წარმოება ხელოვნურია და ეუცხოვება როგორც ძველს მწერლობას ისე ახლანდელს სასაუბრო ენას. ეს ხელოვნური ფორმა შემოიღო ანტონ კათოლიკობმა ევროპულის ენების მიბადებით.

6. დასართავი სახელების ძირის ცვლა ბრუნვაში. ზოგიერთი დასართავი სახელები, როდესაც ცალკე იბრუნებიან, ძირს იცვლიან მის უკანასკნელი მარცვლის ხმოვანი ბგერის გამოშვებით ან **ვ-ბგერაზე** შეცვლით, მაგალ., **საწყალ-ი--საწყლ-ისა, დაბალ-ი--დაბლ-ისა, წითელ-ი--წითლ-ით, წვეროსან-ი--წვეროსნ-ად, მშვენიერ-ი--მშვენიერ-ისა, მშიერ-ი--მშიერ-ისა**.

როდესაც არსებითს სახელთან არის გადაბმული, დასართავს სახელში არ ხდება ძირის ცვლა, მაგალ., **საწყალ-ი კაცი--საწყალ-ი (ს, სა) კაცის(ა), საწყალ-ი(ს, სა) კაცი(ა), წითელი კოჭი--წითელ-ი (ს, სა) კოჭი-ს(ა), წითელ-ი(ს, სა) კოჭი-თ(ა), მშბერ ი მგელი--მშიერ-ი(ს, სა) მგლის(ა), მშიერ-ი(ს, სა) მგლით(ა)**.

ძირის ბოლო მარცვლის ხმოვანი ბგერა იმ დასართავ სახელებში იკარგება, რომელთა დაბოლოება არის **ალი, ელი და ანი** და ძირში არის კიდევ სხვა ხმოვანი მარცვალი. **ვ-ბგერაზე** სკვლიან ხმოვან ბგერას ის დასართავები, რომელთაც აქვს დაბოლოება **იერი**. მაგრამ ძირის ცვლა უკანასკნელს შემთხვევაში არ არის საერთო და ყველა დასართავში არ შეიძინევა, მაგალ., **მშვენიერ-ი--მშვენიერ-ისა გონიერ-ი--გონიერ-ისა, ნაყოფიერ-ი--ნაყოფიერ-ისა, წესიერ-ი--წესიერ-ისა**

ძირითვან ხმოვანის ბგერის გამოშვება ან **ვ-ბგერაზე** შეცვლა მხოლოდითი რიცხვის ნათესავობითს, მოქმედებითს და ცვალებითს საბრუნავებში და მრავლობითი რიცხვის ყველა საბრუნავებში ხდება. მეორეგვარს მრავლობითს რიცხვში ძირის ცვლა არ ხდება.

7. დასართავი სახელების წარმოება. დასართავი სახელი არის **მარტივი, წარმოებული და რთული**.

წარმოებული დასართავი სახელი წარმოებს სხვადასხვაგვარ სიტყვათაგან სხვადასხვა ზენართების და ქვენართების მიმატებით, სახელდობრ:

ა) **არსებითი სახელისაგან** მიმატებით ქვენართებისა; **იანი, ოვანი, ოხანი, იერი, რივი, ელი, ური (ული), ივი, ეული, ებური** და სხვ. მაგალ., **ქვ-ა--ქვ-იანი, წყალ-ი--წყლ-იანი, შნო--შნო-იანი,**

კუ—კუ-იანი, კლდ-ე—კლდ-ოვანი, წელ-ი—წლ-ოვანი, ხელ-ი—ხელ-
-ოხანი, გონ-ი—გონ-იერი, ხან-ი—ხნ-იერი, გონებ-ა—გონებ-რივი,
ზნებ-ა—ზნებ-რივი, სოფელ-ი—სოფლ-ური, მტერ-ი—მტრ-ული,
ქალაქ-ი—ქალაქ-ელი, პარტი-ა—პარტი-ელი, კახ-ეთ-ი—კახ-ური,
იმერ-ეთ-ი—იმერ-ული, მხარ-ი—მხრ-ივი, მარჯვენ-ა—მარჯვენ-ივი,
მარცხენ-ა—მარცხნ-ივი, მამ-ა—მამ-ეული, პაპ-ა—პაპ-ეული, ხელი-
—ხელ-ეული, გმირ-ი—გმირ-ის-ეული, ძმ-ა—ძმ-ის-ეული, კაც-ი—
კაც-ის-ებური, მხეც-ი—მხეც-ის-ებური.

არსებითი სახელისგანვე მიმატებით ზენართებისა სა და უ და
საბოლოებელის შეცვლით ქვენართებით ე, ო, ური (ული), ელი,
ან პირდაპირ საბოლოებელზე ამ ქვენართების მობმით, მაგალ.,
ბრალ-ი—სა-ბრალ-ო, სოფელ-ი—სა-სოფლ-ო, ძმ-ა—სა-ძმ-ო, გზ-ა—
სა-გზა-ო, მაჯ-ა—სა-მაჯ-ური, ყურ-ი—სა-ყურ-ე, ჭკუ-ა—უ-ჭკუ-ო,
ბედ-ი—უ-ბედ-ური და უ-ბედ-ო, გონ-ი—უ-გონ-ური და უ-გონ-ო,
ფერ-ი—უ-ფერ-ული და უ-ფერ-ო, გემ-ო—უ-გემ-ო და უ-გემ-ური,
ძალ-ა—უ-ძალ-ო და უ-ძლ-ური, ღონ-ე—უ-ღონ-ო, მზ-ე—უ-მზ-ე-ო,
დღ-ე—უ-დღ-ე-ო და უ-დღ-ე-ური.

ბ) დასართავი სახელისაგან საბოლოებელის შეცვლით ქვენარ-
თებით: იანი, ური, არი, ებური, მაგალ., შავ-ი—შავ-იანი, თეთრ-ი
—თეთრ-იანი, წითელ-ი—წითლ-იანი და წით-ური, დიდ-ი—მ-დიდ-
--არი, ძველ-ი—ძველ-ებური.

დასართავი სახელისგანვე მიმატებით ზენართისა მო და საბო-
ლოებელის შეცვლით ო-ქვენართით, მაგალ., ლურჯ-ი—მო-ლურჯ-ო,
ყვითელ-ი—მო-ყვითალ-ო, წითელ-ი—მო-წითალ-ო, მცირ-ე—მო-
მცრ-ო, მსხვილ-ი—მო-მსხ-ო.

გ) რიცხვითი სახელისაგან საბოლოებელის შეცვლით დაბოლოე-
ბით იანი, მაგალ., ერთ-ი—ერთ-იანი, ორ-ი—ორ-იანი, ცხრ-ა—ცხრ-
-იანი, ნახევარ-ი—ნახევრ-იანი, მეოთხედ-ი—მეოთხედ-იანი.

დ) ნაცვალსახელისგან მიმატებით ქვენართებისა: ებური, იანი,
ეული, მაგალ., მე—ჩემ-ებური, შენ—შენ-ებური, ის—მის-ებური,
ჩვენ—ჩვენ-ებური, თქვენ—თქვენ-ებური, ისინი—იმათ-ებური ან
მათ-ებური, თავი—თავ-ის-ებური, ჩემი—ჩემ-იანი, შენი—შენ-იანი.
მისი—მის-იანი, მე—ჩემ-ეული, შენ—შენ-ეული, ის—მის-ეული.

როგორც ვხედავთ, ქვენართები ებური და ეული ნათესავობი-
თი საბრუნავის ნაკეთებს ემატებათ.

ნაცვალსახელისაგანვე მიმატებით ზენართებისა სა და უ და
საბოლოებელის შეცვლით ო-ბგერით ან პირდაპირ საბოლოებელზედ
ო-ბგერის მიმატებით, მაგალ., მე—სა-ჩემ-ო, უ-ჩემ-ო, შენ—სა-შენ-ო,

უ-შენ-ო, ყოველი—სა-ყოველთა-ო, ის—სა-მის-ო, თვითო—სა-თვი-
თო-ო.

როგორც ვხედავთ აქაც ქვენართი და ზენართი ემატება წმი-
რად ნათესაფობითი საბრუნავის ნაკეთს: ჩემ, შენ, მის, ყოველთა.

ე) ზმნისაგან, სახელდობრ, აწმყო დროს მხოლოდითი რიცხვის
შესამე პირის ნაკეთისგან ბოლოში ი-საბოლოებელის მიმატებით და
აგრეთვე უ-ზენართის მიმატებითაც, მაგ., ღირ-ს—ღირს-ი, უ-ღირს-ი,
ხამ-ს—უ-ხამს-ი, არ-ს—არს-ი. ამნაირადვე წარმოებული მსგავს-ი
ნაკეთისაგან ჰ-გაკ-ს, მხოლოდ აქ ჰ-მიმართმსახი შეცვლილია
ს-მიმართმსახით და დამატებულია მ-ბგერა. ამავე ნაკეთისგან წარმოე-
ბულია უ-მსგავს-ი.

ზმირად ზმნასართავი, რომელსაც საზოგადოდ დასართავი სა-
ხელის ხასიათი აქვს, ნამდვილ დასართავად იქცევა, მაგალ., მკრე-
ლი, მკრთალი, მკვდარი, მშრალი და სხ. ზოგჯერ დასართავად გა-
დაქცევის დროს ზმნასართავში ქვენართის მცირე ცვლილებათა მომხ-
დარი, მაგალ., მკვეთ-ი—მკვეთ-რ-ი, მწვავ-ი—მწვავ-ე.

ვ) ზმნისართისაგან მიმატებით ქვენართებისა, დელი, ინდელი,
განდელი, ური, ითი, ეთი, ა, სკნელი, მაგალ., გუშინ—გუშინ-დელი,
შარშან—შარშან-დელი, ზეგ—ზეგ-ინდელი, ხეალ—ხეალ-ინდელი,
კვლავ—კვლავ-ინდელი, როდის—როდ-ინდელი, დღეს—დღე-ინდე-
ლი, და დღე-ვანდელი, წრეულ—წრე-განდელი, სადა—სადა-ური,
აქა—აქა-ური, ზეით—ზეით-ური, ქვეით—ქვეით-ური, ზე—ზე-ითი,
ქვე—ქვე-ითი, შიგან—შიგნ-ითი, ქვეშ—ქვეშ-ეთი, გარე—გარ-ეთი და
გარე-ითი, უკან—უკან-ა, წინ—წინ-ა, ზევით—ზევით-ა, ქვევით—
ქვევით-ა, უკანა—უკანა-სკნელი, ქვე—ქვე-სკნელი, ზე—ზე-სკნელი.

ზმნისართისაგანვე მიმატებით ზენართისა სა და ქვენართისა-ო
მაგალ., მარადის—სა-მარადის-ო, მუდამ—სა-მუდამ-ო, ხეალ—სა-
ხეალ-ი-ო, როდის—სა-როდის-ო, დღეს—სა-დღეის-ო, ზეგა—სა-ზეგა-ო,
ზეგ—სა-ზეგ-ი-ო, შინა—სა-შინა-ო, წინა—სა-წინა-ო, გარე—სა-
გარე-ო.

8. დასართავი სახელის მნიშვნელობით ხმარებული არსებ-
ებითი სახელი. არსებითი სახელი, რომელიც აღნიშნავს რომლისაშე
შესამჩნევს თვისების საგანს, ზმირად დასართავის სახელის მნიშვნე-
ლობას ღებულღბს და იხმარება როგორც დასართავი სახელი, მაგალ.,
ქვა, გმირი, ზღვა, მხეცი, ქურდი, ძმა.

ამბობენ: გმირი კაცი, ქვა გული, ზღვა სიმდიდრე, მხეცი ალა-
მიანი, ქურდი მეზობელი, ძმა ბიჭი. ამნაირად გადაბმულები არსე-
ბით სახელებთან, იბრუნებიან როგორც შესაფერი საბოლოებელს

მკონე დასართავი სახელები, მაგალ., მხ. რ. სახ. გმირი კაცი, ნათ. გმირი(სან სა) კაცის(ა), მიც. გმირ(სან სა) კაცს(ა), მოთხრ. გმირმა(ნ), კაცმა(ნ), მოქმ. გმირი(სან სა) კაცით(ა), წოდ. გმირო კაცი; მრ. რ. სახ. გმირი კაცები, ნათ. გმირი(სან სა) კაცების(ა), მიც. გმირ(სან სა) კაცებს(ა) და სხვ.; მხ. რ. სახ. ქვა გული, ნათ. ქვა გულის(ა), მიც. ქვა გულს(ა), მოთხრ. ქვა გულმა(ნ) და სხვ.; მრ. რ. სახ. ქვა გულე-ბი, ნათ. ქვა გულების(ა), მიც. ქვა გულებს(ა), მოთხრ. ქვა გუ-ლებმა(ნ) და სხვ.

აგრეთვე საზოგადო წესით იბრუნებიან, როდესაც არსებითი სახელი, რომელთანაც გადაბმული იქნებიან, მეორეგვარს მრავლობითს რიცხვში იქნება.

დასართავი სახელის მნიშვნელობით ხმარებული არსებითი სა-ხელები აღმატებითს ხარისხსაც აწარმოებენ საზოგადო წესით, მაგ., გმირი—**უგმირესი**, მხეცი—**უმხეცესი**, თუმცა ყველა ასეთი სიტყვას აღმატებითი ხარისხი არ იხმარება.

თავი მეოთხე

რიცხვითი სახელი.

1. სხვადასხვაგვარი რიცხვითი სახელი. რიცხვითი სახელები არიან: ა) რაოდენობითი, რომელნიც აღნიშნავენ საგნების რაოდენობას, მაგალ., ერთი, ორი, სამი, ათი, ასი, ხუთასეკვსი და სხვა ბ) რიგობითი, რომელნიც აღნიშნავენ რიგს რიცხვის მიხედვით, მაგალ., პირველი, მეორე, მესამე, მეოთხე, მეხუთასეკვსე და სხვ. გ) ნაწევრობითი, რომელნიც აღნიშნავენ მთელის ნაწილს, მაგალ., ნახევარი, მესამედი ან ნასამალი, მეოთხედი ან ნაოთხალი, მეათედი ან ნათალი, მეასედი ან ნასასალი, მკასოთხმოცედი, მეათასშიდასოცდაექვსედი და სხვ. დ) დაახლოვებითი, რომელნიც აღნიშნავენ რაოდენობას დაახლოვებით, მაგალ., ორიოდე, ათიოდე, ორმოციოდე, ასიოდე, და სხვ. ე) ცალფგუფობითი, რომელნიც აღნიშნავენ რაოდენობას ცალობით ან ჯგუფობით, მაგალ., თითო ან თითო თითო, ორ-ოლი, სამ-სამი, ათ-ათი, ას-ასი, და სხვ. ვ) განუსაზღვრელნი, რომელნიც აღნიშნავენ დიდს თუ მცირე რაოდენობას განუსაზღვრელად, მაგალ., ცოტა, ბევრი, მრავალი, ცოტაოდენი, მცირეოდენი.

2. რიცხვითი სახელმზის ბრუნვა. ბრუნვის მხრით რიცხვითი სახელებს არსებითის და დასართავის სახელების ხასიათი აქვთ მცირეოდენის განსხვავებით.

რაოდენობითი რიცხვითი სახელი იბრუნება როგორც არსებითი სახელი შესაფერი საბოლოებელით.

რაოდენობითი რიცხვითი სახელების ბრუნვის მაგალითები.

	მხოლოდითი რიცხვი		მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი	
სახ.	ერთ-ი	რვ-ა	ერთ-ნი	რვ-ა-ნი
ნათ.	ერთ-ის(ა)	რვ-ის(ა)	ერთ-თ(ა)	რვ-ა-თ(ა)
მიც	ერთ-ს(ა)	რვ-ას(ა)	ერთ-თ(ა)	რვ-ა-თ(ა)
მოთხრ.	ერთ-მან(ნ)	რვ-ამ(ა ან ან)	ერთ-თ(ა)	რვ-ა-თ(ა)
მოქმ.	ერთ-ით(ა)	რვ-ით(ა)		
ცვალ.	ერთ-ად(ა)	რვ-ად(ა)		
წოდ.	ერთ-ო	რვ-აო(ან ავ)	ერთნ-ო	რვ-ა-ნო.

პირველგვარს მრავლობითს რიცხვში რაოდენობითი რიცხვითი სახელი სულ არ იხმარება როგორც რიცხვი. იხმარება მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი აღნიშნავს რიცხვის წერილობითს გამოხატულობას, ნიშანს, როგორც არსებითი სახელი, მაგალ., იტყვიან: „ეს მოწაფე ხშირად **ერთებს** და **ორებს** ლეზულობს“, „ამ სტრიქონში სულ **ხუთები** დავსწერე“. აქ **ერთები**, **ორები**, **ხუთები** აღნიშნავენ არა რიცხვს, არამედ რიცხვის წერილობითს გამოხატულობას ანუ ნიშნებს.

როდესაც რაოდენობითი რიცხვითი სახელი გადაბმულია არსებითს სახელთან როგორც მისი გამმარტველი, მაშინ იგი იბრუნება როგორც დასართავი სახელი შესაფერი საბოლოოებელით.

არსებით სახელთან გადაბმულის რაოდენობითი რიცხვითი სახელების ბრუნვის მაგალითები:

მხოლობითი რიცხვი

სახ.	ორ-ი	წიგ-ნი	ცხრ-ა	კლიტ-ე
ნათ.	ორ-ი(ს, სა)	წიგნ-ის(ა)	ცხრ-ა	კლიტ-ის(ა)
მიც.	ორ-(ს, სა)	წიგნ-ს(ა)	ცხრ-ა	კლიტ-ეს(ა)
მოთხრ.	ორ-მა(ნ)	წიგნ-მა(ნ)	ცხრ-ა	კლიტ-ემ(ა ან ან)
მოქმ.	ორ-ი(ს, სა)	წიგნ-ით(ა)	ცხრ-ა	კლიტ-ით(ა)
ცვალ.	ორ-(ს, სა)	წიგნ-ად(ა)	ცხრ-ა	კლიტ-ედ(ა)
წოდ.	ორ-ო	წიგნ-ო	ცხრ-ა	კლიტ-ეო(ან ევ)

მრავლობითი რიცხვი

სახ.	ორ-ნი	წიგნ-ნი	ცხრ-ა	კლიტ-ე-ნი
ნათ., მიც., მოთხრ.	ორ-(თ ან თა)	წიგნ-თ(ა)	ცხრ-ა	კლიტ-ე-თ(ა)
წოდ.	ორ-ნო	წიგნ-ნო	ცხრ-ა	კლიტ-ე-ნო

რაოდენობითი რიცხვითი სახელი მრავლობითს რიცხვში იშვიათად იხმარება ცალკე და არსებითს სახელთან გადაბმული.

რიგობითი რიცხვითი სახელები იბრუნებიან როგორც შესაფერის დაბოლოების დასართავი სახელები, ცალკეც და არსებით სახელთან გადაბმულებიც.

ნაწევრობითი რიცხვითი სახელები იხმარებიან და იბრუნებიან როგორც არსებითი სახელები. მაგალ., იტყვიან: მე **ნახევარი** მერგო, ის **ნასამაღს** წაიღებს, თქვენ **მეოთხედით** უნდა დაკმაყოფილდეთ, ამ რიცხვის სამი **მეოთხედი** თორმეტს უდრის. მხოლოდ **ნახევარი** ზოგიერთს თავისებურობას წარმოადგენს ხმარებაში.

როდესაც ნახევარი უერთდება რაოდენობითს რიცხვითს სახელს, იგი აღნიშნავს დამატებულს ერთის ნახევარს, მაგალ., ერთ-ნახევარი = $1\frac{1}{2}$, ათ-ნახევარი = $10\frac{1}{2}$. აგრეთვე როდესაც ნახევარი უერთდება არსებითს. სახელს, იგი აღნიშნავს დამატებულს საგნის ნახევარს, მაგალ., ჭიქა-ნახევარი, ორ-ჯამ-ნახევარი, სამ-გირვანქა-ნახევარი ნიშნავს $1\frac{1}{2}$ ჭიქას, $2\frac{1}{2}$ ჯამს, $3\frac{1}{2}$ გირვანქას. მთელის საგნის რიცხვი ითქმის საგნის სახელის წინ, ხოლო ნახევარი საგნის სახელის შემდეგ. თუ რიცხვითი სახელი ი-ბგერით ბოლოვდება, ი-ეკვეცება.

როდესაც აღინიშნება მხოლოდ საგნის ნახევარი, მაშინ სიტყვა ნახევარი ი-მოკვეცილი ითქმის საგნის სახელის წინ, მაგალ., ნახევარ-ჭიქა, ნახევარ-ჯამი, ნახევარ-გირვანქა.

როდესაც რიცხვი შეიცავს მხოლოდ ასეულებს, ათასეულებს და მილიონებს, ამისთანა რიცხვზე დამატებული ნახევარი აღნიშნავს არა საგნის ერთეულის ნახევარს არამედ ასეულის, ათასეულის ან მილიონის ნახევარს. მაგალ., ორას-ნახევარი ნიშნავს არა $200\frac{1}{2}$, არამედ 250-ს, სამათას-ნახევარი ნიშნავს არა $3000\frac{1}{2}$, არამედ 3500-ს, ორმილიონ-ნახევარი ნიშნავს არა $2,000,000\frac{1}{2}$, არამედ 2,500,000-ს.

დაახლოვებითი რიცხვითი სახელები იბრუნებიან როგორც დასართავი სახელებზე შესაფერის დაბოლოვებით, მხოლოდ მრავლობითი რიცხვი მეორეგვარი აქვსთ, მაგალითად:

ცალკე		გადაბმული	
მხოლოდითი რიცხვი			
სახ.	ორიოდ-ე	ორიოდ-ე	სიტყ-ა
ნათ.	ორიოდ-ის(ა)	ორიდე-ე	სიტყ-ის(ა)
მიც.	ორიოდ-ეს(ა)	ორიოდ-ე	სიტყ-ას(ა)
მოთხრ.	ორიოდ-ემ(ა ან ან)	ორიოდ-ე	სიტყ-ამ(ა ან ან)
მოქმ.	ორიოდ-ით(ა)	ორიოდ-ე	სიტყ-ით(ა)
ცვალ.	ორიოდ-ედ(ა)	ორიოდ-ე	სიტყ-ად(ა)
წოდ.	ორიოდ-ემ(ან ევ)	ორიოდ-ე	სიტყ-ამ(ან ავ)

მრავლობითი რიცხვი.

სახ.	ორიოდ-ენი	ორიოდ-ე	სიტყ-ანი
ნათ. მიც. მოთხრ.	ორიოდ-ეთ(ა)	ორიოდ-ე	სიტყ-ათ(ა)
წოდ.	ორიოდ-ენო	ორიოდ-ე	სიტყ-ანო

ახალს ენაში და მწერლობაში დაახლოვებითი რიცხვითი სახე-
ლები აღარ იხმარებიან მრავლობითს რიცხვში არც ცალკე და არც
გადაბმულები.

ცალჯგუფობითი რიცხვითი სახელები იბრუნებიან როგორც
დასართავი სახელები შესაფერის საბოლოებლებით. მხოლოდ მრავ-
ლობითს რიცხვში გადაბმულები სრულებით აღარ იხმარებიან.

ცალჯგუფობითი რიცხვითი სახელების ბრუნვის მაგალითები:

პ ი რ ვ ე ლ ი მ ა გ ა ლ ი თ ი

	ცალკე		გადაბმით
	მხოლ. რ.	მრავლ. რ.	მხოლ. რიცხვი
სახ.	სამ-სამ-ი	სამ-სამ-ნი	სამ-სამ-ი პურ-ი
ნათ.	სამ-სამ-ის(ა)	სამ-სამ-თ(ა)	სამ-სამ-ი(ს ან სა) პურ-ის(ა)
მიც.	სამ-სამ-ს(ა)	სამ-სამ-თ(ა)	სამ-სამ-(ს ან სა) პურ-ს(ა)
მოთხ.	სამ-სამ-მა(ნ)	სამ-სამ-თ(ა)	სამ-სამ-მა(ნ) პურ-მა(ნ)
მოქმ.	სამ-სამ-ით(ა)		სამ-სამ-ი(ს ან სა) პურ-ით(ა)
ცვალ.	სამ-სამ-ად(ა)		სამ-სამ-(ს ან სა) პურ-ად(ა)
წოდ.	სამ-სამ-ო	სამ-სამ-ნო	სამ-სამ-ო პურ-ო

მ ე ო რ ე მ ა გ ა ლ ი თ ი

სახ.	ცხრა-ცხრა-ა	ცხრა-ცხრა-ნი	ცხრა-ცხრა კვერცხ-ი
ნათ.	ცხრა-ცხრა-ის(ა)	ცხრა-ცხრა-თ(ა)	ცხრა-ცხრა კვერცხ-ის(ა)
მიც.	ცხრა-ცხრა-ას(ა)	ცხრა-ცხრა-თ(ა)	ცხრა-ცხრა კვერცხ-ს(ა)
მოთ.	ცხრა-ცხრა-ამ(ა, ან)	ცხრა-ცხრა-თ(ა)	ცხრა-ცხრა კვერცხ-მა(ა)
მოქმ.	ცხრა-ცხრა-ით(ა)		ცხრა-ცხრა კვერცხ-ით(ა)
ცვალ.	ცხრა-ცხრა-ად(ა)		ცხრა-ცხრა კვერცხ-ად(ა)
წოდ.	ცხრა-ცხრა-აო(ან ავ)	ცხრა-ცხრა-ნო	ცხრა-ცხრა კვერცხ-ო

მ ე ს ა მ ე მ ა გ ა ლ ი თ ი

სახ.	თით-ო	თითო-ნი	თითო ჭიქ-ა
ნათ.	თით-ო-ს(ა ან ი)	თითო-თ(ა)	თითო ჭიქ-ის(ა)
მიც.	თით-ო-ს(ა)	თითო-თ(ა)	თითო ჭიქ-ას(ა)
მოთხ.	თით-ო-მ(ა ან ან)	თითო-თ(ა)	თითო ჭიქ-ამ(ა ან ან)
მოქმ.	თით-ო-თ(ი)		თითო ჭიქ-ით(ა)
ცვალ.	თით-ო-დ(ა)		თითო ჭიქ-ად(ა)
წოდ.	თით-ო-ო(ან ვ)	თითო-ნო	თითო ჭიქ-აო(ან ავ)

განუსაზღვრელი რიცხვითი სახელები იბრუნებიან და იხმა-
რებიან როგორც რაოდენობითნი.

რიცხვითი სახელები, როდესაც ბოლოში მოეზმით ხოლმე ნაწილაკები ვე, ლა, ცა, იბრუნებიან ჩვეულებრივის წესით, ნაწილაკები კი მოსდევნ საბრუნავ საბოლოებლებს უცვლელად.

ნაწილაკებიანი რიცხვითი სახელების ბრუნვის მაგალითები:

პირველი მაგალითი

	მხოლ. რ.	მრავლ. რ.	მეორეჯგვარი მრავლ. რ.
სახ.	პირველი-ვე	პირველები-ვე	პირველნი-ვე
ნათ.	პირველის(ა)-ვე	პირველების(ა)-ვე	პირველთ(ა)-ვე
მიც.	პირველს(ა)-ვე	პირველებს(ა)-ვე	პირველთ(ა)-ვე
მოთხზ.	პირველმა(ნ)-ვე	პირველებმა(ნ)-ვე	პირველთ(ა)-ვე
მოქმ.	პირველთ(ა)-ვე	პირველებით(ა)-ვე	
ცვალ.	პირველად(ა)-ვე	პირველებად(ა)-ვე	
წოდ.	პირველო-ვე	პირველებო-ვე	პირველნო-ვე

მეორე და მესამე მაგალითი

მხოლობითი რიცხვი

სახ.	ორი-ლა	ორიოდე-ც(ა)
ნათ.	ორის(ა)-ლა	ორიოდის(ა)-ც(ა)
მიც.	ორს(ა)-ლა	ორიოდეს(ა)-ც(ა)
მოთხზ.	ორმა(ნ)-ლა	ორიოდემ(ა ან ან)-ც(ა)
მოქმ.	ორით(ა)-ლა	ორიოდით(ა)-ც(ა)
ცვალ.	ორად(ა)-ლა	ორიოდედ-(ა)-ც(ა)
წოდ.	ორო-ლა	ორიოდ-ეო(ან ევ)-ც(ა)

მრავლობითი რიცხვი

სახ.	ორნი-ლა	ორიოდენი-ც(ა)
ნათ., მიც., მოთ.	ორთ(ა)-ლა	ორიოდეთ(ა)-ც(ა)
წოდ.	ორნო-ლა	ორიოდენო-ც(ა)

მხოლოდ ვე-ნაწილაკიანი რიცხვითი სახელები გადაეხშიან ხოლმე არსებითს სახლს და იბრუნებიან როგორც შესაფერის საბოლოოებლის მქონე გადაბმული დასართავი სახელები, მაგალ.,

მხოლოდითი რიცხვი

სახ.	პირველი-ვე შემთხვევა
ნათ.	პირველი(ს ან სა)-ვე შემთხვევის(ა)
მიც.	პირველ(ს ან სა)-ვე შემთხვევას(ა)
მოთხრ.	პირველმა(ნ)-ვე შემთხვევამ(ა ან ან)
მოქმ.	პირველი(ს ან სა)-ვე შემთხვევით(ა)
ცვალ.	პირველ(ს ან სა)-ვე შემთხვევად(ა)
წოდ.	პირველო-ვე შემთხვევაო ან შემთხვევაჲ

მეორეგვარი მრავლობითი რიცხვი

სახ.	პირველნი-ვე შემთხვევანი
ნათ. მიც., მოთ.	პირველთა-ვე შემთხვევათ(ა)
წოდ.	პირველნო-ვე შემთხვევანო.

პირველგვარს მრავლობითს რიცხვში დასართავი რჩება მხოლოდითში, არსებითი სახელი იბრუნება მრავლობითში.

ლა და ცა-ნაწილაკებიანი რიცხვითი სახელები არ გადაეხდებიან ხოლმე არსებითს სახელს. იმათ თავის ნაწილაკები გადააქვთ არსებითს სახელზე და ისე ებმებიან ხოლმე. მაგალ., არ ითქმის: **ორი-ლა** საათი ან **ორიოდე-ც(ა)** სიტყვა, უნდა ითქვას: **ორი საათი-ლა**, **ორიოდე სიტყვა-ც(ა)**, **ორის საათის(ა)-ლა**, **ორიოდე სიტყვის(ა)-ც(ა)**, **ორ(ს ან სა) საათს(ა)-ლა**, **ორიოდე სიტყვას(ა)-ც(ა)** და სხ.

საუბარში და ხშირად მწერლობაშიაც უმართებულოდ აბრუნებენ **ვე**-ნაწილაკიან რიცხვითს სახელებს.

მაგალითი მართებული და უმართებულო ბრუნვისა

მხოლოდითი რიცხვი		მრავლობითი რიცხვი	
მართებული	უმართებულო	მართებული	უმართებულო
სახ.	ორი-ვე	ორივ-ე	ორნი-ვე ან ორთავ-ე-ნი
ნათ.	ორის(ა)-ვე	ორივ-ე-ს(ა, ი)	ორთა-ვე ორთავ-ე-ს(ა, ი)
მიც.	ორს(ა)-ვე	ორივ-ე-ს(ა)	ორთა-ვე ორთავ-ე-ს(ა)
მოთ.	ორმა(ნ)-ვე	ორივ-ე-მ(ა, ან)	ორთა-ვე ორთავ-ე-მ(ა, ან)
მოქ.	ორით(ა)-ვე	ორივ-ე-თ(ი)	ორთავ-ე-თ(ი)
ცვ	ორად(ა)-ვე	ორივ-ე-დ(ა)	ორთავ-ე-დ(ა)
წოდ.	ორო-ვე	ორივ-ე-ვ	ორნო-ვე ორთავ-ე-ნო

3. რიცხვითი სახელეების ხარისხი. რიგობითს რიცხვითს სახელს პირველი და განუსაზღვრელ რიცხვით სახელებს მრავალი, მეტი, ნაკლები აქვსთ აღმატებითი ხარისხი, რომელიც ისევე წარმოებს როგორც დასართავის სახელებისა. მაგ., პირველი—უპირველესი, მრავალი—უმრავლესი, მეტი—უმეტესი, ნაკლები—უნაკლებესი.

4. რიცხვითი სახელეების შედგენილობა. რიცხვითი სახელები არიან მარტივნი, წარმოებულნი და რთულნი.

მარტივნი არიან: ა) **რაოდენობითნი**: ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი, შვიდი, რვა, ცხრა, ათი, ასი; ბ) **ცალჯგუფობითნი**: თითო; და გ) **განუსაზღვრელნი**: მრავალი, ბევრი, ცოტა, მეტი.

წარმოებულნი არიან: ა) **ნაწევრობითნი**: ნახევარი (სიტყვისგან ხევა), მესამედი (სიტყვისგან სამი), ნაასალი (სიტყვისგან ასი) და სხვანი, ორი უკანასკნელი სიტყვის მსგავსად წარმოებულნი; ბ) **რიგობითნი**: მეორე (სიტყვისგან ორი), მესამე (სიტყვისგან სამი), და სხვანი, ამ სიტყვების მსგავსად წარმოებულნი.

რთულნი არიან: ა) **რაოდენობითნი**: თერთმეტი (ათ-ერთ-მეტი), თორმეტი (ათ-ორ-მეტი), ცამეტი (=თსამეტი=ათ-სამ-მეტი), თოთხმეტი (ათ-ოთხ-მეტი), თხუთმეტი (ათ-ხუთ-მეტი), თექვსმეტი (ათ-ექვს-მეტი), ჩვიდმეტი (=თშვიდმეტი=ათ-შვიდ-მეტი), თვრამეტი (=თრვამეტი=ათ-რვა-მეტი), ცხრამეტი (=თცხრამეტი=ათ-ცხრა-მეტი), ოცი (=ორცი=ორთი=ორ-ათი), ოცდაერთი, ოცდაორი, ორმოცი (ორ-მ-ოცი), სამოცი (სამ-ოცი), ოთხმოცი (ოთხ-მ-ოცი), ათასი (ათ-ასი), ათიათასი (ათი-ათ-ასი), ასიათასი (ასი-ათ-ასი) და სხვ. ბ) **დაახლოებითნი**: ორიოდე (ორი-ოდენი), სამიოდე (სამი-ოდენი) და სხვ. გ) **ცალჯგუფობითნი**: ორ-ოლი (ორ-ორი), სამ-სამი და სხვ. დ) **რიგობითნი**: მეთერთმეტე, მეოცდაერთე, მეასერთე, შეათასხუთასე და სხ.

სიტყვა პირველი, ცხადია, წარმოებულია, მაგრამ ჯერ ვერ ითქმის რომელი სიტყვისგან. თავის ფუძით (პირ) ენათესავენა ინდოევროპულს პროტოს (ბერძნ.), პრიმუს (ლათინ.), პერვი (სლავ.) და თურქულს ბირ (რაც ნიშნავს ერთს).

5. თვლის სისტემა. ქართულს ენაში მრიცხველობის ათეული სისტემა ოცამდეა დაცული, რასაც გვიმტკიცებს სიტყვა ოცი (=ორთი=ორ-ათი). შემდეგ ასამდე თვლა წარმოებს ოცეულის სისტემით. ასითგან თვლა შერეულია, ასეულები და სხვა უმაღლესი რიგის რიცხვები წარმოებულია ათეული სისტემით ათიათასამდე, შემდეგ ისევ ოცეული სისტემა იჩენს თავს.

არის ცდა ქართულს თვლაში წმინდა ათეულის სისტემის შემოღებისა ამნაირად: ათის შემდეგი რიცხვების საწარმოებლად ათს ემატება რიცხვები ერთითგან ცხრამდე: ათ-ერთი, ათ-ორი, ათ-ხამი, ათ-ოთხი, ათ-ხუთი, ათ-ექვსი, ათ-შვიდი, ათ-რვა, ათ-ცხრა, ოცის მაგიერ ითქმის ორ-ათი, ოცდაათის მაგიერ სამ-ათი, ორმოცის მაგიერ ოთხ-ათი და ამნაირად ასამდე: ხუთ-ათი (50), ექვს-ათი (60), შვიდ-ათი (70), რვა-ათი (80), ცხრა-ათი (90). ეს იქნება თვლის სისტემის ხელოვნური გადაკეთება, მაგრამ იგი იქნება ქართულის ენის ბუნებასთან შეგუებული, ფრიად ადვილად შესათვისებელი და ახალთაობისათვის ანგარიშის შესწავლის გამაადვილებელი. ამ სისტემით რიცხვი 435,976 გამოითქმის: ოთხასსამათხუთიათასცხრაასშვიდათექვსი. საწონ-საზომთა ათეული სისტემის შემოღებასთან ერთად თვლის ათეული სისტემის შემოღებაც ურიგო არ იქნება.

თ ა ვ ი მ ე ხ უ თ ე

ნაცვალსახელი.

1. სხვადასხვახვარი ნაცვალსახელი. ნაცვალსახელი თა-
ვიანთ მნიშვნელობისა და თვისების მიხედვით არიან: ა) პიროვნე-
ბითნი, ბ) კუთნილებითნი, გ) მაჩვენებელი, დ) კითხვითნი, ე) მა-
კავშირებელი, ვ) მსაზღვრელი, ზ) განუსაზღვრელი, ც) მსგავს-
ჩვენებითნი და თ) ურთიერთობითნი.

2. პიროვნებითი ნაცვალსახელი. პიროვნებითი ნაცვალსა-
ხელი აღნიშნავს რომელსამე პირს: ან იმას, რომელიც ლაპარაკობს, მაგ.,
მე, ან იმას, რომელსაც ელაპარაკებიან, მაგალ., შენ, ან იმას, რომ-
მელზედაც არის ლაპარაკი, მაგალ., ის ან იგი. ამის მიხედვით პი-
როვნებითი ნაცვალსახელი არის პირველის პირისა, სახელდობრ, მე,
მეორე პირისა, სახელდობრ, შენ, და მესამე პირისა, სახელდობრ,
ის ან იგი. პიროვნებითი ნაცვალსახელები იბრუნებიან თავისებურად.
აქვსთ ორი რიცხვი. პირველი პირის ნაცვალსახელს აქვს ოთხი სა-
ბრუნავი: სახელობითი, ნათესავობითი, მიცემითი და მოთხრობითი,
მეორე პირისას ხუთი საბრუნავი: სახელობითი, ნათესავობითი, მი-
ცემითი, მოთხრობითი და წოდებითი მესამე პირისას—ექვსი: სახელო-
ბითი, ნათესავობითი, მიცემითი, მოთხრობითი, მოქმედებითი და
ცვალებითი.

პიროვნებითი ნაცვალსახელების ბრუნვა.

პირველი პირისა

მეორე პირისა.

	მხოლ. რ.	მრავლ. რ.	მხოლ. რ.	მრავლ. რ.
სახ.	მე, შენა	ჩვენ(ა)	შენ(ა)	თქვენ(ა)
ნაფ.	ჩემ(ი)	ჩვერ(ი)	შენ(ი)	თქვენ(ი)
მიც.	მე, შენა, ჩემ	ჩვენ(ა)	შენ(ა)	თქვენ(ა)
მოთ.	მე, შენა	ჩვენ(ა)	შენ(ა)	თქვენ(ა)
წოდ.			შენ, შე	თქვენ, თქვე

მესამე პირისა

	მხოლ. რ.	მრავლ. რ.
სახ.	ის, იგი	ისინი, ივინი
ნათ.	(ი)მის(ა ან ი)	(ი)მათ(ა ან ი)
მიც.	(ი)მას(ა)	(ი)მათ(ა)
მოთხრ.	(ი)მან(ა)	(ი)მათ(ა)
მოქმ.	(ი)მით(ა)	
ცვალ.	(ი)მად(ა)	

სახელობითის, მიცემითის და მოთხრობითის საბრუნავის ნაკვეთს მენა ხანდახან ხმარობს ხალხი ღმრთაველეთ-საქართველოში. მიცემითი საბრუნავის ნაკვეთი მე მაშინ იხმარება, როცა ეს ნაცვალ-სახელი უთანდებულოდ არის. თუ თანდებული ახლავს, მაშინ იხმარება ნაკვეთი ჩემ. მაგალ., ითქმის: მე კაცს მეძახიან, ჩემთან ყოფნა გერჩივნოს. ნათესავობითი საბრუნავის ნაკვეთები ჩემ, ჩვენ, შენ, თქვენ, იმის(ა) ან მის(ა), იმათ(ა) ან მათ(ა) იხმარებიან თანდებული თუ ახლავსთ. მაგალ., ჩემგან, ჩემთვის, ჩვენგან, ჩვენთვის, შენგან, შენთვის, თქვენგან, თქვენთვის, იმის(ა)გან, იმის(ა)თვის, მის(ა)გან, მის(ა)თვის, იმათ(ა)გან, იმათ(ა)თვის, მათ(ა)გან, მათ(ა)თვის. თუ თანდებული არ ახლავსთ, იხმარება: ჩემი, ჩვენი, შენი, თქვენი, იმისი, მისი, იმათი, მათი, მაგალ., ჩემი და იმისი (ან მისი) ნუ გეშინია, თქვენი ღირსი არა ვარ, ჩვენი მორიდება არ იციან, შენი რცხვენია. ნაკვეთები იმის, მის, იმათ, მათ ხანდახან უთანდებულოდაც იხმარებიან, როდესაც გამმართველად არიან არსებით სახელთან. მაგალ., ამბობენ: იმის ჭკუა შორსა სჭრის, მის სილამაზე სანატრელია, იმათ სიტყვით ეს ადვილია, მათ გაჭირებამ შემაწუხა. მიცემითს საბრუნავში ა-ბგერა ზედმეტად გამოითქმის ბოლოში მხოლოდ ხანდახან, როცა თანდებული არ ახლავს ამ საბრუნავს. მოთხრობითს საბრუნავში ზედმეტი ა-ბგერა გამოითქმის აგრეთვე ხანდახან. მოქმედებითი საბრუნავის ნაკვეთები: იმით, მით, იხმარებიან უთანდებულოდაც და თანდებულთანაც, ხოლო ნაკვეთები იმითა, მითა— მხოლოდ უთანდებულად. ცვალებითი საბრუნავის ნაკვეთი მად(ა) თითქმის სულ არ იხმარება. წოდებითი საბრუნავის ნაკვეთები შენ, თქვენ იხმარებიან როდესაც მარტო არიან, მაგალ., ითქმის: შენ, არ გესმის? თქვენ, იქით ნუ იცქირებით! შე, თქვე იხმარებიან, თუ გამ-

მარტველი სიტყვა მოსდევთ. მაგალ., ითქმის: **შე კაცო, მაშ რა მექ-
ნა? თქვე დალოცვილებო, მაგახ ხომ ჩვენც მოვახერხებდით!**

პიროვნებითი ნაცვალსახელის მნიშვნელობით იხმარება არსე-
ბითი სახელი, **თავი**, რომელიც ამ შემთხვევაში იბრუნება მხოლოდ
მხოლოდობით რიცხვში როგორც არსებითი სახელი. **თავი** გამოხატავს
ყველა პირს (პირველსაც, ე. ი. რომელიც ლაპარაკობს, მეორესაც
ე. ი. რომელსაც ელაპარაკებიან, მესამესაც, ე. ი. რომელზედაც ლა-
პარაკობენ). მაგალ., ითქმის: **თავს ნებას არ მივცემ, თავს უშველე,
თავს არ ზოგავს.** ამ გამონათქვამებში **თავი** პირველად აღნიშნავს
პირველ პირს, მეორედ—მეორე პირს, მესამად—მესამე პირს. ხში-
რად ეს სიტყვა კუთნილებით ნაცვალსახელთან შეერთებული იხმარე-
ბა: **ჩემი თავი, შენი თავი, იმისი თავი, თვისი(ან თავისი) თავი.**

3. კუთნილებითი ნაცვალსახელეზი. კუთნილებითი ნაც-
ვალსახელები წარმოებულნი არიან პიროვნებითი ნაცვალსახელების-
გან და წარმოადგენენ მათ ნათესავობითი საბრუნავის ნაკვთს ი-სა-
ბოლოებელით: **ჩემი, ჩვენი, შენი, თქვენი, იმისი ან მისი, იმათი
ან მათი, თავისი ან თვისი.** იბრუნებიან როგორც არსებითი და და-
სართავი სახელები ცალკეც და არსებითს სახელთან გადაბმულებიც,
ერთის განსხვავებით, სახელდობრ, მხოლოდობითის რიცხვის მიცემითს
საბრუნავში კუთნილებითს ნაცვალსახელებს ერთის ჩვეულებრივის
ნაკვთის გარდა მეორენაირი ნაკვთიცა აქვთ: **ჩემ-ს(ა) და ჩემ-სახ(ა),
შენ-ს(ა) და შენ-სახ(ა), იმის-ს(ა) და იმის-სახ(ა), მის-ს(ა) და მის-
სახ(ა), თქვენ-ს(ა) და თქვენ-სახ(ა), ჩვენ-ს(ა) და ჩვენ-სახ(ა), იმათ-
ს(ა) და იმათ-სახ(ა), მათ-ს(ა) და მათ-სახ(ა), თვის-ს(ა) და თვის-
სახ(ა), თავის-ს(ა) და თავის-სახ(ა).**

მიცემითი ბრუნვის ჩვეულებრივი ნაკვთი მხოლოდ მაშინ იხმა-
რება, როდესაც ნაცვალსახელი გადაბმულია არსებითს სახელთან,
მეორენაირი ნაკვთი კი მაშინ, როდესაც ნაცვალსახელი მარტოდ მარ-
ტოა, არსებითს სახელთან არ არის გადაბმული, მაგალითად: მე **ჩემს**
ნაცნობს დავუძახებ, შენ **შენსას** დავუძახებ; შენ **შენს** დარდს შემატ-
ყობინებ, მე **ჩემსას** შეგატყობინებ; **ჩვენს** ინტერესს არად აგდებთ,
თქვენსას კი მაღლა აყენებთ; **თქვენს** ქონებას ზოგავთ, **იმისსას** კი
ფლანგავთ; **ჩვენს** საყვედურს არად აგდებთ, **იმათსას** კი ძალიან ერი-
დებით. რადგანაც ნაკვთებში **იმისსას** და **მისსას** ერთად ხვდება ორი
ს, რაც ქართულ ენას არ უყვარს, ამიტომ საუბარში მხოლოდ ერ-
თი **ს**-ბგერა ისმის და წერითაც ამ ნაკვთებში ერთ **ს**-ასოს სწერენ:
იმისას, მისას (ნაცვლად **იმისსას, მისსას**).

4. **გარკვევადი ნაცვალსახელები.** მაჩვენებელი ნაცვალსახელი სამნაირია: ა) ერთი უჩვენებს იმ საგანს, რომელიც ახლოა მოლაპარაკებე, მაგალ., **ეს(ა ან ე)**; ბ) მეორე—იმ საგანს, რომელიც ახლოა მასთან, ვისაც ელაპარაკებიან, მაგალ.; **ეგ(ა ან ე), მაგი**; გ) მესამე—იმ საგანს, რომელიც მოშორებით არის ერთთანაც და მეორესთანაც, მაგალ., **ის(ა ან ი), იგი**. მაჩვენებელი ნაცვალსახელების ფუნქცია მ რაც ნათესავობითს და მის მიმყოლ საბრუნავებში თავს იჩენს. ამ ნაცვალსახელებს ორივე რიცხვი და ექვსი საბრუნავი აქვსთ. წოდებითი არა აქვსთ.

მაჩვენებელი ნაცვალსახელების ბრუნვის მაგალითები:

მხოლოდითი რიცხვი

სახ.	ეს(ა ან ე), ამ-ა	ეგ(ა ან ე), მაგ-ი(ან ა)	ის(ა ან ი), იგ-ი, იმ-ა
ნათ.	ამ-ის(ა)	მაგ-ის(ა)	იმ-ის(ა)
მიც.	ამ-ას(ა)	მაგ-ას(ა)	იმ-ას(ა)
მოთხრ.	ამ-ან(ა).	მაგ-ან(ა)	იმ-ან(ა)
მოქმ.	ამ-ით(ა)	მაგ-ით(ა)	იმ-ით(ა)
ცვალ.	ამ-ად(ა)	მაგ-ად(ა)	იმ-ად(ა)

მრავლობითი რიცხვი

სახ.	ეს-ე-ებ-ი	ეგ-ე-ებ-ი	ის-ე-ებ-ი
ნათ.	ამ-ე-ებ-ის(ა)	მაგ-ე-ებ-ის(ა)	იმ-ე-ებ-ის(ა)
მიც.	ამ-ე-ებ-ს(ა)	მაგ-ე-ებ-ს(ა)	იმ-ე-ებ-ს(ა)
მოთხრ.	ამ-ე-ებ-მა(ნ)	მაგ-ე-ებ-მა(ნ)	იმ-ე-ებ-მა(ნ)
მოქმ.	ამ-ე-ებ-ით(ა)	მაგ-ე-ებ-ით(ა)	იმ-ე-ებ-ით(ა)
ცვალ.	ამ-ე-ებ-ად(ა)	მაგ-ე-ებ-ად(ა)	იმ-ე-ებ-ად(ა)

მეორეგვარი მრავლობითი რიცხვი

სახ.	ეს-ე-ნი	ეგ-ე-ნი, მაგ-ე-ნი	ის-ი-ნი, იგ-ი-ნი
ნათ, მიც., მოთ.	ამ-ა-თ(ა)	მაგ-ა-თ(ა)	იმ-ა-თ(ა)

ამ ნაცვალსახელების პირველგვარი მრავლ. რიცხვი უსულო საგანთა ნაცვლად იხმარება, მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი კი სულიერ საგანთა ნაცვლად.

როდესაც მაჩვენებელი სახელები ებმინ არსებითს სახელებს, ნათესავობითს და მის მიმყოლ საბრუნავებში ეკვეცებათ საბოლოებლები როგორც მხოლოდითს, ისე მრავლობითს რიცხვში, სახელობითს საბრუნავში კი ნაცვალსახელი მრავლობითს რიცხვში რჩება მხოლო-

ბითის რიცხვის ნაკვითთ, მაგალ., მხოლოდ. რიცხვი, სახ. ეს(ა ან ე) წიგნი, ნათ. ამ წიგნის(ა), მიც. ამ წიგნს(ა), მოთხრ. ამ წიგნმა(ნ) და სხვ. მრავლ. რიცხ., სახ. ეს(ა ან ე) წიგნები, ნათ. ამ წიგნების(ა) მიც. ამ წიგნებს(ა) მოთხრ. ამ წიგნებმა(ნ) და სხვ.; მხოლ. რიცხ., სახ. ეგ(ე) ან მაგი საქმე, ნათ. მაგ საქმის(ა), მიც. მაგ საქმეს(ა) მოთხრ. მაგ საქმემ(ა ან ან) და სხვ., მრავლ. რიცხვი, სახ. ეგ(ე) საქმეები, ნათ. მაგ საქმეების(ა), მიც. მაგ საქმეებს(ა), მოთხრ. მაგ საქმეებმა(ნ) და სხვ.; მხოლოდითი რიცხვი, სახ. ის(ი) ან იგი მიზეზი, ნათ. იმ მიზეზის(ა), მიც. იმ მიზეზს(ა), მოთხრ. იმ მიზეზმა(ნ) და სხვ., მრავლ. რიცხვი, სახ. ის(ი) ან იგი მიზეზები, ნათ. იმ მიზეზების(ა), მიც. იმ მიზეზებს(ა), მოთხრ. იმ მიზეზებმა(ნ) და სხვ.

5. კითხვითი ნაცვალსახელები. კითხვითი ნაცვალსახელები არიან სამგვარნი: ა) მარტივნი: ვინ, რა; ბ) წარმოებულნი: რომელი, (სიტყვისგან რა), ვითარი (სიტყვისგან ვინ); გ) რთულნი, შემდგარნი ორის სიტყვისაგან, რომელთაგან პირველი არის რა: რავგარი(რავგორი), რაოდენი(რავდენი), რაფერი, რამოდენა, რამსიდიდე, რამსიგრძე, რამსიმაღლე, რამსისხი და სხვანი ამნაირად წარმოებულნი.

კითხვითი ნაცვალსახელები სხვადასხვანაირად იბრუნებიან. ნაცვალსახელს ვინ მხოლოდ მხოლოდითი რიცხვი და ოთხი საბრუნავი აქვს; სახ. ვინ(ა), ნათ. ვის(ა ან ი), მიც. ვის(ა), მოთხრ. ვინ(ა).

ნაცვალსახელი რა იბრუნება როგორც არსებითი სახელი იმ განსხვავებით, რომ წოდებითი საბრუნავი არა აქვს და პირველგვარს მრავლობითს რიცხვში სახელობითი საბრუნავის საბოლოოებელი არჩება ყველა საბრუნავებში ებ-ქვენართის წინ, მაგალითად:

	მხოლ. რ.	მრავლ. რ.	მეორეგვარი მრავლ. რ.
სახ.	რ-ა	რ-ა-ებ-ი	რ-ა-ნი
ნათ.	რ-ის(ა ან ი)	რ-ა-ებ-ის(ა)	რ-ა-თ(ა)
მიც.	რ-ას(ა)	რ-ა-ებ-ს(ა)	რ-ა-თ(ა)
მოთხრ.	რ-ამ(ა ან ან)	რ-ა-ებ-მა(ნ)	რ-ა-თ(ა)
მოქმ.	რ-ით(ა ან ი)	რ-ა-ებ-ით(ა)	
ცვალ.	რ-ად(ა)	რ-ა-ებ-ად(ა)	

არსებით სახელთან გადაბმული როცა არის, რა ორსავე რიცხვში და ყველა საბრუნავებში უცვლელად რჩება, მაგალ., მხოლოდ. რიცხვი, სახ. რა საქმე, ნათ. რა საქმის(ა), მიც. რა საქმეს(ა), მოთხრ. რა საქმემ(ა ან ან) და სხვ. მრავლ. რიცხვი, სახ. რა საქმეები, ნათ. რა საქმეების(ა), მიც. რა საქმეებს(ა), მოთხრ. რა საქმეებმა(ნ) და

სხვ. მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი, სახ. რა საქმენი, ნათ., მიც., მოთხრ. რა საქმეთ(ა).

კითხვითი ნაცვალსახელები რომელი, რაგვარი(როგორი), რანაირი, რაფერი, რაოდენი(რაგდენი), რამოდენა, რამსიდიდე, რამსიგრძე და სხვანი, რომელნიც ამნაირად არიან წარმოებულნი, იბრუნებიან როგორც შესაფერი საბოლოებელის მქონე დასართავი სახელები, მხოლოდ არა აქვსთ წოდებითი საბრუნავი და ნაცვალსახელს რაოდენი(რაგდენი) არა აქვს აგრეთვე პირველგვარი მრავლობითი რიცხვი, ნაცვალსახელი რომელი ძირცვალებადია.

არსებითს სახელებთან ეს ნაცვალსახელები იმნაირადვე იბმიან, როგორც შესაფერის საბოლოებელის მქონე დასართავი სახელები.

თუ კითხვითს ნაცვალსახელს ბოლოში დართული აქვს ნაწილაკი და, ბრუნვის დროს ეს ნაწილაკი უცვლელი რჩება და სიტყვას საბრუნავის საბოლოებელის შემდეგ ემატება.

პირველი მაგალითი. სახ. ვინ-ლა, ნათ. ვის(ი)-ლა, მიც. ვის(ა)-ლა, მოთხრ. ვინ-ლა.

მეორე მაგალითი. მხოლ. რიცხვი, სახ. რა-ლა, ნათ. რის(ა ან ი)-ლა, მიც. რას(ა)-ლა, მოთხრ. რამ(ა ან ან)-ლა, მოქმ. რით(ა ან ი)-ლა, ცვალ. რად(ა)-ლა; მრავლ. რიცხვი, სახ. რაები-ლა, ნათ. რაების(ა)-ლა, მიც. რაებს(ა)-ლა, მოთხრ. რაებმა(ნ)-ლა, მოქმ. რაებით(ა)-ლა, ცვალ. რაებად(ა)-ლა; მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი, სახ. რანი-ლა, ნათ., მიც., მოთხრ. რათ(ა)-ლა.

მესამე მაგალითი. მხოლ. რიცხვი, სახ. რომელი-ლა, ნათ. რომლის(ა)-ლა, მიც. რომელს(ა)-ლა, მოთხრ. რომელმა(ნ)-ლა, მოქმ. რომლით(ა)-ლა, ცვალ. რომლად(ა)-ლა; მრავლ. რიცხვი, სახ. რომლები-ლა, ნათ. რომლების(ა)-ლა, მიც. რომლებს(ა)-ლა, მოთხრ. რომლებმა(ნ)-ლა, მოქმ. რომლებით(ა)-ლა, ცვალ. რომლებად(ა)-ლა; მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი, სახ. რომელნი-ლა, ნათ., მიც. და მოთხრ. რომელთ(ა)-ლა.

მეოთხე მაგალითი. მხოლ. რიცხვი, სახ. რამსიდიდე-ლა, ნათ. რამსიდიდის(ა)-ლა, მიც. რამსიდიდეს(ა)-ლა, მოთხრ. რამსიდიდემ(ა ან ან)-ლა, მოქმ. რამსიდიდით(ა)-ლა, ცვალ., რამსიდიდედ(ა)-ლა; მრავლ. რიცხვი, სახ. რამსიდიდეები-ლა, ნათ. რამსიდიდეების(ა)-ლა, მიც. რამსიდიდეებს(ა)-ლა, მოთხრ. რამსიდიდეებმა(ნ)-ლა, მოქმ. რამსიდიდეებით(ა)-ლა, ცვალ. რამსიდიდეებად(ა)-ლა; მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი, სახ. რამსიდიდენი-ლა, ნათ., მიც., მოთხრ. რამსიდიდეთ(ა)-ლა.

მეხუთე მაგალითი. მხოლ. რიცხვი, სახ. რამსისხო-ლა, ნათ. რამსისხოს(ა ან ი)-ლა, მიც. რამსისხოს(ა)-ლა, მოთხრ., რამსის-

ზომ(ა ან ან)-ლა, მოქმ. **რამსისხოთ(ი)-ლა**, ცვალ. **რამსისხოლ(ა)-ლა**; მრავლ. რიცხვი, სახ. **რამსისხოები-ლა**, ნათ. **რამსისხოების(ა)-ლა**, მიც. **რამსისხოებს(ა)-ლა**, მოთხრ. **რამსისხოებმა(ნ)-ლა**, მოქმ. **რამსისხოებით(ა)-ლა**, ცვალ. **რამსისხოებად(ა)-ლა**; მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი, სახ. **რამსისხონი-ლა**, ნათ., მიც. და მოთხრ. **რამსისხოთ(ა)-ლა**.

6. მაკავშირებელი ნაცვალსახელები. მაკავშირებელი ნაცვალსახელები, რომელნიც არიან იგივე კითხვითი ნაცვალსახელები ბოლოში დართვით ნაწილაკისა **ც(ა)**, იბრუნებიან ისევე როგორც კითხვითი ნაცვალსახელები, მხოლოდ ნაწილაკი **ც(ა)** ბოლოში ემატება ყოველს საბრუნავს, მაგალ., მხოლოდითი რიცხვი, სახ. **რა-ც(ა)**, ნათ. **რის(ა)-ც(ა)**, მიც. **რას(ა)-ც(ა)**, მოთხრ. **რამ(ა ან ან)-ც(ა)**, მოქმ. **რით(ა ან ი)-ც(ა)**, ცვალ. **რად(ა)-ც(ა)**; მრავლ. რიცხვი, სახ. **რაები-ც(ა)**, ნათ. **რაების(ა)-ც(ა)**, მიც. **რაებს(ა)-ც(ა)**, მოთხრ. **რაებმა(ნ)-ც(ა)**, მოქმ. **რაებით(ა)-ც(ა)**, ცვალ. **რაებად(ა)-ც(ა)**; მეორეგვარი მრავლ. რიცხვი, სახ. **რანი-ც(ა)**, ნათ., მიც. და მოთხრ. **რათ(ა)-ც(ა)**.

7. მსაზღვრელი ნაცვალსახელები ბრუნვის მხრით თავისებურობას წარმოადგენენ. ზოგი მათგანი, მაგალ., **ყოველი**, **ყველა**, **თვითეული**, **ზოგი**, **ზოგიერთი** ორსავე რიცხვში იბრუნება, **ზოგი**, **მაგალ.**, **ერთერთი**, **არავინ**, **ნუვინ**, **ნურავინ**, **ვერავინ**, **არაფერი**, **ვერაფერი**, **ნურაფერი**, **მარტო** მხოლოდითს რიცხვში იბრუნება, **ზოგიც** სულ არ იბრუნება და რჩება უცვლელად ყველა საბრუნავში, მაგალ., **თვით**, **თვითონ**.

მსაზღვრელი ნაცვალსახელების ბრუნვის მაგალითები:

მხოლოდითი რიცხვი. სახ. **ყოველ-ი**, **ყველ-ა**, **ზოგ-ი**, **ზოგიერთი**, **თვითეულ-ი**; ნათ. **ყოველ-ის(ა)**, **ყველ-ას(ა ან ი)**, **ზოგ-ის(ა)**, **ზოგიერთის(ა)**, **თვითეულ-ის(ა)**; მიც. **ყოველ-ს(ა)**, **ზოგ-ს(ა)**, **ზოგიერთ-ს(ა)**, **თვითეულ-ს(ა)**; მოთხრ. **ყოველ-მა(ნ)**, **ყველ-ამ(ა ან ან)**, **ზოგ-მა(ნ)**, **ზოგიერთ-მა(ნ)**, **თვითეულ-მა(ნ)**; მოქმ. **ყოველ-ით(ა)**, **ყველ-ათ(ი)**, **ზოგ-ით(ა)**, **ზოგიერთ-ით(ა)**, **თვითეულ-ით(ა)**; ცვალ. **ყოველ-ად(ა)**, **ყველ-ად(ა)**, **ზოგ-ად(ა)**, **ზოგიერთ-ად(ა)**, **თვითეულ-ად(ა)**; წოდ. **ყოველ-ო**, **ყველ-ო(ა ან ავ)**, **ზოგ-ო**, **ზოგიერთ-ო**, **თვითეულ-ო**.

ამ ნაცვალსახელებს არა აქვსთ პირველგვარი მრავლობითი რიცხვი და იხმარებიან მხოლოდ მეორეგვარ მრავლობითს რიცხვში. ნაცვალსახელი **ყველა** მრავლობითს რიცხვში მხოლოდ სახელობითს და წოდებითს საბრუნავში იხმარება.

მეორეგვარი მრავლობითი რიცხვი. სახ. **ყოველ-ნი**, **ყველა-ნი**, **ზოგ-ნი**, **ზოგიერთ-ნი**, **თვითეულ-ნი**; ნათ., მიც., მოთხრ. **ყოველ-თ(ა)**,

ზოგ-თ(ა), ზოგიერთ-თ(ა), თვითეულ-თ(ა); წოდ. ყოველ-ნო, ყველა-ნო, ზოგ-ნო, ზოგიერთ-ნო, თვითეულ-ნო.

ეს ნაცვალსახელები ებმიან არსებითს სახელებს როგორც შესაფერი საბოლოოებელის მქონე დასართავი სახელები. ამასთან როგორც პირველგვარს ისე მეორეგვარს მრავლობითს რიცხვში ებმის მხოლოდ **ზოგიერთი**, მარტო პირველგვარს მრავლ. რიცხვში ებმის მხოლოდ **ყველა**, დანარჩენები კი მარტო მეორეგვარს მრავლობითს რიცხვში ებმიან. მაგალ., ითქმის **ყველა ქვეყანა, ყველა ქვეყნები; ზოგიერთი ქალი, ზოგიერთი ქალები, ზოგიერთნი ქალნი; ყოველი ადამიანი, ყოველნი ადამიანნი; ზოგი შემთხვევა, ზოგნი შემთხვევანი; თვითეული ხე, თვითეულნი ხენი.**

ნაცვალსახელები: **არავინ, ვერავინ, არაა, ვერაა, ნურა, ნურაა** იბრუნებიან როგორც მათი შემადგენელი სიტყვები **ვინ** და **რა** მხოლოდ მხოლობითს რიცხვში და არ ებმიან არსებითს სახელს.

ნაცვალსახელები: **ერთერთი, ყველაფერი, არაფერი, ნურაფერი** იბრუნებიან როგორც მათი შემადგენელი სიტყვები **ერთი** და **ფერი**. **ფერი** ამ შემთხვევაში არის ძირცვალებადი და ჰკარგავს **ე-ბგერას ნათესავობითს, მოქმედებითს** და **ცვალებითს** საბრუნავეებში. იხმარებიან მხოლოდ მხოლობითს რიცხვში და ებმიან არსებითს სახელს როგორც **ი-ბგერით** დაბოლოებული დასართავი სახელები. ამათგან **ერთერთი** ებმის მარტო მხოლობითს რიცხვში მყოფს, დანარჩენები კი ებმიან, თუმცა ძალიან იშვიათად, ორსავე რიცხვში მყოფს არსებითს სახელს.

ნაცვალსახელები: **არავითარი, ნურავითარი, ვერავითარი, არავგარი, ვერავგარი, ნურავგარი, არანაირი, ვერანაირი, ნურანაირი** იბრუნებიან და ებმიან არსებითს სახელს როგორც დასართავი სახელები.

ნაცვალსახელები **თვით** და **თვითონ(თითონ)** უცვალბელნი არიან და იჭერენ ადგილს ყოველს რიცხვში და საბრუნავეში მყოფს არსებითს სახელთან და პიროვნებითს და მაჩვენებელს ნაცვალსახელთან. მაგალითად, **თვით ხე, თვით ხის(ა), თვით ხესა** და **სხვ. თვით ხეები, თვით ხეების(ა), თვით ხეებს(ა)** და **სხვ. თვით ხენი, თვით ხეთ(ა)** და **სხვ. თვითონ ადამიანი, თვითონ ადამიანის, თვითონ ადამიანს** და **სხვ. თვითონ ადამიანები, თვითონ ადამიანების(ა), თვითონ ადამიანებს(ა)** და **სხვ. თვითონ ადამიანნი, თვითონ ადამიანთ(ა)** და **სხვ. თვით მე, თვით შენ, თვითონ ჩვენ, თვითონ თქვენ, თვითონ ის, თვით ისინი** და **სხვ., თვით ეს, თვითონ ეგ, თვით მაგის(ა), თვითონ იმას(ა),** და **სხვ., თვით ესენი, თვითონ ეგენი** და **სხვ.**

8. **განუსაზღვრელი ნაცვალსახელეზი** წარმოადგენენ კითხვითს ნაცვალსახელეზს ბოლოში მიმატებით ნაწილაკებისა მე და ლაც(ა), მაგალ., ვინ-მე, რა-მე, რომელი-მე, ვინ-ლაც(ა), რა-ლაც(ა), რომელი-ლაც(ა), რავდენი-მე, რავდენი-ლაც(ა), რავვარი-მე, რავვარი-ლაც(ა) და სხვ.

განუსაზღვრელი ნაცვალსახელეზი იბრუნებიან როგორც კითხვითი ნაცვალსახელეზი ნაწილაკების მიმატებით საბრუნავი საბოლოებლების შემდეგ. მაგალ., ვინმე ნათ. საბრუნავში იქნება როგორც ვინ, მხოლოდ მე-ნაწილაკის დართვით, სახელდობრ: ვის(ა ან ი)-მე; რამე მოთხრობითს საბრუნავში იქნება როგორც რა, მხოლოდ მე-ნაწილაკის დართვით, სახელდობრ: რამ-მე; რომელიმე მოქმედ. საბრუნავში იქნება როგორც რომელი, მხოლოდ მე-ნაწილაკის დართვით, სახელდობრ: რომლით(ა)-მე და სხვ.

განუსაზღვრელი ნაცვალსახელეზი ებმიან არსებით სახელს, როგორც კითხვითი ნაცვალსახელეზი.

სასაუბრო ენაში და იმის გავლენით ახალს მწერლობაშიაც ნაწილაკიან ნაცვალსახელეზს უმართებულოდ აბრუნებენ, რადგან ნაწილაკებს სიტყვის განუყრელ და შეხორცებულ ნაწილად სთვლიან. მაგალ., ამბობენ: სახ. ვინმე, ნათ. ვინმე-ს(ა ან ი), მიც. ვინმე-ს(ა), მოთხრ. ვინმე-მ(ა), მოქმ. ვინმე-თი, ცვალ. ვინმე-დ(ა), წოდ. ვინ-მე-ო(ან ვ). აწარმოებენ მრავლობითი რიცხვის ნაკვეთსაც: ვინმე-ები, ვინმე-ების(ა), ვინმე-ებ(ა), ვინმე-ებმა და სხვა. ავილოთ მეორე მაგალითი ლაც(ა)-ნაწილაკიანი განუსაზღვრელი ნაცვალსახელის უმართებულო ბრუნვისა: მხოლ. რ. სახ. რალაც-ა, ნათ. რალაც-ის(ა), მიც. რალაც-ას(ა), მოთხრ. რალაც-ამ(ა), მოქმ. რალაც-ით(ა), ცვალ. რალაც-ად(ა), წოდ. რალაც-ავ. მრ. რ. სახ. რალაც-ები, ნათ. რალაც-ების(ა), მიც. რალაც-ებ(ა) და სხვ. მეორეგვარი მრ. რ. სახ. რალაცა-ნი, წოდ. რალაცა-ნო.

არსებით სახელთან გადაბმის დროს განუსაზღვრელ ნაცვალსახელეზს ორსავე რიცხვში უცვლელად სტოვებენ როგორც ა და ე ბგერებით დაბოლოებულეზს.

9. **მსგავსივინებითი ნაცვალსახელეზი**: ასეთი, ესეთი, ისეთი, ჩემგვარი, შენგვარი, ჩვენგვარი, თქვენგვარი, ამგვარი, იმგვარი, ჩემნაირი, შენნაირი, ჩვენნაირი, თქვენნაირი, ამნაირი, იმნაირი, მაგნაირი, ამსიდიდე, იმსიგრძე, მაგისისხო, ჩემსიწლო, შენსისქე, ჩვენსიძალდე, ამსივანე, იმსიმძიმე, ამისთანა, მაგისთანა, ჩემისთანა და სხვანი, ამნაირად წარმოებულნი, იბრუნებიან და იხმარებიან როგორც დასართავი სახელეზი, ცალკეც და არსებითს სახელთან გადაბმითაც.

10. უკთიერყოფილი ნაცვალსახელები ურთიერთი და ერთმანერთი იბრუნებიან როგორც არსებითი სახელები, მხოლოდ არ იხმარებიან მოთხრობითს, ცვალებითს და წოდებითს საბრუნავებში და არც მრავლობითს რიცხვში, მაგალ., სახ. ურთიერთი, ერთმანერთი, ნათ. ურთიერთის(ა), ერთმანერთის(ა), მიტ. ურთიერთს(ა), ერთმანერთსა, მოქმ. ურთიერთით(ა), ერთმანერთით(ა).

სიტყვაში ერთმანერთი ბგერა რ ბოლოში ხშირად ვარდება საუბარში და წერთაც ხშირად სწერენ: ერთმანეთი.

თავი მეექვსე

ზმნა.

1. **ზმნის განსახულებანი.** ზმნას აქვს სამი განსახულება:

ა) **სახელზმნა**, რომელიც არის მოქმედების ან ყოფა-მდგომარეობის ამნიშვნელი სახელი, მაგალ., წერა, დაწერა, ჭრა, გაჭრა, ხვნა, მოხვნა, წოლა, დაწოლა, ჯდომა, შეჯდომა.

ბ) **ზმნახრილი**, რომელიც აღნიშნავს რომლისაზე საგნის მოქმედებას ან ყოფა-მდგომარეობას, მაგალ., ვსწერ, ვჭკერე, სჭამა, ვწვიბი, იჯდა.

გ) **ზმნასართავი**, რომელიც აღნიშნავს რისაზე მომქმედს ან რაზე ყოფა-მდგომარეობაში მყოფს, ნამყოფს ან სამყოფს, მაგალ., მწერელი, ნაკერი, სახვნელი, მჭრელი, ჭრილი, საჭრელი, მწოლარე, ნაჯდომი, სადგმელი.

სახელზმნას არსებითი სახელის თვისება აქვს, ზმნასართავს კი დასართავი სახელისა.

2. **ზმნის სახეები.** ზმნას აქვს ორი სახე: სრულყოფილი და სრულყოფილი.

ა) **სრულყოფილი** სახე ჰქვია იმისთანა ნაკვთს, რომელიც ანიშნავს მოქმედებას თუ ყოფა-მდგომარეობას განუსაზღვრელად, საზოგადოდ, მაგალ., წერა, კითხვა, ვსწერე, ვიკითხე, ვწოლილვარ, ვმჯდარვარ, მწერელი, მკითხველი, მჯდომი.

ბ) **სრულყოფილი** სახე ჰქვია ზმნის იმისთანა ნაკვთს, რომელიც მოქმედებას ან ყოფა-მდგომარეობას უფრო გარკვევით ანიშნავს, მაგალითად, ჩაწერა, მიწერა, წაკითხვა, მოკითხვა, დავსწერე, ამოვიკითხე, ჩავიკითხე, დავწოლილვარ, მივწოლილვარ, წამომჯდარვარ, შემჯდარვარ, ჩამწერელი, წამწერელი, მიმწერელი, წამკითხველი, მომკითხველი, დამჯდომი, შეჯდომი.

სრულყოფილი სახე არის იგივე სრულყოფილი სახის ნაკვთი მიმატებით ზენართებისა: და, გა, ჩა, შე, წა, მო, მი, ამო, წამო და სხვა.

3. **მიმოხრა.** ზმნახრილს აქვს განსაკუთრებული თვისებები ნაკვთების ცვლისა იმის მიხედვით, თუ ვინ ან რა, ვისთან ან რასთან

დამოკიდებით, რავდენი, როდის, რა პირობებში მოქმედობს ან იმყოფება, მოქმედებდა ან იმყოფებოდა, იმოქმედებს ან იმყოფებს, მაგალ., **ვსწერ, გწერ, მწერს, სწერდა, სწერეს, ვხწერდე, მწერო და სხვ.** ნაკვთების ამნაირად ცვლას ჰქვია **მიმოხრა**.

4. პირები. ნაკვთი, გამომხატველი იმის მოქმედების ან მდგომარეობის, რომელიც ლაპარაკობს, **პირველი პირის** ნაკვთად იწოდება; ნაკვთი, გამომხატველი იმის მოქმედების ან მდგომარეობის, რომელსაც ელაპარაკებიან, **მეორე პირის** ნაკვთად იწოდება; ნაკვთი, გამომხატველი იმის მოქმედების ან მდგომარეობის, რომელზედაც არის ლაპარაკი, **მესამე პირის** ნაკვთად იწოდება. ამნაირად ზმნას აქვს სამი პირის ნაკვთი, ან მოკლედ, სამი **პირი—პირველი, მეორე და მესამე**.

5. მიმართები. იმის მიხედვით თუ ვისთან ან რასთან აქვს დამოკიდებულება რომლისამე პირის მოქმედებას ან ყოფა-მდგომარეობას, ზმნას აქვს განსაკუთრებული ნაკვთები. იმ ნაკვთს, რომელიც ანიშნავს რომლისამე პირის მოქმედების ან ყოფა-მდგომარეობის დამოკიდებულებას მესამე პირთან, **მესამე მიმართის** ნაკვთი ჰქვია; იმ ნაკვთს, რომელიც ანიშნავს რომლისამე პირის მოქმედების ან ყოფა-მდგომარეობის დამოკიდებულებას მეორე პირთან, **მეორე მიმართის** ნაკვთი ჰქვია; იმ ნაკვთს, რომელიც ანიშნავს რომლისამე პირის მოქმედების ან ყოფა-მდგომარეობის დამოკიდებულებას პირველ პირთან, **პირველი მიმართის** ნაკვთი ჰქვია. ამნაირად მიმართები არის: ა) პირველი პირისა მეორესა და მესამე პირთან, ბ) მეორე პირისა პირველსა და მესამე პირთან, გ) მესამე პირისა პირველსა, მეორესა და მესამე პირთან. მაგალ., **ვსწირავ** (პირველისა მესამე პირთან, რაც აინიშნება 1_3), **გწირავ** (პირველისა მეორე პირთან, რაც აინიშნება 1_2), **სწირავ** (მეორისა მესამე პირთან, რაც აინიშნება 2_3), **მწირავ** (მეორისა პირველ პირთან, რაც აინიშნება 2_1), **სწირავს** (მესამე პირისა მესამე პირთან, რაც აინიშნება 3_3), **გწირავს** (მესამისა მეორე პირთან, რაც აინიშნება 3_2), **მწირავს** (მესამისა პირველ პირთან, რაც აინიშნება 3_1).

6. რიცხვი. იმის მიხედვით, რომ მოქმედი ან რომელსამე ყოფა-მდგომარეობაში მყოფი პირი შეიძლება იყვეს ერთი ან მეტი, ნაკვთებიც ორნაირია: ა) ერთის პირის ამნიშნავი, ბ) მეტის პირის ამნიშნავი. აგრეთვე დამოკიდებულება შეიძლება იყვეს ერთსა ან მეტს პირთან, ამიტომ მიმართის რიცხვის ასანიშნავად ნაკვთები ორნაირია: ა) ერთის პირისადმი მიმართის ამნიშნავი, ბ) მეტის პირისადმი მიმართის ამნიშნავი. ნაკვთი, რომელიც აღნიშნავს ერთს პირს ან მი-

მართს, პირის ან მიმართის მხოლოდითი რიცხვის ნაკვთია, ნაკვთი, რომელიც აღნიშნავს მეტს პირს ან მიმართს, პირის ან მიმართის მრავლობითი რიცხვის ნაკვთია. მაგალ., **ვსდგამ** არის პირის მხოლოდითი რიცხვი, რადგან ამ სიტყვით იგულისხმება ერთი პირის მოქმედება, იმავე დროს ეს ნაკვთი გამოხატავს მიმართის მხოლოდითს რიცხვსაც და მრავლობითსაც, რადგან იგი გვაგულისხმებინებს მოქმედებას, მიმართულს როგორც ერთის ისე მეტის პირის მიმართ; **გდგამთ** როცა ამ ნაკვთთან იგულისხმება **მე**, არის პირის მხოლოდითი რიცხვი, მიმართისა მრავლობითი, რადგან აღნიშნავს მიმართის რავდენისამე პირთან, ხოლო როცა მასთან იგულისხმება **ჩვენ**, არის პირის მრავლობითი რიცხვი, მიმართისა კი მხოლოდითიც და მრავლობითიც, რადგან ანიშნავს რავდენისამე პირის მოქმედებას ერთის ან რავდენისამე პირისადმი მიმართულს. **მდგამ** არის მხოლოდითი რიცხვი პირისაც და მიმართისაც. **მდგამთ** არის პირის მრავლობითი რიცხვი, ხოლო მიმართისა მხოლოდითი, რადგან იგულისხმება რავდენისამე პირის მოქმედება ერთის პირისადმი მიმართული. **გვდგამ** არის პირის მხოლოდითი რიცხვი, ხოლო მიმართისა მრავლობითი, რადგან იგულისხმება ერთის პირის მოქმედება რავდენისადმიმე მიმართული. **გვდგამთ** არის მრავლობითი რიცხვი როგორც პირისა ისე მიმართისა, რადგან იგულისხმება რავდენიმე პირის მოქმედება, რავდენისადმიმე მიმართული.

7. დრომზი. იმის მიხედვით თუ როდის ხდება მოქმედება ან როდინდელს მდგომარეობას გამოხატავს ზმნა, მას აქვს განსაკუთრებული ნაკვთები დროს აღსანიშნავად. ნაკვთს, რომელიც აღნიშნავს იმ დროს მოქმედებას ან მდგომარეობას, როდესაც ლაპარაკობენ, აწმყო დროს ნაკვთი ჰქვია, მაგალ., **ვსთვლი, ვხედავ, ვზივარ, ვიტანჯები.** ნაკვთს, რომელიც აღნიშნავს წარსულის დროს მოქმედებას ან მდგომარეობას, **წარსული** დროს ნაკვთი ჰქვია. თუ წარსულს დროში მოქმედება ან მდგომარეობა არ არის დასრულებული ან თუ კიდევ წარსულში მოქმედება მომხდარა ან მდგომარეობა ყოფილა ხნის გამავლობაში გავრძელებით თუ რავდენჯერმე განმეორებით, ამისთანა მოქმედების ან მდგომარეობის ამნიშვნელ ნაკვთს **შეუსრულებელი წარსული** დროს ნაკვთი ჰქვია, მაგალ., **ვსთვლიდი, ვხედავდი, ვიტანჯებოდი.** ნაკვთს, რომელიც ანიშნავს წარსულ დროში მომხდარს და შესრულებულ მოქმედებას ან მდგომარეობას, **შესრულებული წარსული** დროს ნაკვთი ჰქვია, მაგალ., **ვსთვალე, ვნახე, ვიტანჯე.** ნაკვთი, რომელიც გამოხატავს იმისთანა მოქმედებას ან მდგომარეობას, რომელიც მომხდარა განსაზღვრულს დროს და შეს-

რულებულა კიდევ, საზღვრებული წარული დროს ნაკეთი ჰქვია, მაგალ., ვუთვლივარ, ვუხნახვარ, ვტანჯულვარ. ნაკეთი, რომელიც აღნიშნავს იმ მოქმედებას ან მდგომარეობას, რომელიც მომავალს დროში იქნება, მომავალი დროს ნაკეთი ჰქვია, მაგალ., ვსთვლი, ვნახავ, ვიტანჯები.

ამნაირად ზმნა თავის ნაკეთებით გამოხატავს ხუთს დროს: ა) აწმყოს, ბ) შეუსრულებელ წარსულს, გ) შესრულებულ წარსულს, დ) საზღვრებულ წარსულს და ე) მომავალს.

გ. კილოები. მეტყველებაში მოქმედება ან მდგომარეობა საგნისა გამოითქმის ხოლმე ან გადაჭრით, ან პირობით, ან ნატვრით, ან სხვა მოქმედებასთან თუ მდგომარეობასთან დამოკიდებით ან ერთისგან მეორისთვის დავალებით თუ თხოვნით, ერთის სიტყვით, სხვადასხვა კილოთი. თვითეულის კილოს გამოსახატავად ზმნას აქვს განსაკუთრებული ნაკეთები, რომლებიც კილოს ნაკეთებად იწოდებიან.

ზმნის კილოებია: ა) გადაჭრითი, ბ) პირობითი, გ) ნატვრითი, დ) დამოკიდებითი, და ე) ბრძანებითი.

გადაჭრითს კილოს აქვს ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი დროები: ა) აწმყო (მაგალ., ვჭკითხულობ), ბ) შეუსრულებელი წარსული (მაგალ., ვჭკითხულობდი), გ) შესრულებული წარსული (მაგალ., ვიკითხე), დ) საზღვრებული წარსული (მაგალ., ვუკითხივარ) და ე) მომავალი (მაგალ., ვიკითხავ).

პირობითს კილოს აქვს ერთი დრო—შესრულებული წარსული (მაგალ., ვიკითხავდი).

ნატვრითს კილოს აქვს სამი დრო: ა) აწმყო (მაგალ., ვჭკითხულობდე), ბ) საზღვრებული წარსული (მაგალ., ვეკითხე), და გ) მომავალი (მაგალ., ვიკითხავდე).

დამოკიდებითს კილოს აქვს ორი დრო: ა) საზღვრებული წარსული (მაგალ., ვეკითხე) და ბ) მომავალი (მაგალ., ვიკითხე).

ბრძანებითს კილო არის სამნაირი: დადებითი, უარყოფითი და აკრძალვითი.

დადებითს ბრძანებითს კილოს აქვს საერთო ნაკეთი აწმყოსა და მომავალის დროსთვის (მაგალ., იკითხე), უარყოფით ბრძანებითს აქვს მხოლოდ მომავალი დრო (მაგალ., არ იკითხე), აკრძალვითს ბრძანებითს აქვს აწმყო (მაგალ., ნუ კითხულობ) და მომავალი (მაგალ., ნუ იკითხავ).

9. ზმნათა ზვარაზი. თავიანთ თვისების მიხედვით ზმნები ზმნახრილის განსაჯულებიან სამის ჯვარისანი არიან: ა) მოქმედებითნი, ბ) ვნებითნი და გ) ყოფა-მდგომარეობითნი.

მოქმედებითი ზმნები არიან ისეთი ზმნები, რომელნიც ანიშნავენ საგნის მოქმედებას, საქმიანობას, მაგალ., **ვსწერ, ვხნავ, ვიღებ, ვიბრძვი, ვუფოთავ, ვღელავ.**

ვნებითი ზმნები ანიშნავენ არა მოქმედებას იმ საგნისას, რომელზედაც ლაპარაკია, არამედ იმ მდგომარეობას, რომელშიაც იგი ჩაყენებულია გარეშე მიზეზით ან იმ მოქმედებას, რომელსაც ის განიცდის, მაგალ., **ვიწერები, ვიჭრები, ვიღავვი, ვიწვი, ვკვდები, ვხტები, ვღნები, ვკეთლები, ვეწერები, ვეჭრები, ვეღავვი, ვეწვი, ვაკვდები, ვახტები, ვაღნები, ვუკეთლები.**

ყოფა-მდგომარეობითი ზმნები ანიშნავენ ყოფას ან მდგომარეობას, მაგალ., **ვარ, ვწევვარ, ვზივარ, ვაწევვარ, ვაზივარ, ვუწევვარ, ვუზივარ.**

ზმნა, გამომხატველი იმისთანა მოქმედებისა, ვნებულობისა ან ყოფა-მდგომარეობისა, რომელსაც აქვს დამოკიდებულება სხვა საგანთან, **გარდამავალ ზმნად** იწოდება, ხოლო გამომხატველი იმისთანა მოქმედებისა, ვნებულობისა ან ყოფა-მდგომარეობისა, რომელსაც არა აქვს სხვა საგანთან არავითარი დამოკიდებულება, **გარდუვალ ზმნად** იწოდება. ამიტომ ზმნები არიან:

ა) **გარდამავალნი მოქმედებითნი**, მაგალ., **ვსჭრი, ვჭყრი, ვჭგზავნი, ვზოგავ, ვხნავ, ვნატრულობ, ვლაპარაკობ, ვფიქრობ, ვსტირი.**

ბ) **გარდუვალნი მოქმედებითნი**, მაგალ., **ვცოცავ, ვბრუნავ, ვიბრძვი, ვუფოთავ, ვღელავ.**

გ) **გარდამავალნი ვნებითნი**, მაგალ., **ვეჭრები, ვეყრები, ვეგზავნები, ვეზოგები, ვეხვნები, ვინატრები, ველაპარაკები, ვაფიქრდები, ვაკვდები.**

დ) **გარდუვალნი ვნებითნი**, მაგალ., **ვიჭრები, ვიყრები, ვიგზავნები, ვიზოგები, ვიხვნები, ვინატრები, ვილაპარაკები, ვფიქრდები, ვკვდები.**

ე) **გარდამავალნი ყოფა-მდგომარეობითნი**, მაგალ., **ვადგავარ, ვაზივარ, ვაწევვარ, ვჭკიდივარ, ვურევივარ.**

ვ) **გარდუვალნი ყოფა-მდგომარეობითნი**, მაგალ., **ვარ, ვდგავარ, ვზივარ, ვწევვარ.**

ზმნა ვარ იწოდება **არსებითად** და აგრეთვე **შემწეობითად**, რადგან ის აღნიშნავს არსებობას და მის დახმარებით ზმნის ზოგიერთი ნაკვეთი წარმოებენ.

10. ზმნათა ხარიხხევი. იმის მიხედვით მოქმედებას პირდაპირ აწარმოებს ვინმე ან რამე, თუ სხვის საშუალებით, ან ვნებულობა წარმოებს პირდაპირ თუ სხვის საშუალებით, გარდამავალ მოქმედ-

ბითს ზმნებს და ზოგიერთს ვნებითს (როგორც გარდამავალს ისე გარდუვალს) ზმნებს აქვსთ სამი ხარისხი: **მარტივი**, **სხმითგარდასვლითი** და **კვლავსხმითგარდასვლითი**. მარტივი ხარისხისაა იმისთანა ზმნა, რომელიც გამოხატავს პირდაპირ და უშუალოდ წარმოებულს მოქმედებას ან ვნებულობას, მაგალ., **ვხაგრაგ**, **ვიჩაგრები**, **ვეჩაგრები**. სხმითგარდასვლითი ხარისხისაა იმისთანა ზმნა, რომელიც გამოხატავს სხვის საშუალებით წარმოებულ მოქმედებას ან ვნებულობას, მაგალ., **ვაჩაგვრინებ**, **ვიჩაგვრინები**, **ვეჩაგვრინები**. კვლავსხმითგარდასვლითი ხარისხისაა იმისთანა ზმნა, რომელიც გამოხატავს სხვის ჩარევით მესამე პირის საშუალებით წარმოებულს მოქმედებას ან ვნებულობას, მაგალ., **ვაჩაგვრინებინებ**, **ვიჩაგვრინებინები**, **ვეჩაგვრინებინები**.

სხმითგარდასვლითი ხარისხის საწარმოებლად სახელზმნის ძირს ემატება **ინება** ან **ევინება**, **ინება** ემატება, როცა ძირი ხმოვანია, მაგალ., **წერა—წერინება**, **დებ-ა—დებ-ინება**, **გმობ-ა—გმობ-ინება**, **კითხვ-ა—კითხვ-ინება**. როცა ძირი არ არის ხმოვანი, მაშინ ემატება **ევინება**, მაგალ., **ხვნ-ა—ხვნ-ევინება**, **ყრ-ა—ყრ-ევინება**, **წვ-ა—წვ-ევინება**. **კვლავსხმითგარდასვლითი** ხარისხის საწარმოებლად სახელზმნის ძირს ემატება **ინებინება** და **ევინებინება**. ამნაირად წარმოებულ სახელზმნებს იხრებიან საზოგადო წესით.

11. ზმნათა ჯურები. ზმნახრილი იმის მიხედვით თუ მისგან გამოხატული მოქმედება, ვნებულობა ან ყოფა-მდგომარეობა რისკენ ან რაზენდ მიიმართება, სხვადასხვა ჯურისაა, მაგალ., **ვსთვლი**, **ვათვლი**, **ვითვლი**, **ვუთვლი**, **ვითვლები**, **ვეთვლები**, **ვდნები**, **ვიდნობი**, **ვადნები**, **ვედნობი**, **ვუდნები**, **ვკეთლები**, **ვუკეთლები**, **ვწევვარ**, **ვაწევვარ**, **ვუწევვარ**.

ზმნახრილის ჯური ხუთია. პირველ ჯურს ეკუთნიან ის ზმნახრილები, რომელთაც ძირის წინ არა აქვსთ განსაკუთრებული ჯურის აწნიშვნელი ბგერა ანუ ჯურმსახი, მაგალ., **ვ-ს-თვლ-ი**, **ვ-დნ-ებ-ი**, **ვ-ზ-ი-ვარ**. მეორე ჯურს ეკუთნიან ის ზმნახრილები, რომელთაც ძირის წინ აქვსთ ჯურმსახი ბგერა ა, მაგალ., **ვ-ა-თვლ-ი**, **ვ-ა-დნ-ებ-ი**, **ვ-ა-ზ-ი-ვარ**. მესამე ჯურის ზმნახრილებს ძირის წინ აქვსთ ჯურმსახი ე, მაგალ., **ვ-ე-თვლ-ებ-ი**, **ვ-ე-დნ-ობ-ი**. მეოთხე ჯურის ზმნახრილებს ძირის წინ აქვსთ ჯურმსახი ი, მაგალ., **ვ-ი-თვლ-ი**, **ვ-ი-თვლ-ებ-ი**. მეხუთე ჯურის ზმნახრილებს ძირის წინ აქვსთ ჯურმსახი უ, რომელიც მეორე და პირველი მიმართის ნაკვეთებში ი-ბგერად იქცევა, მაგალ., **ვ-უ-თვლ-ი**, **ვ-უ-დნ-ებ-ი**, **ვ-უ-წევ-ვარ**, **გ-ი-თვლ-ი**, **მ-ი-თვლ-ი**, **გ-ი-დნ-ებ-ი**, **მ-ი-წევ-ხარ**. ამნაირად ზმნახრილები არიან,

უჯურმსახოები, ა-ჯურმსახიანები, ე-ჯურმსახიანები, ი-ჯურმსახიანები და უ-ჯურმსახიანები.

ყველა გვარის ზმნახრილს არა აქვს ყველა ეს ჯურები. ზოგს გვარს ერთი ჯური აქვს, ზოგს—ორი, ზოგს—სამი და ზოგსაც მეტი. ამას გარდა თვითეული გვარის თვითეულს ზმნას შეიძლება არა ჰქონდეს გვარის ყველა ჯურები.

გარდამავალი მოქმედებითი ზმნები ყოველნაირი ჯურისანი არიან, მაგალ., ვ-ს-თვლ-ი, ვ-ა-კეთ-ებ, ვ-ე-ძი-ებ, ვ-ი-ღ-ებ, ვ-უ-გზავნ-ი.

გარდუვალი მოქმედებითი ზმნები ორის ჯურისანი არიან, მაგალ., ვ-შფოთ-ავ, ვ-ი-ბრძვ-ი.

გარდამავალი ვნებითი ზმნები არიან ოთხის ჯურისანი, მაგალ., ვ-პ-ყვ-ებ-ი, ვ-ა-ღნ-ებ-ი, ვ-ე-რიღ-ებ-ი, ვ-უ-კეთ-ღ-ებ-ი.

გარდუვალი ვნებითი ზმნები არიან ორის ჯურისანი, მაგალ., ვ-წვ-ებ-ი, ვ-ი-ჭრ-ებ-ი.

გარდამავალი ყოფა-მდგომარეობითი ზმნები სამის ჯურისანი არიან, მაგალ., ვ-პ-კიდ-ი-ვარ, ვ-ა-ზ-ი-ვარ, ვ-უ-რევ-ი-ვარ.

გარდუვალი ყოფა-მდგომარეობითი ზმნები ერთის ჯურისანი არიან, მაგალ., ვ-წევ-ვარ, ვ-ზ-ი-ვარ, ვ-ღვ-ა-ვარ.

12. მიმოსახრელი ზენართები და ძვენართები. ზმნის სხვადასხვა ნაკვთების საწარმოებლად ანუ მის მიმოსახრელად ზმნის ძირს ჯურმსახის გარდა კიდევ სხვადასხვა ზენართები და ქვენართები ემატება, მაგალ., ვ-ს-ღვ-ამ, გ-ღვ-ამ-ს, მ-ღვ-ამ-ღ-ი, ვ-ს-ღვ-ი, ს-ღვ-ა; ვ-ი-კითხ-ავ, გ-ი-კითხ-ა, მ-ი-კითხ-ე, ვ-ი-კითხ-ო.

მიმოსახრელი ზენართები ორნაირია: პირმსახი და მიმართმსახი. პირმსახი ასახიერებს ზმნახრილის პირს, მიმართმსახი ზმნახრილის მიმართს. მაგალ., ნაკვთში ვ-ს-ღვ-ამ ვ არის პირმსახი, რადგან იგი გვიჩვენებს, რომ ზმნა პირველი პირის მოქმედებაა, ს მიმართმსახია, რადგან იგი გვიჩვენებს, რომ მოქმედება მიმართულია მესამე პირისადმი; ნაკვთში გ-ღვ-ამ გ არის მიმართმსახი, რადგან იგი გვიჩვენებს, რომ მოქმედება მიმართულია მეორე პირისადმი.

მიმოსახრელი ქვენართებიც ორნაირია: ძირმსახი და საბოლოოებელი. ძირმსახი ასახიერებს ნაკვთის ძირს, ხოლო საბოლოოებელი სრულპყოფს. ნაკვთს, მაგალ., ნაკვთში ვ-ს-ღვ-ამ-თ ამ ძირმსახია, თ საბოლოოებელია.

13. პირმსახი არის ერთადერთი—ვ, რომელიც პირველი პირის გამასახიერებელია მესამე მიმართში. პირველი პირი მეორე მიმართში, ისე როგორც მეორე და მესამე პირი ყველა მიმართებში;

უპირმსახოა, თუმცა საფიქრებელია, რომ მათაც უნდა ჰქონოდათ პირმსახი.

ვ-პირმსახს ზმნის ნაკვთში ადგილი უჭირავს ძირის თავში მიმართმსახისა და ჯურმსახის წინ, თუ ისინიც არიან ნაკვთში.

მესამე მიმართის მეორე პირი მხოლოდ იმით განსხვავდება პირველისაგან, რომ პირმსახი არა აქვს, მესამე პირი კი—როგორც პირმსახის უქონლობით, ისე განსაკუთრებული საბოლოოებელით, მაგალ., 1₃ ვ-ს-წერ, 2₃ ს-წერ, 3₃ ს-წერ-ს, 1₃ ვ-ს-წერ-თ, 2₃ ს-წერ-თ, 3₃ ს-წერ-ენ. მეორე და პირველი მიმართის პირები, იმის მიუხედავად რომ არა აქვსთ პირმსახები, საბოლოოებელით გამოიცნობიან, მაგალ., 1₂ გ-წერ, 3₂ გ-წერ-ს, 2₁ მ-წერ, 3₁ მ-წერ-ს.

14. მიმართმსახი. მიმართმსახი არის სამი: მესამე მიმართისა—ხ ან ჰ, მეორე მიმართისა—გ, პირველი მიმართისა—მ. მესამე და მეორე მიმართმსახი მრავლობითს რიცხვში არ იცვლება, პირველი მიმართმსახი კი იცვლება და არის გვ. მიმართმსახები აქვსთ მხოლოდ გარდამავალ ზმნებს და ერთს დროში, სახელდობრ, ყველა კილოების საზღვრებულ წარსულში, გარდუევალ მოქმედებითს ზმნებსაც. ზმნახრილის ნაკვთში მიმართმსახს უჭირავს ადგილი ძირის თავში და ჯურმსახის წინ, თუ ჯურმსახი არის ნაკვთში.

მესამე მიმართის მსახი ს იხმარება იმ უჯურმსახო ზმნახრილებში, რომელთა ძირი იწყება ერთერთი შემდეგი ბგერით: დ, თ, ტ, ჩ, ც, ძ, წ, ჭ, ჯ, მაგალ., ვ-ს-დ-ებ, ვ-ს-თვლ-ი, ვ-ს-ტეხ, ს-ჩაგრავ, ს-ცვლ-ი, ს-ძრ-ავ, ს-წერ-ს, ს-კამ-ს, ს-ჯერ-დ-ებ-ა. ჰ იხმარება იმ უჯურმსახო ზმნახრილებში, რომელთა ძირი იწყება ერთერთი შემდეგი ბგერით: ბ, გ, კ, პ, ფ, ქ, ყ, მაგალ., ვ-ჰ-ბედ-ავ, ვ-ჰ-გზავნ-ი, ჰ-კრეფ, ჰ-პარავ, ჰ-ფლ-ავ-ს, ჰ-ქსოვ-ს, ჰ-ყრ-ი-ს. დანარჩენი თანხმოვანი ბგერების წინ ახალს ენაში არ მოისმის ჰ-ბგერა და ამიტომ მწერლობაშიაც არ ხმარობენ მას, თუმცა ძველს მწერლობაში სწერდნენ ამ ასოს და, უეჭველია, საუბარშიაც გამოსთქვამდნენ.

აღმოსავლეთ-საქართველოში საუბარში აღარ მოისმის მესამე მიმართის მსახი ბგერა პირველ პირში. მაგალ., ამბობენ: ვ-ბან (ნაცვლად ვ-ჰ-ბან), ვ-დ-ებ (ნაცვლად ვ-ს-დ-ებ), ვ-კრეფ (ნაცვლად ვ-ჰ-კრეფ), ვ-წერ (ნაცვლად ვ-ს-წერ), თუმცა მეორე და მესამე პირის ნაკვთებში მესამე მიმართის მსახი ბგერა მაგრად არის. მაგალ., ამბობენ: ჰ-ბან, ჰ-ბან-ს, ს-დ-ებ, ს-დ-ებ-ს, ჰ-კრეფ, ჰ-კრეფ-ს, ს-წერ, ს-წერ-ს.

დასავლეთ-საქართველოში კი ეს მიმართმსახი (როგორც ჰ ისე ს) სრულიად აღარ მოისმის არც ერთს პირში. მაგალ., ამბობენ: ვ-ბან, ბან, ბან-ს, ვ-დ-ებ, დ-ებ, დ-ებ-ს, ვ-კრეფ, კრეფ, კრეფ-ს, ვ-წერ, წერ, წერ-ს.

მეორე ლ პირველი მიმართის მსახები **გ** და **მ** (მრ. რ. **გვ**) მტკიცედ და უცვლელად იხმარებიან როგორც უჯურმსახო ზმნახრილებში ისე უჯურმსახიანებში, მაგალ., **გ-წერ, გ-წერ-ს, გ-ა-წერ, გ-ა-წერ-ს, მ-ცნ-ობ, მ-ცნ-ობ-ს, გვ-ცნ-ობ-ს, მ-ე-ძი-ებ, მ-ე-ძი-ებ-ს, გვ-ე-ძი-ებ-ს** და სხვ.

15. ძირმსახი. ძირმსახი სახელზმნასა და ზმნასართავში, როგორც არსებითს და დასართავს სახელში, არის სიტყვის ის ქვენართი, რომელიც ფუძესთან ერთად ასახიერებს ძირს და რჩება ბრუნვის დროს; ზმნახრილში კი სიტყვის ის ქვენართი, რომელიც ფუძესთან ერთად რჩება მიმოხრის დროს რომელსამე დროში. მაგალ., სახელ-ზმნაში **დნობა** ფუძეა **დნ**, ძირმსახია **ობ**, საბოლოებელია **ა**. ფუძე **დნ** და ძირმსახი **ობ** ერთად შეადგენენ ძირს **დნობ**, რომელიც ბრუნვის დროს რჩება უცვლელად. ზმნასართავში **ტანჯული** ფუძეა **ტანჯ**, ძირმსახია **ულ**, საბოლოებელია **ი**. ფუძე **ტანჯ** და ძირმსახი **ულ** ერთად შეადგენენ ძირს **ტანჯულ**, რომელიც რჩება უცვლელად ბრუნვის დროს. ზმნახრილში **სცნობს** ფუძეა **ცნ**, ძირმსახია **ობ**, საბოლოებელია **ს** (ბოლოში), მიმართმსახია **ს** (თავში). ფუძე **ცნ** და ძირმსახი **ობ** ერთად შეადგენენ ძირს **ცნობ**, რომელიც აწმყო დროში მიმოხრის დროს რჩება უცვლელად.

შენიშვნა: მიმოსახრელი ძირმსახის გარდა ზმნას შეიძლება ჰქონდეს კიდევ ფუძესთან შეხორცებული ქვენართი, რომელიც ფუძესთან ერთად უცვლელად რჩება ზმნის ყველა განსახულებებში, მაგალ., **გზავნ-ა, ძებნ-ა, სწავლ-ა**. ამ ზმნებში ფუძეებია **გზ, ძ, სწავ**, მათთან შეხორცებული ქვენართებია **ავ-ნ, ებ-ნ, ლ**, რომელნიც ზმნის ყველა განსახულებებში ფუძესთან განუყრელნი არიან.

ძირმსახი ზმნაში, როგორც ყოველს სიტყვაში, შეიძლება რავედენიმეც იყვეს ან სულაც არ იყვეს. მაგალ., ზმნახრილში **ვცდილობ** ფუძეა **ცდ**, პირმსახია **ვ**, ძირმსახია **ილ** და **ობ**, ზმნახრილში **ვ-ს-ტეხ ტეხ** ფუძეა, **ვ**—პირმსახი, **ს**—მიმართმსახი, ძირმსახი სრულებით არ არის.

ზმნის მიმოსახრელი ძირმსახებია: **ვ, ავ, ებ, ობ, ოლ, მ, ამ, ომ, ონ, ოდ, დ, ო, ილ, ულ, ი, ა, ე, მაგალ., კითხ-ვ-ა, ვ-ხნ-ავ, ვ-ი-ლ-ებ, ვ-გმ-ობ, სრ-ოლ-ა, თქ-მ-ა, ნა-სე-ამ-ი, დგ-ომ-ა, ვ-ა-წერ-ინ-ე, ვ-ს-ცნ-ობ-ოდ-ი, ვ-ს-წერ-დ-ი, ვ-ს-ტირ-ო-დ-ი, წერ-ილ-ი, წნ-ულ-ი, ვ-გვ-ი; ვ-ს-ჭრ-ა, ვ-ი-წვ-ე.**

16. საბოლოოეხელი. სახელზმნასა და ზმნასართავში საბოლოოებელი არის ის ქვენართი, რომელიც სიტყვის ბოლოშია და ბრუნვის დროს იცვლება, ხოლო ზმნახრილში ის ბოლო ქვენართი, რომელიც

რომელისამე დროს მიმოხრაში იცვლება. მაგალ., **გზავნ-ა**, საბოლოო-ბელია **ა**, რადგან იგი იცვლება მიცემითს და მოქმედებითს საბრუნა-ევებში—**გზავნ-ის(ა)**, **გზავნ-ით(ა)**. ზმნასართავში **კრულ-ი** საბოლოო-ბელია **ი**, რადგან იგი იცვლება მიცემითს, მოთხრობითს, ცვალებითს, წოდებითს საბრუნაევებში—**კრულ-სა**, **კრულ-მა(ნ)**, **კრულ-ად(ა)**, **კრულ-ო**. ზმნახრილში **ვ-ს-ჰამ-ე** საბოლოოებელია **ე**, რადგან ამავე დროში მიმოხრის დროს იგი იცვლება მესამე პირში—**ს-ჰამ-ა**.

ზმნახრილის საბოლოოებლებია: **ა**, **ე**, **ი**, **ო**, **ს**, **თ**, **ეთ**, **ით**, **ეს**, **ნ**, **ან**, **ენ**, **ნენ**; **იან**, მაგალ., **ი-ქნ-ებ-ა**, **ვ-გმ-ე**, **ვ-სე-ი**, **ს-ცხ-ო**, **ს-ჰრ-ი-ს**, **ვ-ს-ცნ-ობ-თ**, **ვ-ი-ღ-ეთ**, **ვ-კეთ-ღ-ით**, **ს-თქვ-ეს**, **გზავნ-ო-ნ**, **ჰ-ყრ-ი-ან**, **ს-წერ-ენ**, **სტირ-ოდ-ნენ**, **ე-რიღ-ებ-იან**.

ზმნახრილის საბოლოოებლები განიყოფებიან ათს ჯგუფად, რომელთაგან თვითეული წარმოადგენს ამა თუ იმ დროს მხოლოდითი და მრავლობითი რიცხვის პირთა საბოლოოებლებს, ეს საბოლოოებელთა ჯგუფები შემოკლებით აინიშნებიან ასე: **უათეს**, **უათნენ**, **უოთეს**, **უოთნენ**, **იათეს**, **იათიან**, **იათნენ**, **სთან**, **სთენ**, **სთნ**. (იხ. ტაბულა I).

ამ ჯგუფებში **თ-ბგერა** ანიშნავს მრავლობითი რიცხვის 1 და 2 პირის საბოლოოებელის ბოლო ბგერას ან თვით საბოლოოებელს, მის შემდეგი ბგერები თუ ბგერა—მრავლობითი რიცხვის მესამე პირის საბოლოოებელს, ხოლო მის წინ მყოფი ბგერა მხოლოდითი რიცხვის მესამე პირის საბოლოოებელს. ამ უკანასკნელის წინ მყოფი ბგერა, რომელიც იქნება ან **ე** ან **ი**, აღნიშნავს მხოლოდითი რიცხვის 1 და 2 პირის საბოლოოებელს, რომელიც **თ-ბგერასთან** ერთად იქნება სრული საბოლოოებელი მრავლობითი რიცხვის 1 და 2 პირისა. თუ ჯგუფში **თ-ს** წინ მყოფი ბგერის წინ არა არის რა, მაშინ მხოლოდითი რიცხვის 1 და 2 პირს არ ჰქონიათ საბოლოოებელი და მრავლობითი რიცხვის 1 და 2 პირის საბოლოოებელი ყოფილა მხოლოდ **თ**.

ჩამოთვლილი საბოლოოებლები პირების ამნიშვნელი საბოლოოებ-ლებია, ამიტომ მათ ვუწოდებთ **პირსაბოლოოებლებს**.

არის კიდევ ზმნახრილის ერთგვარი საბოლოოებელი, რომელიც ყველა დროს ნაკვეთებში აღნიშნავს მიმართის მრავლობითს რიცხვს. ასეთ საბოლოოებელს ჩვენ **მიმართსაბოლოოებელს** ვუწოდებთ. ეს საბოლოოებელია **თ** და იხმარება მხოლოდ მხოლოდითი რიცხვის პირველის და მესამე პირის მეორე მიმართის მრავლობითი რიცხვის ასანიშნავად. მაგალ., ფრაზებში **მე უნ გწერ**, **ის უნ გწერს** ნაკვეთები **გწერ**, **გწერს** წარმოადგენენ მხოლოდითი რიცხვის პირველი და მესამე პირის მეორე მიმართის მხოლოდითს რიცხვს, ხოლო ფრაზებში **მე თქვენ გწერთ**, **ის თქვენ გწერსთ** ნაკვეთები **გწერთ**, **გწერსთ** წარ-

მოადგენენ მხოლოდითი რიცხვის პირველი და მესამე პირის მეორე მიმართის მრავლობითს რიცხვს.

მრავლობითი რიცხვის ამავე პირების მეორე მიმართის მრავლობითს რიცხვში ეს საბოლოოებელი მწერლობაში და საუბარში არ იხმარება ალბად იმიტომ, რომ თითონ პირველი პირის მრავ. რიცხვის საბოლოოებელი არის **თ** და მიმართის საბოლოოებელის მიმატებით ორი **თ** მოიყრიდა თავს ერთად და ამიტომ ერთერთი უნდა დაკარგულიყო. რაც შეეხება მრავლ. რიცხვის მესამე პირის მრ. რიცხვის მეორე მიმართს, არის საბუთი იმისი, რომ ამ ნაკვთს **თ-ბგერა** ასახიერებდა, რადგან ალაგ-ალაგ. (მაგალ. დუშეთის მაზრაში) ეხლაც იტყვიან: **ისინი შენ გაქებენ, ისინი თქვენ გაქებნთ; ისინი შენ გწერენ, ისინი თქვენ გწერენთ** და სხვ.

ეს საბოლოოებელი ხანდახან იხმარება ხოლმე გარდამავალი ვნებითი გვარის და მოქმედებითი გვარის ვნებითი ხასიათის ნაკვთებში მესამე პირის მესამე მიმართშიაც. მაგალ., იტყვიან: **ის სხვას ექნება, ის სხვებს ექნებათ; ის ქალს ეცოდინება, ის ქალებს ეცოდინებათ; წიგნი მწერალს უწერია, წიგნი მწერლებს უწერიათ; ეს რომ მოწაფვს ეთქვა, ეს რომ მოწაფევებს ეთქვათ; ვითომ წიგნი იმას ეკითხოს, ვითომ წიგნი იმათ ეკითხოსთ. ამ ფრაზებში ექნებათ, ეცოდინებათ, უწერიათ, ეთქვათ, ეკითხოსთ წარმოადგენენ მხ. რიცხვის მესამე პირის მესამე მიმართის მრავლობითს რიცხვს.**

სახელზმნის და ზმნასართავის საბოლოოებელი არიან იგინივე, რაც არსებითის და დასართავის სახელებისა.

17. მოქმედებითის და ვნებითის თვისების ნაკვთები. მოქმედებითს ზმნებში დროთა ნაკვთები ორის თვისებისანი არიან: ა) მოქმედებითის თვისებისა და ბ) ვნებითის თვისებისა. მოქმედებითი თვისების ნაკვთით გამოხატული პირი ვნებითს ნაკვთში მოქმედების საგნად წხდება. მაგალ., როცა კაცი ამბობს **ვსკერი**, ამით გამოხატავს თავის მოქმედებას სხვა პირზედ ან საგანზე გადატანილს ან მიმართულს, ხოლო როცა იგივე კაცი იტყვის **ვუკრივარ**, ეს იმას ნიშნავს რომ იმაზედ ყოფილა გადმოტანილი სხვის მოქმედება. პირველს შემთხვევაში კაცი იყო მოქმედი, მის მოქმედების საგანი სხვა იყო, მეორე შემთხვევაში იგი შეიქნა ვნებული, ე. ი. ის გახდა სხვის მოქმედების საგნად. როცა ვეტყვით ვისმე **შენ სკერი**, ამით ჩვენ ავნიშნავთ მეორე პირის მოქმედებას სხვა პირზე ან საგანზე გადატანილს, ხოლო როცა ვეტყვით **შენ უკრიხარ**, მაშინ ავნიშნავთ იმავე პირზე სხვის მოქმედების გადმოტანას, როცა უიზედმე ვიტყვით **იმან სკრა**, ეს იმას ნიშნავს, რომ იმან თავის მოქმედება სხვა საგანზე გა-

ლაიტანა ან მიმართა, ხოლო როდესაც მაზედვე ვიტყვით ის უკრაა, ეს იმას ნიშნავს, რომ იგი გამხდარა სხვის მოქმედების საგნად, სხვის მოქმედება გადმოტანილია მაზედ. ამნაირად მოქმედებითი თვისების რომელიმე პირის ნაკვთის აზრი პირდაპირ წინააღმდეგია ვნებითი თვისების იმავე პირის ნაკვთის აზრისა.

მაგრამ, რადგან როგორც მოქმედებითი თვისების, ისე ვნებითი თვისების ნაკვთებს აქვსთ მიმართები, ამიტომ მოქმედებითი თვისების ყოველი ნაკვთის აზრი ადვილად გამოითქმის ვნებითი თვისების ნაკვთებითაც; ამისთვის საკმარისია, მოქმედებითი თვისების ნაკვთის მიმართი შეიცვალოს ვნებითი თვისების ნაკვთის შესატყვისი პირით, ხოლო მისი პირი ვნებითი თვისების ნაკვთის შესატყვისი მიმართით. მაგალ., თუ გვინდა ვნებითი თვისების ნაკვთით გამოვსთქვათ აზრი მოქმედებითი თვისების ნაკვთისა მე ვსწერე, რომელიც წარმოადგენს პირველი პირის მესამე მიმართს, უნდა ავიღოთ ვნებითი თვისების ნაკვთის მესამე პირის პირველი მიმართი, რაც არის ის მიწერია. თუ გვინდა ვნებითი თვისების ნაკვთით გამოვსთქვათ აზრი მოქმედებითი თვისების ნაკვთისა შენ მკამე, რომელიც წარმოადგენს მეორე პირის პირველ მიმართს, უნდა ავიღოთ ვნებითი თვისების ნაკვთის პირველი პირის მეორე მიმართი, რაიცა არის მე გიჟამივარ.

მოქმედებითს ზმნებში ვნებითი თვისების ნაკვთები მხოლოდ სამს დროს აქვს; ა) გადაჭრითი კილოს საზღვრებულ წარხულს, ბ) ნატვირთი კილოს საზღვრებულ წარხულს და გ) დამოკიდებითი კილოს საზღვრებულ წარხულს.

შესამჩნევი არის ის მოვლენა, რომ გარდუვალი მოქმედებითი ზმნების საზღვრებული წარსული დროების ნაკვთები იმნაირადვე არიან წარმოებულნი როგორც გარდამავალი მოქმედებითი ზმნების ნაკვთები. ეს კი, რომ ამნაირად წარმრეებული გარდუვალი მოქმედებიდი ზმნების ყველა ნაკვთები არ იხმარებიან. იხმარება მხოლოდ ის ნაკვთები, რომელნიც წარმოადგენენ მესამე პირის მესამე, მეორე და პირველ მიმართს, რაიცა უდრის მოქმედებითი თვისების ნაკვთების პირველს, მეორე და მესამე პირს. ამიტომ იყო, რომ ძველს გრამატიკოსებს მესამე პირის პირველი მიმართი პირველ პირად, მიაჩნდათ, მეორე მიმართი მეორე პირად და მესამე მიმართი მესამე პირად.

18. სხვადასხვანაირი მიმოხრა. ყველა ზმნა ერთნაირად არ მიმოხრება, ე. ი. ზმნები მიმოხრის დროს ერთნაირს მიმოსახრელ ძირმსახებს და საბოლოთებლებს არ ღებულობენ, იმის მიხედვით თუ რანაირად წარმოებენ ნაკვთები, მიმოხრა არის ექვსნაირი,

რადგან ყველა ამ მიმოხრებში მიმოსახრელი ზენართები ერთნაირნი არიან და ერთნაირადვე იხმარებიან, როგორც ეს მოხსენებულია VI თავის 13 და 14 მუხლში, ამიტომ აქ ჩვენ სხვადასხვა მიმოხრის ცალკე განხილვის დროს მხოლოდ ძირმსახების და პირსაბოლოებლების ხმარებას აენიშნავთ, რადგან სწორედ ისინი არიან სხვადასხვანაირნი სხვადასხვა მიმოხრის და სხვადასხვა რიგის ნაკვთებში. აგრეთვე არ მოვიხსენიებთ მიმართსაბოლოებლებს, რომელნიც ყველა ზმნებში იხმარებიან VI თავის 16 მუხლის თანახმად.

ამას გარდა ჩვენ აქ არ მოვიხსენიებთ ცალცალკე ყველა მიმოხრაში ბრძანებითი კილოს სხვადასხვა ნაკვთების წარმოებას, რადგან ეს ნაკვთები ნასესხებნი არიან. **დადებითი ბრძანებითი კილოს აწმყო და მომავალი** დროს მხოლოდითი და მრავლობითი რიცხვის მეორე პირის ნაკვთები წარმოადგენენ **გადაჭრითი კილოს შესრულებული წარსული დროს** შესატყვისის ნაკვთებს, დანარჩენი ნაკვთები—**დამოკიდებითი კილოს მომავალი დროს** შესატყვისის ნაკვთებს. **აკრძალვითი ბრძანებითი კილოს აწმყო და მომავალი** დროს ნაკვთები წარმოადგენენ **გადაჭრითი კილოს აწმყო და მომავალი** დროს შესატყვისის ნაკვთებს. **უარყოფითი ბრძანებითი კილოს მომავალი დროს** ნაკვთები წარმოადგენენ **დამოკიდებითი კილოს მომავალი** დროს შესატყვისის ნაკვთებს.

19. პირველნაირი მიმოხრა. პირველნაირი მიმოხრის წესისამებრ მიმოიხრებიან გარდამავალი მოქმედებითი ზმნები, რომელნიც ხუთის ჯურისანი არიან: 1. უჯურმსახოები, 2. ა-ჯურმსახიანები, 3. ე-ჯურმსახიანები, 4. ი-ჯურმსახიანები და 5. უ(ი)-ჯურმსახიანები. ჯურმსახები თავს იჩენენ ზმნახრილის ნაკვთებში. მხოლოდ სამძსავე კილოს საზღვრებულ წარსული დროს ნაკვთები ყოველნაირის ჯურის ზმნებში (როგორც ჯურმსახიანებში ისე უჯურმსახოებში) ერთსა და იმავე ჯურმსახს ღებულობენ, სახელდობრ, გადაჭრითი კილოს საზღვრებულ წარსულში უ(ი)-ჯურმსახს, ხოლო ნატვრითი და დამოკიდებითი კილოების საზღვრებულ წარსულში ე-ჯურმსახს.

იმის მიხედვით, თუ რა განსხვავებით აწარმოებენ ზმნახრილის სხვადასხვა ნაკვთებს, პირველი მიმოხრის ზმნები ცხრა რიგისანი არიან (იხ. ტაბულა II).

ა) **პირველ რიგს** ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან და ა-საბოლოებელისაგან ან ფუძისაგან, მასთან შეზორცებული ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელისაგან. ამასთან საბოლოებელის წინ არზს მხოლოდ ერთი თანხმოვანი ბგერა, მაგალ., წერ-ა, მღერ-ა, კვებ-ა, რეკ-ა, კვეთ-ა, თხოვ-ა, გლოვ-ა, წოვ-ა,

ქსოვ-ა, ჭამ-ა, წვიმ-ა, თოვ-ა, სმენ-ა, ძლევ-ა, ცემ-ა, კრეფ-ა და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

- გად. კ. აწმყო და მომავალი დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრულ. წარს. და პირობ. კილოს შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ეათეს-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გადაჭრ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.
- ნატ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: ს. ძ. ემატება დ და ე-ძირმსახები და სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: ს. ძ. ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- დამ. კ. საზლ. წარს. დროსი: ს. ძ. ემატება ი-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავლ. დროსი: ს. ძ. ემატება ი-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.

ზმნები გმერ-ა, მზერ-ა, შვერ-ა, წყვეტ-ა უღეტ-ა, კრებ-ა, კრეფ-ა, ყვლეფ-ა, თხლეშ-ა, კბეჩ-ა, ბრეც-ა, ფრენ-ა, კრეჭ-ა, გრენ-ა, გლეჯ-ა, წვენ-ა, წყენ-ა, რცხვენ-ა, კბენ-ა, სმენ-ა და ბევრი სხვანი, რომელთაც ძირში ე-ბგერა აქვს, გადაჭრ. კილოს შესრულ. წარსულ დროში, ნატვრ. კილოს. საზლ. წარს. დროში და დამოკ. კილოს საზლ. წარს. და მომავალს დროში ამ ე-ბგერას სცვლიან ი-ბგერით.

ზმნები წევ-ა, ხევ-ა, ძლევ-ა, ქნევ-ა, ჭმევ-ა, სმევ-ა. ერთის სიტყვით პირველი რიგის ყველა ის ზმნები, რომელთა ფუძეს შეხორცებული აქვს ევ-ძირმსახი, ზევით დასახელებულ დროებში ე-ბგერის ი-ბგერით შეცვლის გარდა ვ-ბგერასაც ჰყარავენ.

ზმნები ჭმევ-ა და სმევ-ა აღნიშნულ დროებში უფრო ხშირად ა-ჯურმსახიანი ჭამა და სმა-ზმნების ნაკვთებს ხმარობენ. მაგალ., ნაცვლად ვა-ჭმი-ე, ა-ჭმი-ე, ა-ჭმი-ა, და სხ. ხმარობენ: ვ-ა-ჭამ-ე, ა-ჭამ-ე, ა-ჭამ-ა და სხვ. ან ნაცვლად ვ-ა-სმი-ე, ა-სმი-ე, ა-სმი-ა და სხვ. ხმარობენ: ვ-ა-სვ-ი, ა-სვ-ი, ა-სვ-ა და სხვ.

ზმნა თხოვ-ა, ი-ჯურშსახიანთ, გ-კ აწმყო დროს, შეუსრულ-
წარს. დროს და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკეთებს სხვანაირადაც აწარ-
მრებს. ფუძის შემდეგ ლებულობს ძირმსახებს ულ-ობ და ასე იხმა-
რება:

ვთხოვ-ულობ, გთხოვ-ულობ, თხოვ-ულობ, მთხოვ-ულობ, თხოვ-
ულობ-ს, გთხოვ-ულობ-ს, მთხოვ-ულობ-ს, ვთხოვ-ულობ-დ-ი,
თხოვ-ულობ-დ-ა, ვთხოვ-ულობ-დ-ე, თხოვ-ულობ-დ-ე-ს და სხვ.
ო და უ ბგერებს შორის ვ-ბგერა ხშირად ისპობა და ითქმის: ვთ-
ხოულობ, გთხოულობ და სხვ.

ბ) მეორე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა
შედგება ფუძისა და ა-საბოლოებელისაგან ან ფუძისაგან, მასთან შე-
ხორცებულის ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელისაგან. ამასთან სა-
ბოლოებლის წინ არის ორი ან მეტი თანხმოვანი: ბგერა, მაგალ.,
ქრ-ა, ცრ-ა, ყრ-ა, ბრ-ა, ხრ-ა, გლ-ა, გვ-ა, ცვლ-ა, თლ-ა, თვლ-ა,
ხჯ-ა, სვრ-ა, ზრდ-ა, ღვრ-ა, ნატრ-ა, ქმნ-ა, ბლღვნ-ა, ფცქვენ-ა, ღრღნ-ა,
ფშხვენ-ა, ჩიჩქნ-ა, კოცნ-ა, სწავლ-ა, ძებნ-ა, გზავნ-ა და სხვა.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკეთები ამნაირად წარ-
მოებენ:

- გად. კ. აწმყო და მომავალი დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირმსახი და სთან-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. და პირ. კილოს შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი და დ ძირმსახი და იათ-ნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ეათეს-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: ს. ძ. ემატება ი-ძირმსახი და შემწ-ზმნის გადაჭ. კ. აწმყო დროს ნაკეთები.
- ნატ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: ს. ძ. ემატება ი, დ და ე-ძირ-მსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: ს. ძ. ემატება ეათნენ-საბოლოებ-ლები.
- დამ. კ. საზლ. წარს. დროსი: ს. ძ. ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავალი დროსი: ს. ძ. ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

იმ ზმნებში, რომელთა ფუძე ან ძირი უხმოვანია, გადაჭ. კ. შესრ. წარს. დროში ფუძე თუ ძირი ხმოვანდება ან ა-ბგერით ან

ე-ბგერით. ისინი, რომელნიც ა-ბგერით ხმოვანდებიან, ყველა პირებში ხმოვანდებიან, ხოლო რომელნიც ე-ბგერით ხმოვანდებიან, მხოლოდ 1 და 2 პირში ხმოვანდებიან და ეათეს-საბოლოებლების მაგიერ იათეს-საბოლოებლებს ლებულობენ, მაგალ., ყრ-ა—1₃ ვ-ჰ-ყარ-ე, 2₃ ჰ-ყარ-ე, 3₃ ჰ-ყარ-ა და სხვ.; ჰრ-ა—1₃ ვ-ხ-ჰერ-ი, 2₃ ხ-ჰერ-ი, 3₃ ხ-ჰერ-ა და სხვ.

ა-ბგერით გახმოვანებული ძირები უცვლელად რჩებიან ნატვრ. კ. საზღვრ. წარსულში, დამოკ. კ. საზღვრ. წარს. და ამავე კილოს მომავალს დროში, ხოლო ე-ბგერით გახმოვანებული ძირი მხოლოდ ნატვრ. კილოს საზღვრ. წარსულის 1 და 2 პირში რჩება გახმოვანებული, ამასთან უათნენ-საბოლოებლების მაგიერ ლებულობს იათნენ-საბოლოებლებს, დამოკ. კილოში კი როგორც საზღვ. წარსულს ისე მომავალს დროში ძირი გაუხმოვანებელი რჩება და ლებულობს ო-ძირმსახის მაგიერ ა-ძირმსახს, მაგ., ნ. კ. საზღ. წარს. დრ. მხ. რ. 1₃ ვ-ე-ყარ-ე, 2₃ ე-ყარ-ე, 3₃ ე-ყარ-ა, მრ. რ. 1₃ ვ-ე-ყარ-ეთ, 2₃ ე-ყარ-ეთ, 3₃ ე-ყარ-ნენ; მხ. რ. 1₃ ვ-ე-ჰერ-ი, 2₃ ე-ჰერ-ი, 3₃ ე-ჰერ-ა, მრ. რ. 1₃ ვ-ე-ჰერ-ით, 2₃ ე-ჰერ-ით, 3₃ ე-ჰერ-ნენ. დამოკ. კ. საზღ. წარს. დროს მხ. რ. ვ-ე-ყარ-ო, ე-ყარ-ო, ე-ყარ-ო-ხ და სხვ.; ვ-ე-ჰერ-ა, ე-ჰერ-ა, ე-ჰერ-ა-ხ და სხ. დამოკ. კ. მომავ. დროს მხ. რ. ვ-ჰ-ყარ-ო, ჰ-ყარ-ო, ჰ-ყარ-ო-ს; ვ-ხ-ჰერ-ა, ხ-ჰერ-ა, ხ-ჰერ-ა-ხ.

ზმნები შოვნ-ა და პოვნ-ა, ი-ჯურმსახიანები, გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთებს განსხვავებულად აწარმოებენ. ძირის შემდეგ ლებულობენ ძირმსახებს ულ-ობ. მაგალ., შოვნ-ა—მხ. რ. 1₃ ვ-შოვნ-ულ-ობ, 2₃ შოვნ-ულ-ობ, 3₃ შოვნ-ულ-ობ-ს, მრ. რ. 1₃ ვ-შოვნ-ულ-ობ-თ, 2₃ შოვნ-ულ-ობ-თ, 3₃ შოვნ-ულ-ობ-ენ. ერთის სიტყვით მიმოიხრება თითქოს სახელზმნა ყოფილიყვეს შოვნულობა, როგორც 5 რიგის ზმნა. ასევე, თაუისებურად, წარმოებენ გადაჭრ. კილოს შეუსრ. წარსული დროს და ნატვრ. კილოს აწმყო დროს ნაკვეთები: ვ-შოვნ-ულ-ობ-დ-ი, შოვნ-ულ-ობ-დ-ი, შოვნ-ულ-ობ-დ-ა და სხვ. ვ-ჰ-შოვნ-ულ-ობ-დ-ი, ჰ-შოვნ-ულ-ობ-დ-ი, ჰ-შოვნ-ულ-ობ-დ-ა და სხვ. ვ-შოვნ-ულ-ობ-დ-ე, შოვნ-ულ-ობ-დ-ე-ს და სხვ.

ამ ზმნების ნაკვეთებში ნ-ბგერა (ძირმსახი) ხშირად ისპობა, მაგალ., ამბობენ: ვ-ჰ-პოვ-ულობ, ვ-ჰ-პოვ-ულობ-დი, ვ-ი-პოვ-ე, ვ-ი-პოვ-ი და სხვ. ხანდახან კი ვ-ბგერაც იკარგება, როგორც ორს ხმოვანს შორის მყოფი და იტყვიან ხოლმე: ჰ-ჰ-პო-ულობ, ვ-შო-ულობ ვ-ი-პო-ე, ვ-ი-შო-ე, ვ-ი-პო-ი, ვ-ი-შო-ი და სხ.

აგრეთვე ზმნა ნატრ-ა, ი-ჯურმსახიანი, გ. კ. აწმყო დროს, შეუსრ. წარს. დროს და ნატვრ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთებს ისეც აწარმოებს,

თითქო მისი სახელზმნა ყოფილიყვეს ნატრ-ულობ-ა. მაგალ., ვ-ი-ნატრ-ი ან ვ-ნატრ-ულობ, ვ-ი-ნატრ-ი-დ-ი ან ვ-ნატრ-ულობ-დ-ი, ვ-ი-ნატრ-ი-დ-ე ან ვ-ნატრ-ულობ-დ-ე.

ზმნა სწავლ-ა, ი-ჯურმსახიანი, გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულს და ნ. კ. აწმყო დროს ისე აწარმოებს თითქო მის სახელზმნა ყოფილიყვეს სწავლ-ობ-ა, მაგალ., ვ-სწავლ-ობ, ვ-სწავლ-ობ-დ-ი, ვ-სწავლ-ობ-დ-ე.

ზმნა ძებნ-ა აწარმოებს ნაკვთებს აგრეთვე როგორც ე-ჯურმსახიანი ზმნა 1 რიგისა, თითქოს მის სახელზმნა ყოფილიყვეს ძებ-ა. მაგალ., აწმყო დროს მხ. რ. 1_ვ ვ-ე-ძებ, 2_ვ ე-ძებ, 3_ვ ე-ძებ-ს და სხ. შესრ. წარს. დროს მხ. რ. 1_ვ ვ-ე-ძებ-ე, 2_ვ ე-ძებ-ე, 3_ვ ე-ძებ-ა.

პირველი რიგის ზმნები მღერ-ა და ცქერ-ა მეორე რიგის წესისამებრაც აწარმოებენ გ. კ. აწმყო დროს, მაგალ., ვ-უ-მღერ-ი, უ-მღერ-ი, უ-მღერ-ი-ს, ვ-უ-მღერ-ი-თ, უ-მღერ-ი-თ, უ-მღერ-ი-ან; ვ-უ-ცქერ-ი, უ-ცქერ-ი და სხვ.

გ) მესამე რიგის ზმნებს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, ვ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელისაგან ან ფუძისაგან, მასთან შეხორცებულის ძირმსახისაგან, ვ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელისაგან. მაგალ., ჰედ-ვ-ა, ზოგ-ვ-ა, დაგ-ვ-ა, ბერ-ვ-ა, კეტ-ვ-ა, პარს-ვ-ა, ლოკ-ვ-ა, ლუპ-ვ-ა, ლუნ-ვ-ა, სრ-ვ-ა, რგ-ვ-ა, ფლ-ვ-ა, ფიც-ვ-ა, ხარშ-ვ-ა, მარხ-ვ-ა და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

გად. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ვ-ძირმსახი ეცვლება ავ-ძირმსახით, შემდეგ ემატება სთენ-საბოლოებლები.

„ „ შეუსრ. წარს. და პირობ. კილოს შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ვ-ძირმსახი ეცვლება ავ-ძირმსახით, შემდეგ ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.

„ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ეათეს-საბოლოებლები.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: ს. ძ. ეკარგება ვ-ძირმსახი, შემდეგ ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გადაკრ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.

ნატ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ვ-ძირმსახი ეცვლება ავ-ძირმსახით, შემდეგ ემატება დ და ე-ძირმსახები და სთენ-საბოლოებლები.

ნატ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირ-
მსახი და ემატება **იათენ-**საბოლოებლები.

დამ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირ-
მსახი, შემდეგ ემატება **ო-**ძირმსახი და **სონ-**საბოლოებ-
ლები.

„ „ **მომავ. დროსი:** სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი,
შემდეგ ემატება **ო-**ძირმსახი და **სონ-**საბოლოებლები.

ამ რიგის ზმნების უხმოვანო ფუძის მქონე სახელზმნებში და
აგრეთვე იმ ხმოვანფუძიანებში, რომლებშიც ფუძის ხმოვანს მოსდევს
რავდენიმე თანხმოვანი ბგერა, ძირმსახის ბგერა ვ გადადის ფუძეში
ან, თუ ფუძეს მოსდევს შეხორცებული ძირმსახი, ფუძესა და ამ ძირ-
მსახს შუა ექცევა, მაგალ., **ხვნ-ა** (ნაცვლად **ხნ-ვ-ა**), **კვლ-ა** (ნაც.
კლ-ვ-ა), **ხვრ-ა** (ნაც. **ხრ-ვ-ა**), **კვრ-ა** (ნაც. **კრ-ვ-ა**), **ნათვლ-ა** (ნაც.
ნათლ-ვ-ა).

გამონაკლისს შეადგენენ: **სრ-ვ-ა**, **რგ-ვ-ა**, **ფლ-ვ-ა** და **თხზ-ვ-ა**,
რომლებშიც ვ-ძირმსახი თავის ადგილზეა და არ გადასულა ფუძეში.

იმ სახელზმნებში, რომელთა ზმნის ფუძე თავდება ვ-ბგერით,
ფუძის ვ ისპობა ვ-ძირმსახის წინ და ჩნდება ზმნახრილში იქ სადაც
ვ-ძირმსახი იკარგება, მაგალ., **წ-ვ-ა** (ნაც. **წვ-ვ-ა**), **ც-ვ-ა** (ნაც. **ცვ-ვ-ა**),
ფქ-ვ-ა (ნაც. **ფქვ-ვ-ა**), **ცარც-ვ-ა** (ნაც. **ცარცვ-ვ-ა**) და სხვ.

უხმოვანი ფუძის მქონე ზმნების შესრულებულ წარსულ დროში,
როდესაც სახელზმნაში ვ-ძირმსახი გადადის ფუძეში, ფუძე ხმოვან-
დება 1 და 2 პირში ა-ბგერით, რომელიც იჭერს იმ ადგილს, სადაც
სახელზმნაში იყო ვ-ბგერა. ამ განხმოვანებასთან ერთად ამ დროს
ნაკვთები **იათეს-**საბოლოებლების ნაცვლად **იათეს-**საბოლოებლებს
ღებულობენ, მაგალ., **ხვნ-ა** — 1₃ **ვ-ხან-ი**, 2₃ **ხან-ი**, 3₃ **ხნ-ა** და სხვ.

ამავე ზმნების ნატურითი კილოს საზღ. წარსული დროს 1 და
2 პირი ხმოვანდებიან ა-ბგერით და ნაკვთები ღებულობენ **იათენ-**
საბოლოებლებს. დამოკიდებითი კილოს საზღ. წარსული და მომავალ-
ლი დროს ნაკვთები ღებულობენ ა-ძირმსახს **ო-**ძირმსახის ნაცვლად
მაგალ., ნატ. კ. საზღ. წარს. დრო, 1₃ **ვ-ე-ხან-ი**, 2₃ **ე-ხან-ი**, 3₃ **ე-ხნ-ა**,
და სხვ. დამოკ. კ. საზღ. წარს. დრო, 1₃ **ვ-ე-ხნ-ა**, 2₃ **ე-ხნ-ა**, 3₃ **ე-ხნ-ა-ს**
და სხვ. დამოკ. კ. მომავ. დრო, 1₃ **ვ-ხნ-ა**, 2₃ **ხნ-ა**, 3₃ **ხნ-ა-ს** და სხვ.

ზმნაში **ც-ვ-ა** (**ცვ-ვ-ა**) გადაჭ. კ. შესრ. წარს. და ნატურ. კ. საზღ.
წარს. დროში 1 და 2 პირი ხმოვანდებიან ა-ბგერით და ნაკვთები
ღებულობენ **იათეს-**საბოლოებლებს გ. კ. შესრ. წარსულში და **იათენ-**

საბოლოებლებს ნატვრ. კ. საზლ. წარს. დროში, მაგალ., გადაჭრ. კ. შესრ. წარს. დრო, 1₃ ვ-ი-ცავ-ი, 2₃ ი-ცავ-ი, 3₃ ი-ცვ-ა და სხვ. ნატვრ. კ. საზღვრ. წარს. დრო, 1₃ ვ-ე-ცავ-ი, 2₃ ე-ცავ-ი, 3₃ ე-ცვ-ა და სხვ.

სხვა ზმნები, რომელთა უხმოვანი ფუძითგან სახელზმნაში გამოვარდნილია ვ-ბეერა, არ იხმოვანებენ ფუძეს, მაგრამ გადაჭრ. კ. შესრ. წარს. დროში ლებულობენ იათეს-საბოლოებლებს, ნატვრ. კ. საზლ. წარსულში იათნენ-საბოლოებლებს, დამოკ. კ. საზლ. წარს. და მომავალში ა-ძირმსახს ო-ძირმსახის ნაცვლად, მაგალ., გადაჭრ. კ. შესრ. წარს. დრო, წ-ვ-ა — 1₃ ვ-ს-წვ-ი, 2₃ ს-წვ-ი, 3₃ ს-წვ-ა და სხვ. ფქ-ვ-ა — 1₃ ვ-ჭ-ფქვ-ი, 2₃ ჭ-ფქვ-ი, 3₃ ჭ-ფქვ-ა და სხვ. ნატვრ. კ. საზლ. წარს. დრო, წ-ვ-ა — 1₃ ვ-ე-წვ-ი, 2₃ ე-წვ-ი, 3₃ ე-წვ-ა და სხვ. ფქ-ვ-ა — 1₃ ვ-ე-ფქვ-ი, 2₃ ე-ფქვ-ი, 3₃ ე-ფქვ-ა და სხვ. დამოკ. კ. საზლ. წარს. დრო, წ-ვ-ა — 1₃ ვ-ე-წვ-ა, 2₃ ე-წვ-ა, 3₃ ე-წვ-ა-ს და სხვ. ფქ-ვ-ა — 1₃ ვ-ე-ფქვ-ა, 2₃ ე-ფქვ-ა, 3₃ ე-ფქვ-ა-ს და სხვ. დამოკ. კ. მომავ. დრო, წ-ვ-ა — 1₃ ვ-ს-წვ-ა, 2₃ ს-წვ-ა, 3₃ ს-წვ-ა-ს და სხვ. ფქ-ვ-ა — 1₃ ვ-ჭ-ფქვ-ა, 2₃ ჭ-ფქვ-ა, 3₃ ჭ-ფქვ-ა-ს და სხვ.

ზმნა ფლ-ვ-ა გადაჭრ. კ. შესრ. წარ. და ნატვრ. კ. საზლ. წარს. დროში 1 და 2 პირის ნაკვეთებში ხმოვანდება ა-ბეერით და ლებულობს გადაჭრ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვეთებში იათეს-საბოლოებლებს, ნატვრ. კ. საზღვრ. წარს. დროს ნაკვეთებში იათნენ-საბოლოებლებს, მაგალითად, ვ-ჭ-ფალ-ი, ჭ-ფალ-ი, ჭ-ფლ-ა, ვ-ჭ-ფალ-ით, ჭ-ფალ-ით, ჭ-ფლ-ეს; ვ-ე-ფალ-ი, ე-ფალ-ი, ე-ფლ-ა, ვ-ე-ფალ-ით, ე-ფალ-ით, ე-ფლ-ნენ.

დამოკიდებითი კილოს საზღვრ. წარსულს და მომავალს დროში ამ ზმნის ნაკვეთები ლებულობენ ა-ძირმსახს ო-ძირმსახის ნაცვლად, მაგალ., ვ-ე-ფლ-ა, ე-ფლ-ა, ე-ფლ-ა-ს და სხვ.; ვ-ჭ-ფლ-ა, ჭ-ფლ-ა, ჭ-ფლ-ა-ს და სხვ.

ზმნა რგ-ვ-ა და რწყ-ვ-ა გადაჭრ. კ. შესრ. წარს. და ნატვრ. კ. საზლ. წარს. დროში ლებულობენ ეოთეს და ეოთნენ-საბოლოებლებს, ხოლო დამოკ. კ. საზღვრ. წარს. და მომავ. დროში საერთო წესისამებრ ო-ძირმსახს, მაგალ., გ. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-რგ-ე, რგ-ე, რგ-ო, ვ-რგ-ეთ, რგ-ეთ, რგ-ეს; ნ. კ. საზლ. წარს. დრო, ვ-ე-რგ-ე, ე-რგ-ე, ე-რგ-ო, ვ-ე-რგ-ეთ, ე-რგ-ეთ, ე-რგ-ნენ; დ. კ. საზლ. წარს. დრო, ვ-ე-რგ-ო, ე-რგ-ო, ე-რგ-ო-ს, ვ-ე-რგ-ო-თ, ე-რგ-ო-თ, ე-რგ-ო-ნ; დ. კ. საზლ. წარს. დრო, ვ-რგ-ო, რგ-ო, რგ-ო-ს, ვ-რგ-ო-თ, რგ-ო-თ, რგ-ო-ნ.

ზმნები **სრ-ვ-ა**, **წყლ-ვ-ა** და **თხზ-ვ-ა** გადაჭრ. კ. შესრ. წარს. და ნატვრ. კ. საზლ. წარს. დროს ნაკვეთებს აწარმოებენ საერთო წესით **ეათეს** და **ეათნენ**-საბოლოებლებით, ხოლო დამოკიდებითი კილოს საზლ. წარს. და მომავალი დროს ნაკვეთებს **ა-ძირმსახით** **ო-ძირმსახის** ნაცვლად, მაგალ., გ. კ. შესრ. წარს. დ., **ვ-სრ-ე**, **სრ-ე**, **სრ-ა**, **ვ-სრ-ეთ**, **სრ-ეთ**, **ხრ-ეს**; ნ. კ. საზლ. წარს. დ., **ვ-ე-სრ-ე**, **ე-სრ-ე**, **ე-სრ-ა**, **ვ-ე-სრ-ეთ**, **ე-სრ-ეთ**, **ე-სრ-ნენ**; დ. კ. საზლ. წარს. დ., **ვ-ე-სრ-ა**, **ე-სრ-ა**, **ე-სრ-ა-ს**, **ვ-ე-სრ-ა-თ**, **ე-სრ-ა-თ**, **ე-სრ-ა-ნ**; დ. კ. მომავ. დ., **ვ-სრ-ა**, **სრ-ა**, **სრ-ა-ს**, **ვ-სრ-ა-თ**, **სრ-ა-თ**, **სრ-ა-ნ**; გ. კ. შესრ. წარს. დ., **ვ-ს-თხზ-ე**, **ს-თხზ-ე**, **ს-თხზ-ა**, **ვ-ს-თხზ-ეთ**, **ს-თხზ-ეთ**, **ს-თხზ-ეს**; ნ. კ. საზლ. წარს. დ., **ვ-ე-თხზ-ე**, **ე-თხზ-ე**, **ე-თხზ-ა**, **ვ-ე-თხზ-ეთ**, **ე-თხზ-ეთ**, **ე-თხზ-ნენ**; დ. კ. საზლ. წარს. დ., **ვ-ე-თხზ-ა**, **ე-თხზ-ა**, **ე-თხზ-ა-ს**, **ვ-ე-თხზ-ა-თ**, **ე-თხზ-ა-თ**, **ე-თხზ-ა-ნ**. დ. კ. მომავ. დ., **ვ-ს-თხზ-ა**, **ს-თხზ-ა**, **ს-თხზ-ა-ს**, **ვ-ს-თხზ-ა-თ**, **ს-თხზ-ა-თ**, **ს-თხზ-ა-ნ**.

ამ რიგის თითქმის ყველა ზმნები გადაჭრითი კილოს საზღვრებულ წარსულ დროში **ი-ძირმსახის** ნაცვლად ლებულობენ აგრეთვე **ავ-ძირმსახს**, ხოლო მხოლოდითი რიცხვის მესამე პირში შემწეობითი ზმნა ლებულობს **ს-სახეს** **ა-სახის** ნაცვლად. მაგალ., იტყვიან: **ვ-უ-ჭედ-ი-ვარ** ან **ვ-უ-ჭედ-ავ-ვარ**, **გ-ი-ჭედ-ი-ვარ** ან **გ-ი-ჭედ-ავ-ვარ**, **უ-ჭედ-ი-ა** ან **უ-ჭედ-ავ-ს**.

ამ რიგის ზოგიერთი **ი-ჯურმსახიანი** ზმნები გ. კილოს აწმყო და შეუსრ. წარს. დროში და ნატვრ. კილოს აწმყო დროში **ავ-ძირმსახის** ნაცვლად ლებულობენ **ულ-ობ-ძირმსახებს** და ჰკარგავენ **ი-ჯურმსახს**. მაგალ., იტყვიან: **ვ-ჰ-კითხ-ულობ** (ნაცვ. **ვ-ი-კითხ-ავ**), **ვ-ჰ-კითხ-ულობ-დ-ი** (ნაცვ. **ვ-ი-კითხ-ავ-დ-ი**), **ვ-ჰ-კითხ-ულობ-დ-ე** (ნაცვ. **ვ-ი-კითხ-ავ-დ-ე**); **ს-ტვირთ-ულობ-ს** (ნაცვ. **ი-ტვირთ-ავ-ს**) **ს-ტვირთ-ულობ-დ-ა** (ნაცვ. **ი-ტვირთ-ავ-დ-ა**), **ს-ტვირთ-ულობ-დ-ე-ს** (ნაცვ. **ი-ტვირთ-ავ-დ-ე-ს**).

ზმნა **ყიდვა** აწმყო და სხვა დროებში **ავ-ძირმსახის** მაგიერ ლებულობს **ი-ძირმსახს**, მაგალ., **ვ-ჰ-ყიდ-ი** (ნაცვ. **ვ-ჰ-ყიდ-ავ**), **ვ-ჰ-ყიდ-ი-დ-ი** (ნაცვ. **ვ-ჰ-ყიდ-ავ-დ-ი**), **ვ-ჰ-ყიდ-ი-დ-ე** (ნაცვ. **ვ-ჰ-ყიდ-ავ-დ-ე**), იმ დროში, სადაც ამ ძირმსახს მოსდევს საბოლოებლები, სახელდობრ აწმყოში და მომავალში, **სთენ-საბოლოებლები** **სთან-საბოლოებლებით** იცვლებიან, მაგალ., **ჰ-ყიდ-ი-ან** (ნაცვ. **ჰ-ყიდ-ავ-ენ**).

იგივე ზმნა **ყიდვა**, **ი-ჯურმსახიანი**, გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარს. დროში და ნატვრ. კ. აწმყო დროში, **ავ-ძირმსახის** მაგიერ ლებულობს **ულ-ობ-ძირმსახებს**, გადაჭრ. კ. მომავალს, პირ. კ. შესრ. წარს.

სულს და ნატვრ. კილოს მრმავ. დროში **ი-ძირმსახს** ინარჩუნებს, მაგალ., **ვ-ყიდ-ულობ, ვ-ყიდ-ულობ-ღ-ი, ვ-ყიდ-ულობ-ღ-ე; ვ-ი-ყიდ-ი, ვ-ი-ყიდ-ი-ღ-ი, ვ-ი-ყიდ-ი-ღ-ე.**

საუბარშიაც და მწერლობაშიაც ხშირად **ყიდვა-ზმნის** ფუძეს თავში ემატება **ს-ბგერა**, რაიცა შეიძლება იყვეს ფუძის ერთი შემადგენელი ბგერათაგანი, რადგან იგი იჩენს თავს **ზმნის** ყველა განსახულებაში, მაგალ., **სყიდვა, შესყიდვა, ვსყიდულობ, შევისყიდი, მსყიდველი, ხყიდული, ნახყიდი, სახყიდელი.**

ზმნა ნახვა, ი-ჯურმსახიანი, ფუძის შემდეგ ლებულობს **ულ-ობ-ძირმსახებს** და მიმოიხრება **ულ-ძირმსახის** ყველა დროს ნაკვთებში შენახვით მეორე მიმოხრის 5 რიგის **ზმნებისამებრ**, თითქოს მისი სახელზმნა ყოფილიყვეს **ნახულობა**; მაგალ., გ. კ. აწმყო დროს 1₃ **ვ-ნახ-ულ-ობ**, შესრ. წარს. დროს 1₃ **ვ-ი-ნახ-ულ-ე**, საზღ. წარს. დროს 1₃ **ვ-უ-ნახ-ულ-ი-ვარ**, მომავალი დროს 1₃ **ვ-ი-ნახ-ულ-ებ** და სხვ. მეორე მიმოხრის მეხუთე რიგის **ზმნების** მიმოხროსგან იმით განსხვავდება, რომ მიმართის ნაკვთებს აწარმოებს.

ზოგიერთი **ზმნები** ხანდახან ჰკარგავენ **ვ-ძირმსახს** და მაშინ მიმოიხრებიან ხოლმე როგორც პირველი რიგის **ზმნები**, მაგალ., **კეტვა-ა** ან **კეტა-ა**, **ჩეხ-ვ-ა** ან **ჩეხ-ა**, **ტეხ-ვ-ა** ან **ტეხ-ა** და სხვ.

მიმოხრაში ძირმსახი ავ ხანდახან ჰკარგავს **ა-ბგერას** ვად. კილოს აწმყო და მომავალი დროს მრ. რ. მესამე პირში. მაგალ., ნაცვლად **ჰ-კითხ-ავ-ენ**, იტყვიან: **ჰ-კითხ-ვ-ენ**, ნაცვლად **ი-კითხ-ავ-ენ**, იტყვიან: **ი-კითხ-ვ-ენ**, ნაცვლად **ს-ჭედ-ავ-ენ**, იტყვიან: **ს-ჭედ-ვ-ენ**, ნაცვლად **ს-დავ-ავ-ენ**, იტყვიან: **ს-დავ-ვ-ენ**.

დ) **მეოთხე რიგს** ეკუთნიან ის **ზმნები**, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისგან, **მ-ძირმსახისაგან** და **ა-საბოლოებელისაგან**, მაგალ., **დგ-მ-ა, ბ-მ-ა, სხ-მ-ა, ს-მ-ა (სვ-მ-ა), თქ-მ-ა (თქვ-მ-ა), ც-მ-ა (ცვ-მ-ა), რტყ-მ-ა** და სხვ.

ამ რიგის **ზმნებში** ფუძის **ვ-ბგერა** სახელზმნაში და **ზმნასართავის** ზოგიერთს ნაკვთებში იკარგება და ჩნდება **ზმნახრილში** და **ზმნასართავის** ზოგიერთს ნაკვთებში, მაგალ., **ს-მ-ა, ს-მ-ული, სა-ს-მ-ელი; ვ-სვ-ამ, ვ-სვ-ი, ვ-უ-სვ-ამ-ვარ, ვ-სვ-ა, ნა-სვ-ამ-ი.**

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

გ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს **მ-ძირმსახი** ეცვლება ამ-ძირმსახით და ემატება **სთენ-საბოლოებლები-**

- გ. კ. შეუსრ. წარს. და პირ. კ. შეს. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს მ-ძირმსახი ეცვლება ამ-ძირმსახით, შემდეგ ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს მ-ძირმსახი ეკარგება და ემატება იათეს-საბოლოებლები.
- „ „ საზღვ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს მ-ძირმსახი ეცვლება ამ-ძირმსახით და ემატება შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.
- ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს მ-ძირმსახი ეცვლება ამ-ძირმსახით, შემდეგ ემატება დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება მ-ძირმსახი და ემატება იათნენ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: ს. ძ. ეკარგება მ-ძირმსახი და ემატება ა-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: ს. ძ. ეკარგება მ-ძირმსახი და ემატება ა-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

თბიქმის ყველა ზმნები გადაჭრითი კილოს საზღვრებულ წარსულ დროში ნაცვლად ამ-ძირმსახისა ლებულობენ აგრეთვე ი-ძირმსახს, ამ შემთხვევაში შემწეობითი ზმნის გადაჭრ. კილოს აწმყო დროს მხ. რ. მესამე პირი ლებულობს ს-სახის მაგიერ ა-სახეს.

ე) მეხუთე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, ობ(ოფ)-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებლისაგან, მაგალ., გმ-ობ-ა, წყ-ობ-ა, ფრთხ-ობ-ა, ცხრ-ობ-ა, ქრ-ობ-ა, მცრ-ობ-ა, სპ-ობ-ა, ცნ-ობ-ა, ჭ-ობ-ა, ტყ-ობ-ა, პყრ-ობ-ა, თხრ-ობ-ა, ყ-ოფ-ა (ყვ-ოფ-ა) და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ობ(ოფ)-ძირმსახი და ემატება ეათეს-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ობ(ოფ)-ძირმსახი და ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.

- ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: ს. ძ. ემატება დ და ე-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: ს. ძ. ეკარგება ობ(ოფ)-ძირმსახი და ემატება ეოთნენ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: ს. ძ. ეკარგება ობ(ოფ)-ძირმსახი, შემდეგ ემატება რ-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: ს. ძ. ეკარგება ობ(ოფ)-ძირმსახი, შემდეგ ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ზმნებში პყრ-ობ-ა, ცნ-ობ-ა, თხრ-ობ-ა, ყ-ოფ-ა (ყვ-ოფ-ა) გადაჭრ. კილოს შესრულებული წარს. დროს და ნატვრ. კ. საზღ. წარს. დროს 1 და 2 პირში ფუძე ხმოვანდება ა-ბგერით, ხოლო ზმნაში თრ-ობ-ა (თვრ-ობ-ა = თრვ-ობ-ა) ე-ბგერით. ორსავე შემთხვევაში ეოთნენ-საბოლოებლების ნაცვლად იხმარება იათნენ-საბოლოებლები და ეოთნენ-საბოლოებლების ნაცვლად იათნენ-საბოლოებლები, დამოკ. კილოს საზღ. წარსულს და მომავალს დროში ნაკვთები ო-ძირმსახის ნაცვლად ა-ძირმსახს ლებულობენ, მაგალ., გადაჭრ. კილოს შესრ. წარს. დრო: ვ-ი-პყარ-ი, ი-პყარ-ი, ი-პყარ-ა, ვ-ი-პყარ-ით, იპყარ-ით, ი-პყარ-ეს; ნატვრ. კილოს საზღ. წარსული დრო: ვ-ე-ყავ-ი, ე-ყავ-ი, ე-ყ-ო, ვ-ე-ყავ-ით, ე-ყავ-ით, ე-ყვ-ნენ; დამოკ. კილოს საზღ. წარსული დრო: ვ-ე-თრ-ო, ე-თრ-ო, ე-თრ-ო-ს, ვ-ე-თრ-ო-თ, ე-თრ-ო-თ, ე-თრ-ო-ნ. დამოკ. კილოს მომავალი დრო: ვ-უ-თხრ-ა, უ-თხრ-ა, უ-თხრ-ა-ს, ვ-უ-თხრ-ა-თ, უ-თხრ-ა-თ, უ-თხრ-ა-ნ.

ზმნებში ყ-ოფ-ა (ყვ-ოფ-ა) და თრ-ობ-ა (თვრ-ობ-ა = თრვ-ობ-ა) მიმოხრის დროს ფუძის ვ-ბგერა ძირმსახის ან საბოლოებელის ა-ბგერასთან ერთად იქცევა ო-ბგერად, ამიტომ მოყვანილ მაგალითებში ნატვრ. კ. საზღ. წარს. დროს მხ. რ. 3 პირი არის ე-ყ-ო (ნაცვლად ე-ყვ-ა), დამოკ. კ. საზღ. წარს. დროს 1 პირია ვ-ე-თრ-ო (ნაცვლად ვ-ე-თვრ-ა ან ვ-ე-თრვ-ა), 2 პირია ე-თრ-ო (ნაცვლად ე-თვრ-ა ან ე-თრვ-ა) და სხვბ. დამოკიდებითი კილოს მომავალი დროს ყოფა-ზმნის ნაკვთებია: ვ-ჰ-ყ-ო (ნაცვ. ვ-ჰ-ყვ-ა), ჰ-ყ-ო (ნაც. ჰ-ყვ-ა), ჰ-ყ-ო-ს (ნაც. ჰ-ყვ-ა-ს), ვ-ჰ-ყ-ო-თ (ნაც. ვ-ჰ-ყვ-ა-თ), ჰ-ყ-ო-თ (ნაც. ჰ-ყვ-ა-თ), ჰ-ყ-ო-ნ (ნაც. ჰ-ყვ-ა-ნ).

ზმნები ტყ-ობ-ა და ცნ-ობ-ა, ი-ჯურმსახიანები, გადაჭრ. კილოს აწმყო და შეუსრ. წარსული დროს და ნატვრ. კილოს აწმყო დროს ნაკვთებს სხვანაირადაც აწარმოებენ, სახელდობრ, ობ-ძირმსახზე იმატებენ ილ-ობ-ძირმსახებს და ჰკარგავენ ჯურმსახს. მაგალ., იტყვიან: ვ-ტყობილობ (ნაც. ვ-ი-ტყ-ობ), ვ-ტყობილობ-დ-ი (ნაც.

ვ-ი-ტყ-ობ-დ-ი), ვ-ტყობილობ-დ-ე (ნაც. ვ-ი-ტყ-ობ-დ-ე) და სხვ. ან ვ-ცნობილობ (ნაც. ვ-ი-ცნ-ობ), ვ-ცნობილობ-დ-ი (ვ-ი-ცნ-ობ-დ-ი), ვ-ცნობილობ-დ-ე (ვ-ი-ცნ-ობ-დ-ე) და სხვ.

ვ) შეექვსე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება უხმოვანი ფუძისაგან, ებ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოო-ბელისგან, მაგალ., დ-ებ-ა, ქ-ებ-ა, გ-ებ-ა, ნთ-ებ-ა, წყ-ებ-ა, გნ-ებ-ა, მცნ-ებ-ა და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვეთები ამნაირად წარმოებენ:

გ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება სთენ-საბოლოებლები.

„ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება დ-ძირმსახი და იათენ-საბოლოებლები.

„ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ეოთეს-საბოლოებლები.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი, შემდეგ ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთები.

ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ეოთენ-საბოლოებლები.

დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი, შემდეგ ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

„ „ მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი, შემდეგ ემატები ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ზმნა შვ-ებ-ა გადაქრ. კილოს შესრ. წარს. და ნატვრ. კილოს საზღ. წარს. დროში ღებულობს ეოთეს და ეოთენ-საბოლოებლების ნაცვლად იათეს და იათენ-საბოლოებლებს, ხოლო დამოკ. კილოს საზღ. წარს. და მომავალ დროში ო-ძირმსახის მავიერ ა-ძირმსახს, მაგალ., გ. კ. შესრ. წარს. დრო: ვ-უ-შვ-ი, უ-შვ-ი, უშვ-ა, ვ-უ-შვ-ით, უ-შვ-ით, უ-შვ-ეს; ნატვრ. კ. საზღ. წარს. დრო: ვ-ე-შვ-ი, ე-შვ-ი, ე-შვ-ვა, ვ-ე-შვ-ით, ე-შვ-ით, ე-შვ-ნენ; დამოკ. კ. საზღ. წარს. დრო: ვ-ე-შვ-ა, ე-შვ-ა, ე-შვ-ა-ს, ვ-ე-შვ-ა-თ, ე-შვ-ა-თ, ე-შვ-ან; დამოკ. კ. მომავ. დროსი: ვ-უ-შვ-ა, უ-შვ-ა, უ-შვ-ა-ხ, ვ-უ-შვ-ა-თ, უ-შვ-ა-თ, უ-შვ-ა-ნ.

ზოგიერთი ამ რიგის ზმნები, ი-ჯურმსახიანები, გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარს. დროში და ნატვრ. კ. აწმყო დროში ებ-ძირმსახს ურთავენ კიდევ ულ-ობ-ძირმსახს და ისე აწარმოებენ ნაკვთებს; თან ჯურმსახს ჰკარგავენ, მაგალ., ღ-ებ-ა, — ვ-ღ-ებულობ (ან ვ-ღ-ღ-ებ), ვ-ღ-ებულობ-ღ-ი (ან ვ-ი-ღ-ებ-ღ-ი), ვ-ღ-ებულობ-ღ-ე (ან ვ-ი-ღ-ებ-ღ-ე); ჰ-ებ-ა, — ვ-გ-ებულობ (ან ვ-ი-გ-ებ), ვ-გ-ებულობ-ღ-ი (ან ვ-ი-გ-ებ-ღ-ი), ვ-გ-ებულობ-ღ-ე (ან ვ-ი-გ-ებ-ღ-ე); კლ-ებ-ა, — ვ-კლ-ებ-ულობ (ან ვ-ი-კლ-ებ), ვ-კლ-ებულობ-ღ-ი (ან ვ-ი-კლ-ებ-ღ-ი), ვ-კლ-ებულობ-ღ-ე (ან ვ-ი-კლ-ებ-ღ-ე).

ზ) მეშვიდე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ხმოვანი ფუძისაგან, ებ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოოებელისგან ან ხმოვანი ძირისაგან, რომელიც შეიძლება იყვეს ან ზმნის ფუძე მასთან შეხორცებულის ძირმსახითურთ ან რომლისამე სხვა გვარის სიტყვის ძირი, ებ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოოებელისგან, მაგალ., კეთ-ებ-ა, დულ-ებ-ა, თხოვ-ებ-ა, წოვ-ებ-ა, ბერ-ებ-ა, ბრუნ-ებ-ა, მარჯვ-ებ-ა, ხარ-ებ-ა, ბარ-ებ-ა, წვალ-ებ-ა, კითხ-ებ-ა, ტირ-ებ-ა, ყვირ-ებ-ა, ცურ-ებ-ა, ხოხ-ებ-ა, ცოც-ებ-ა, ცნობ-ებ-ა, გალობ-ებ-ა, წყალობ-ებ-ა და სხვ.

ამ რიგს ეკუთნიან ის ზმნებიც, რომელნიც წარმოებულნი არიან სხვა გვარის სიტყვებითგან ებ-ძირმსახის მიმატებით მათ ძირისთვის, მაგალ., ლაპარაკ-ებ-ა, სადილ-ებ-ა, ომ-ებ-ა, უფროს-ებ-ა, გუბერ-ნატორ-ებ-ა, თეთრ-ებ-ა, შავ-ებ-ა, ორ-ებ-ა, ათ-ებ-ა, ჩემ-ებ-ა, თვის-ებ-ა და სხვანი.

ამ რიგსვე ეკუთნიან სხვითგარდასვლითი და კვლავსხვითგარდასვლითი ზმნები, მაგალ., წერ-ინ-ებ-ა, ყრ-ევ-ინ-ებ-ა, ბმ-ევ-ინ-ებ-ა, ჰმევ-ინ-ებ-ა, ხევ-ინ-ებ-ა, თხოვ-ინ-ებ-ა, ღ-ებ-ინ-ებ-ა, ქებ-ინ-ებ-ა, ნთ-ებ-ინ-ებ-ა, კეთ-ებ-ინ-ებ-ა, შოვნ-ინ-ებ-ა, გზავნ-ინ-ებ-ა, ღ-ებ-ინ-ებ-ინ-ებ-ა, კეთ-ებ-ინ-ებ-ინ-ებ-ა და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთებთ ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწმყო და მოშავ. დრონი: სახელზმნის ძირს ემატება სთენ-საბოლოოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დრონი: სახელზმნის ძირს ემატება დ-ძირმსახი და იათენ-საბოლოოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დრონი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ეათენ-საბოლოოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დრონი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.

- ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება დ და ე-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ინ-ძირ-მსახი და ეათნენ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ინ და ი-ძირმსახები, შემდეგ სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ი-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ზოგერთი ზმნები, ი-ჯურმსახიანები. გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარს. და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს სხვანაირადაც აწარმოებენ. ნაცვლად ებ-ძირმსახისა ლებულობენ ულ-ობ-ძირმსახებს და ჰკარგავენ ჯურმსახს, მაგალ., მატ-ებ-ა, — ვ-მატ-ულობ (ნაცვლად ვ-ი-მატ-ებ), ვ-მატ-ულობ-დ-ი (ნაცვლად ვ-ი-მატ-ებ-დ-ი), ვ-მატ-ულობ-დ-ე (ნაცვლად ვ-ი-მატ-ებ-დ-ე); კისრ-ებ-ა, — ვ-კისრ-ულობ (ნაცვლად ვ-ი-კისრ-ებ), ვ-კისრ-ულობ-დ-ი (ნაცვ. ვ-ი-კისრ-ებ-დ-ი), ვ-კისრ-ულობ-დ-ე (ნაცვ. ვ-ი-კისრ-ებ-დ-ე); სესხ-ებ-ა, — ვ-სესხ-ულობ (ნაცვ. ვ-ი-სესხ-ებ), ვ-სესხ-ულობ-დ-ი (ნაცვ. ვ-ი-სესხ-ებ-დ-ი), ვ-სესხ-ულობ-დ-ე (ნაცვ. ვ-ი-სესხ-ებ-დ-ე).

ვ) მერვე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ტუძისაგან, ოლ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელისაგან, შგალ., სრ-ოლ-ა (სრვ-ოლ-ა = სვრ-ოლ-ა).

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწმყო და მომ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ოლ-ძირმსახი, შემდეგ ემატება ი-ძირმსახი და სთან-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ოლ-ძირმსახი, შემდეგ ემატება ი და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ეათეს-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.
- ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ოლ-ძირმსახი, შემდეგ ემატება ი, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.

დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელწმინდის ძირს ემატება **ო-ძირ-**მსახი და **სთნ-საბოლოებლები**.

„ „ მომავ. დროსი: სახელწმინდის ძირს ემატება **ო-ძირმსახი** და **სთნ-საბოლოებლები**.

ზმნაში **სროლა** სახელწმინდითგან გამოფარდნილია ფუძის **ვ-ბეგრა** და თავს იჩენს ზმნაჩრილის იმ ნაკვეთებში, რომლებშიც **ოლ-ძირმსახი** იკარგება.

თ) მეცხრე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელწმინდა შედგება ფუძისაგან, **ილ-ძირმსახისაგან** და **ი-საბოლოებელისაგან**, მაგალ., **ჩივ-ილ-ი**, **კივ-ილ-ი**, **ყვირ-ილ-ი**, **ძახ-ილ-ი**, **ტირ-ილ-ი**, **ლიმ-ილ-ი** და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვეთები ამნაირად წარმოებენ:

გ. კ. აწმყო დროსი: სახელწმინდის ძირს ეკარგება **ილ-ძირმსახი**, შემდეგ ემატება **ი-ძირმსახი** და **სთან-საბოლოებლები**.

„ „ შეუსრ. წარს. დროსი: სახელწმინდის ძირს ეკარგება **ილ-ძირმსახი**, შემდეგ ემატება **ო** და **დ-ძირმსახები** და **იათნენ-საბოლოებლები**.

„ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელწმინდის ძირს ეცვლება **ილ-ძირმსახი** **ლ-ძირმსახით** და ემატება **ეათეს-საბოლოებლები**.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელწმინდის ძირს ეცვლება **ილ-ძირმსახი** **ლ-ძირმსახით**, შემდეგ ემატება **ი-ძირმსახი** და შემწმინდის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთები.

„ „ მომავ. დროსი: სახელწმინდის ძირს ეცვლება **ილ-ძირმსახი** **ლ-ძირმსახით**, შემდეგ ემატება **ებ-ძირმსახი** და **სთენ-საბოლოებლები**.

პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელწმინდის ძირს ეცვლება **ილ-ძირმსახი** **ლ-ძირმსახით**, შემდეგ ემატება **ებ** და **დ-ძირმსახები** და **იათნენ-საბოლოებლები**.

ნ. კ. აწმყო დროსი: სახელწმინდის ძირს ეკარგება **ილ-ძირმსახი**, შემდეგ ემატება **ო**, **დ** და **ე-ძირმსახები** და **სთნ-საბოლოებლები**.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელწმინდის ძირს ეცვლება **ილ-ძირმსახი** **ლ-ძირმსახით** და ემატება **ეათნენ-საბოლოებლები**.

„ „ მომავ. დროსი: სახელწმინდის ძირს ეცვლება **ილ-ძირმსახი** **ლ-ძირმსახით**, შემდეგ ემატება **ებ**, **დ** და **ე-ძირმსახები** და **სთნ-საბოლოებლები**.

დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეცვლება ილ-ძირ-მსახი ლ-ძირმსახით, შემდეგ ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

„ მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით, შემდეგ ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ილ-ძირმსახი იცვლება ლ-ძირმსახით მხოლოდ იმისთანა ზმნე-ბში, რომლებშიც ფუძე დაბოლოებულია ვ-ბგერით, როგორც, მაგალ., კივ-ილ-ი, წივ-ილ-ი, ყივ-ილ-ი და სხვა. თუ ფუძე დაბოლოებულია რომელიმე სხვა ბგერით, როგორც, მაგალითად, ტირ-ილ-ი, ღიმ-ილ-ი, ძან-ილ-ი, ქად-ილ-ი და სხვ., ილ-ძირმსახი კი არ იცვლება ლ-ძირ-მსახით, არამედ სრულებით იკარგება ყველა ნაკვეთებში.

ამ რიგსავე ეკუთნის ზმნა სი-ც-ილ-ი, რომლის პირვანდელი ფორმა უნდა იყოს ცინ-ილ-ი.

ზმნები, რომელთა ფუძე უ-ბგერით თავდება, მიმოხრაში გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს გარდა, ფუძის ბოლოს ლებულობენ ვ-ბგერას, ხოლო მის შემდეგ ლ-ბგერას, მაგალ., ღმუ-ილ-ი. გ. კ. აწმყო დრო: ვ-უ-ღმუ-ი, შეუსრ. წარს. დრო: ვ-უ-ღმუ-ო-დ-ი, ნ. კ. აწმყო დრო: ვ-უ-ღმუ-ო-დ-ე; გ. კ. შესრ. წარს. დრო: ვ-უ-ღმუ-ვ-ლ-ე, საზღ. წარს. დრო: ვ-უ-ღმუ-ვ-ლ-ი-ვარ, მომავ-დრო: ვ-უ-ღმუ-ვ-ლ-ებ, პ. კ. შესრ. წარს. ვ-უ-ღმუ-ვ-ლ-ებ-დ-ი და სხვა.

20. მეორენაირი მიმოხრა. მეორენაირი მიმოხრის წესისამებრ მიმოიხრებიან გარდუვალი მოქმედებითი ზმნები, რომელნიც ორის ჯურისანი არიან: 1. უჯურმსახონი და 2. ი-ჯურმსახიანები. ჯურ-მსახი იჩენს თავს ზმნახრილის ნაკვეთებში. ამ მიმოხრაშიც სამი დროს (გ. კ. საზღვრ. წარსულის, ნ. კ. საზღვრ. წარსულის და დ. კ. საზღვრ. წარსულის) როგორც ი-ჯურმსახიანის ისე უჯურმსახო ზმნების ნაკვეთებს იგივე ჯურმსახები აქვსთ, რაც პირველს მიმოხრაში, სახელ-დობრ: გ. კ. საზღვრ. წარსულს დროში უ(ი)-ჯურმსახი, ნ. კ. საზღვრ. წარსულს და დ. კ. საზღვრ. წარსულს დროში ე-ჯურმსახი. ამას გარ-და უჯურმსახო ზმნები ლებულობენ ი-ჯურმსახს რავდენსამე დროში, სახელდობრ: გ. კ. შესრ. წარსულში და მომავალში, პ. კ. შესრ. წარ-სულში, ნ. კ. მომავალში და დ. კ. მომავალში.

იმის მიხედვით, თუ რა განსხვავებით აწარმოებენ ზმნახრილის სხვადასხვა ნაკვეთებს, მეორე მიმოხრის ზმნები რვა რიგისანი არიან. (იხ. ტაბულა III).

ა) პირველ რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან და ა-საბოლოებელისაგან ან ფუძისგან, მასთან შეხორცებულის ძირმსახისგან და ა-საბოლოებელისაგან, ამასთან ა-საბოლოებელის წინ არის ერთი თანხმოვანი ბგერა, მაგალ., მღერ-ა გალობ-ა. სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწყო დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შეს. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ვათეს-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწყო დროს ნაკვთები.
- „ „ მომავალი დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ებ-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.
- პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ებ და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.
- ნ. კ. აწყო დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება დ და ე-ძირმსახები და სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ ხაზღ. წარს. დროსი: — ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ემატება ებ, დ და ე-ძირმსახები და სთენ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: — ემატება თ-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ემატება თ-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.

ბ) მეორე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან და ა-საბოლოებელისაგან, ამასთან ა-საბოლოებელის წინ არის ორი ან მეტი თანხმოვანი ბგერა, მაგალ., ღვეწ-ა.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწყო დროსი: სახელზმნის ფუძეს ემატება ი-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ფუძეს ემატება თ და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ფუძეს ემატება ეათეს-საბოლოებლები.

- გ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ფუძეს ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთები.
- „ „ მომავ. დროსი: სახელზმნის ფუძეს ემატება ებ-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.
- პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ფუძეს ემატება ებ და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.
- ნ. კ. აწმყო დროსი: სახელზმნის ფუძეს ემატება ო, ღ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ფუძეს ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ემატება ებ, ღ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: — ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ზმნა ღვწ-ა იხმოვანებს ფუძეს ყველა დროებში გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს გარდა.

პირველი რიგის ზმნა მღერა გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარს. დროს და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთებს მეორე რიგის წესისამებრაც აწარმოებს, მაგალ., ვ-მღერ-ი, ვ-ი-მღერ-ი, ვ-მღერ-ო-ღ-ი, ვ-ი-მღერ-ო-ღ-ი, ვ-მღერ-ო-ღ-ე, ვ-ი-მღერ-ო-ღ-ე.

გ) მესამე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, ვ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელისაგან, მაგალ., ცოც-ვ-ა, ფრინ-ვ-ა და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვეთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწმყო დროსი: სახელზმნის ძირს ეცვლება ვ-ძირმსახი ავ-ძირმსახით და ემატება სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეცვლება ვ-ძირმსახი ავ-ძირმსახით და ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთები.

- გ. კ. მომაგ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ებ-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.
- პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ებ და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.
- ნ. კ. აწმყო დროსი: სახელზმნის ძირს ეცვლება ვ-ძირმსახი ავ-ძირმსახით და ემატება დ და ე-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ მომაგ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ებ, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომაგ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ვ-ძირმსახი და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

გადაქრ. კილოს საზლ. წარსულის დროს ნაკვთებს სხვანაირადაც აწარმოებენ ამ რიგის ზმნები, სახელდობრ, სახელზმნის ძირს ვ-ძირმსახი ეცვლება ავ-ძირმსახით და ემატება შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები. მხ. რ. მესამე პირის ნაკვთი ღებულობს ა-სახის ნაცვლად ს-სახეს, მაგალ., ვ-უ-ცოც-ავ-ვარ, უ-ცოც-ავ-ხარ, უ-ცოც-ავ-ს და სხ.

დ) მეოთხე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნას აქვს დაბოლოება ება. ეს ზმნები ხშირად არსებითი სახელისაგან ან სხვა გვარის სიტყვისაგან არიან წარმოებულნი, მაგალ., ცხოვრ-ებ-ა, ცოცხლ-ებ-ა, დღეგრძელ-ებ-ა და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწმყო დროსი: სახელზმნის ძირს ებ-ძირმსახი ეცვლება ობ-ძირმსახით და ემატება სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ შეუხრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ებ-ძირმსახი ეცვლება ობ-ძირმსახით და ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.

- გ. კ. მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება სთენ-საბოლოებლები.
- პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: — ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- ნ. კ. აწმყო დროსი: — ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ობ, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: — ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ემატება დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზლ. წარს. დროსი: — ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ე) მეხუთე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნას აქვს დაბოლოება ობა. ეს ზმნები მომეტებულ ნაწილად არსებითი სახელისაგან ან სხვა გვარის სიტყვებისგან არიან წარმოებულნი, მაგალ., სადილ-ობ-ა, მასპინძლ-ობ-ა, მეფ-ობ-ა, პატრონ-ობ-ა, მეგობრ-ობ-ა, ცრუვ-ობ-ა, გიჟ-ობ-ა, ცელქ-ობ-ა და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწმყო დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება სთენ-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: — ეკარგება ობ-ძირმსახი და ემატება ეათეს-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: — ეკარგება ობ-ძირმსახი და ემატება ი-ძირმსახი და შემწეობითი ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ეკარგება ობ-ძირმსახი და ემატება ებ-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.
- პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: — ეკარგება ობ-ძირმსახი და ემატება ებ და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.
- ნ. კ. აწმყო დროსი: — ემატება დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: — ეკარგება ობ-ძირმსახი და ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.

ნ. კ. მომავ. დროსი: — ეკარგება ობ-ძირმსახი და ემატება ებ, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.

დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: — ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

„ „ მომავ. დროსი: — ეკარგება ობ-ძირმსახი და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ზმნები დაბოლოებით აობა, მაგალ., ქანა-ობ-ა, ბურთა-ობ-ა, თევზა-ობ-ა, ქენა-ობ-ა და სხვ. იმ ნაკეთებში, რომლებშიც ობ-ძირმსახი იკარგება, მის ადგილზე ა-ბგერის შემდეგ ლებულობენ ჯერ ვ-ბგერას, შემდეგ შესაფერს ძირმსახებს და საბოლოებლებს, მაგალ., ვ-ი-ქანა-ვ-ე, ვ-უ-ქანა-ვ-ი-ვარ, ვ-ი-ქანა-ვ-ებ, ვ-ი-ქანა-ვ-ებ-დ-ი ვ-ე-ქანა-ვ-ე, ვ-ი-ქანა-ვ-ებ-დ-ე, ვ-ე-ქანა-ვ-ო, ვ-ი-ქანა-ვ-ო.

ამ რიგს ეკუთნიან აგრეთვე ის ზმნები, რომელთა სახელზმნის მაგიერობას ეწევა არსებითი სახელი, ამნიშვნელი რამე მოქმედებისა, მაგალ., ლაპარაკ-ი, ომ-ი, ჩხუბ-ი, კრივ-ი. მიმოხრის დროს ამ ზმნების ძირის შემდეგ იხმარებიან თავთავის ადგილზე ყველა ამ რიგის ზმნების მიმოსახრელი ძირმსახები ობ, ებ, ი, ე, ო, დ და საბოლოებლები თითქოს ამ სიტყვების სახელზმნის დაბოლოება ი-ბგერის მაგიერ ყოფილიყვეს ობა, მაგალ., ვ-ლაპარაკ-ობ, ვ-ლაპარაკ-ობ-დ-ი, ვ-ი-ლაპარაკ-ე, ვ-უ-ლაპარაკ-ი-ვარ, ვ-ი-ლაპარაკ-ებ, ვ-ე-ლაპარაკ-ე, ვ-ე-ლაპარაკ-ო, ვ-ი-ლაპარაკ-ო და სხვ.

ზმნები შრომ-ა, ნდომ-ა, გლოვა-ა, ნატრ-ა და სხვ., მიღებულნი როგორც მოქმედების ამნიშვნელი არსებითი სახელები, მიმოხრებიან აგრეთვე, მაგალ., ვ-შრომ-ობ, ვ-შრომ-ობ-დ-ი, ვ-ი-შრომ-ე, ვ-უ-შრომ-ივარ, ვ-ი-შრომ-ებ და სხვ.

ვ) მეექვსე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნის მაგიერობას სწევენ არსებითი სახელები, რამე მოვლენის ან მოქმედების ამნიშვნელი და მექონნი დაბოლოებათა: იალი, ინი, ანი, უნი, ალი, არი, ული, აში, ახი, მაგალ., ტრ-იალი, გრ-იალი, ყროყ-ინი, ყაყ-ანი, კრუს-უნი, ფართხ-ალი, ტარტ-არი, ცუნც-ული, კაშკ-აში, ცახც-ანი და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკეთები ამნაირად წარმოებენ:

ბ. კ. აწმყო დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ებ-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.

„ „ შეუსრ. წარს. დროსი: — ემატება ებ და დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.

- გ. კ. **შესრ. წარს. დროსი:** სახელზმნის ძირს ემატება **ეათეს-სა-**ბოლოებლები.
- „ „ **საზლ. წარს. დროსი:** — ემატება **ი-**ძირმსახი და **შემწ. ზმნის** გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთები.
- „ „ **მომავ. დროსი:** — ემატება **ებ-**ძირმსახი და **სთენ-საბო-**ლოებლები.
- პ. კ. **შესრ. წარს. დროსი:** — ემატება **ებ** და **დ-**ძირმსახები და **იათნენ-**საბოლოებლები.
- ნ. კ. **აწმყო დროსი:** — ემატება **ებ, დ** და **ე-**ძირმსახები და **სთნ-**საბოლოებლები.
- „ „ **საზლ. წარს. დროსი:** — ემატება **ეათნენ-**საბოლოებლები.
- „ „ **მომავ. დროსი:** — ემატება **ებ, დ** და **ე-**ძირმსახები და **სთნ-**საბოლოებლები.
- დ. კ. **საზლ. წარს. დროსი:** — ემატება **ო-**ძირმსახი და **სთნ-**საბოლოებლები.
- „ „ **მომავ. დროსი:** — ემატება **ო-**ძირმსახი და **სთნ-**საბოლოებლები.

ზ) მეშვიდე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, **ოლ-**ძირმსახისაგან და **ა-**საბოლოებელისაგან, მაგალ., **ქრ-ოლ-ა, თრთ-ოლ-ა, ძრწ-ოლ-ა, ბრძ-ოლ-ა(ბრძვ-ოლ-ა)** და სხვ. იმ ზმნებში, რომელთა ფუძითგან გამოვარდნილია ვ-ბგერა, ეს ბგერა ჩნდება მხოლოდ გ. კ. აწმყო დროში.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვეთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. **აწმყო დროსი:** სახელზმნის ძირს ეკარგება **ოლ-**ძირმსახი და ემატება **ი-**ძირმსახი და **სთან-**საბოლოებლები.
- „ „ **შეუსრ. წარს. დროსი:** — ეკარგება **ოლ-**ძირმსახი და ემატება **ო** და **დ-**ძირმსახები და **იათნენ-**საბოლოებლები.
- „ „ **შესრ. წარს. დროსი:** — ემატება **ეათეს-**საბოლოებლები.
- „ „ **საზლ. წარს. დროსი:** — ემატება **ი-**ძირმსახი და **შემწ. ზმნის** გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთები.
- „ „ **მომავ. დროსი:** — ემატება **ებ-**ძირმსახი და **სთენ-**საბოლოებლები.
- პ. კ. **შესრ. წარს. დროსი:** — ემატება **ებ** და **დ-**ძირმსახები და **იათნენ-**საბოლოებლები.
- ნ. კ. **აწმყო დროსი:** — ეკარგება **ოლ-**ძირმსახი და ემატება **ო, დ** და **ე-**ძირმსახები და **სთნ-**საბოლოებლები.

- ნ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ემატება ებ, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ც) მერვე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, ილ-ძირმსახისაგან და ი-საბოლოებელისაგან, მაგალ., კივ-ილ-ი, ყივ-ილ-ი, წივ-ილ-ი, ჩივ-ილ-ი, ღმუ-ილ-ი, ზმუ-ილ-ი და სხვ.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

- ბ. კ. აწმყო დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ილ-ძირმსახი და ემატება ი-ძირმსახი და სთან-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. დროსი: — ეკარგება ილ-ძირმსახი და ემატება ო და დ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: — ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით და ემატება ეათეს-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: — ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით და ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით, ემატება ებ-ძირმსახი და სთენ-საბოლოებლები.
- პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: — ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით, ემატება ებ და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.
- ნ. კ. აწმყო დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ილ-ძირმსახი და ემატება ო, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: — ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით და ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: — ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით და ემატება ებ, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.

დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: ს. დ. ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

„ „ მომავ. დროსი: — ეცვლება ილ-ძირმსახი ლ-ძირმსახით და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ილ-ძირმსახი იცვლება ლ-ძირმსახით მხოლოდ იმისთანა, ზმნებში, რომლებშიც ფუძე დაბოლოებულია ვ-ბგერით, როგორც, მაგალ., კივ-ილი, წივ-ილი და სხვ. თუ ფუძე დაბოლოებულია რომელიმე სხვა ბგერით, როგორც, მაგალ., ტირ-ილი, ღიმ-ილი, ძახ-ილი და სხ., ილ-ძირმსახი კი არ იცვლება ლ-ძირმსახით, არამედ სრულებით იკარგება ყველა ნაკვეთებში, მაგალ., ვ-ი-ღიმ-ე; ვ-ი-ღიმ-ებ, ვ-ი-ღიმ-ო და სხვ.

ამ რიგსავე ეკუთნის ზმნა სი-ც-ილ-ი, რომლის პირვანდელი ფორმა უნდა იყვეს ცინ-ილ-ი.

ზმნები, რომელთა ფუძე უ-ბგერით თავდება, მიმოხრაში, გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს გარდა, ფუძის ბოლოს ღებულობენ ვ-ბგერას, ხოლო მის შემდეგ ლ-ბგერას, მაგალ., ზმუ-ილ-ი, — გ. კ. აწმყო დრო: ვ-ზმუ-ი, შეუსრ. წარს. დრო: ვ-ზმუ-ო-დი, ნ. კ. აწმყო დრო: ვ-ზმუ-ო-დ-ე; გ. კ. შესრ. წარს. დრო: ვ-ი-ზმუ-ვ-ლ-ე, მომავ. დრო: ვ-ი-ზმუ-ვ-ლ-ებ, ნ. კ. მომავ. დრო: ვ-ი-ზმუ-ვ-ლ-ებ-დ-ე, დ. კ. მომავ. დრო: ვ-ი-ზმუ-ვ-ლ-ო და სხვ.

ზმნაში ტყუ-ილ-ი მიმოხრაში ფუძის შემდეგ არ ჩნდება ვ-ბგერა და ამიტომ არც ლ-ბგერა ჩაერთვის, მაგალ., ვ-ი-ტყუ-ე, ვ-ი-ტყუ-ებ, ვ-ი-ტყუ-ო.

ზმნები წუხ-ილ-ი, ქუხ-ილ-ი, დულ-ილ-ი გ. კ. აწმყო დროში ჰკარგავენ ი-ძირმსახს: ვ-წუხ, წუხ, წუხ-ს, ვ-წუხ-თ, წუხ-თ, წუხ-ან. აგრეთვე გ. კ. შეუსრ. წარს. და ნატ. კ. აწმყო დროში ფუძის შემდეგ არ ღებულობენ ო-ძირმსახს.

21. მესამეანირი მიმოხრა. მესამეანირი მიმოხრის წესისამებრ მიმოიხრებიან გარდამავალი ვნებითი ზმნები. ეს ზმნები ოთხის ჯგუფისანი არიან: 1. უჯურმსახოები, 2. ე-ჯურმსახიანები, 3. ა-ჯურმსახიანები და 4. უ(ი)-ჯურმსახიანები. მიმოხრის დროს ჯურმსახიანი ზმნების ნაკვეთები ყველა დროებში, გარდა სამისავე კილოს საზღვრებული წარსული დროებისა, ერთსა და იმავე ჯურმსახს ღებულობენ. საზღვრებული წარსული დროები კი უჯურმსახონი არიან.

იმის მიხედვით, თუ რა განსხვავებით აწარმოებენ ზმნახრილის სხვადასხვა ნაკვეთებს, მესამე მიმოხრის ზმნები ხუთის რიგისანი არიან (იხ. ტაბულა IV).

ა) პირველ რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან (ან ფუძისაგან მასთან შეხორცებულის ძირმსახით) და ა-საბოლოებელისაგან ან ფუძისაგან, ვ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელისაგან, მაგალ., წერ-ა, გზავნ-ა, ყვლეფ-ა, კრეფ-ა, ქედ-ვ-ა, ზოგ-ვ-ა და სხვ.

ეს ზმნები ოთხის ჯურისანი არიან: უჯურმსახოები, ე-ჯურმსახიანები, ა-ჯურმსახიანები და უ(ი)-ჯურმსახიანები.

ე-ჯურმსახიანი ზმნების სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვეთები ამნაირად წარმოებენ:

გ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს, ვ-ძირმსახის მოკვეციტ, თუ იგი აქვს, ემატება ებ-ძირმსახი და იათიან-საბოლოებლები.

„ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს, ვ-ძირმსახის მოკვეციტ, თუ იგი აქვს, ემატება ებ, ო და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.

„ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს, ვ-ძირმსახის მოკვეციტ, თუ იგი აქვს, ემატება ეათნენ-საბოლოებლები.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს, ვ-ძირმსახის მოკვეციტ, თუ იგი აქვს, ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთები.

ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს, ვ-ძირმსახის მოკვეციტ, თუ იგი აქვს, ემატება ებ, ო, დ და ვ-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს, ვ-ძირმსახის მოკვეციტ, თუ იგი აქვს, ემატება ოდ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.

დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს, ვ-ძირმსახის მოკვეციტ, თუ იგი აქვს, ემატება ოდ და ვ-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.

„ „ მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს, ვ-ძირმსახის მოკვეციტ, თუ იგი აქვს, ემატება ო-ძირმსახი და ხთნ-საბოლოებლები.

ის ზმნები, რომელნიც მოქმედებითი გვარის ზმნახრილის ნაკვეთებში ფუძის თუ ძირის ე-ბგერას ი-ბგერით იცვლიან, ვნებითი გვარის ზმნახრილის ნაკვეთებს, გარდა გ. კ. საზღვრ. წარსულის, ნ. კ. საზღ. წარსულის და დამოკ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვეთებისა, ხმოვან-შეცვლილი ფუძით თუ ძირით აწარმოებენ, მაგალ., ყვლეფ-ა, გ. კ. აწმყო და მომავ. დრო, ვ-ე-ყვლიფ-ებ-ი, შეუსრ. წარს., ვ-ე-

ყვლიფ ებ-ო-ღ-ი, შესრ. წარს., ვ-ე-ყვლიფ-ე, ნ. კ. აწმყო და მომ. დრო, ვ-ე-ყვლიფ-ებ-ო-ღ-ე, დ. კ. მომავ. დრო, ვ-ე-ყვლიფ-ო; გ. კ. საზღ. წარს., ვ-ჰ-ყვლიფ-ი-ვარ, ნ. კ. საზღ. წარს. დრო, ვ-ჰ-ყვლიფ-ო-ღ-ი, დ. კ. საზღ. წარს., ვ-ჰ-ყვლიფ-ო-ღ-ე.

ზმნები, რომელთაც აქვსთ ძირმსახი ევ მხოლოდ გ. კ. შესრულ-ლებულ წარსულში და დ. კ. მომავალ დროში იცვლიან ე-ბგერას ი-ბგერით და თან ჰკარგავენ სრულებით ვ-ბგერას მიმდევნი ხმოვანი ბგერის წინ, მაგალ., ხ-ევ-ა, — გ. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-ე-ხი-ე, ე-ხი-ე, ე-ხი-ა, ვ-ე-ხი-ეთ, ე-ხი-ეთ, ე-ხივ-ნენ; დ. კ. მომავალი დრო, ვ-ე-ხი-ო, ე-ხი-ო, ე-ხი-ო-ს, ვ-ე-ხი-ო-თ, ე-ხი-ო-თ, ე-ხი-ო-ნ.

ესევე ზმნები მიმოხრაში არ ლებულობენ ებ-ძირმსახს, მაგალ., გ. კ. აწმყო და მომ. დრო, ვ-ე-ხევ-ი, ე-ხევ-ი, ე-ხევ-ა, ვ-ე-ხევ-ით, ე-ხევ-ით; ე-ხევ-იან; შეუსრ. წარს. დრო, ვ-ე-ხევ-ო-ღ-ი, ე-ხევ-ო-ღ-ი, ე-ხევ-ო-ღ-ა და სხ.; ნატ. კ. აწმყო და მომ. დრო, ვ-ე-ხევ-ო-ღ-ე, ე-ხევ-ო-ღ-ე, ე-ხევ-ო-ღ-ე-ს და სხე.

ვ-ძირმსახიანი ზმნები ხანდახან ებ-ძირმსახის მაგიერ ვ-ძირმსახითაც აწარმოებენ ნაკვთებს, მაგალ., გ. კ. აწმყო დრო, ვ-ე-ზოგ-ებ-ი ან ვ-ე-ზოგ-ვ-ი, ვ-ე-ღუპ-ებ-ი ან ვ-ე-ღუპ-ვ-ი, ვ-ე-ჭედ-ებ-ი ან ვ-ე-ჭედ-ვ-ი; შეუსრ. წარს. დრო, ვ-ე-ზოგ-ებ-ო-ღ-ი ან ვ-ე-ზოგ-ვ-ო-ღ-ი, ვ-ე-ღუპ-ებ-ო-ღ-ი ან ვ-ე-ღუპ-ვ-ო-ღ-ი, ვ-ე-ჭედ-ებ-ო-ღ-ი ან ვ-ე-ჭედ-ვ-ო-ღ-ი. იმ შემთხვევაში, როდესაც ებ-ძირმსახის მაგიერ ვ-ძირმსახი იხმარება, აწმყო და მომავ. დროში პირველი პარის საბოლოო-ბელი ი ძირმსახად იქცევა და ნაკვთები ლებულობენ სთან-საბოლოებლებს.

იმ უხმოვანფუძიან ზმნებში, რომელთა სახელზმნაში ფუძეშია გადამხტარი ვ-ძირმსახი, ვ-ბგერა ფუძეში რჩება, როდესაც ებ-ძირმსახის საშუალებით წარმოებენ ნაკვთები. აგრეთვე ფუძეში რჩება ვ-ბგერა, როდესაც ნაკვთები ვ-ძირმსახის საშუალებით წარმოებენ, ისე კი რომ ვ-ბგერა ფუძის შემდეგ აღარ მეორდება და რჩება მხოლოდ ი-ძირმსახი, მაგალ., ითქმის: ვ-ე-ხვნ-ებ-ი ან ვ-ე-ხვნ-ი, ე-ხვნ-ებ-ი ან ე-ხვნ-ი, ე-ხვნ-ებ-ა ან ე-ხვნ-ი-ს და სხვ.; ვ-ე-კვრ-ებ-ი ან ვ-ე-კვრ-ი, ე-კვრ-ებ-ი, ან ე-კვრ-ი, ე-კვრ-ებ-ა ან ე-კვრ-ი-ს და სხვ.

ზმნები, რომელთა სახელზმნაში ფუძის ვ-ბგერა გამოვარდნილია, ნაკვთებს აგრეთვე ორნაირად აწარმოებენ, ებ-ძირმსახის საშუალებით და ვ-ძირმსახის საშუალებით. პირველს შემთხვევაში ვ-ბგერა თავს იჩენს ფუძეში, მეორე შემთხვევაში ფუძის ვ-ბგერა იკარგება. მაგალ., ითქმის: ვ-ე-წვ-ებ-ი ან ვ-ე-წვ-ი, ვ-ე-ფქვ-ებ-ი ან ვ-ე-ფქვ-ი, ვ-ე-ცარც-ებ-ი ან ვ-ე-ცარც-ვ-ი და სხვ.

ზმნები, რომელნიც უხმოვანს ფუძეს იხმოვანებენ გ. კ. შესრ. წარსულს დროში, ამნაირად აწარმოებენ ამ დროს და დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებს: ვ-ძირმსახიანი ზმნები, რომელნიც მხოლოდ ა-ბგერით იხმოვანებენ ფუძეს, ხმოვანდებიან მხოლოდ გ. კ. შესრ. წარს. დროს 1 და 2 პირის ნაკვთში და ლებულობენ იათნენ-საბოლოებლებს; დ. კ. მომავალ დროში კი არ ხმოვანდებიან და მის ნაკვთები ლებულობენ ო-ძირმსახის შაგიერ ა-ძირმსახს, მაგალ., წვნ-ა, — გად. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-ე-წან-ი, ე-წან-ი, ე-წნ-ა, ვ-ე-წან-ით, ე-წან-ით, ე-წნ-ნენ, დ. კ. მომავ. დრო, ვ-ე-წნ-ა, ე-წნ-ა, ე-წნ-ა-ს, ვ-ე-წნ-ა-თ, ე-წნ-ა-თ, ე-წნ-ან.

ზმნები, რომელთაც ვ-ძირმსახი არა აქვთ, ორნაირად ხმოვანდებიან: ა-ბგერის საშუალებით და ე-ბგერის საშუალებით. რომელნიც ა-ბგერის საშუალებით ხმოვანდებიან, ყველა ნაკვთებში ხმოვანდებიან როგორც გ. კ. შესრ. წარსულს ისე დ. კ. მომავალს დროში და საბოლოებლები და ძირმსახი არ ეცვლებათ. რომელნიც ე-ბგერის საშუალებით ხმოვანდებიან, ისევე აწარმოებენ ამ ორის დროს ნაკვთებს, როგორც ა-ბგერით გახმოვანებული ვ-ძირმსახიანი ზმნები, ე. ი. ხმოვანდებიან მხოლოდ გ. კ. შესრ. წარს. დროს 1 და 2 პირში და ლებულობენ ამ დროში იათნენ-საბოლოებლებს ეათნენ-საბოლოებლების ნაცვლად, ხოლო დ. კ. მომავალს დროში ლებულობენ ა-ძირმსახს ო-ძირმსახის ნაცვლად, მაგალ., ყ-რ-ა, — გ. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-ე-ყარ-ე, ე-ყარ-ე, ე-ყარ-ა, ვ-ე-ყარ-ეთ, ე-ყარ-ეთ, ე-ყარ-ნენ; დ. კ. მომ. დრო, ვ-ე-ყარ-ო, ე-ყარ-ო, ე-ყარ-ო-ს, ვ-ე-ყარ-ო-თ, ე-ყარ-ო-თ, ე-ყარ-ო-ნ; ჳრ-ა, — გ. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-ე-ჳერ-ი, ე-ჳერ-ი, ე-ჳრ-ა, ვ-ე-ჳერ-ით, ე-ჳერ-ით, ე-ჳრ-ნენ; დ. კ. მომავ. დრო, ვ-ე-ჳრ-ა, ე-ჳრ-ა, ე-ჳრ-ა-ს და სხვ.

ა და უ-ჯურმსახიანი და უჯურმსახო ზმნების ნაკვთები შემდეგი განსხვავებით წარმოებენ. ყველა ნაკვთებში, გარდა სამისავე კილოს საზღერ. წარსული დროს ნაკვთებისა, სახელზმნის ძირის შემდეგ ჩნდება დ-ძირმსახი, რომელსაც მოსდევს ჩვეულებრივი ძირმსახები და საბოლოებლები. მხოლოდ გ. კ. შესრულებულ წარსულს დროში დ-ძირმსახს მოსდევენ იათნენ-საბოლოებლები ეათნენ-საბოლოებლების ნაცვლად და დ. კ. მომავ. დროში — ე-ძირმსახი ო-ძირმსახის ნაცვლად, მაგალ., ფრენ-ა, — გ. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-უ-ფრინ-დ-ი, უ-ფრინ-დ-ი, უ-ფრინ-დ-ა, ვ-უ-ფრინ-დ-ით, უ-ფრინ-დ-ით, უ-ფრინ-დ-ნენ, დ. კ. მომავ. დრო, ვ-უ-ფრინ-დ-ე, უ-ფრინ-დ-ე, უ-ფრინ-დ-ე-ს, ვ-უ-ფრინ-დ-ე-თ, უ-ფრინ-დ-ე-თ, უ-ფრინ-დ-ენ; გ. კ. აწმყო დრო, ვ-უ-ფრინ-დ-ებ-ი, უ-ფრინ-დ-ებ-ი, უ-ფრინ-დ-ებ-ა- და სხ.

ზმნა ჩენ-ა მიმოხრაში დ-ძირმსახიან ნაკვებებში ფუძეს იუხმო-
ვანებს, მაგალ., გ. კ. აწმყო დრო, ვ-ა-ჩნ-დ-ებ-ი, გ. კ. შეუსრ. წარს.
დრო, ვ-ა-ჩნ-დ-ებ-ო-დ-ი, გ. კ. შესრ. წარს. დრო ვ-ა-ჩნ-დ-ი და სხ.;
გ. კ. საზლ. წარს. დრო, ვ-ს-ჩენ-ი-ვარ, ნ. კ. საზლ. წარს. დრო,
ვ-ს-ჩენ-ოდ-ი, დ. კ. საზლ. წარს. დრო, ვ-ს-ჩენ-ოდ-ე.

ბ) მეორე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა
შედგება ფუძისაგან, მ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელისაგან, მაგ.,
დგ-მ-ა, ბ-მ-ა, თქ-მ-ა (თქვ-მ-ა).

ამ რიგის ზმნები ყველანი ე-ჯურმსახიანები არიან.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვებები ამნაირად წარ-
მოებენ:

- გ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ებ-
ძირმსახი და იათიან-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის
ძირს ემატება ებ, ო და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბო-
ლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება მ-ძირ-
მსახი და ემატება იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირ-
მსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვებები.
- ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ებ,
ო, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ოდ-ძირ-
მსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ოდ და
ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება მ-ძირმსახი და
ემატება ა-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ესევე ზმნები აწარმოებენ ნაკვებებს ებ-ძირმსახის დაუხმარებ-
ლად. ამ შემთხვევაში გ. კ. აწმყო დროში პირველი პირის ი-საბო-
ლოებელი ძირმსახად იქცევა და ამ დროს ნაკვებები სთან-საბოლოებ-
ლებს ლებულობენ იათიან-საბოლოებლების ნაცვლად. მაგალ., გ. კ.
აწმყო დრო, ვ-ე-დგ-მ-ებ-ი ან ვ-ე-დგ-მ-ი, ე-დგ-მ-ებ-ი ან ე-დგ-
მ-ი, ე-დგ-მ-ებ-ა ან ე-დგ-მ-ი-ს, ვ-ე-დგ-მ-ებ-ით ან ვ-ე-დგ-მ-ი-თ,
ე-დგ-მ-ებ-ით ან ე-დგ-მ-ი-თ, ე-დგ-მ-ებ-იან ან ე-დგ-მ-ი-ან; გ. კ.
შეუსრ. წარს. დრო, ვ-ე-დგ-მ-ებ-ო-დ-ი ან ვ-ე-დგ-მ-ო-დ-ი, ნ. კ. აწმყო
და მომ. დრო, ვ-ე-დგ-მ-ებ-ო-დ-ე ან ვ-ე-დგ-მ-ო-დ-ე.

იმ ზმნებში, რომელთა სახელზმნაში ვ-ბგერა გამოვარდნილია ფუძითგან, ეს ბგერა ჩნდება გ. კ. შესრ. წარს. და დ. კ. მომავ. დროში, მაგალ., თქ-მ-ა (თქვ-მ-ა), გ. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-ე-თქვ-ი ე-თქვ-ი, ე-თქვ-ა, ვ-ე-თქვ-ით, ე-თქვ-ით, ე-თქვ-ნენ; დ. კ. მომავ. დრო, ვ-ე-თქვ-ა, ე-თქვ-ა, ე-თქვ-ა-ს, ვ-ე-თქვ-ა-თ, ე-თქვ-ა-თ, ე-თქვ-ა-ნ. ამ ნაკვეთებში ფუძის ვ-ბგერა და საბოლოოებელი ა ხშირად ო-ბგერად გადაიქცევიან ხოლმე და ამიტომ იტყვიან: ე-თქ-ო (ნაც. ე-თქვ-ა) ე-თქ-ო-ს (ნაც. ე-თქვ-ა-ს), ე-თქ-ო-თ (ნაცვ. ე-თქვ-ა-თ).

გ) მესამე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნას აქვს ებ-ძირმსახი ა-საბოლოოებელის წინ. ძირმსახი ებ ამ ზმნებში მოსდევს ან ფუძეს, ან ფუძესთან შეხორცებულს ძირმსახს ან რომლისამე სხვაგვარი სიტყვის ძირს, მაგალ., ღ-ებ-ა, დ-ებ-ა (დვ-ებ-ა), კეთ-ებ-ა, გალობ-ებ-ა, კივლ-ებ-ა, პატრონ-ებ-ა, ლაპარაკ-ებ-ა და სხვ.

ამ რიგის ზმნები ორნაირის ჯურისანი არიან: ე-ჯურმსახიანები და უ(ი)-ჯურმსახიანები.

ე-ჯურმსახიანი ზმნების სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვეთები ამნაირად წარმოებენ:

- გ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება იათიან-საბოლოებლები.
- „ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ო და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ეოთნენ-საბოლოებლები, თუ ძირი უხმოვანოა, ეათნენ-საბოლოებლები, თუ ძირი ხმოვანია.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთები.
- ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ო, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ოდ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ოდ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ებ-ძირმსახი და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

როდესაც ზმნის ფუძე გ. კ. შესრ. წარს. დროში ხმოვანდება, ამ დროს ნაკვთები იათნენ-საბოლოებლებს ლებულობენ, დ. კ. მომავ. დროს ნაკვთები კი ა-ძირმსახს ო-ძირმსახის ნაცვლად, მაგ., ღ-ებ-ა (ღვ-ებ-ა), — გ. კ. შესრ. წარს. დრო: ვ-ე-ღევ-ი, ე-ღევ-ი, ე-ღვ-ა, ვ-ე-ღევ-ით, ე-ღევ-ით, ე-ღვ-ნენ; დ. კ. მომ. დრო: ვ-ე-ღვ-ა, ე-ღვ-ა, ე-ღვ-ა-ს, ვ-ე-ღვ-ა-თ, ე-ღვ-ა-თ, ე-ღვ-ა-ნ. მაგრამ ეს ზმნა იმნაირად დაც მიმოიხრება, თითქოს ფუძეში სულ არ ყოფილიყვეს ვ-ბგერა, როგორც, მაგალითად, ღ-ებ-ა, გ-ებ-ა.

უ-ჯურმსახიანი ზმნები შემდეგი განსხვავებით აწარმოებენ ნაკვთებს: სამისავე კილოს საზღვრებული დროების გარდა ყველა დროებში ებ-ძირმსახის წინ ან იმის ადგილს, როცა იგი ეკარგება, ჩნდება ღ-ძირმსახი. ამასთან გ. კ. შესრ. წარს. დროში ნაკვთები ლებულობენ იათნენ-საბოლოებლებს, ხოლო დ. კ. მომავ. დროში ო-ძირმსახის მაგიერ ე-ძირმსახს.

დ) მეოთხე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, ობ(ოფ)-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებლისგან, მაგალითად, გმ-ობ-ა, ცნ-ობ-ა, ხმ-ობ-ა, ჰკნ-ობ-ა და სხვ.

ამ რიგის ზმნები სამის ჯურისანი არიან: ე-ჯურმსახიანები, ა-ჯურმსახიანები და უ(ი)-ჯურმსახიანი.

ე-ჯურმსახიანი ზმნების სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

გ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება იათიან-საბოლოებლები.

„ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ო და ღ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.

„ „ შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ობ(ოფ)-ძირმსახი და ემატება ეოთნენ-საბოლოებლები.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირმსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.

ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ო, დ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.

„ „ საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ოღ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები.

დ. კ. საზღ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ოღ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.

„ „ მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ობ(ოფ)-ძირმსახი და ემატება ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ზოგიერთი ზმნები გ. კ. შესრ. წარსულში იხმოვანებენ უხმოვან ფუძეს 1 და 2 პირში ა-ბგერით. ამ შემთხვევაში ეს ზმნები გ. კ. შესრ. წარსულში ლებულობენ იათნენ-საბოლოებლებს ეოთნენ-საბოლოებლების ნაცვლად და დ. კ. მომავ. დროში ო-ძირმსახის ნაცვლად ა-ძირმსახს, მაგალითად, ცნ-ობ-ა, გ. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-ე-ცან-ი, ე-ცან-ი, ე-ცნ-ა, ვ-ე-ცან-ით, ე-ცან-ით, ე-ცნ-ნენ.

თუ სახელზმნაში ფუძითგან გამოვარდნილია ვ-ბგერა, ეს ბგერა თავს იჩენს გ. კ. შესრულებულ წარსულში და დ. კ. მომავალ დროში, მაგალ. ყ-ოფ-ა (ყვ-ოფ-ა), გ. კ. შესრ. წარს. დრო, ვ-ე-ყავ-ი, ე-ყავ-ი, ე-ყ-ო (= ე-ყვ-ა), ვ-ე-ყავ-ით, ე-ყავ-ით, ე-ყვ-ნენ; დ. კ. მომავ. დრო, ვ-ე-ყ-ო (= ვე-ყვ-ა), ე-ყ-ო (= ე-ყვ-ა), ე-ყ-ო-ს (= ე-ყვ-ა-ს), ვ-ე-ყ-ო-თ (= ვ-ე-ყვ-ა-თ), ე-ყ-ო-თ (= ე-ყვ-ა-თ), ე-ყ-ო-ნ (= ე-ყვ-ა-ნ). ამ მაგალითებში ჩვენ ვხედავთ, რომ ზმნის ფუძის ვ-ბგერა მის მიმყოფ ა-ბგერასთან ერთად ო-ბგერად იქცევა, როგორც ეს ძალიან ხშირად შეიმჩნევა ქართულს ენაში.

ა და უ-ჯურმსახიანი ზმნები ზმნახრილის ნაკვთებში, სამისავე კილოს საზღ. წარს. დროების ნაკვთების გარდა, ობ-ძირმსახის ნაცვლად ებ-ძირმსახს ლებულობენ; გ. კ. შესრ. წარს. დროში ეოთნენ-საბოლოებლების ნაცვლად ლებულობენ იათნენ-საბოლოებლებს და დ. კ. მომავ. დროში ო-ძირმსახის ნაცვლად ე-ძირმსახს.

ე) მებუთე რიგს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთა სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, ომ ან ოლ-ძირმსახისაგან და ა-საბოლოებელი-საგან, მაგალ., კვდ-ომ-ა, დგ-ომ-ა, ჯდ-ომ-ა, ყ-ოლ-ა(ყვ-ოლ-ა), წ-ოლ-ა(წვ-ოლ-ა) და სხვ.

ამ რიგის ზმნები სამის ჯურისანი არიან: უჯურმსახოები, ა-ჯურმსახიანები და უ(ი)-ჯურმსახიანები.

ზოგიერთი ამ რიგის ზმნების სახელზმნაში ფუძითგან გამოვარდნილია ვ-ბგერა, რომელიც ზმნახრილში იჩენს თავს ყველა დროს ნაკვთებში ყველა კილოების საზღვრებულ დროს ნაკვთების გარდა.

სხვადასხვა კილოს სხვადასხვა დროს ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

გ. კ. აწმყო და მომავალი დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ომ ან ოლ-ძირმსახი და ემატება ებ-ძირმსახი და იათიან-საბოლოებლები.

„ „ შეუსრ. წარს. და პ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება ომ ან ოლ-ძირმსახი და ემატება ებ, ო და დ-ძირმსახები და იათნენ-საბოლოებლები.

- გ. კ. შესრ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება იმ ან ოლ-ძირმსახი და ემატება იათნენ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ი-ძირ-მსახი და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები.
- ნ. კ. აწმყო და მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება იმ ან ოლ-ძირმსახი და ემატება ებ, ო, ღ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ოლ-ძირ-მსახი და იათნენ-საბოლოებლები.
- დ. კ. საზლ. წარს. დროსი: სახელზმნის ძირს ემატება ოღ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები.
- „ „ მომავ. დროსი: სახელზმნის ძირს ეკარგება იმ ან ოლ-ძირ-მსახი და ემატება ე-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები.

ზოგიერთი უხმოვანფუძიანი ზმნები ფუძეს იხმოვანებენ გ. კ. შესრ. წარს. დროს 1 და 2 პირში ე-ბგერით, მაგალ., დგ-ომ-ა, ჯღ-ომ-ა, სხდ-ომ-ა, წ(ვ)-ოლ-ა და სხვ.

ზმნებში დგ-ომ-ა და ჯღ-ომ-ა გ. კ. შესრულებული წარსული დროს 1 და 2 პირში ფუძის გ და დ-ბგერები ქ-ბგერად იქცევიან, მაგალითად, ვ-ა-დექ-ი, ა-დექ-ი, ვ-ა-დექ-ით, ა-დექ-ით (ნაცვლად ვ-ა-დეგ-ი, ა-დეგ-ი, ვ-ა-დეგ-ით, ა-დეგ-ით); ვ-უ-ჯექ-ი, უ-ჯექ-ი, ვ-უ-ჯექ-ით, უ-ჯექ-ით (ნაც. ვ-უ-ჯედ-ი, უ-ჯედ-ი, ვ-უ-ჯედ-ით, უ-ჯედ-ით).

22. მეოთხენაირი მიმოხრა. მეოთხენაირი მიმოხრის წესისამებრ მიმოიხრებიან გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნები, რომელნიც ორის ჯურისანი არიან: ი-ჯურმსახიანები და უჯურმსახოები. მიმოხრის დროს ჯურმსახიანი ზმნის ნაკვთები ინარჩუნებენ ერთსა და იმავე ჯურმსახს ყველა დროებში სამისავე კილოს საზღვრებული წარსული დროების გარდა, რომელნიც უჯურმსახონი არიან. იმის გარდა რომ გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნებს ზმნახრილში არა აქვთ მიმართები, ამ ზმნების მიმოხრა გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნების მიმოხრისგან მარტო ჯურმსახით და საზღვრებული დროების წარმოებით განსხვავდება. გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნახრილის დანარჩენი ნაკვთები ისევე წარმოებენ როგორც გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნახრილის ნაკვთები.

გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნების მსგავსად გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნებიც, იმის მიხედვით თუ რა განსხვავებით აწარმოებენ ზმნახრილის ნაკვთებს, ხუთის რიგისანი არიან (იხ. ტაბულა V).

ყველაფერი ის, რაც ნათქვამია ზევით გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნების თვითეული რიგის ნაკვთების წარმოების შესახებ, ითქმის მეოთხენაირი მიმოხრის ზმნების თვითეული რიგის ნაკვთების შესახებ საზღვრებული წარს. დროების გარდა.

გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნების საზღვრებული წარს. დროების ნაკვთები ამნაირად წარმოებენ:

გ. კ. საზღვრებული წარსული დროს ნაკვთების საწარმოებლად უნდა აღებულ იქნას წარსული დროს ზმნასართავი, საბოლოებელი მოეკვეცოს და მიემატოს ბოლოში შემწეობითი ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები, ხოლო თავში პირმსახი, მაგალ., **წერ-ა**, ამისი წარსული დროს ზმნასართავია **წერილი**, ხოლო გ. კ. საზღვრებული წარსული დროს ნაკვთები: **ვ-წერილ-ვარ, წერილ-ხარ, წერილ-ა, ვ-წერილ-ვართ, წერილ-ხართ, წერილ-ან;** კვლ-ომ-ა, ამისი წარს. დროს ზმნასართავია **მკვდარი**, ხოლო გ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვთები: **ვ-მკვდარ-ვარ, მკვდარ-ხარ, მკვდარ-ა, ვ-მკვდარ-ვართ, მკვდარ-ხართ, მკვდარ-ან.**

ნ. კ. საზღ. წარსული დროს ნაკვთების საწარმოებლად უნდა აღებულ იქნას წარსული დროს ზმნასართავი, საბოლოებელი მოეკვეცოს და ბოლოში მიემატოს შემწეობითი ზმნის გ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვთები, ხოლო თავში პირმსახი, მაგალ., **წერა, ვ-წერილ-ვიყავ(ი), წერილ-იყავ(ი), წერილ-იყო; ვ-წერილ-ვიყავით, წერილ-იყავით, წერილ-იყვნენ;** კვლ^{მა}, **ვ-მკვდარ-ვიყავ(ი), მკვდარ-იყავ(ი), მკვდარ-იყო, ვ-მკვდარ-ვიყავით, მკვდარ-იყავით, მკვდარ-იყვნენ.**

დ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვთების საწარმოებლად უნდა აღებულ იქნას წარსული დროს ზმნასართავი, მოეკვეცოს საბოლოებელი და ბოლოში მიემატოს შემწე. ზმნის დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთები, ხოლო თავში შესაფერი პირმსახი, მაგალ., **წერა, ვ-წერილ-ვიყვი, წერილ-იყვი, წერილ-იყვიხ, ვ-წერილ-ვიყვით, წერილ-იყვით, წერილ-იყვნენ.**

ზმნებს, რომელთაც გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნახრილში აქვსთ **ე-ჯურმსახი**, გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნახრილში აქვსთ **ი-ჯურმსახი**, ხოლო ის ზმნები, რომელთაც გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნახრილში აქვსთ **ა ან უ(ი)-ჯურმსახი**, გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნახრილში უჯურმსახონი არიან. მაგალ., **წერა**, ამ ზმნის გარდამავალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს 1 პირია **ვ-ე-წერ-ებ-ი**, მისივე გარდუვალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს 1 პირია **ვ-ი-წერ-ებ-ი; ფრენა**, ამ ზმნის გარდამავალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს 1 პირია **ვ-ა-ფრინ-დ-ებ-ი**, მისივე გარდუვალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმ-

ყო დროს 1 პირია ვ-ფრინ-ღ-ებ-ი; კეთება, ამ ზმნის გარდამავალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს 1 პირია ვ-უ-კეთ-ღ-ებ-ი, მისივე გარდუვალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს 1 პირია ვ-კეთ-ღ-ებ-ი, ამავე ზმნის გარდამავალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს 1 პირის ე-ჯურმსახიანი ნაკვთი არის ვ-ე-კეთ-ებ-ი, ხოლო გარდუვალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს ი-ჯურმსახიანი ნაკვთია ვ-ი-კეთ-ებ-ი; ხმოზა, ამ ზმნის გარდამავალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს 1 პირია ვ-ა-ხმ-ებ-ი, ვ-უ-ხმ-ებ-ი, ვ-ე-ხმ-ობ-ი, მისივე გარდუვალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დროს 1 პირია ვ-ხმ-ებ-ი, ვ-ი-ხმ-ობ-ი.

ზმნები ხევა, მშევა, ბნევა, ქცევა, მსხვრევა, მტვრევა, ნგრევა გ. კ. შესრ. წარს. დროს და დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთების წარმოებაში თავისებურობას წარმოადგენენ. ეს თავისებურობა იმაში მდგომარეობს, რომ ეს ზმნები აღნიშნული დროების როგორც გარდამავალი ისე გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვთებში სრულებით ჰკარგავენ ფუძესთან შეხორცებულს ევ-ძირმსახს. ამასთან ეს ზმნები, რომელნიც არ იხმოვანებენ ფუძეს, მაგალ., ხ-ევ-ა, მშ-ევ-ა, გ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვთებში ეათნენ-საბოლოებლებს ღებულობენ, დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებში ე-ძირმსახს და სთნ-საბოლოებლებს, მაგალ., გ. კ. შესრ. წარს. დრო: ხევა, — ვ-ე-ხ-ე, ე-ხ-ე, ე-ხ-ა, ვ-ე-ხ-ეთ, ე-ხ-ეთ, ე-ხ-ნენ; ვ-ი-ხ-ე, ი-ხ-ე, ი-ხ-ა, ვ-ი-ხ-ეთ, ი-ხ-ეთ, ი-ხ-ნენ; მშევა, — ვ-ე-მშ-ე, ე-მშ-ე; ე-მშ-ა, ვ-ე-მშ-ეთ, ე-მშ-ეთ, ე-მშ-ნენ; ვ-ი-მშ-ე, ი-მშ-ე, ი-მშ-ა, ვ-ი-მშ-ეთ, ი-მშ-ეთ, ი-მშ-ნენ. დ. კ. მომავალი დრო: ვ-ე-ხ-ე, ე-ხ-ე, ე-ხ-ე-ს, ვ-ე-ხ-ეთ, ე-ხ-ეთ, ე-ხ-ენ; ვ-ი-ხ-ე, ი-ხ-ე, ი-ხ-ე-ს, ვ-ი-ხ-ეთ, ი-ხ-ეთ, ი-ხ-ენ; ვ-ე-მშ-ე, ე-მშ-ე, ე-მშ-ე-ს, ვ-ე-მშ-ეთ, ე-მშ-ეთ, ე-მშ-ენ; ვ-ი-მშ-ე, ი-მშ-ე, ი-მშ-ე-ს, ვ-ი-მშ-ეთ, ი-მშ-ეთ, ი-მშ-ენ. ის ზმნები, რომელნიც ფუძეს იხმოვანებენ ე-ბგერით გ. კ. შესრ. წარს. დროს 1 ზ 2 პირში, ამ დროს ნაკვთებში იათნენ-საბოლოებლებს ღებულობენ და დ. კ. მომავ. დროს ნაკვთებში ა-ძირმსახს და სთნ-საბოლოებლებს, მაგალ., ბნ-ევ-ა, გ. კ. შესრ. წარს. დრო: ვ-ე-ბენ-ი, ე-ბენ-ი, ე-ბნ-ა, ვ-ე-ბენ-ით, ე-ბენ-ით, ე-ბნ-ნენ; ვ-ი-ბენ-ი, ი-ბენ-ი, ი-ბნ-ა, ვ-ი-ბენ-ით, ი-ბენ-ით, ი-ბნ-ნენ; დ. კ. მომავ. დრო: ვ-ე-ბნ-ა, ე-ბნ-ა, ე-ბნ-ა-ს, ვ-ე-ბნ-ათ, ე-ბნ-ათ, ე-ბნ-ან; ვ-ი-ბნ-ა, ი-ბნ-ა, ი-ბნ-ა-ს, ვ-ი-ბნ-ათ, ი-ბნ-ათ, ი-ბნ-ან; მტვრ-ევ-ა, გ. კ. შესრ. წარს. დრო: ვ-ე-მტვერ-ი, ე-მტვერ-ი, ე-მტვრ-ა, ვ-ე-მტვერ-ით, ე-მტვერ-ით, ე-მტვრ-ნენ; ვ-ი-მტვერ-ი, ი-მტვერ-ი, ი-მტვრ-ა, ვ-ი-მ-ტვერ-ით, ი-მტვერ-ით, ი-მტვრ-ნენ; დ. კ. მომავ. დრო: ვ-ე-მტვრ-ა, ე-მტვრ-ა, ე-მტვრ-ა-ს, ვ-ე-მტვრ-ათ,

ე-მტვრ-ა-თ, ე-მტვრ-ა-ნ; ვ-ი-მტვრ-ა, ი-მტვრ-ა, ი-მტვრ ა-ს, ვ-ი-მტვრ-ა-თ, ი-მტვრ-ა-თ, ი-მტვრ-ა-ნ. მაგრამ საუბარში ხშირად მოისმის ა-ძირმსახის ნაცვლად ე-ძირმსახი.

ზნა ქამა, როგორც გარდამავალი ისე გარდუვალი ვნებითი გვა-რის ნაკვთებში, ფუძეს იუნზოვანებს, მაგალ., ვ-ე-ქმ-ებ-ი, ვ-ი-ქმ-ებ-ი; ვ-ე-ქმ-ებ-ო-დ-ი, ვ-ი-ქმ-ებ-ო-დ-ი; ვ-ე-ქმ-ებ-ო-დ-ე, ვ-ი-ქმ-ებ-ო-დ-ე; ვ-ს-ქმ-ი-ვარ, ვ-ქმ-ულ-ვარ; ვ-ს-ქმ-ო-დ-ი, ვ-ქმ-ულ-ვიყავი და სხვ. მხოლოდ გ. კ. შესრ. წარს. და დ. კ. მომავალ დროში ფუძე რჩება ხმოვანი, მაგალ., ვ-ე-ქამ-ე, ვ-ი-ქამ-ე; ვ-ე-ქამ-ო, ვ-ი-ქამ-ო.

ვვ. მისუთენაირი მიმოხრა. მესუთენაირი მიმოხრის წესისა-შებრ მიმოიხრებიან გარდამავალი მდგომარეობითი ზმნები. ეს ზმნები ყველანი ნაკვთნაკლულები არიან, ე. ი. რომელიმე დროს ნაკვთები აკლიათ (იხ. ტაბულა VI, VII და VIII).

გარდამავალი მდგომარეობითი ზმნები სამს ჯგუფად იყოფიან.

ა) პირველს ჯგუფს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთაც მხოლოდ ორის დროს ნაკვთები აკლიათ: გ. კ. შეუსრ. წარს. და ნ. კ. აწმყო დროსი.

ბ) მეორე ჯგუფს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთაც აქვსთ მხოლოდ სამის დროს ნაკვთები: გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარს. დროსი და ნატ. კ. აწმყო დროსი.

გ) მესამე ჯგუფს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთაც მხოლოდ ერთი დროს ნაკვთები აქვსთ, სახელდობრ, გადაჭრ. კილოს აწმყო დროსი.

პირველი ჯგუფის ზმნები არიან: დგ-ომ-ა, ჯდ-ომ-ა, სხდ-ომ-ა, წ-ოლ-ა (წვ-ოლ-ა), დ-ებ-ა (დვ-ებ-ა) (იხ. ტაბულა VI).

მეორე ჯგუფისა არიან: ყ-ოლ-ა (ყვ-ოლ-ა), სურვ-ებ-ა, წონ-ებ-ა, გვან-ებ-ა, ჯერ-ებ-ა, წამ-ებ-ა, ხამ-ებ-ა, ძაგ-ებ-ა, ძულ-ებ-ა, ცივ-ებ-ა, ცხელ-ებ-ა, გრილ-ებ-ა, ტკივ-ებ-ა, წად-ებ-ა, ყურ-ებ-ა, გონ-ებ-ა, დენ-ა, რცხვენ-ა, შივ-ებ-ა, ქონ-ებ-ა, ხსოვ-ებ-ა, კლ-ებ-ა, ყვარ-ებ-ა, ჰირ-ებ-ა, შავ-ებ-ა, ხარ-ებ-ა, ნდ-ომ-ა (იხ. ტაბულა VII).

მესამე ჯგუფისა არიან: ძინ-ებ-ა, ღვიძ-ებ-ა, კიდ-ებ-ა, რქ-მ-ა (რქვ-მ-ა), ჰირ-ვ-ა, ჰერ-ა, კავ-ებ-ა, ჩან-ებ-ა, გდ-ებ-ა, ყრ-ა (იხ. ტა-ბულა VIII).

გარდამავალი მდგომარეობითი ზმნები სამის ჯურისანი არიან: ა-ჯურმსახიანები, უ(ი)-ჯურმსახიანები და უჯურმსახოები.

ეს ზმნები გ. კ. აწმყო დროს აწარმოებენ სახელზმნის ფუძისაგან და შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებისგან: ვარ, ხარ, ა (რაც არის შემოკლებული არს) ან ს (აგრეთვე შემოკლებული არს), ვართ,

ხართ, ან (რაც არის შემოკლებული **არიან**). შემწეობითი **ზმნა** უერთდება ფუძეს ან პირდაპირ, მაგალ., **ვ-ს-წონ-ვარ**, **ვ-ს-ჯერ-ვარ**, **ვ-ს-წამ-ვარ**, ან რომელიმე ქვენართის საშუალებით, მაგალ., **ვ-ა-ღგ-ა-ვარ**, **ვ-ჰ-კიდ-ი-ვარ**, **ვ-ს-ძინ-ავ-ვარ**. ხშირად უხმოვანი ფუძე ხმოვანდება, მაგალ., **სხდ-ო-მ-ა** — **ვ-ა-სხედ-ვარ**, **წ-ოლ-ა(წვ-ოლ-ა)** — **ვ-ა-წევ-ვარ**, **ყ-ოლ-ა(ყვ-ოლ-ა)** — **ვ-ჰ-ყავ-ვარ**. ხანდახან ფუძე ჰკარგავს ან იცვლის ბეგრას, მაგალ., **გვან-ებ-ა** — **ვ-ჰ-გავ-ვარ** (ნაც. **ვ-ჰ-გვან-ვარ**), **ქონ-ებ-ა** — **ვ-ა-ქვ-ვარ** (ნაც. **ვ-ა-ქვნ-ვარ** ან **ვ-ა-ქონ-ვარ**), **სურვ-ებ-ა** — **ვ-ს-ურ-ვარ** (ნაც. **ვ-ს-ურვ-ვარ**).

გ. კ. შეუსრულებელი წარს. და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვეთი წარმოებენ ფუძისთვის ჩვეულებრივი ძირმსახებისა და საბოლოებლების მიმატებით.

დანარჩენი ნაკვეთები არაფრით განსხვავდებიან იმავე ზმნების გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვეთებისაგან, მაგალ., **ღგ-ომ-ა**, ამ ზმნის გ. კ. შესრ. წარსული დროს 1 პირის ნაკვეთი, როგორც გარამ. ვნებითი ისე გარდამ. მდგომარეობითი გვარისა, არის **ვ-ა-ღექ-ი(ვაღე-გი)**; **ჯდ-ომ-ა**, ამ ზმნის გ. კ. შესრ. წარს. დროს 1 პირის ნაკვეთი, როგორც გარდამ. ვნებითი ისე გარდამ. მდგომარეობითი გვარისა, არის **ვ-ა-ჯექ-ი(ვაჯელი)**; **სხდ-ომ-ა**, ამ ზმნის გ. კ. შესრ. წარს. დროს 1 პირის ნაკვეთი როგორც გარდამ. ვნებითი ისე გარდამ. მდგომარეობითი გვარისა, არის **ვ-ა-სხედ-ი**; **წ-ოლ-ა(წვ-ოლ-ა)**, ამ ზმნის გ. კ. შესრ. წარს. დროს 1 პირის ნაკვეთი, როგორც გარდამ. ვნებითი ისე გარდამ. მდგომარეობითი გვარისა, არის **ვ-ა-წევ-ი**. მხოლოდ ზმნა **დ-ებ-ა(ღვ-ებ-ა)** აწარმოებს გარდამ. მდგომარეობითი გვარის ნაკვეთებს ისეთი ჯურმსახებით, რომლებიც არა აქვს მის გარდამ. ვნებითი გვარის ნაკვეთებს, მაგალ., გ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვეთები გარდამ. მდგომარეობითი გვარისა, არიან: **ვ-ა-ღევ-ი**, **ვ-უ-ღევ-ი**, გარდამ. ვნებითი გვარისა კი — **ვ-ე-ღევ-ი** ან **ვ-ე-ღ-ე**.

ზმნაში **ჯდ-ომ-ა** აწმყო დროს ნაკვეთებში **ჯ**-ბგერა იქცევა **ზ**-ბგერად, ხოლო **ღ**-ბგერა იკარგება: **ვ-ა-ზ-ი-ვარ** (ნაც. **ვ-ა-ჯ-ი-ვარ** = **ვ-ა-ჯდ-ი-ვარ** = **ვ-ა-ჯედ-ი-ვარ**), **ა-ზ-ი-ხარ** (ნაც. **ა-ჯ-ი-ხარ** = **ა-ჯდ-ი-ხარ** = **ა-ჯედ-ი-ხარ**), **ა-ზ-ი-ს** (ნაც. **ა-ჯ-ი-ს** = **ა-ჯდ-ი-ს** = **ა-ჯედ-ს**) და სხვ.

24. ვიეჰჰენაირი მიმოხრა. მეექვსენაირი მიმოხრის წესისამებრ მიმოიხრებიან გარდუვალი მდგომარეობითი ზმნები. ეს ზმნებიც ყველანი ნაკვეთნაკლულები არიან (იხ. ტაბულა IX).

გარდუვალი მდგომარეობითი ზმნები სამს ჯგუფად იყოფიან.

ა) პირველს ჯგუფს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთაც არა აქვსთ მხოლოდ ორის დროს ნაკვთები: გ. კ. შეუსრ. წარს. და ნ. კ. აწმყო დროსი.

ბ) მეორე ჯგუფს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთაც მხოლოდ სამის დროს ნაკვთები აქვსთ: გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროსი.

გ) მესამე ჯგუფს ეკუთნიან ის ზმნები, რომელთაც მხოლოდ ერთი დროს ნაკვთები აქვსთ, სახელდობრ, გ. კ. აწმყო დროსი.

პირველი ჯგუფის ზმნები არიან: **ღგ-ომ-ა, ჯდ-ომ-ა, სხდ-ომ-ა, წ-ოლ-ა (წვ-ოლ-ა), დ-ებ-ა (ღვ-ებ-ა).**

მეორე ჯგუფის ზმნები არიან: **ბნელ-ებ-ა, ღირ-ებ-ა, ჩან-ებ-ა, წუხ-ებ-ა, ყრ-ოლ-ა, რბ-ოლ-ა, დენ-ა.**

მესამე ჯგუფის ზმნები არიან: **ყრ-ა, წერ-ა, გდ-ებ-ა.**

გარდუვალი მდგომარეობითი ზმნები ყველანი უჯურმსახოები არიან.

ეს ზმნებიც გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს აწარმოებენ ზმნის ფუძისაგან და შემწეობითი ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებისაგან. შემწეობითი ზმნა უერთდება ფუძეს ან პირდაპირ ან რომელიმე ქვენართის საშუალებით, მაგალ., **ვ-ღირ-ვარ, ვ-ღგ-ა-ვარ, ვ-ყრ-ი-ვარ.** ზოგიერთი ზმნის ფუძე ხმოვანდება ან ბგერის ცვლას განიცდის, მაგალ., **სხდომა—ვ-სხედ-ვარ, წ-ოლ-ა (წვ-ოლ-ა) — ვ-წევ-ვარ, დ-ებ-ა (ღვ-ებ-ა) — ვ-ღევ-ვარ, ყრ-ოლ-ა — ვ-ყარ-ვარ, ჯდ-ომ-ა — ვ-ზ-ი-ვარ (ვ-ჯ-ი-ვარ = ვ-ჯდ-ი-ვარ = ვ-ჯედ-ი-ვარ).** ზმნაში **დენ-ა** ჯერ ხდება ფუძის ხმოვანის ცვლა **ი-ბგერად**, შემდეგ იკარგება **ნ-ბგერა** და ისე წარმოებენ ნაკვთები: **ვ-დი-ვარ, დი-ხარ, დი-ხ.**

გ. კ. შეუსრულებელი წარსული დროს ნაკვთები, ისე როგორც ნ. კ. აწმყო დროსი წარმოებენ ფუძისთვის ჩვეულებრივი ძირმსახების და საბოლოებლების მიმატებით.

დანარჩენი დროების ნაკვთები არაფრით განსხვავდებიან იმავე ზმნების გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვთებისაგან ჯურმსახის გარდა. მაგალ., **ღგ-ომ-ა, გ. კ. შესრ. წარს. დროს** გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვთია **ვ-ღეჟ-ი(ვღეჟი), გარდუვ. მდგომ. გვარისა — ვ-ი-ღეჟ-ი (ვიღეჟი).** მხოლოდ ზმნა **დ-ებ-ა (ღვ-ებ-ა)** გამონაკლისს წარმოადგენს. მის ორივე გვარის ნაკვთები ერთს და იმავე **ი-ძირმსახს** ლებულობენ და ამიტომ ერთნაირებიც არიან.

25. მუხვიდენაირი მიმოხრა. მეშვიდენაირი მიმოხრა არის იმ ზმნების მიმოხრა, რომელნიც არღვევენ ზემოდ გამოკვეთულს წესებს და ამნაირად იჩენენ თავისებურობას. ასეთი ზმნებია:

ა) არ-ა. იმ ზმნის სახელზმნად, რომელიც აწარმოებს მხოლოდ გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს: მხ. რ. 1 პ. ვ-არ, 2 პ. ხ-არ, 3 პ. არ-ხ ან არ-ი-ხ (შემოკლებით ა ან ხ), მრ. რ. 1 პ. ვ-არ-თ, 2 პ. ხ-არ-თ, 3 პ. არ-ი-ან (შემოკლებით ან), პირობით მიგვაჩნია არ-ა. ამ შიჩნევის საფუძველი ის არის, რომ ძველად ამ ზმნის აწმყო დროს ნაკვთები ყოფილა: მხ. რ. 1 პ. ვ-არ-ი, 2 პ. ხ-არ-ი, 3 პ. არ-ი-ხ, მრ. რ. 1 პ. ვ-არ-ი-თ, 2 პ. ხ-არ-ი-თ, 3 პ. არ-ი-ან, ე. ი. ნაკვთებს არ-ფუძის შემდეგ ჰქონიათ ი-ძირმსახი და სთან-საბოლოებლები. ეს ძირმსახი და საბოლოებლები აქვთ იმ მოქმედებით ზმნებს, რომელთა დაბოლოება ფუძის შემდეგ არის ა, ოლ-ა და ილ-ი. ჩვენის აზრით ამ დაბოლოება-თაგან არ-ფუძეს უფრო ა-დაბოლოება შეშვენის, თუმცა შეიძლება ოლა ან ილი-დაბოლოება ჰქონოდა. ყოველს შემთხვევაში შეუძლებელია ამ ზმნის სახელზმნად მივიჩნიოთ არსება, რადგან ეს სიტყვა თითონ წარმოებულია ამ ზმნის აწმყო დროს მხოლოდ. რიცხვის 3 პირის ნაკვთითგან წარმოებული დასართავი სახელისგან არსი, ისევე როგორც არის წარმოებული ღირსი და ღირსი-სიტყვისგან ღირსება.

არ-ა გრამატიკაში იწოდება არსებით ზმნადაც და შემწვობით ზმნადაც.

ამ ზმნის ყველაზე შესამჩნევი თავისებურობა ის არის, რომ მეორე პირის ნაკვთს როგორც მხოლობითს ისე მრავლობითს რიცხვში ფუძის თავში დართული აქვს ზენართი ხ-ბგერა (ხ-არ, ხ-არ-თ), რაც შეიძლება იყვეს ძველად ქართულს ენაში არსებული მეორე პირის მსახი ბგერა.

უეჭველია, ძველად ამ ზმნას ექნებოდა აგრეთვე გადაჭრითი კილოს შეუსრულებელი წარსული დროს და ნატვრითი კილოს აწმყო დროს ნაკვთები, როგორც ეს არის ქართულის მოძმე მეგრულსა და ქანურს ენებში, მაგრამ დღეს ისინი სრულებით დაკარგულები არიან. დანარჩენი ნაკვთების საწარმოებლად ეს ზმნა იშველიებს ვნებითი გვარის ნაკვთებს ზმნებისას: ყოფა (ყვ-ოფ-ა) და ქმნა (იხ. ტაბულა XI).

ბ) დ-ენ-ა (=ვდ-ენ-ა =ვდ-ომ-ა), სვლ-ა (სლ-ვ-ა), ვლ-ა. ეს ზმნები ერთმანერთს ეხმარებიან ნაკვთებით და თან იძლევიან არაჩვეულებრივს როგორც გარდამავალი ისე გარდუვალი მოქმედებითი გვარის ნაკვთებს (იხ. ტაბულა X და XI).

დ-ენ-ა იძლევა გადაჭრ. კილოს აწმყო, შეუსრულებელი წარსულის, შესრულებული წარსულის, პირობითი კილოს შესრულებული წარსულის, ნატვრითი კილოს აწმყო და მომავალის და დამოკიდებითი კილოს მომავალი დროს ნაკვთებს. სვლ-ა (სლ-ვ-ა) იძლევა

ზმნასართავეებს და სამისავე კილოს საზღვრებული დროების ნაკეთებს. ვლ-ა იძლევა გ. კ. მომავალი (იგივე აწმყო, რომელიც იშვიათად იხმარება) დროს ნაკეთებს და აწმყო დროს ზმნასართავს.

ღ-ენ-ა (=ვლ-ომ-ა)-ზმნის გადაჭრითი კილოს აწმყოსა და შეუსრულებელი წარსულის და ნატურითი კილოს აწმყო დროს ნაკეთების ფუძეში არის მხოლოდ **ღ-ბგერა**, დანარჩენის ნაკეთების ფუძეში კი ჩნდება **ვ-ბგერა** **ღ-ბგერის** წინ და ამნაირად ფუძე ლეზულობს სახეს **ვღ**. ამასთან ეს ფუძე ხმოვანდება **ე** ან **ი-ბგერის** ჩართვით (**ვეღ**, **ვბღ**) და მეორე პირის ნაკეთებში მას ერთვის ზენართი **ხ** (**ხ-ვეღ-ი**, **ხ-ვეღ-ით**; **ხ-ვიღ-ო-ღ-ე**, **ხ-ვიღ-ო-ღ-ეთ**; **ხ-ვიღ-ე**, **ხ-ვიღ-ეთ**).

ხ-ზენართი ერთვის აგრეთვე **ვლა-ზმნისაგან** წარმოებული მომავალი (იგივე აწმყო) დროს მეორე პირის ნაკეთებს (**ხ-ვალ**, **ხ-ვალ-თ**). ამ დროს მხოლოდითი რიცხვის მესამე პირის ნაკეთში იკარგება გახმოვანებული ფუძის უკანასკნელი ბგერა **ლ** და **ს-საბოლოებელი** (**ვა** ნაცვლად **ვალს**). მრავლობითი რიცხვის მესამე პირში ფუძე უხმოვანია (**ვლ-ენ**).

სვლ-ა (**სლ-ვ-ა**) წარსული დროს ზმნასართავისათვის ჩმლევ ნაკეთს **ს-ულ-ი**, რომელშიაც გამოვარდნილია ფუძის ბგერა **ლ** (უნდა ყოფილიყო **სლ-ულ-ი**). **ლ-ბგერა** სხვა შემთხვევაში **ულ-ძირმსახის** გავლენით იქცევა **რ-ბგერად** და წარმოებს ნაკეთი **სრ-ულ-ი**.

უეჭველია, თავდაპირველად ნაცვლად ნაკეთისა **ღ-ენ-ა** უნდა ყოფილიყო **ვღ-ენ-ა**. **ვღ-ომ-ა** და **ვღ-ენ-ა** ერთისა და იმავე ფუძის ზმნები არიან. ერთია ვნებითის, მეორე მოქმედებითის გვარისა ისე როგორც **ჯღ-ომ-ა** და **ჯღ-ენ-ა**, **ღგ-ომ-ა** და **ღგ-ენ-ა**, **კვღ-ომ-ა** და **კვღ-ენ-ა**. **ვ-ბგერა**, როგორც სუსტი ბგერა, დაკარგულა იმ ნაკეთებში, რომლებშიც ფუძე არ ყოფილა გახმოვანებული.

ხ-ბგერა, რომელიც ჩნდება **ვღომა** და **ვლა-ზმნების** მეორე პირის ნაკეთებში შეგვეძლო მიგველო ძველად არსებულს მეორე პირის მსახად, როგორც **არა-ზმნაში**, მაგრამ ერთი გარემოება ეჭვს ჰბადებს. აწ ზმნების გარდამავალი გვარის ჯურმსახიანს ნაკეთებში **ხ-ბგერა** უძრავად რჩება მაშინ, როცა პირველი პირის მსახი **ვ-ბგერა** იჭერს ადგილს ჯურმსახის წინ. როდესაც პირველი პირის ნაკეთებია: **ვ-უ-ვეღ-ი**, **ვ-უ-ვალ**, **ვ-უ-ვიღ-ე**, მეორე პირისა უნდა ყოფილიყო (იმ შემთხვევაში, თუ **ხ** არის პირმსახი) **ხ-უ-ვეღ-ი**, **ხ-უ-ვალ**, **ხ-უ-ვიღ-ე** და არა **უ-ხ-ვეღ-ი**, **უ-ხ-ვალ**, **უ-ხ-ვიღ-ე**, თუ, რასაკვირველია აქ არ მომხდარა ის, რაც ხშირად ხდება მეგრულსა და ჭანურს ენებში, ე. ი. თუ პირმსახი თავის ადგილითგან ფუძისკენ არ გადამხტარა.

გ) **არ-ებ-ა**, **ვლ-ა**. ეს ზმნები ერთმანერთს ეხმარებიან. თავიანთ ნაკვთებით მიმოხრაში და ხშირად ერთგვარად იხმარებიან ორისავე ზმნის თანაბარი ნაკვთები (იხ. ტაბულა XI).

ამ ზმნების მიმოხრაში ის არის შესამჩნევი, რომ **არ-ებ-ა** ხან ვნებითი გვარის ნაკვთებს იძლევა (გადაჭრ. კილოს აწმყო, შეუსრულებელი წარსულის, შესრულებული წარსულის, ნატვრითი კილოს აწმყო და დამოკიდებითი კილოს მომავალი დროსი), ხან მოქმედებითი გვარისას (სამისავე კილოს საზღვრებული წარსული დროების). **ვლ-ა** აწარმოებს გადაჭრ. კ. მომავალის, პირობ. კილოს შესრ. წარსულის, ნატვრითი კილოს მომავალის, დამოკ. კილოს მომავალის და სამისავე კილოს საზღვრებული წარსული დროს ნაკვთებს.

არ-ებ-ა და **ვლ-ა** ცალკალკეც მიმოიხრებიან და წესიერად აწარმოებენ ყველა ნაკვთებს როგორც მოქმედებითის ისე ვნებითის გვარისას (**არ-ებ-ა** როგორც I მიმოხრის 7 რიგის მოქმ. ზმნა და III და IV მიმოხრის 3 რიგის გარდამავალი და გარდუვალი ვნებითი ზმნა. **ვლ-ა** როგორც I მიმოხრის 2 რიგის მოქმ. ზმნა და III და IV მიმოხრის 1 რიგის გარდამ. და გარდუვ. ვნებითი ზმნა). ეს კია, რომ **არება** ახალს ენასა და ახალს მწერლობაში სულ აღარ იხმარება **ვლ-ა**-ზმნისგან განცალკევებული.

დ) **შვრ-ომ-ა**, **ქმნ-ა**, **ზმ-ა**. ეს ზმნები თავიანთ ნაკვთებით ერთმანერთს ეხმარებიან მიმოხრაში (იხ. ტაბულა XI).

შვრ-ომ-ა, აწარმოებს გ. კ. აწმყო და შეუსრულებელი წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს. **ქმნ-ა** აწარმოებს დანარჩენს ნაკვთებს, ხოლო **ზმ-ა** მასთან ერთად აგრეთვე აწარმოებს გ. კ. მომავალის, პ. კ. შესრ. წარსულის და ნატვ. კილოს მომავალი დროს ნაკვთებს. შესამჩნევი ის არის, რომ **შვრომა**-ზმნის ნაკვთები გარდუვალი ვნებითი გვარისანი არიან, მნიშვნელობა კი გარდამავალი მოქმედებითი გვარისა აქვს. **ქმნა** და **ზმა**, მართალია, გარდამავალი მოქმედებითი გვარისანი არიან, მაგრამ საზღვრებული წარსული დროს ნაკვთების გარდა, სხვა ნაკვთების 1 და 2 მიმართ არ აწარმოებენ. ამას გარდა **ქმნა** და **ზმა** გ. კ. მომავალი დროს, პ. კ. შესრ. წარსული დროს. და ნ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებს ი-ჯურმსახით აწარმოებენ. თან **ქმნა**-ზმნა გ. კ. მომავალ დროში ჰკარგავს ფუძის ნ-ბგერას (ხანდახან მასთან ერთად მის წინ მყოფ მ-ბგერასაც) ი-ძირმსახიანად, მრავლ. რიცხვის მესამე პირის ნ-დაკარგული ფუძის და ენ-საბოლოოებელის შორის კი ჩაერთვის ქვენართი ონ: ვ-ი-ქ(მ), ი-ქ(მ), ი-ქ(მ)-ს, ვ-ი-ქ(მ)-თ, ი-ქ(მ)-თ, ი-ქმ-ონ-ენ.

როდესაც **შვრომა** გარდამავალი გვარის ნაკვთებს აწარმოებს, მაშინ **ქმნა-ზმნასთან** ერთად მას ეხმარება იმავე ნაკვთების საწარმოებლად **ყოფა-ზმნა**, სამაგიეროდ გ. კ. მომავალი დროს, პ. კ. შესრულებული წარსული დროს და ნ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებს მხოლოდ **ზმა-ზმნა** აწარმოებს (იხ. ტაბულა X).

ე) **ყოფნ-ა**, **ყ-ოფ-ა** (**ყვ-ოფ-ა**). ეს ზმნები ერთმანერთს ეხმარებიან მიმოხრაში. **ყოფნ-ა** აწარმოებს მოქმედებითი გვარის გ. კ. აწმყო და შეუსრულებელი წარსული დროს და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს და ვნებითი გვარის სამისავე კილოს საზღვრებული წარსული დროების ნაკვთებს, **ყ-ოფ-ა** (**ყვ-ოფ-ა**)—დანარჩენს ნაკვთებს ვნებითი გვარისას (იხ. ტაბულა X).

ვ) **ამბ-ობ-ა**, **თქ-მ-ა** (**თქვ-მ-ა**), **ტყვ-ა**. ეს ზმნები ერთმანერთს ეხმარებიან მიმოხრაში (იხ. ტაბულა X).

ამბ-ობ-ა აწარმოებს გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს, **თქ-მ-ა** (**თქვ-მ-ა**)— გ. კ. შესრ. წარსულის, სამისავე კილოს საზღვრებული წარსულის და დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებს, **ტყვ-ა**—გ. კ. მომავალის, პ. კ. შესრ. წარსულის და ნ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებს. შესამჩნევი ის არის, რომ **ამბ-ობ-ა**, თუმცა გარდამავალი მოქმ. ზმნაა, პირველისა და მეორე მიმართის ნაკვთებს არ აწარმოებს. ხანდახან **ტყვა-ზმნა** გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარს. დროშიაც იხმარება. ამ დროების ნაკვთები წარმოებენ გარდამავალი მოქმედ. გვარის 2 რიგის ზმნების მიმოხრის წესისამებრ იმ განსხვავებით რომ შეუსრ. წარსულს დროში ფუძის უკანასკნელი ბგერა ვ იკარგება და ლებულობს **ო-ძირმსახს** **ი-ძირმსახს**ის ნაცვლად: **ვ-ი-ტყ-ო-დ-ი** და არა **ვ-ი-ტყ-ი-დ-ი**. ერთის სიტყვით ამ ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები იგივეა რაც მომავალი დროსი და ამავე კილოს შეუსრ. წარს. დროს ნაკვთები იგივეა რაც პ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვთები.

ზ) **უბნ-ობ-ა**, **თხრ-ობ-ა**, **თქ-მ-ა** (**თქვ-მ-ა**), **ტყვ-ა**. ეს ზმნები ერთმანერთს ეხმარებიან თავიანთ ნაკვთებით მიმოხრაში (იხ. ტაბულა X).

უბნ-ობ-ა იძლევა გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარს. და ნ. კ. აწმყო დროს გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვთებს, **თხრ-ობ-ა**—გ. კ. შესრ. წარსულის და დ. კ. მომავალი დროს გარდამავალი მოქმედებითი გვარის ნაკვთებს, **თქ-მ-ა** (**თქვ-მ-ა**)—სამისავე კილოს საზღ. წარსული დროს გარდამავალი მოქმ. გვარის ნაკვთებს, **ტყვ-ა**—გადაჭრ. კილოს მომავალის, პ. კ. შესრულებული წარსულის და ნატ. კ. მომავალი დროს გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვთებს.

ც) ძღვე-ა, ცემ-ა. ეს ზმნები, როდესაც მიცემის მნიშვნელობა აქვს ერთმანერთს ეხმარებიან მიმოხრაში თავიანთ ნაკვებით, თუმცა ცალცალკეც ძღვევიან მიმოხრის ყველა ნაკვებებს. ძღვე-ა აწარმოებს გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვებებს, ცემ-ა—დანარჩენს ნაკვებებს.

თ) ხედ-ვ-ა, ნახ-ვ-ა. ეს ზმნები ერთმანერთს ეხმარებიან მიმოხრაში მოქმედებითი გვარის ნაკვებით. ხედ-ვ-ა აწარმოებს გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვებებს, ნახ-ვ-ა—დანარჩენებს.

ი) ცღ-ა (მეცადინობის, გარჯის მნიშვნელობით). ეს ზმნა აწარმოებს გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვებებს როგორც გარდუვალი მოქმედებითი გვარის ზმნა, სამისავე კილოს საზღვრებული წარსული დროს ნაკვებებს როგორც გარდუვალი ვნებითი ზმნა, დანარჩენს ნაკვებებს კი როგორც გარდამავალი ვნებითი ზმნა, მაგრამ მიმართებს კი არ იძლევა (იხ. ტაბულა XI).

კ) სმენ-ა. ეს ზმნა მიმოხრაში ვნებითი გვარის ნაკვებებში ჰკარგავს ფუძესთან შეხორცებულს ენ-ძირმსახს და მიმოსახრელ ძირმსახს ებ. მხოლოდ სამისავე კილოს საზღვრებულ წარსულს დროებში რჩება ენ-ძირმსახი (იხ. ტაბულა X და XI).

ლ) ლტ-ოლ-ა (=ვლტ-ოლ-ა=ლტვ-ოლ-ა). ამ ზმნის პირვანდელი სახე არის ვლტ-ოლ-ა. სახელზმნაში ვ-ბგერა ფუძითგან გამოვარდნილია და თავს იჩენს ხოლმე მიმოხრის დროს ფუძის ბოლოს მოქცევით. ეს ზმნა მიმოიხრება როგორც გარდამავალი თუ გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნა ფუძეზე შესაფერის ქვენართების და აგრეთვე ე და ი-ჯურმსახის დართვით. ქვენართი ოლ სრულებით იკარგება ყველა ნაკვებებში სამისავე კილოს საზღ. წარსული დროების გარდა, იკარგება აგრეთვე ებ-ძირმსახი გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვებებში (იხ. ტაბულა X და XI).

მ) ცემ-ა (მიცემის და დაცემის მნიშვნელობით). ამ ზმნის თავისებურობა იმაში მდგომარეობს, რომ გარდამავ. მოქმედ. გვარის ნაკვებები მიმოხრაში ფუძის უკანასკნელს ორს ბგერას (ემ) ჰკარგავენ გ. კ. შესრ. წარსულს, საზღ. წარსულს, ნ. კ. საზღ. წარსულს და დ. კ. საზღვრებულ წარსულს და მომავალ დროში. ამასთან გ. კ. შესრულებული წარსული დროს ორისავე რიცხვის 1 და 2 პირის ნაკვებებზე ნასესხებია გარდამავალი ვნებითი გვარის გადაჭრ. კილოს შესრ. წარსული დროს 1 და 2 პირის ნაკვებები (იხ. ტაბულა X).

ამ ზმნის გარდამავალი და გარდუვალი ვნებითი გვარის მიმოხრა იმ თავისებურობას წარმოადგენს, რომ ნაკვებები სულ არ ღე-

ბულობენ ებ-ძირმსახს და გ. კ. შესრ. წარსულს და დ. კ. მოშავალ დროში ჰკარგავენ ფუძის ორს უკანასკნელს ბგერას (ემ). გ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვთები ლებულობენ იათნენ-საბოლოებლებს, ხოლო დ. კ. მოშავალი დროს ნაკვთები ლებულობენ ე-ძირმსახს ო-ძირმსახის ნაცვლად (იხ. ტაბულა X და XI).

ნ) ცოდნ-ა. ეს ზმნა, როგორც გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნა, ე-ჯურმსახიანია. ძირმსახი ნ ხმოვანდება ი-ბგერით, ე. ი. იქცევა ინ-ძირმსახად და შემდეგ სახელზმნის ძირს ემატება გარდამავალი ვნებითი გვარის მიმოსახრელი ძირმსახები და საბოლოებლები (იხ. ტაბულა X).

როგორც გარდამავალი მოქმედებითი გვარის ზმნა, ცოდნა აწარმოებს მხოლოდ გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს ი-ჯურმსახით ამნაირად:

გადაჭრ. კილოს აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-ი-ც-ი, 1₂ გ-ი-ც-ი, 2₃ ი-ც-ი, 2₁ მ/გვ-ი-ც-ი, 3₃ ი-ც-ი-ს, 3₂ გ-ი-ც-ი-ს, 3₁ მ/გვ-ი-ც-ი-ს; მრ. რ. 1₃ ვ-ი-ც-ი-თ, 1₂ გ-ი-ც-ი-თ, 2₃ ი-ც-ი-თ, 2₁ მ/გვ-ი-ც-ი-თ, 3₃ ი-ც-ი-ა-ნ, 3₂ გ-ი-ც-ი-ა-ნ, 3₁ მ/გვ-ი-ც-ი-ა-ნ.

გ. კ. შეუსრ. წარს. დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-ი-ც-ო-დ-ი, 1₂ გ-ი-ც-ო-დ-ი, 2₃ ი-ც-ო-დ-ი, 2₁ მ/გვ-ი-ც-ო-დ-ი, 3₃ ი-ც-ო-დ-ა, 3₂ გ-ი-ც-ო-დ-ა, 3₁ მ/გვ-ი-ც-ო-დ-ა; მრ. რ. 1₃ ვ-ი-ც-ო-დ-ით, 1₂ გ-ი-ც-ო-დ-ით და სხვ.

ნატვრითი კილოს აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-ი-ც-ო-დ-ე, 1₂ გ-ი-ც-ო-დ-ე, 2₃ ი-ც-ო-დ-ე, 2₁ მ/გვ-ი-ც-ო-დ-ე, 3₃ ი-ც-ო-დ-ე-ს, 3₂ გ-ი-ც-ო-დ-ე-ს, 3₁ მ/გვ-ი-ც-ო-დ-ე-ს; მრ. რ. 1₃ ვ-ი-ც-ო-დ-ე-თ, 1₂ გ-ი-ც-ო-დ-ე-თ და სხვ.

პირველისა და მეორე მიმართის ნაკვთები თითქმის სულ არ იხმარება.

ა) ლოდნ-ა (ლოდ-ინ-ი). ეს ზმნა, რომლის სახელზმნა განხილვანებული ძირმსახითაც იხმარება, მიმოიხრება როგორც ცოდნ-ა. როგორც გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნა ე-ჯურმსახიანია. სხვადასხვა ნაკვთების საწარმოებლად განხილვანებული ძირმსახის (ინ) შემდეგ ემატება ვნებითი გვარის მიმოსახრელი ძირმსახები და საბოლოებლები.

როგორც გარდამავალი მოქმედებითი გვარის ზმნა, ლოდნა აწარმოებს მხოლოდ გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს ე-ჯურმსახით ამნაირად:

გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ., 1₃ ვ-ე-ლ-ი, 1₂ გ-ე-ლ-ი, 2₃ ე-ლ-ი, 2₁ მ/გვ-ე-ლ-ი, 3₃ ე-ლ-ი-ს, 3₂ გ-ე-ლ-ი-ს, 3₁ მ/გვ-ე-ლ-ი-ს; მრ. რ.,

1₃ ვ-ე-ლ-ი-თ, 1₂ გ-ე-ლ-ი-თ, 2₃ ე-ლ-ი-თ 2₁ მ/გვ-ე-ლ-ი-თ, 3₃ ე-ლ-ი-ან, 3₂ გ-ე-ლ-ი-ან, 3₁ მ/გვ-ე-ლ-ი-ან.

გ. კ. შეუსრ. წარსული დრო, მხ. რ., 1₃ ვ-ე-ლ-ო-დ-ი, 1₂ გ-ე-ლ-ო-დ-ი, 2₃ ე-ლ-ო-დ-ი და სხვ. მრ. რ., 1₃ ვ-ე-ლ-ო-დ-ი-თ, 1₂ გ-ე-ლ-ო-დ-ი-თ და სხვ.

ნ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ., 1₃ ვ-ე-ლ-ო-დ-ე, 1₂ გ-ე-ლ-ო-დ-ე, 2₃ ე-ლ-ო-დ-ე და სხვ. მრ. რ., 1₃ ვ-ე-ლ-ო-დ-ე-თ, 1₂ გ-ე-ლ-ო-დ-ე-თ, 2₃ ე-ლ-ო-დ-ე-თ და სხვ.

ამ ზმნის მიმოხრის თავისებურობა კიდევ იმაში მდგომარეობს, რომ ის ნაკვთები, რომლებშიც ინ-ძირმსახი არის, ამ ძირმსახის გამოტოვებითაც იხმარებიან: ვ-ე-ლოდ-ინ-ებ-ი ან ვ-ე-ლოდ-ებ-ი, ვ-ე-ლოდ-ინ-ო ან ვ-ე-ლოდ-ო და სხვ.

ო) ვარდნ-ა. ეს ზმნა აწარმოებს როგორც გარდუვალი ისე გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვთებს ნ-ძირმსახის მოსპობით III და IV მიმოხრის 5 რიგის ზმნებისამებრ. გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვთები უჯურმსახონი და უ(ი)-ჯურმსახიანები არიან, გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვთები მხოლოდ უჯურმსახონი არიან.

გარდამავალი ვნებითი გვარის უჯურმსახო ნაკვთები: გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-ვარდ-ებ-ი, 1₂ გ-ვარდ-ებ-ი, 2₃ ვარდ-ებ-ი და სხვ. შესრ. წარს. დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-ვარდ-ი, 1₂ გ-ვარდ-ი, 2₃ ვარდ-ი და სხვა.

იმავე გვარის ჯურმსახიანი ნაკვთები: გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-უ-ვარდ-ებ-ი, 1₂ გ-ი-ვარდ-ებ-ი, 2₃ უ-ვარდ-ებ-ი, 2₁ მ/გვ-ი-ვარდ-ებ-ი და სხვ. შესრ. წარს. დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-უ-ვარდ-ი, 1₂ გ-ი-ვარდ-ი, 2₃ უ-ვარდ-ი, 2₁ მ/გვ-ი-ვარდ-ი და სხვ.

გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვთები: გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1 პ. ვ-ვარდ-ებ-ი, 2 პ. ვარდ-ებ-ი, 3 პ. ვარდ-ებ-ა და სხვ. შესრ. წარს. დრო, მხ. რ. 1 პ. ვ-ვარდ-ი, 2 პ. ვარდ-ი, 3 პ. ვარდ-ა და სხვ.

პ) კუთნ-ებ-ა, შინ-ებ-ა, ტრფ-ობ-ა. ეს ზმნები გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვთებს აწარმოებენ იმ თავისებურობით, რომ გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულს და ნ. კ. აწმყო დროში ებ(ობ)-ძირმსახს ჰკარგავენ, მაგალ., ვ-ე-კუთნ-ი (ნაც. ვ-ე-კუთნ-ებ-ი), ვ-ე-შინ-ი (ნაც. ვ-ე-შინ-ებ-ი), ვ-ე-ტრფ-ი (ნაც. ვ-ე-ტრფ-ობ-ი) და სხვ. გ. კ. აწმყო დროში 1 პირის საბოლოოებელი ი მაგრდება და იქცევა ძირმსახად და სთან-საბოლოოებლები ჩნდება.

შინ-ებ-ა ამას გარდა აწარმოებს არაჩვეულებრივს მესამე პირის ნაკვთებს: გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 3₃ ე-შინ-ი-ა(ნ)/ა(ნ)თ, 3₂

გ-ე-შინ-ი-ა(ნ)/ა(ნ)თ, 3_1 ; მ/გვ-ე-შინ-ი-ა(ნ); შესრ. წარს. დრო, მხ. რ. 3_3 ე-შინ-დ-ა/ათ, 3_2 გ-ე-შინ-დ-ა/ათ, 3_1 მ/გვ-ე-შინ-დ-ა; მომავ. დრო, მხ. რ. 3_3 ე-შინ-დ-ებ-ა/ათ, 3_2 გ-ე-შინ-დ-ებ-ა/ათ, 3_1 მ/გვ-ე-შინ-დ-ებ-ა; პ. კ. შესრ. წარს. დრო, მხ. რ. 3_3 ე-შინ-დ-ებ-ო-დ-ა/ათ, 3_2 გ-ე-შინ-დ-ებ-ო-დ-ა/ათ, 3_1 მ/გვ-ე-შინ-დ-ებ-ო-დ-ა; ნ. კ. მომავ. დრო, მხ. რ. 3_3 ე-შინ-დ-ებ-ო-დ-ე-ს/სთ, 3_2 გ-ე-შინ-დ-ებ-ო-დ-ე-ს/სთ, 3_1 მ/გვ-ე-შინ-დ-ებ-ო-დ-ე-ს; დ. კ. მომ. დრო, მხ. რ. 3_3 ე-შინ-დ-ე-ს/სთ, 3_2 გ-ე-შინ-დ-ე-ს/სთ, 3_1 მ/გვ-ე-შინ-დ-ე-ს.

ე) **შ-ობ-ა (შვ-ობ-ა)**. ეს ზმნა თავის აგებულებით გარდამავალი მოქმედებითი გვარის მეხუთე რიგის ზმნებს ეკუთნის, როგორც შემდგარი ფუძისაგან, **ობ-ძირმსახისაგან** და **ა-საბოლოებელისაგან**, მაგრამ რადგან ძირმსახი შეხორცებულია ფუძესთან იგი მიმოიხრება აგრეთვე როგორც პირველი რიგის ზმნა: **ვ-შობ, ვ-შობ-დ-ი, ვ-შობ-ე, ვ-უ-შობ-ი-ვარ, ვ-შობ, ვ-შობ-დ-ი, ვ-შობ-დ-ე, ვ-ე-შობ-ე, ვ-შობ-დ-ე, ვ-ე-შობ-ო, ვ-შობ-ო**.

როგორც მეხუთე რიგის ზმნას ის თავისებურობა აქვს, რომ გადაქრითი კილოს შესრ. წარსულ დროში, თუმცა ხშირად არ იხმოვანებს ფუძეს ე-ბგერით, მაინც ინარჩუნებს **იათეს-საბოლოებლებს**: მაგალ., **ვ-შვ-ი** (ნაც. **ვ-შევ-ი**), **გ-შვ-ი** (ნაც. **გ-შევ-ი**), **შვ-ი** (ნაც. **შევ-ი**).

ვნებითი გვარის ნაკვეთსაც მოქმედებითი გვარის ნაკვეთის მიხედვით აწარმოებს.

რ) **შვენ-ებ-ა**. ეს ზმნა გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვეთებს საზოგადო წესით **დ-ძირმსახის** საშუალებით აწარმოებს, მაგრამ გადაქრითი კილოს აწმყო და შეუსრ. წარსულს და ნატვრითი კილოს აწმყო დროს თავისებურადაც აწარმოებს, სახელდობრ, ჩვეულებრივს ნაკვეთებში **დ** და **ებ-ძირმსახებს** სპობს, ამასთან აწმყო დროში 1 პირის **ი-საბოლოებელს** იხდის ძირმსახად და **სთან-საბოლოებლებს**. **ლებულობს**, მაგალ., **ვ-შვენ-ი** (ნაც. **ვ-შვენ-დ-ებ-ი**) **შვენ-ი** (ნაც. **შვენ-დ-ებ-ი**), **შვენ-ი-ს** (ნაც. **შვენ-დ-ებ-ა**) და სხვ.

ს) **ცვენ-ა, ტვენ-ა**. ეს ზმნებიც გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვეთებს საზოგადო წესით **დ-ძირმსახის** საშუალებით აწარმოებენ, ხანდახან **დ-ძირმსახის** წინ **ნ-ბგერას** ვ-ბგერით იცვლიან, მაგალ., **ვ-ს-ცვენ-დ-ებ-ი** ან **ვ-ს-ცვივ-დ-ებ-ი**, **ვ-ს-ტვენ-დ-ებ-ი** ან **ვ-ს-ტკივ-დ-ებ-ი**, მაგრამ გადაქრითი კილოს აწმყო და შეუსრ. წარსულს და ნატვრითი კილოს აწმყო დროს თავისებურადაც აწარმოებენ, სახელდობრ, ჩვეულებრივს ნაკვეთებში **დ** და **ებ-ძირმსახებს** სპობს და ვ-ბგერად აქცევს ზმნის ძირის **ნ-ბგერას**, მაგალ., **ვ-ს-ცვივ-ი** (ნაც. **ვ-ს-ცვივ-**

დ-ებ-ი ან ვ-ს-ცვინ-დ-ებ-ი), ვ-ს-ცვივ-ო-დ-ი (ნაც. ვ-ს-ცვივ-დ-ებ-ო-დ-ი ან ვ-ს-ცვინ-დ-ებ-ო-დ-ი), ვ-ს-ცვივ-ო-დ-ე (ნაც. ვ-ს-ცვივ-დ-ებ-ო-დ-ე ან ვ-ს-ცვინ-დ-ებ-ო-დ-ე; ს-ტკივ-ა (ნაც. ს-ტკივ-დ-ებ-ა).

ტ) უწყ-ებ-ა. ეს ზმნა მხოლოდ გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. შესრ. წარსული დროს ნაკვთებს აწარმოებს მეტად თავისებურად. ზმნა თუმცა გარდამავალი მოქმედებითი გვარისა არის, 1 და 2 მიმართის ნაკვთებს არ იძლევა. ზმნის ნაკვთებია: გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-უწყ-ი, 2₃ უწყ-ი, 3₃ უწყ-ი-ს, მრ. რ. 1₃ ვ-უწყ-ი-თ, 2₃ უწყ-ი-თ, 3₃ უწყ-ი-ან; შეუსრ. წარს. დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-უწყ-ო-დ-ი, 2₃ უწყ-ო-დ-ი, 2₃ უწყ-ო-დ-ა, მრ. რ. 1₃ ვ-უწყ-ო-დ-ით, 2₃ უწყ-ო-დ-ით, 3₃ უწყ-ო-დ-ენ; ნ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-უწყ-ო-დ-ე, 2₃ უწყ-ო-დ-ე, 3₃ უწყ-ო-დ-ე-ს; მრ. რ. 1₃ ვ-უწყ-ო-დ-ე-თ, 2₃ უწყ-ო-დ-ე-თ, 3₃ უწყ-ო-დ-ენ.

ამ ზმნის ფუძე არის ვიწყ, რომელშიაც ვი გადაქცეულა უ-ბგერად. ესევე ფუძე წარმოდგენილია ზმნაში ვიწყ-ებ-ა (და-ვიწყ-ებ-ა). თუმცა უწყ-ებ-ა და ვიწყ-ებ-ა (და-ვიწყ-ებ-ა) აზრით ერთმანერთის წინააღმდეგნი არიან, ეს არ უარჰყოფს მათ ერთფუძიანობას ისევე, როგორც აზრით ერთმანერთის წინააღმდეგობა ზმნებისა ყიდ-ვ-ა და გა-ყიდ-ვ-ა არ უარჰყოფს მათ ერთფუძიანობას.

უ) ყურ-ებ-ა. ეს ზმნა როგორც გარდამავალი მოქმედებითი ზმნა-მეშვიდე რიგისა წესიერად აწარმოებს ყველა ნაკვთებს უ-ჯურ-მსახით, მაგრამ იგი აწარმოებს აგრეთვე გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს გარდამავალი მოქმედებითი გვარისას გარდუვალი მოქმედებითი გვარის მეოთხე რიგის ზმნების მიხედვით. ეს ნაკვთებია: გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-ჰყურ-ობ, 1₂ გ-ყურ-ობ, 2₃ ჰ-ყურ-ობ, 2₁ მ/გვ-ყურ-ობ, 3₃ ჰ-ყურ-ობ-ს, 3₂ გ-ყურ-ობ-ს, 3₁ მ/გვ-ყურ-ობ-ს; მრ. რ. 1₃ ვ-ჰყურ-ობ-თ, 1₂ გ-ყურ-ობ-თ, 2₃ ჰ-ყურ-ობ-თ, 2₁ მ/გვ-ყურ-ობ-თ, 3₃ ჰ-ყურ-ობ-ენ, 3₂ გ-ყურ-ობ-ენ; 3₁ მ/გვ-ყურ-ობ-ენ. შეუსრ. წარს. დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-ჰყურ-ობ-დ-ი, 1₂ გ-ყურ-ობ-დ-ი და სხვ. მრ. რ. 1₃ ვ-ჰყურ-ობ-დ-ით, 1₂ გ-ყურ-ობ-დ-ით და სხვ. ნატ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-ჰყურ-ობ-დ-ე, 1₂ გ-ყურ-ობ-დ-ე და სხვ. მრ. რ. 1₃ ვ-ყურ-ობ-დ-ე-თ, 1₂ გ-ყურ-ობ-დ-ე-თ და სხვ.

ფ) რცხვენ-ა, რცხვ-ამ-ა. რცხვენა თავისებურად აწარმოებს გ. კ. აწმყო და შეუსრულებელი წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვთებს ენ(ინ)-ძირმსახის მოსპობით და ებ-ძირმსახის დაუხმარებლად, მაგალითად, გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1 პ. ვ-ი-რცხვ-ი (ნაც. ვ-ი-რცხვ-ინ-ებ-ი), 2 პ. ი-რცხვ-ი, 3 პ.

ი-რცხვ-ი-ს, მრ. რ. 1 პ. ვ-ი-რცხვ-ი-თ, 2 პ. ი-რცხვ-ი-თ, 3 პ. ი-რცხვ-ი-ან. გ. კ. აწმყო დროში 1 პირის ი-საბოლოოებელი ძირმსახად იქცევა და ნაკვთები სთან-საბოლოებლებს ღებულობენ. შეუსრ. წარს. დრო, მხ. რ. 1 პ. ვ-ი-რცხვ-ო-დ-ი, 2 პ. ი-რცხვ-ო-დ-ი, 3 პ. ი-რცხვ-ო-დ-ა, მრ. რ. 1 პ. ვ-ი-რცხვ-ო-დ-ით, 2 პ. ი-რცხვ-ო-დ-ით, 3 პ. ი-რცხვ-ო-დ-ნენ. ნ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1 პ. ვ-ი-რცხვ-ო-დ-ე, 2 პ. ი-რცხვ-ო-დ-ე, 3 პ. ი-რცხვ-ო-დ-ე-ს. მრ. რ. 1 პ. ვ-ი-რცხვ-ო-დ-ე-თ, 2 პ. ი-რცხვ-ო-დ-ე-თ, 3 პ. ი-რცხვ-ო-დ-ე-ნ. დანარჩენს ნაკვთებს ეს ზმნა იესებს წესიერად წარმოებული ნაკვთებით.

რცხვ-ამ-ა გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვთებს საზოგადო წესისამებრ აწარმოებს ებ-ძირმსახის დახმარებით (ვ-რცხვ-ებ-ი, ვ-რცხვ-ებ-ო-დ-ი, ვ-რცხვ-ი, ვ-მრცხვალ-ვარ და სხვ.), გარდამავალი ვნებითი გვარის ნაკვთებს კი საზოგადო წესისამებრაც აწარმოებს და თავისებურადაც ებ-ძირმსახის დაუხმარებლად, მაგალ., გ. კ. აწმყო დრო, 1₃ ვ-ურცხვ-ებ-ი ან ვ-ურცხვ-ი, 1₂ გ-ი-რცხვ-ებ-ი ან გ-ი-რცხვ-ი, 2₃ უ-რცხვ-ებ-ი ან უ-რცხვ-ი, 2₁ მ/გვ-ი-რცხვ-ებ-ი ან მ/გვ-ი-რცხვ-ი, 3₃ უ-რცხვ-ებ-ა ან უ-რცხვ-ი-ს, 3₂ გ-ი-რცხვ-ებ-ა ან გ-ი-რცხვ-ი-ს, 3₁ მ/გვ-ი-რცხვ-ებ-ა ან მ/გვ-ი-რცხვ-ი-ს.

ქ) ლამ-ა. ეს ზმნა, როგორც გარდუვალი მოქმედებითი გვარის ზმნა 2 რიგისა, მხოლოდ გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს აწარმოებს, მაგალ., გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1 პ. ვ-ლამ-ი, 2 პ. ლამ-ი, 3 პ. ლამ-ი-ს, მრ. რ. 1 პ. ვ-ლამ-ი-თ, 2 პ. ლამ-ი-თ, 3 პ. ლამ-ი-ან. შეუსრ. წარს. დრო, მხ. რ. 1 პ. ვ-ლამ-ო-დ-ი, 2 პ. ლამ-ო-დ-ი, 3 პ. ლამ-ო-დ-ა, მრ. რ. 1 პ. ვ-ლამ-ო-დ-ით, 2 პ. ლამ-ო-დ-ით, 3 პ. ლამ-ო-დ-ნენ. ნ. კ. აწმყო დრო მხ. რ. 1 პ. ვ-ლამ-ო-დ-ე, 2 პ. ლამ-ო-დ-ე, 3 პ. ლამ-ო-დ-ე-ს, მრ. რ. 1 პ. ვ-ლამ-ო-დ-ე-თ, 2 პ. ლამ-ო-დ-ე-თ, 3 პ. ლამ-ო-დ-ე-ნ.

ღ) ყვავ-ება, ღვივ-ებ-ა. ეს ზმნები საზოგადო წესისამებრ ნაკვთების წარმოებასთან ერთად თავისებურადაც აწარმოებენ, დ და ებ-ძირმსახების გამოტოვებით, გადაჭრითი კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს გარდამავალი და გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვთებს. ამასთან აწმყო დროში 1 პირის ი-საბოლოოებელს ძირმსახად იხდიან და სთან-საბოლოებლებს ღებულობენ, მაგალ. გარდამავალი ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1₃ ვ-უ-ყვავ-ი (ნაც. ვ-უ-ყვავ-დ-ებ-ი), 1₂ გ-ი-ყვავ-ი (ნაც. გ-ი-ყვავ-დ-ებ-ი), 2₃ უ-ყვავ-ი (ნაც. უ-ყვავ-დ-ებ-ი), 2₁ მ/გვ-ი-ყვავ-ი (მ/გვ-ი-ყვავ-დ-ებ-ი) 3₃ უ-ყვავ-ი-ს (ნაც. უ-ყვავ-დ-ებ-ა), 3₂ გ-ი-ყვავ-ი-ს (ნაც. გ-ი-ყვავ-დ-ებ-ა), 3₁ მ/გვ-ი-ყვავ-ი-ს (ნაც. მ/გვ-ი-ყვავ-დ-ებ-ა).

გარდუე. ვნებითი გვარის გ. კ. აწმყო დრო, მხ. რ. 1 პ. ვ-ყვავ-ი (ნაც. ვ-ყვავ-დ-ებ-ი), 2 პ. ყვავ-ი (ნაც. ყვავ-დ-ებ-ი), 3 პ. ყვავ-ი-ს (ნაც. ყვავ-დ-ებ-ა).

ყ) **ხტ-ომ-ა, კრთ-ომ-ა.** ეს ზმნებიც საზოგადო წესისამებრ ნაკვეთების წარმოებასთან ერთად თავისებურადაც აწარმოებენ გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს გარდამავალი და გარდუეალი ვნებითი გვარის ნაკვეთებს ებ-ძირმსახის გამოტოვებით ყველგან, ხოლო გ. კ. აწმყო დროში ი-საბოლოებელის ი-ძირმსახად გახდომით და იათიან-საბოლოებლების ნაცვლად სთან-საბოლოებლების მიღებით, მაგალ., გარდამ. ვნებითი გვარის ნაკვეთები: ვ-უ-ხტ-ი (ნაც. ვ-უხტ-ებ-ი), უ-ხტ-ი (ნაც. უ-ხტ-ებ-ი), უ-ხტ-ი-ს (ნაც. უ-ხტ-ებ-ა); ვ-უ-კრთ-ი (ნაც. ვ-უ-კრთ-ებ-ი), უ-კრთ-ი (ნაც. უ-კრთ-ებ-ი), უ-კრთ-ი-ს (ნაც. უ-კრთ-ებ-ა) ან გარდუეალი ვნებითი გვარის ნაკვეთები: ვ-ხტ-ი (ნაც. ვ-ხტ-ებ-ი), ხტ-ი (ნაც. ხტ-ებ-ი), ხტ-ი-ს (ნაც. ხტ-ებ-ა); ვ-კრთ-ი (ნაც. ვ-კრთ-ებ-ი), კრთ-ი (ნაც. კრთ-ებ-ი), კრთ-ი-ს (ნაც. კრთ-ებ-ა).

შ) **ტან-ა, ყვან-ა, ღ-ებ-ა (წა-ღების მნიშვნელობით).** ეს ზმნები გ. კ. აწმყო და შეუსრ. წარსულს და ნ. კ. აწმყო დროში საკუთარი ი-ჯურმსახიანი გარდამავალი მოქმედებითი გვარის ნაკვეთების მაგიერ იხმარიებენ გარდამავალი მდგომარეობითი ზმნების (ყოლა და ქონება) ნაკვეთებს. ამ შემთხვევაში გარდამავალი მოქმედებითი ზმნის (ტანა, ყვანა, ღება) პირი გარდამავალი მდგომარეობითი ზმნის (ყოლა, ქონება) მიმართად იქცევა, ხოლო მიმართი—პირად, მაგალითად:

გ ა დ ა ჯ რ ი თ ი კ ი ლ ო ს ა წ მ ყ ო დ რ ო

ტან-ა (თუ მის სრულმყოფელი ზენართი არის შე)

მხოლოდობითი რიცხვი			მრავლობითი რიცხვი		
1 ₃	ვ-ი-ტან	=3 ₁ (შე)-მ-ა-ქვ-ს	1 ₃	ვ-ი-ტან-თ	=3 ₁ (შე)-გვ-ა-ქვ-ს.
1 ₂	გ-ი-ტან ⁰ /თ	=2 ₁ (შე)-მ-ა-ქვ-ხარ ⁰ /თ	1 ₂	გ-ი-ტან-თ	=2 ₁ (შე)-გვ-ა-ქვ-ხარ ⁰ /თ
2 ₃	ი-ტან	=3 ₂ (შე)-გ-ა-ქვ-ს	2 ₃	ი-ტან-თ	=3 ₂ (შე)-გ-ა-ქვ-სთ
2 ₁	მ/გვ-ი-ტან	=1 ₂ (შე)-გ-ა-ქვ-ვარ ⁰ /თ	2 ₁	მ/გვ-ი-ტან-თ	=1 ₂ (შე)-გ-ა-ქვ-ვართ
3 ₃	ი-ტან-ს	=3 ₃ (შე)-ა-ქვ-ს	3 ₃	ი-ტან-ენ	=3 ₃ (შე)-ა-ქვ-სთ
3 ₂	გ-ი-ტან-ს/სთ	=2 ₃ (შე)-ა-ქვ-ხარ ⁰ /თ	3 ₂	გ-ი-ტან-ენ	=2 ₃ (შე)-ა-ქვ-ხართ
3 ₁	მ/გვ-ი-ტან-ს	=1 ₃ (შე)-ვ-ა-ქვ-ვარ ⁰ /თ	3 ₁	მ/გვ-ი-ტან-ენ	=1 ₃ (შე)-ვ-ა-ქვ-ვართ

ყვან-ა (თუ მის სრულმყოფელი ზენართი არის გა)

მხოლოდობითი რიცხვი			მრავლობითი რიცხვი		
1 ₃	ვ-ი-ყვან	=3 ₁ (გა)-მ-ყავ-ს	1 ₃	ვ-ი-ყვან-თ	=3 ₁ (გა)-გვ-ყავ-ს
1 ₂	გ-ი-ყვან ⁰ /თ	=2 ₁ (გა)-მ-ყავ-ხარ ⁰ /თ	1 ₂	გ-ი-ყვან-თ	=2 ₁ (გა)-გვ-ყავ-ხარ ⁰ /თ
2 ₃	ი-ყვან	=3 ₂ (გა)-გ-ყავ-ს	2 ₃	ი-ყვან-თ	=3 ₂ (გა)-გ-ყავ-სთ

2 ₁ მ/გვ-ი-ყვან	= 1 ₂ (გა)-გ-ყავ-ვარ ⁰ /თ	2 ₁ მ/გვ-ი-ყვან-თ	= 1 ₂ (გა)-გ-ყავ-ვართ
3 ₃ ი-ყვან-ს	= 3 ₃ (გა)-ჰ-ყავ-ს	3 ₃ ი-ყვან-ენ	= 3 ₃ (გა)-ჰ-ყავ-სთ
3 ₂ გ-ი-ყვან-ს/სთ	= 2 ₃ (გა)-ჰ-ყავ-ხარ ⁰ /თ	3 ₂ გ-ი-ყვან-ენ	= 2 ₃ (გა)-ჰ-ყავ-ხართ
3 ₁ მ/გვ-ი-ყვან-ს	= 1 ₃ (გა)-ვ-ყავ-ვარ ⁰ /თ	3 ₁ მ/გვ-ი-ყვან-ენ	= 1 ₃ (გა)-ვ-ყავ-ვართ

ღ-ებ-ა (თუ მის სრულმყოფელი ქვენართი არის წა)
მხოლოდითი რიცხვი მრავლობითი რიცხვი

1 ₃ ვ-ი-ღ-ებ	= 3 ₁ (მი)-მ-ა-ქვ-ს	1 ₃ ვ-ი-ღ-ებ-თ	= 3 ₁ (მი)-გვ-ა-ქვ-ს
1 ₂ გ-ი-ღ-ებ ⁰ /თ	= 2 ₁ (მი)-მ-ა-ქვ-ხარ ⁰ /თ	1 ₂ გ-ი-ღ-ებ-თ	= 2 ₁ (მი)-გვ-ა-ქვ-ხარ ⁰ /თ
2 ₃ ი-ღ-ებ	= 3 ₂ (მი)-გ-ა-ქვ-ს	2 ₃ ი-ღ-ებ-თ	= 3 ₂ (მი)-გ-ა-ქვ-სთ
2 ₁ მ/გვ-ი-ღ-ებ	= 1 ₂ (მი)-გ-ა-ქვ-ვარ ⁰ /თ	2 ₁ მ/გვ-ი-ღ-ებ-თ	= 1 ₂ (მი)-გ-ა-ქვ-ვართ
3 ₃ ი-ღ-ებ-ს	= 3 ₃ (მი)-ა-ქვ-ს	3 ₃ ი-ღ-ებ-ენ	= 1 ₃ (მი)-ა-ქვ-სთ
3 ₂ გ-ი-ღ-ებ-ს/სთ	= 2 ₃ (მი)-ა-ქვ-ხარ ⁰ /თ	3 ₂ გ-ი-ღ-ებ-ენ	= 2 ₃ (მი)-ა-ქვ-ხართ
3 ₁ მ/გვ-ი-ღ-ებ-ს	= 1 ₃ (მი)-ვ-ა-ქვ-ვარ ⁰ /თ	3 ₁ მ/გვ-ი-ღ-ებ-ენ	= 1 ₃ (მი)-ვ-ა-ქვ-ვართ

აქ მოყვანილი გადაჭრითი კილოს აწმყო დროს ნაკვთების მიხედვით ერთმანერთს ენაცვლებიან. გ. კ. შეუსრ. წარსულის და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებიც.

ტანა და ყვანა-ზმნებთან ნაგულისხმევი სრულმყოფელი ზენართი უხდება ზენართად ქონება და ყოლა-ზმნებსაც, ღება-ზმნასთან კი როცა იგულისხმება წა-ზენართი, მის მონაცვლე ქონება ზმნა ხმარობს მი-ზენართს.

ჩ) კნავილი, ღნავილი, ყვირილი, კივილი, ტირილი; სიცილი (სი-ცინ-ილი), სიხარული (=სი-ხარ-ილი) ნატრა, ტრფობა, ყურება, ცქერა, მზერა, მღერა და ბევრი სხვა ზმნა გადაჭრითი კილოს აწმყო და შეუსრ. წარსულს და ნატერთი კილოს აწმყო დროში ღებულობენ სრულმყოფელ ზენართებს და მაშინ სხვა ნაკვთებსაც მხოლოდ სრულყოფილი სახით ხმარობენ. ამასთან თუ ზმნას აქვს ჯურჰსახი, ამ ჯურჰსახს ჰკარგავს და გარღვეალი ზმნა გარდამავლად ხდება, მაგალ., კნავილი—შე-ვჰკნავი, შე-ვჰკნავოდი, შე-ვჰკნავოდე; ღნავილი—შე-ვღნავი, შე-ვღნავოდი, შე-ვღნავოდე; ყვირილი—გა-ვჰყვირი, გა-ვჰყვიროდი, გა-ვჰყვიროდე, კივილი—მი-ვჰკივი, მი-ვჰკივიოდი, მი-ვჰკივიოდე; ტირილი—და-ვსტირი, და-ვსტიროდი, და-ვსტიროდე; ნატრა—და-ვნატრი, და-ვნატრიდი, და-ვნატრიდე; სიცილი—და-ვსცინი, და-ვსცინოდი, და-ვსცინოდე; ტრფობა—შე-ვსტრფი, შე-ვსტრფოდი, შე-ვსტრფოდე; ყურება—ჩა-ვჰყურებ, ჩა-ვჰყურებდი, ჩა-ვჰყურებდე; ცქერა—გა-ვსცქერ, გა-ვსცქერდი, გა-ვსცქერდე; მზერა—შე-ვმზერ, შე-ვმზერდი, შე-ვმზერდე; მღერა—და-ვმღერ, და-ვმღერდი, და-ვმღერდე.

ც) ზოგიერთი ზმნის დადებითი ბრძანებითი კილოს აწმყო (მო-მავალი) დროს მეორე პირის ნაკვთი შემოკლებით იხმარება. აი ამის

რაედენიმე მაგალითი: **ა-დე** (ა-დექი), **ა-დეთ** (ა-დექით), **და-ჯე** (და-ჯექი), **და-ჯეთ** (და-ჯექით), **და-წე** (და-წევი), **და-წეთ** (და-წევით), **და-ხე** (და-ხედე), **და-ხეთ** (და-ხედეთ), **გა-იტა** (გა-იტანე), **გა-იტათ** (გა-იტანეთ), **გა-იქე** (გა-იქეცი), **გა-იქეთ** (გა-იქეცით), **მი-ე** (მი-ეცი), **მი-ეთ** (მი-ეცით), **წა-ჰყე** (წა-ჰყევი), **წა-ჰყეთ** (წა-ჰყევით), **და-იჭი** (და-იჭირე), **და-იჭით** (და-იჭირეთ), **და-აცა** (და-აცალე), **და-აცათ** (და-აცალეთ), **მო** (მოდე), **გა** (გადე), **და-ჰკა** (და-ჰკარი), **და-ჰკათ** (და-ჰკართ), **და-იცა** (და-იცადე), **და-იცათ** (და-იცადეთ).

26. ნაკვითა ჯგუფები. ზმნების ნაკვთების წარმოების განხილვითგან (იხ. 19—24 მუხლი) ჩანს, რომ ყოველი ნაკვთი წარმოებს სახელზმნის ნაკვთისაგან ამა თუ იმ მიმოსახრელის ქვენართის თუ ზენართის მიმატებით ან დაკლებით. ნაკვთთა წარმოების წესის უფრო ადვილად დასახსომებლად ნაკვთები იყოფიან ჯგუფებად. არის 5 ჯგუფი: **აწმყო დროსი, მომავალი დროსი, შესრ. წარს. დროსი, სახელზმნისა და წარს. დროს ზმნასართავისა.** თვითეული ჯგუფი შემდეგს ნაკვთებს შეიცავს:

1. **აწმყო დროს ჯგუფი:** მოქმ. და ვნებ. გვარის ზმნების გ. კ. აწმყო დროს, გ. კ. შეუსრ. წარსული დროს და ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს..

2. **მომავალი დროს ჯგუფი:** მოქმ. და ვნებითი გვარის ზმნების გ. კ. მომავალი დროს, პ. კ. შესრ. წარს. დროს და ნ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებს.

3. **შესრ. წარს. დროს ჯგუფი:** მოქმ. და ვნებ. გვარის ზმნების გ. კ. შესრ. წარსული დროს და დ. კ. მომავალი დროს, მოქმ. გვარის ზმნების ნ. კ. საზღ. წარს. დროს და დ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვთებს.

4. **სახელზმნის ჯგუფი:** მოქმ. გვარის ზმნების გ. კ. საზღ. წარსული დროს, გარდამავალი ვნებითი გვარის გ. კ. საზღ. წარს. დროს, ნ. კ. საზღ. წარს. დროს და დ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვთებს.

5. **წარს. დროს ზმნასართავის ჯგუფი:** გარდუვალი ვნებითი გვარის ზმნების გ. კ. საზღ. წარს. დროს, ნ. კ. საზღ. წარს. დროს და დ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვთებს.

თუ როგორ წარმოებენ ჯგუფთა მთავარი ნაკვთები—**გ. კ. აწმყო, შესრ. წარსული და მომავალი დროსი**—ამაზე აქ აღარ ვილაპარაკებთ რადგან ზევით იყო დაწვრილებით ნაჩვენები 19—24 მუხლებში. აქ ავნიშნავთ მხოლოდ იმას, თუ ჯგუფთა დანარჩენი შემადგენელი ნაკვთები რანაირად წარმოებენ ხსენებული მთავარი ნაკვთებისაგან ან სახელზმნისა და ზმნასართავისაგან.

პირველი ჯგუფი. როდესაც გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებს აქვსთ **სთენ-საბოლოებლები**, შეუსრულებელი წარსული დროს ნაკვთები ამ საბოლოებლების ნაცვლად **დ-ძირმსახს** და **იათნენ-საბოლოებლებს** ღებულობენ. როდესაც იმავე დროს ნაკვთებს აქვსთ **სთან-ან-იათიან-საბოლოებლები**, მაშინ შეუსრ. წარს. დროს ნაკვთები **ო** და **დ-ძირმსახს** და **იათნენ-საბოლოებლებს** ღებულობენ. უკანასკნელის წესის გამო-ნაკლისს შეადგენს მხოლოდ ის, რომ პირველი მიმოხრის 2 რიგის ზმნები, რომელთაც აწმყო დროში **სთან-საბოლოებლები** აქვსთ, შეუსრ. წარსულში **ი** და **დ-ძირმსახს** და **იათნენ-საბოლოებლებს** ღებულობენ.

ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები. იმნაირადვე წარმოებენ გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებისაგან, როგორც გ. კ. შეუსრ. წარს. დროს ნაკვთები, მხოლოდ **იათნენ-საბოლოებლების** ნაცვლად კიდევ **ე-ძირმსახს** და **სთენ-საბოლოებლებს** ღებულობენ.

მეორე ჯგუფი. პირობითი კილოს შესრ. წარს. დროს ნაკვთები ისევე წარმოებენ გ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებისაგან, როგორც გ. კ. შეუსრ. წარს. დროს ნაკვთები გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებისაგან. აგრეთვე **ნ. კ. მომავ. დროს ნაკვთები** ისევე წარმოებენ გ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებისაგან, როგორც **ნ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები** გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთებისაგან.

რადგან გარდამავალი მოქმედებითი გვარის ყველა რიგის ზმნებში ერთის რიგის გარდა და ყველა ვნებითი გვარის ზმნებში გ. კ. აწმყო და მომავალი დროს ნაკვთები ერთნაირები არიან, ამიტომ ამავე ზმნების გ. კ. შეუსრ. წარს. დროს ნაკვთები და პ. კ. შესრ. დროს ნაკვთებიც ერთნაირები არიან, აგრეთვე **ნ. კ. აწმყო და მომავალი დროს ნაკვთები** ერთნაირები არიან.

მესამე ჯგუფი. როდესაც გ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვთებს აქვსთ **ეათეს** თუ **ეოთეს-საბოლოებლები** ან **ეათნენ** თუ **ეოთნენ-საბოლოებლები**; **დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთები** ამ საბოლოებლების ნაცვლად **ო-ძირმსახს** და **სთენ-საბოლოებლებს** ღებულობენ.

როდესაც იმავე ნაკვთებს აქვსთ **იათეს** ან **იათნენ-საბოლოებლები**, მოქმ. გვარის ყველა ზმნების და ვნებითი გვარის **ი** და **ე-ჯურმსახიანი ზმნების** **დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთები** ამ საბოლოებლების ნაცვლად **ა-ძირმსახს** და **სთენ-საბოლოებლებს** ღებულობენ, ხოლო ვნებითი გვარის უჯურმსახო და **ა** და **ჟ(ი)-ჯურმსახიანი ზმნების** **დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთები** **ე-ძირმსახს** და **სთენ-საბოლოებლებს** ღებულობენ. ამასთან თუ გ. კ. შესრ. წარს. დროში ფუძე გახმოვანებულია, **დ. კ. მომავალს** დროში უხმოვანდება.

ხანდახან ზოგიერთი ი და უ(ი)-ჯურმსახიანი ზმნები ვნებით გვარის დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთებში ა-ძირმსახს იცვლიან ე-ძირმსახით, მაგალ., იტყვიან: ვიჭრ-ე, ვიქნ-ე, ვიყვ-ე, იჭრ-ე, იქნ-ე, იყვ-ე, იჭრ ე-ს, იქნ-ე-ს, იყვ ე-ს ნაცვლად: ვიჭრ-ა, ვიქნ ა, ვიყვ-ა (=ვიყო), იჭრ-ა, იქნ-ა, იყვ-ა (=იყო), იჭრ-ა-ს, იქნ-ა-ს, იყვ-ა-ს (=იყოს).

მოქმ. გვარის ნ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვთების საწარმოებლად გ. კ. შესრულებული წარსული დროს ნაკვთებს ე ჯურმსახი ემატება, თუ ზმნა უჯურმსახოა, ხოლო თუ ჯურმსახიანია, სხვა ჯურმსახი ეცვლება ამ ჯურმსახით. ხმოვანფუძიან ზმნებში, რომელთაც აქვსთ ებ-ძირმსახი, ეს ნაკვთები საბოლოებლების წინ ღებულობენ ორკეცს ძირმსახს ებინ.

მოქმ. გვარის დ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვთების საწარმოებლად გ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვთებს ეათეს ან ეოთეს-საბოლოებლების ნაცვლად ემატებათ ო-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები. ამას გარდა თავის ადგილზე ერთვის ე-ჯურმსახი, თუ ზმნა უჯურმსახოა, ხოლო თუ ჯურმსახიანია, სხვა ჯურმსახი ეცვლება ე-ჯურმსახით. ხმოვანფუძიან ზმნებში, რომელთაც ებ-ძირმსახი აქვსთ, ეს ნაკვთები საბოლოებლების წინ ღებულობენ ორკეცს ძირმსახს ებინ.

თუ გ. კ. შესრ. წარს. დროს ნაკვთებს იათნენ-საბოლოებლები აქვსთ, ამ საბოლოებლების ნაცვლად ა-ძირმსახი და სთნ-საბოლოებლები ემატებათ. აგრეთვე ე-ჯურმსახი თავის ადგილზე ერთვის, თუ ზმნა უჯურმსახოა, ხოლო თუ ჯურმსახიანია, სხვა ჯურმსახი ამ ჯურმსახით ეცვლება. ამასთან თუ გ. კ. შესრ. წარს. დროში ფუძე გახმოვანებულია, იგი უხმოვანდება.

მეოთხე ჯუფი. მოქმ. ზმნის გ. კ. საზღვ. წარსული დროს საწარმოებლად ზმნის სახელზმნის ძირს ემატება ჯერ ი-ბგერა, შემდეგ შემწ, ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები. ამასთან ვ-ძირმსახიანი პრიგის ზმნები ჰკარგავენ ვ-ძირმსახს, მ-ძირმსახიანი ზმნები მ-ძირმსახს, ობ-ძირმსახიანი ზმნები ობ-ძირმსახს, ილ-ძირმსახიანი ზმნები ილ-ძირმსახს და უხმოვანფუძიანი ებ-ძირმსახიანი ზმნები ებ-ძირმსახს. იმ ზმნებში, რომელთაც ილ-ძირმსახის წინ აქვთ ფუძის ბოლო ბგერა ვ, ამ ბგერის შემდეგ ჩნდება ლ-ბგერა ისევე, როგორც შესრ. წარს. დროს ჯგუფის ნაკვთებში. ხანდახან ვ-ძირმსახიანი და მ-ძირმსახიანი ზმნები იხმოვანებენ ამ ძირმსახებს და ი ბგერის ნაცვლად შემწწობითი ზმნების ნაკვთების წინ ღებულობენ მათ გახმოვანებულის სახით. გარდუვალი მოქმედებითი ებ-ძირმსახიანი ზმნები ჰკარგავენ ამ ძირმსახს მაშინაც, როცა ზმნა ხმოვანფუძიანია: ავშით

ზმნის ფუძეს ერთვის უ(ი)-ჯურმსახი და შესაფერი პირმსახი და მიმართმსახი. თუ ზმნა ჯურმსახიანია, სხვანაირი ჯურმსახი ეცვლება უ(ი)-ჯურმსახით.

გარდამავალი ვნებითი გვარის გ. კ. საზღ. წარს. დროს ნაკვთების საწარმოებლად სახელზმნის ძირს ბოლოში ემატება ი-ძირმსახი და შემწეობითი ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები, თავში შესაფერი პირმსახი და მიმართმსახები.

გარდამავალი ვნებითი გვარის ნ. კ. საზღ. წარსული დროს ნაკვთების საწარმოებლად სახელზმნის ძირს ბოლოში ემატება ოდ-ძირმსახი და იათნენ-საბოლოებლები, ხოლო თავში შესაფერი პირმსახი და მიმართმსახები.

გარდამავალი ვნებითი გვარის დ. კ. საზღ. წარსული დროს ნაკვთების საწარმოებლად სახელზმნის ძირს ბოლოში ემატება ოდ და ე-ძირმსახები და სთნ-საბოლოებლები, ხოლო თავში შესაფერი პირმსახი და მიმართმსახები.

მეხუთე ჯგუფი. გარდუვალი ვნებითი გვარის გ. კ. საზღვრებული წარსული დროს ნაკვთების საწარმოებლად წარსული დროს საბოლოებელ-მოკვეცილს ზმნასართავს ბოლოში ემატება შემწ. ზმნის გ. კ. აწმყო დროს ნაკვთები, ხოლო თავში შესაფერი პირმსახი.

გარდუვალი ვნებითი გვარის ნ. კ. საზღ. წარსული დროს ნაკვთების საწარმოებლად წარსული დროს საბოლოებელ-მოკვეცილს ზმნასართავს ბოლოში ემატება შემწ. ზმნის გ. კ. შესრ. წარსული დროს ნაკვთები (ე. ი. ყოფა-ზმნის გარდუვალი ვნებითი გვარის გ. კ. შესრ. წარსული დროს ნაკვთები), ხოლო თავში შესაფერი პირმსახი.

გარდუვალი ვნებითი გვარის დ. კ. საზღ. წარსული დროს ნაკვთების საწარმოებლად წარსული დროს საბოლოებელ-მოკვეცილს ზმნასართავს ბოლოში ემატება შემწ. ზმნის დ. კ. მომავალი დროს ნაკვთები (ე. ი. ყოფა-ზმნის გარდუვალი ვნებითი გვარის დამოკიდებითი კილოს მომავალი დროს ნაკვთები), ხოლო თავში შესაფერი პირმსახი.

მდგომარეობითი ზმნების ნაკვთების წარმოებაზე არ ვლაპარაკობთ, რადგან არაფრით განირჩევა მათი წარმოება ვნებითი გვარის ზმნების ნაკვთების წარმოებისაგან. თუ რამე განსხვავებაა, ეს მოხსენებულია ზევით (იხ. 23 და 24 მუხლები).

27. ზმნასართავების წარმოება. ზმნასართავი სამის დროსი არის: აწმყოსი, წარსულის და მომავალისა. ყველანი სახელზმნისაგან წარმოებენ ქვენართების და ზენართების მიმატებით თუ დაკლებით.

ა) აწმყო დროს ზმნასართავის საწარმოებლად სახელზმნის ძირს ემატება თავში მ-ბგერა, ხოლო ბოლოში ელი, მაგალ., გზავნ-ა—მ-გზავნ-ელი, ყრ-ა—მ-ყრ-ელი, ქედვ-ა—მ-ქედვ-ელი, ხვნ-ა—მ-ხვნ-ელი, ცარცვ-ა—მ-ცარცვ-ელი, გმობ-ა—მ-გმობ-ელი, ცინებ-ა—მ-ცინებ-ელი, ცნობებ-ა—მ-ცნობებ-ელი, ქროლ-ა—მ-ქროლ-ელი, ჯდომ-ა—მ-ჯდომ-ელი, წოლ-ა—მ-წოლ-ელი.

ზოგიერთს სახელზმნის ძირს, თუ იგი ხმოვანბგერიანია, ემატება აგრეთვე მა მ-ბგერის ნაცვლად, მაგალ., კეთებ-ა—მ-კეთებ-ელი ან მა-კეთებ-ელი, ქებ-ა—მ-ქებ-ელი ან მა-ქებ-ელი, ნათებ-ა—მ-ნათებ-ელი ან მა-ნათებ-ელი, მკობ-ა—მ-მკობ-ელი ან მა-მკობ-ელი, ხრჩობ-ა—მ-ხრჩობ-ელი ან მა-ხრჩობ-ელი. თუ სახელზმნა ხმოვანი ბგერით იწყება, მხოლოდ მა-ზენართი ემატება თავში, მაგ. უწყებ-ა—მა-უწყებ-ელი.

ზოგიერთი სახელზმნა ზმნასართავს აწარმოებს აგრეთვე არი (ალი)-დაბოლოებით ელი დაბოლოების ნაცვლად, მაგალ., წერ-ა—მ-წერ-ელი და მ-წერ-ალი, ყეფ-ა—მ-ყეფ-ელი და მ-ყეფ-არი, თხოვ-ა—მ-თხოვ-ელი და მ-თხოვ-არი (ან მა-თხოვ-არი), ცქერ-ა—მ-ცქერ-ელი და მ-ცქერ-ალი (ან მა-ცქერ-ალი), ღებ-ა—მ-ღებ-ელი და მ-ღებ-არი, წევ-ა—მ-წევ-ელი და მ-წევ-არი, გმობ-ა—მ-გმობ-ელი და მ-გმობ-არი, სმენ-ა—მა-სმენ-ელი და მა-სმენ-არი, ქებ-ა—მ-ქებ-ელი და მა-ქებ-არი.

არი(ალი)-დაბოლოება ჩვეულებრივ ელი-დაბოლოებას აღგისს იქერს სახელზმნის ძირის შემდეგ, მაგრამ ზოგიერთს შემთხვევაში არი(ალი) ემატება არა სახელზმნის ძირს, არამედ ძირმსახ-მოკვეცილს სახელზმნას, მაგ., ბეზღებ-ა—მა-ბეზღებ-ელი და მა-ბეზღ-არი.

ზოგიერთი სახელზმნები ელი-დაბოლოების ნაცვლად არი(ალი)-დაბოლოების მიღებასთან ერთად მ-ზენართის მაგიერ მო-ზენართსაც ღებულობენ, მაგალ., მზერ-ა—მ-მზერ-ელი და მო-მზერ-ალი, მღერ-ა—მ-მღერ-ელი და მო-მღერ-ალი, რბენ-ა—მ-რბენ-ელი და მო-რბენ-ალი, დენ-ა—მ-დენ-ელი და მო-დინ-არი.

ხმოვანძირიანი ზმნასართავები, რომელთაც ელი-დაბოლოება აქვსთ, ვ-ძირმსახიანების გარდა, ი-დაბოლოებასაც ღებულობენ ელი-დაბოლოების ნაცვლად, უმეტესად ძირის შემდეგ, ხოლო ხანდახან ფუძის შემდეგ ძირმსახის გამოკლებით, თუ ფუძე ხმოვანია, მაგალ., მ-გზავნ-ელი—მ-გზავნ-ი, მ-წერ-ელი—მ-წერ-ი, მ-ღებ-ელი—მ-ღებ-ი, მ-ქებ-ელი—მ-ქებ-ი, მ-კეთებ-ელი—მ-კეთებ-ი, მ-ცხოვრებ-ელი—მ-ცხოვრებ-ი, მ-ნათებ-ელი—მ-ნათ-ი, მ-ბადებ-ელი—მ-ბად-ი,

მ-წოლ-ელი—მ-წოლ-ი, მ-ჯდომ-ელი—მ-ჯდომ-ი, მ-ყოლ-ელი—
მ-ყოლ-ი.

ვ-ძირმსახიანი სახელზმნები აწმყო დროს ზმნასართავს სხვანა-
ირადაც აწარმოებენ: ფუძეს თავში ემატება მ-ზენართი, ბოლოში ავი-
დაბოლოება, მაგალ., ჰედ-ვ ა—მ-ჰედ-ავი, კითხ-ვ-ა—მ-კითხ-ავი,
ნათლ-ვ-ა—მ-ნათლ-ავი, ცარც(ვ)-ვ-ა—მ-ცარც(ვ)-ავი, წ(ვ)-ვ-ა—მ-
წ(ვ)-ავი.

უხმოვანფუძიანი ვ-ძირმსახიანი სახელზმნები ზმნასართავს
იშვიათად აწარმოებენ ამნაირად.

ზმნები, რომელთა სახელზმნას აქვს ილი-დაბოლოება, თავში
ფუძის წინ მ-ზენართსაც ლებულობენ; მო-ზენართსაც, ხოლო ბოლო-
ში დაბოლოებას არი(ალი), მაგალ., ღიმ-ილი—მ-ღიმ-არი და მო-
ღიმ-არი, კივ-ილი—მ-კივ-არი და მო-კივ-არი, ტირ-ილი—მ-ტირ-
ალი და მო-ტირ-ალი, ტკივ-ილი—მ-ტკივ-არი (მ-ტკივ-ანი) და მო-
ტკივ-არი (მა-ტკივ-არი).

სახელზმნები ქუხ-ილი და წუხ-ილი ფუძის წინ ლებულობენ
მ-ზენართს, ბოლოში ძირის შემდეგ არე-დაბოლოებას, მაგალ., მ-ქუხ-
არე, მ-წუხ-არე.

მდგომარეობითი ზმნები: ჯდომ-ა, სხდომ-ა, დგომ-ა, წოლ-ა
დებ-ა, დენ-ა სხვანაირადაც აწარმოებენ აწმყო დროს ზმნასართავს.
თავში ძირის წინ ლებულობენ მ-ზენართს, ბოლოში ძირის შემდეგ
არე-დაბოლოებას, მაგ., ჯდომ-ა—მ-ჯდომ-არე, სხდომ-ა—მ-სხდომ-
არე, დგომ-ა—მ-დგომ-არე, წოლ-ა—მ-წოლ-არე, დებ-ა—მ-დებ-არე,
დენ-ა—მ-დენ-არე.

ეს სახელზმნები, რომელნიც წარმოებულნი არიან არსებითი სა-
ხელებისგან ობა-დაბოლოების დართვით ან წარმოადგენენ პირდაპირ
არსებითის სახელის სახეს სახელზმნის დამახასიათებელი ძირმსახის
მიუმატებლად, ლებულობენ თავში არსებითი სახელის ძირის წინ ზე-
ნართს მო, მე, ბოლოში ძირის შემდეგ ე-დაბოლოებას ან არი-დაბო-
ლოებას, მაგ., სადილ-ობ-ა—მო-სადილ-ე, ვახშმ-ობ-ა—მო-ვახშმ-ე,
ამბ-ობ-ა—მო-ამბ-ე, კრივ-ი—მო-კრივ-ე, ლაპარაკ-ი—მო-ლაპარაკ-ე,
ჩხუბ-ი—მო-ჩხუბ-არი, ომ-ი—მე-ომ-არი.

ბ) წარსული დროს ზმნასართავი წარმოებს ასე:

თუ სახელზმნა შედგება ფუძისაგან და ა-საბოლოებელისაგან
ან ფუძისაგან, ძირმსახისაგან ნ, ობ, ოფ, ომ, ოლ, ენ ან ფუძესთან
შეხორცებული რომლისამე ბგერისაგან და ა-საბოლოებელისაგან, ფუ-
ძეს (თუ ძირმსახი არ აქვს) ან ძირს ბოლოში ემატება ილი-დაბო-
ლოება, მაგალ., წერ-ა—წერ-ილი, გზავნ-ა—გზავნ-ილი, გვ-ა—გვ-

ილი, ძებნ-ა—ძებნ-ილი, გმობ-ა—გმობ-ილი, ყოფ-ა—ყოფ-ილი, ჯდომ-ა—ჯდომ-ილი, წოლ-ა—წოლ-ილი, წყენ-ა—წყენ-ილი.

ეს სახელწმინდები ზმნასართავს მეორენაირადაც აწარმოებენ: ფუძეს ან ძირს (თუ ძირმსახიანია) თავში ემატება ნა-ზენართი, ბოლოში ი საბოლოოებელი, მაგალ., ნა-წერ-ი, ნა-გზავნ-ი, ნა-ძებნ-ი, ნა-გმობ-ი, ნა-ყოფ-ი, ნა-ჯდომ-ი, ნა-წოლ-ი, ნა-წყენ-ი, ნა-ამბობ-ი. ამასთან, თუ უძირმსახო ზმნის ფუძე უხმოვანოა, იგი ხმოვანდება ა ან ე-ბგერით, მაგალ., გვ-ა—ნა-გავ-ი, ყრ-ა—ნა-ყარ-ი, ჭრ-ა—ნა-ჭერ-ი, ცრ-ა—ნა-ცერ-ი

ზმნა ყოფ-ა, როდესაც მას აქვს შემწეობითი ზმნის მნიშვნელობა, მეორენაირს წარსული დროს ზმნასართავს ფუძის წინ მ-ბგერის დართვით აწარმოებს: ნა-მ-ყოფ-ი (ნაცვლად: ნა-ყოფ-ი).

ზმნა ქმნ-ა (ქნ-ა) მეორენაირს წარსული დროს ზმნასართავს აწარმოებს ფუძის თავში ნა-ზენართის, ხოლო ფუძის შემდეგ არი-დაბოლოების მიმატებით: ნა-ქ(მ)ნ-არი.

სახელწმინა ჰამ-ა, რომელიც აწმყო დროს ზმნასართავს გაუხმოვანებული ფუძითაც აწარმოებს (მ-ჰამ-ელი და მ-ჰმ-ელი), წარსული დროს პირველნაირს ზმნასართავს მხოლოდ გაუხმოვანებული ფუძით აწარმოებს და ლებულობს ული-დაბოლოებას: ჰმ-ული.

სახელწმინდები გალობ-ა და წყალობ-ა მხოლოდ მეორენაირს ზმნასართავს აწარმოებენ ძირის წინ ნა-ზენართის და ძირის შემდეგ ევი-დაბოლოების მიმატებით, ნა-გალობ-ევი, ნა-წყალობ-ევი. აგრეთვე მხოლოდ მეორენაირს ზმნასართავს აწარმოებენ ის გარდუვალი ზმნები, რომელნიც წარმოებულნი არიან არსებითი სახელისაგან ან რომლისამე სხვა სიტყვისაგან და სახელწმინაში აქვსთ ძირმსახი ობ ან სახელწმინად ხდებიან პირდაპირ არსებითი სახელის სახით, მხოლოდ ნა-ზენართი და ევი-დაბოლოება ემატება არა სახელწმინის ძირს არამედ არსებითს სახელის თუ სხვაგვარი სიტყვის ძირს. ხანდახან ევი-დაბოლოების ნაცვლად არი-დაბოლოებაც ემატებათ, მაგალ., სადილობა—ნა-სადილ-ევი ან ნა-სადილ-არი, ვახშმ-ობა—ნა-ვახშმ-ევი ან ნა-ვახშმ-არი, საუზმ-ობა—ნა-საუზმ-ევი ან ნა-საუზმ-არი, ომ-ი—ნა-ომ-ევი ან ნა-ომ-არი, ჩხუბ-ი—ნა-ჩხუბ-ევი ან ნა-ჩხუბ-არი, ლაპარაკ-ი—ნა-ლაპარაკ-ევი, ტრიალ-ი—ნა-ტრიალ-ევი.

ის სახელწმინდები, რომელთაგან წარმოებული აწმყო დროს ზმნასართავეები არი (ალი)-დაბოლოებითაც იხმარებიან, წარსული დროს მეორენაირს ზმნასართავეებს ამ დაბოლოებითაც აწარმოებენ, მაგალ. ლებ-ა,—ლებ-ილი, ნა-ლებ-ი, ნა-ლებ-არი; ყ-ე-ფ-ა,—ყეფ-ილი, ნა-ყეფ-არი; თხოვ-ა,—თხოვ-ილი, ნა-თხოვ-ი, ნა-თხოვ-არი; მზერ-ა,—მზერ-

ილი, ნა-მზერ-ი, ნა-მზერ-ალი; მღერ-ა, — მღერ-ილი, ნა-მღერ-ი, ნა-
მღერ-ალი; რბენ-ა, — რბენ-ილი, ნა-რბენ-ი, ნა-რბენ-ალი; სმენ-ა, —
სმენ-ილი, ნა-სმენ-ი, ნა-სმენ-არი.

თუ სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, ძირმსახისაგან ებ, ობებ, მ-
და ა-საბოლოებელისაგან, დაბოლოება ული ემატება ძირს, მაგალ-
დ-ებ-ა — დ-ებ-ული, ცნ-ობებ-ა — ცნ-ობებ-ული, დგ-მ-ა — დგ-მ-ული.

ამ სახელზმნებითგან მეორენაირი ზმნასართავი ამნაირად წარ-
მოებს: სახელზმნის ძირს თავში ემატება ნა-ზენართი, ბოლოში ი-სა-
ბოლოებელი. მხოლოდ მ-ძირმსახიანს სახელზმნაში ძირი ხმოვანდება.
ა-ბგერის მ-ბგერის წინ გაჩენით, მაგალ., დ-ებ-ა — ნა-დ-ებ-ი, ცნ-ობებ-
ა — ნა-ცნ-ობებ-ი, დგ-მ-ა — ნა-დგ-ამ-ი.

ხანდახან ძირის მაგიერ ფუძეს ემატება ბოლოში ი-საბოლოე-
ბელი, მაგალ., ხმარ-ებ-ა — ნა-ხმარ-ი, ბად-ებ-ა — ნა-ბად-ი, ნათ-ებ-ა
— ნა-ნათ-ი.

გარდუვალი მოქმედებითი ზმნები, რომელთაც სახელზმნაში
აქვსთ ებ-ძირმსახი, წარსული დროს ზმნასართავს მეორენაირს აწარ-
მოებენ: ცხოვრ-ებ-ა — ნა-ცხოვრ-ებ-ი (ნა-ცხოვრ-ი), წვალ-ებ-ა —
ნა-წვალ-ებ-ი.

სახელზმნები, რომელნიც შედგებიან ფუძისაგან, ევ-ძირმსახისაგან
და ა-საბოლოებელისაგან ამნაირად აწარმოებენ წარსული დროს.
ზმნასართავს: ძირს ემატება ული-დაბოლოება, ხოლო ძირმსახის ვ-
ბგერა იკარგება, მაგალ., ხ-ევ-ა — ხ-ე-ული, წ-ევ-ა — წ-ე-ული, მტვრ-
ევ-ა — მტვრ-ე-ული.

მეორენაირი ზმნასართავის საწარმოებლად სახელზმნის ძირს
ემატება: ნა-ზენართი და ი-საბოლოებელი, მაგალ., ხ-ევ-ა — ნა-ხევ-ი,
წევ-ა — ნა-წევ-ი, მტვრევ-ა — ნა-მტვრევ-ი.

თუ სახელზმნა შედგება ფუძისაგან, ვ-ძირმსახისაგან და ა-საბო-
ლოებელისაგან, წარსული დროს ზმნასართავის საწარმოებლად ფუ-
ძეს ემატება ან ილი ან ული-დაბოლოება. ილი მაშინ ემატება,
როდესაც ფუძე შეიცავს ე ან ო-ბგერას, მაგალ., კერ-ვ-ა — კერ-ილი
ბერ-ვ-ა — ბერ-ილი, ზოგ-ვ-ა — ზოგ-ილი, ბორკ-ვ-ა — ბორკ-ილი. რო-
ცა ფუძე შეიცავს ზ, ი, უ-ბგერას ან სრულებით არ შეიცავს ხმო-
ვანს, მაშინ ემატება ული-დაბოლოება, მაგალ., პარს-ვა — პარს-ული,
კითხ-ვ-ა — კითხ-ული, ხილ-ვ-ა — ხილ-ული, ღუნ-ვ-ა — ღუნ-ული,
ღუპ-ვ-ა — ღუპ-ული, ხვნ-ა(ხნ-ვ-ა) — ხნ-ული, კვლ-ა(კლ-ვ-ა) —
კლ-ული.

ეს სახელზმნები მეორენაირს ზმნასართავებს ასე აწარმოებენ:
ფუძეს თავში ნა-ზენართი ემატება, ბოლოში — ავი-დაბოლოება, მაგალ.,

ზენ-ა (ზნ-ვ-ა)—ნა-ზნ-ავი, წენ-ა (წნ-ვ-ა)—ნა-წნ-ავი, პარს-ვ-ა—ნა-პარს-ავი, კერ-ვ-ა—ნა-კერ-ავი, თუ ფუძე ხმოვანია, ჩვეულებრივ ავი-დაბოლოების ნაცვლად ი-დაბოლოება ემატება, მაგალ., პარს-ვ-ა—ნა-პარს-ი, კითხ-ვ-ა—ნა-კითხ-ი, კერ-ვ-ა—ნა-კერ-ი.

სახელზმნა წ(ვ)-ვ-ა პირველნაირს ზმნასართავს განსხვავებულად აწარმოებს: ფუძეს თავში ემატება მ-ზენართი, ბოლოში ული-დაბოლოების ნაცვლად არი-დაბოლოება: მ-წვ-არი. წესიერად წარმოებს მეორენაირი ზმნასართავი—ნა-წვ-ავი, თუმცა ხალხი ხმარობს განსხვავებულს ნაკვეთსაც ნა-მ-წვ-ი.

მოქმედებითი გარდუვალი ზმნები, რომელთაც აქვსთ ვ-ძირმსახი მხოლოდ მეორენაირს ზმნასართავს აწარმოებენ ფუძისთვის ნა-ზენართის და ავი-დაბოლოების მიმატებით, მაგალ., ცოც-ვ-ა—ნა-ცოც-ავი, ხოხ-ვ-ა—ნა-ხოხ-ავი, ცურ-ვ-ა—ნა-ცურ-ავი, —ცეკ(ვ)-ვ-ა—ნა-ცეკვ-ავი (ან ნა-ცეკვ-არი).

სახელზმნები, რომელთაც აქვსთ ილ-ძირმსახი წარსული დროს ზმნასართავის საწარმოებლად ფუძეს უმატებენ ნა-ზენართს და არი (ალი)-დაბოლოებას, მაგ., ტირ-ილ-ი—ნა-ტირ-ალი, კივ-ილ-ი—ნა-კივ-არი.

ომ-ძირმსახიანი სახელზმნები, ნლომა-ზმნის გარდა, მესამენაირ-ადაც აწარმოებენ წარსული დროს ზმნასართავს, სახელდობრ, ფუძეს ემატება მ-ზენართი და არი(ალი)-დაბოლოება, მაგალ., ჯდ-ომ-ა—მ-ჯდ-არ-ი, წყრ-ომ-ა—მ-წყრ-ალი, დგ-ომ-ა—მ-დგ-არ-ი, კვდ-ომ-ა—მ-კვდ-არი, შვრ-ომ-ა—მ-შვრ-ალი ან მა-შვრ-ალი.

აგრეთვე აწარმოებენ მესამენაირს წარს. დროს ზმნასართავს ობ-ძირმსახიანი უხმოვანფუძიანი ზმნები, რომლებიც გარდამავალი ვნებითი გვარის ზმნახრილის ნაკვეთებს აწარმოებენ ა და უ(ი)-ჯურ-მსახებითაც, ხოლო გარდუვალი ვნებითი გვარის ნაკვეთებს უჯურმსახოთაც, მაგალ., ხმ-ობ-ა—მ-ხმ-არი, შრ-ობ-ა—მ-შრ-ალი, ჰკნ-ობ-ა—მ-ჰკნ-არი, ცხრ-ობ-ა—მ-ცხრ-ალი.

აღსანიშნავია, რომ სახელზმნა ხრჩობა, თუმცა ამ უკანასკნელი კატეგორიისა არ არის, მაინც მესამენაირს ზმნასართავსაც აწარმოებს: მ-ხრჩვ-ალი, სამაგიეროდ რჩომა ასეთს ზმნასართავს არ აწარმოებს და ხშირად სესხულობს მოქმ. გვარის ზმნისაგან რჩენა—რჩენ-ილი.

გ) მომავალი დროს ზმნასართავი წარმოებს ასე:

აწყო დროს ზმნასართავს ზენართი მ, მა, მო, მე ეცვლება ზა-ზენართით, ხოლო დაბოლოება უცვლელად რჩება ე-დაბოლოების გარდა, რომელიც ო-დაბოლოებად იქცევა, მაგალ., მ-ჭრ-ელო—

სა-ჭრ-ელი, მ-გზავნ-ელი—სა-გზავნ-ელი, მ-გზავნ-ი—სა-გზავნ-ი,
მ-ქედვ-ელი—სა-ქედვ-ელი, მ-ქედ-ავი—სა-ქედ-ავი, მ-ქედ-ი—
სა-ქედ-ი, მ-დგმ-ელი—სა-დგმ-ელი, მ-გმობ-ელი,—სა-გმობ-ელი,
მ-გმობ-ი—სა-გმობ-ი, მ-ტირ-ალი—სა-ტირ-ალი, მო-ჩხუბ-არი—სა-
ჩხუბ-არი, მე-ომ-არი—სა-ომ-არი, მო-სადილ-ე—სა-სადილ-ო, მო-
კრივ-ე—სა-კრივ-ო.

წერა-ზმნა რომლის აწმყო დროს ზმნასართავებია: მ-წერ-ელი
მ-წერ-ი და მ-წერ-ალი, მომავალი დროს ზმნასართავს მხოლოდ პირველი
ორი ფორმის მიხედვით აწარმოებს, მაგალ., სა-წერ-ელი, სა-წერ-ი.
როდესაც აწმყო დროს ზმნასართავს არა აქვს მეორენაირი
ფორმა, ხოლო წარსული დროს ზმნასართავს კი აქვს ეს ფორმა ან
როდესაც წარსული დროს ზმნასართავის მეორე ფორმა წარმოებუ-
ლია არა საზოგადო წესით, მაშინ მომავალი დროს ზმნასართავი წარ-
სული დროს ზმნასართავის მეორე ფორმის მიხედვითაც იწარმოება,
მხოლოდ ნა-ზენართის სა-ზენართით შეცვლით, მაგ., ნა-ქერ-ი—
სა-ქერ-ი, ნა-ყარ-ი—სა-ყარ-ი, ნა-ხმარ-ი—სა-ხმარ-ი, ნა-დგ-ამ-ი—
სა-დგ-ამ-ი, ნა-გალობ-ევი—სა-გალობ-ევი, ნა-წყალობ-ევი—საწყა-
ლობ-ევი, ნა-ამბ-ობ-ი—სა-ამბ-ობ-ი.

ზმნები წუხილი და ქუხილი, რომელნიც აწმყო დროს ზმნასარ-
თავს არე-დაბოლოებით აწარმოებენ, მომავალი დროს ზმნასართავს
არი დაბოლოებით აწარმოებენ: მ-წუხ-არე—სა-წუხ-არი, მ-ქუხ-არე—
სა-ქუხ-არი.

მდგომარეობითი ზმნები დგომა, ჯდომა, სხდომა, წოლა, დე-
ბა, დენა, რომელნიც აწმყო დროს ზმნასართავს არე-დაბოლოები-
თაც აწარმოებენ, მომავალი დროს ზმნასართავს არი-დაბოლოებითაც
აწარმოებენ, მაგალ., მ-დგომ-არე—სა-დგომ-არი, მ-ჯდომ-არე—სა-
ჯდომ-არი, მ-სხდომ-არე—სა-სხდომ-არი, მ-წოლ-არე—სა-წოლ-არი,
მ-დებ-არე—სა-დებ-არი, მ-დინ-არე—სა-დინ-არი.

28. ზმნის სახეობის წარმოება. როგორც ზევითა ვსთქვით
(იხ. VI თ. 2 მ.), ზმნას აქვს ორი სახე: სრულყოფილი და სრულ-
ყოფილი. მხოლოდ ზოგიერთს ზმნებს არა აქვსთ სრულყოფილი სახე.
ტაბულებში მოყვანილი გვაქვს მხოლოდ სრულყოფილი სახის
ნაკვთები. სრულყოფილი სახის მისაღებად საკმარისია, სრულყოფი-
ლი სახის ნაკვთს მიემატოს თავში ის სრულყოფილი ზენართი,
რომლითაც იხმარება სახელზმნა სრულყოფილი სახისა. მაგალი-
თად, სახელზმნა გზავნა შემდეგი სრულყოფილი ზენართებით
იხმარება: ა(ღ), გა(ნ), გა(რ)და, გა(რ)დმო, გამო, და, მი, მო, შე, ჩა(ან
შთა), წა(რ) და ამნაირად აწარმოებს თავის სრულყოფილ სა-

ხეს: ა(ლ)-გზავნა, გა(ნ)-გზავნა, გალა-გზავნა ან გარლა-გზავნა, გამო-გზავნა, და-გზავნა, მი-გზავნა, მო-გზავნა, შე-გზავნა, ჩა-გზავნა ან შთა-გზავნა, წა-გზავნა ან წარ-გზავნა. ზმნახრილში მხოლოდ აწმყო დროს ჯგუფის ნაკვთებს (იხ. VI თ. 26 მ.) არა აქვს ჩვეულებრივ სრულყოფილი სახე. ზმნახრილის დანარჩენი ნაკვთები ყველანი ლეზულობენ სრულყოფილ ზენართებს და ამნაირად აწარმოებენ სრულყოფილ სახეს. მაგალითად, გ. კ. შესრულებული წარსული დროს სრულყოფილი სახის ნაკვთი ვჭგზავნე აწარმოებს ამავე დროს შემდეგ სრულყოფილი სახის ნაკვთებს: ა(ლ)-ვჭგზავნე, გა(ნ) ვჭგზავნე, გა(რ)ლა-ვჭგზავნე, გამო-ვჭგზავნე, და-ვჭგზავნე, მი-ვჭგზავნე, მო-ვჭგზავნე, შე-ვჭგზავნე, ჩა-ვჭგზავნე ან შთა-ვჭგზავნე, წა(რ)-ვჭგზავნე; გ. კ. მომავალი დროს სრულყოფილი სახის ნაკვთი ჰგზავნი აწარმოებს ამავე დროს შემდეგ სრულყოფილი სახის ნაკვთებს: ა(ლ)-ჰგზავნი, გა(ნ)-ჰგზავნი, გა(რ)ლა-ჰგზავნი, გამო-ჰგზავნი, და-ჰგზავნი, მი-ჰგზავნი, მო-ჰგზავნი, შე-ჰგზავნი, ჩა-ჰგზავნი ან შთა-ჰგზავნი, წა(რ)-ჰგზავნი; გ. კ. საზღვრებული წარსული დროს სრულყოფილი სახის ნაკვთი უგზავნია აწარმოებს ამავე დროს შემდეგ სრულყოფილი სახის ნაკვთებს: ა(ლ)-უგზავნია, გა(ნ)-უგზავნია, გა(რ)ლა-უგზავნია, გამო-უგზავნია, და-უგზავნია, მი-უგზავნია, მო-უგზავნია, შე-უგზავნია, ჩა-უგზავნია ან შთა-უგზავნია, წა(რ)-უგზავნია.

ლაპარაკში ბევრი ზმნა აღარ იხმარება სრულყოფილი სახით და ამიტომ შესაძლებელია ჩვენს მაგალითებში და ტაბულებში კაცს ეუცხოვოს ზოგიერთი ნაკვთები, მაგალითად, გ. კ. შესრულებული წარსული დროს ნაკვთები ზმნისა კვდომა: ვკვდი, კვდი, კვდა, ვკვდით, კვდით, კვდნენ. ეს ნაკვთები ადვილი გასაგები ღდება, როცა მათ სრული სახე მიეცემათ და ამისთვის მიემატებათ ერთერთი ზენართი, რომლითაც მათი სახელზმნა იხმარება. ასეთი ზენართებია: მო და ჩა. ეს ზენართები რომ მიეუმატოთ ხსენებულ ნაკვთებს, მივიღებთ ხმარებულს და ადვილად გასაგებს ნაკვთებს: მო-ვკვდი, მო-კვდი, მო-კვდა, მო-ვკვდით, მო-კვდით, მო-კვდნენ; ჩა-ვკვდი, ჩა-კვდი, ჩა-კვდა, ჩა-ვკვდით, ჩა-კვდით, ჩა-კვდნენ.

ზოგიერთი ზმნების აწმყო დროს ჯგუფის ნაკვთებიც ლეზულობენ სრულყოფილ ზენართებს, ხოლო დანარჩენი ჯგუფების ნაკვთები მხოლოდ სრულყოფილი სახით იხმარებიან, მაგალ., და-ვდივარ, ჩა-ვდივარ, მი-ვდივარ, და-ვსდევ, მი-ვსდევ, აღ-ვიარებ, აღ-ვთქვამ.

ზოგიერთი ზმნები, რომელნიც ჩვეულებრივ არ იხმარებიან სრულყოფილი სახით, მხოლოდ აწმყო დროს ჯგუფის ნაკვთებში ლეზულობენ სრულყოფილ ზენართებს მოქმედების ხანგრძლივობის ან

ჩვეულობრივობის აღსანიშნავად, მაგალ., და-ვცოცავ, და-ვცურავ, და-ვსეირობ, და-ვფარფატებ, და-ვძრწი, და-ვფრინავ.

ლაპარაკში სრულყოფილი ზენართები აღ, გან, წარ, გარდა, გარდმო იშვიათად იხმარებიან სრულის ფორმით. ხალხი იტყვის ა-ვიდა და არა აღ-ვიდა, ა-ასრულა და არა აღ-ასრულა, გა-აკტა და არა გან-აკეთა, გა-რეკა და არა გან-რეკა, გადა-ისროლა და არა გარდა-ისროლა, გადა-ყარა და არა გარდა-ყარა, წა-იღო და არა წარ-იღო, წა-აწერა და არა წარ-აწერა, გადმო-იხედა და არა გარდმო-იხედა. ამნაირად ამ ზენართებში ლ, ნ და რ ბგერები ზედმეტ ბგერებად არიან გადაქცეულნი, მაგრამ რადგან ძველად ლაპარაკშიც და მწერლობაშიც ეს ბგერები იხმარებოდა ხსენებულ ზენართებში, ამიტომ ბევრი ახლაც ხმარობს მათ, ხშირად შეცდომიერ, რ გორც ლაპარაკში ისე მწერლობაში. მაგალითად, ხშირად გაისმის და იწერება ასეთი უმართებულო ნაკვებები: გაანთავისუფლა, ვალიარებ, ავლნიშნავ, ანხორციელებს, ვარდგენ. პირველ სიტყვაში (გაანთავისუფლა) ნ არის ნაწილი ზენართისა გან. უნდა ითქვას ან ძველებურად გან-ათავისუფლა, ან ახლანდებურად — გა-ათავისუფლა. მეორე სიტყვაში აღ არის სრულყოფილი ზენართი და ამიტომ ვ-პირმსახი უნდა იყვეს მის შემდეგ და არა მის წინ: აღ-ვიარებ. მესამე სიტყვაში (ავლნიშნავ) ვ-პირმსახი მოთავსებულია აღ-ზენართის ორი ბგერის შორის. უნდა ითქვას და დაიწეროს აღ-ვნიშნავ ან ა-ვნიშნავ. მეოთხე სიტყვაში (ანხორციელებს) ნ-ბგერა ზედმეტია და აქ გაჩენილა გან-ზენართის გავლენით სახელხმნაში განხორციელება. ამიტომ უნდა იყვეს ახორციელებს. მეხუთე სიტყვაში (ვარდგენ) რ-ბგერა ზედმეტია და გაჩენილია წარ-ზენართის გავლენით სახელხმნაში წარდგენა. ამიტომ უნდა იყვეს ვადგენ.

29. აწერილობითი მიმოხრა. აწერილობითი მიმოხრა ჰქვია მიმოხრას, როდესაც მოქმედება ან ვნებულობა გამოხატულია ორის სიტყვით, რომელთაგან ერთია ზმნა ყოფა (და მის დამხმარე ზმნებაც არა და ქმნა), მეორეა ან ზმნასართავი, ან დასართავი სახელი ან რომელიმე სხვაგვარი სიტყვა, საბოლოებელ-მოკვეცილი, მაგალ., განდევნილ-ყოფა, შეურაცხ-ყოფა, უარ-ყოფა, ღალად-ყოფა და სხვ. მიმოხრის დროს ზმნასართავი თუ სხვაგვარი სიტყვა უცვლელად რჩება, ზმნა კი იხრება თავის ჩვეულებრივის წესით და აწარმოებს მოქმედებითი და ვნებითი გვარის ნაკვებებს (იხ. ტაბულა XII).

თავი მეშვიდე

ზმნისართი.

1. სხვადასხვაგვარი ზმნისართები. ზმნისართი იმის მიხედვით თუ რა ცნებას შეიცავს, აღნიშნავს ვითარებას, დროს, ადგილს, რაოდენობას, მტკიცებას, უარყოფას, ეჭვს, მსგავსებას, განგრძობილობას და მიზეზობას. ამიტომ ზმნისართები არიან:

ა) ვითარებისა, მაგალ., კარგად (კარგა), ფრთხილად, მარდად, ჩქარა, როგორ, რაგვარ, ვითარ, რანაირად, რაგვარად და სხვ.

ბ) დროისი, მაგალ., ჯერ, ადრე, გვიან, ახლა; მერე, კვლავ, ხვალ, ზეგ, გუშინ, გუშინწინ, მაშინ, შარშან, წრეულ, დილით, შუადღისას, დღეს, უწინ, წინათ, როდის, როდემდის, ვიდრე, ვიდრემდის, მარად, მუდამ, ნიადაგ და სხვ.

გ) ადგილისა, მაგალ., შინ, გარეთ, ქველგან, ზოგან, სხვაგან, ორგან, ბევრგან, მარჯვნივ, მარცხნივ, ერთად, ცალკე, თან, ზედ, ქვეშ, აღმა, დაღმა, ჩაღმა, გადაღმა; წინ, უკან, გვერდით, აქეთ, იქით, იქ, აქ, მანდ, ბოლოს, შორს, ახლო, სად, სადამდის და სხვ.

დ) რაოდენობისა, მაგალ., ცალად, ორად, სამად, ბევრად, ცოტად, მრავლად, პირველად, მეორედ, უფრო, ერთხელ, ორგზის, სამჯერ, სათითაოდ, ძალიან მეტად, ნაკლებად, სულ, მთლად, ბლომად, კინაღამ და სხვ.

ე) მტკიცებისა, მაგალ., დიახ, კი, ჰო, სწორედ, ოღონდაც, ჯერე, დასტურ, ნამდვილად, ჭეშმარიტად, ხომ, ბარემ, აზირ და სხვა.

ვ) უარყოფისა, მაგალ., არ(ა), ვერ(ა), ნუ, არაფრად, ვერაფრად, ნურაფრად, არც(ა), ვერც(ა), ნურც(ა), არცკი, ნურცკი, ვერცკი და სხვა.

ზ) ეჭვისა, მაგალ., ალბად, ვითომ.

ც) მსგავსებისა, მაგალ., ვით(ა), ვითარცა, როგორც(ა), ას(რ)ე, ის(რ)ე, ეგრე, ეს(რ)ე და სხვ.

თ) განგრძობილობისა, მაგ., თანდათან, ზედღზედ, ისევ, კიდევ, კვალად და სხვ.

ი) მიზეზობისა, მაგალ., რად, რატომ, რისთვის, იმიტომ, იმისთვის და სხვა.

2. **ზმნისართების წარმოება.** ზმნისართების უმეტესი ნაწილი წარმოებულია სხვადასხვაგვარი სიტყვებისაგან, მომეტებულად კი დასართავი და რიცხვითი სახელებისგან. დასართავი და რიცხვითი სახელები ჩვეულებრივ წარმოადგენენ ცვალებითი საბრუნავის ნაკვეთს სრულს ან ბოლო-მკვეცილს, მაგალ., წითლად(ა), კარგად(ა) ან კარგა, ჭეშმარიტად(ა), ზნეობრივ ან ზნეობრივად(ა), გონებრივ ან გონებრივად(ა), პირველად(ა), მეორედ(ა), ერთად(ა), ორად(ა). ამას გარდა ყოველს რიცხვითს სახელს ემატება ჯერ, ხელ, გზის, მაგალ., ორ-ხელ, სამ-ჯერ, ოთხ-გზის და სხვ. არსებითი სახელები წარმოადგენენ რომელსამე საბრუნავს, მაგალ., დღე-ს, დილ-ით, შუა-ლამისახ და სხვა.

როგორც ყოველს სიტყვაში ცვალებითი საბრუნავის საბოლოო-ებელში დ-ბგერა თ-ბგერადაც იქცევა, ისე ზმნისართებშიაც, თუ ამ საბრუნავის ნაკვეთით არიან გაზმნისართებულნი არსებითი და დასართავი სახელები, ეს ბგერა თ-ბგერადაც იქცევა. მაგალ., იტყვიან ხელად ან ხელათ, კარგად ან კარგათ, ორად ან ორათ, პირველად ან პირველათ და სხვ.

3. **ზმნისართისებური წინადადებანი ან ნატყვები.** ხანდახან ზმნისართის მნიშვნელობა და ცნება მთელის წინადადებით ან ზმნისხრილის რომელისამე ნაკვეთით გამოითქმის, მაგალ., რა თქმა უნდა, რა საკვირველია, ვინ იცის, ვინიცობაა, ღმერთმანი (ე. ი. ღმერთმან იცის), ჩემმა მზემ (ე. ი. ჩემმა მზემ იცის), ეჭვი არ არის, თქმა არ უნდა, თითქმის, ლამის, იქნება, ეგება და სხვ. ამისთანაი წინადადებანი ან ნატყვები იწოდებიან ზმნისართისებურებად.

4. **აღმატებითი ხარისხი.** რადგან ზმნისართები წარმოებენ არა მარტო დადებითის ხარისხის დასართავი სახელებისგან, არამედ აღმატებითი ხარისხის დასართავი სახელებისგანაც, ამიტომ ზმნისართების ერთს ნაწილს ორი ხარისხი აქვს: დადებითი და აღმატებითი, მაგალ., ძნელად, უძნელესად; მალლად, უმალლესად; დიდად, უდიდესად. მხოლოდ ზოგიერთს შემთხვევაში აღმატებითი ხარისხის ზმნისართებს დაბოლოება ად ან ესად ეკვეცებათ, მაგ., უმეტეს (ნაც. უმეტესად), უწინარეს (ნაც. უწინარესად), უმალ (ნაც. უმალესად), უკეთ (ნაც. უკეთესად).

ზმნისართები, როგორც დასართავი სახელებიც, აღმატებითის ხარისხს მეტობის აზნიშვნელი სიტყვების დართვითაც აწარმოებენ,

მაგალ., უძნელესად ან უფრო ძნელად, უდიდესად ან უფრო დი-
დად.

თვისების აღმატებულობას ერთის საგნის სხვა საგანთან შეუდა-
რებლად ზმნისართიც ისე გამოხატავს, როგორც დასართავი სახელი,
სახელდობრ, აღმატებულობის გამოხატველი სიტყვების დართვით:
ძალიან, ფრიად, ნამეტნავად, უაღრესად, მაგალ., ძალიან სწრაფად,
ფრიად ლამაზად, ნამეტნავად ჩქარა, უაღრესად გონივრულად.

თავი მერვე

თანდებული.

1. სხვადასხვაგვარი თანდებულები. თავის მნიშვნელობის მიხედვით თანდებულები აღნიშნავენ:

ა) მდებარეობას, მაგალ., წინ(ა), წინაშე, უკან(ა), ქვეშ(ა), ზემოთ, ქვემოთ, თან(ა), ზედ(ა) ან ზე, ში(ნა), შიგან, ურთ, შუა, შორის, გარეშე, გარშემო, მიმართ.

ბ) მიმართულებას, მაგალ., დმი, კენ(ა), თვის(ა), მღე ან მდის, და.

გ) წარმოებულობას, მაგალ., გან(ა), მიერ, გამო.

დ) გამოკლებას, მაგალ., გარდა, თვინიერ.

ე) შენაცვლებას, მაგალ., მაგიერ.

მდებარეობის ამნიშვნელი თანდებულები იმავე დროს არიან ზმნისართები: წინ(ა), წინაშე, უკან(ა), ქვეშ(ა), ზემოთ, გარშემო, ქვემოთ, თან, ზედ, შინ, შიგან). თანდებული ურთ წარმოებულია ზმნისართისგან ერთად ე-ბგერის უ-ბგერად შეცვლით და აღ-საბოლოებელის მოკლებით. ამას გარდა კიდევ ბევრი სხვა ზმნისართი ლეზულობს თანდებულის მნიშვნელობას, მაგალ., წინა(ლ)მდეგ, შემდეგ, პირდაპირ, გასწვრივ, მარჯვნივ, შესახებ, მახლობლად, ახლო, ნაცვლად და სხვ.

2. თანდებულების სხვაგვარს სიტყვებთან გადაბმა. თანდებულები ებმიან არსებითს სახელს, დასართავს სახელს, რიცხვითს სახელს, ნაცვალსახელს, სახელზმნას და ზმნასართავს და იკერენ ადგილს ჩვეულებრივ ამ სიტყვების შემდეგ. ამასთან თანდებული თხოულობს, რომ ის სიტყვა, რომელთანაც გადაბმულია, წარმოადგენდეს უწყებულს საბრუნავის ნაკვთს. იმის მიხედვით, თუ რომელი თანდებული რომელს საბრუნავს ითხოვს იმ სიტყვისგან, რომელთანაც გადაბმულია, თანდებულები განიყოფებიან ჯგუფებად. ეს ჯგუფები არიან:

ა) თანდებულები, რომელნიც სთხოულობენ ნათესავობითს საბრუნავს, სახელდობრ: გან(ა), თვის(ა), კენ(ა), დმი, და, წინ(ა), უკან(ა), მიერ, გამო, გარდა, მაგიერ, თვინიერ, ქვეშ(ა), გარეშე,

წინაშე, გარშემო, შემოთ, ქვემოთ, შემდეგ, წინაა(ლ)მდეგ, პირდა-პირ, ახლო, გასწვრივ, მარჯვნივ, მარცხნივ და სხვ.

ბ) თანდებულები, რომელნიც სთხოულობენ მიცემითს საბრუნავს, სახელდობრ: ზედ(ა) ან ზე, ში(ნა), თან(ა), შუა, შორის.

გ) თანდებული, რომელიც სთხოულობს ცვალებითს საბრუნავს, სახელდობრ: მდე ან მდის(ა).

დ) თანდებულები, რომელნიც სთხოულობენ მოქმედებითს საბრუნავს, სახელდობრ: ურთ, გან(ა).

თანდებულები: გან(ა), თვის(ა), კენ ა), დმი, და, ზედ(ა) ან ზე, ში, შუა, თან(ა), მდე ან მდის(ა), ურთ წერაში უერთდებნან იმ სიტყვას რომელსაც მისდევენ, დანარჩენი თანდებულები ცალკე იწერებიან.

ზოგიერთი თანდებულები იმ სიტყვის საბოლოოებელს, რომელსაც მოსდევენ, ან სრულებით სპობენ ან სცვლიან. ამათგან:

ა) ზედ(ა) ან ზე, ში, შუა, შორის სპობენ მიცემითრ საბრუნავის ს(ა)-საბოლოოებელს, მაგალ., წყალ-ზედ, წყლებ-ზედ, ქვა-ზე, ქვებ-ზე, ტყე-ში, ტყეებ-ში, თითებ-შუა, მეგობრებ შორის.

ბ) თან(ა) სპობს მიცემითი საბრუნავის ს(ა)-საბოლოოებელს, როდესაც ს(ა)-საბოლოოებელი უნდა ყოფილიყო თანხმოვანო ბგერის შემდეგ, ე. ი. ი-საბოლოოებელის მქონე სიტყვების მხ. რიცხვში, და ყველა სიტყვების პირველნაირ მრავლობითს რიცხვში, მაგალ., კაც-თან(ა), კაცებ-თან(ა), დებ-თან(ა), ხეებ-თან(ა), კალოებ-თან(ა), ყრუ-ებ-თან(ა), სხვა შემთხვევაში არა სპობს, მაგალ., დედას-თან, ტყეს-თან, კალოს-თან, ბლუს-თან.

გ) მდე ან მდის(ა) სპობს ცვალებითი საბრუნავის საბოლოოებელის ბგერას დ, მაგალ., ქალაქა-მდე ან ქალაქა-მდის (ნაცვლად ქალაქად-მდე ან ქალაქად-მდის), ცა-მდე ან ცა-მდის (ნაც. ცად-მდე ან ცად-მდის), ტყე-მდე ან ტყე-მდის (ნაც. ტყედ-მდე ან ტყედ-მდის).

დ) გან(ა), როდესაც მოქმედებითს საბრუნავს სთხოულობს, ლაპარაკში და ახალს მწერლობაში ხშირად საბრუნავის საბოლოოებელის თ-ბგერას დ-ბგერად აქცევს, მაგალ., ამბობენ და სწერენ სახლიდ-გან (ნაც. სახლით-გან), ციდ-გან (ნაც. ცით-გან).

ზოგჯერ ამ შეცვლილ ნაკვთში ახალი ცვლილება ხდება: თანდებულის დასაწყისი გ-ბგერა იკარგება და ამბობენ (კიდევ სწერენ) სახლიდ-ან (ნაც. სახლიდ-გან). ცვლილება ამით არ თავდება. ხშირად ამ შეცვლილს ფორმაში ბოლო ბგერა ნ მ-ბგერად იქცევა და ამბობენ და სწერენ სახლიდ-ამ (ნაც. სახლიდ-ან).

ზოგიერთს თანდებულებს ხმარობენ გადაბმულებს ი-საბოლოებ-
ლიანი სიტყვების ნათესავობითს საბრუნავთანაც და მიცემითს საბ-
რუნავთანაც, სახელდობრ: ქვეშ, წინ, უკან, ზემოთ, ქვემოთ, გარდა.
ამბობენ: აგურის ქვეშ (გადაბ. ნ. საბრ.), ქერ-ქვეშ (გადაბ. მ. საბრ.),
სამართლის წინ (გადაბ. ნ. საბ.), კარ-წინ (გადაბ. მ. საბ.), სახლის
უკან, საყდარს უკან, სოფლის ზემოთ, სახურავს ზემოთ, ხიდის
ქვემოთ, იატაკს ქვემოთ, მტრის გარდა, პურს გარდა.

თანდებულები ქვეშ და წინ, როდესაც მიცემითს საბრუნავს
ებმიან, უერთდებიან სიტყვის ნაკვთს და მასთან ერთად იწერებიან,
მაგალ., წყალქვეშ, კარწინ.

ზოგიერთს ორმარცვლიან და. მეტმარცვლიან თანდებულებს,
რომელნიც ნათესავობითს საბრუნავს სთხოულობენ, მწერლობაში და
ხანდახან საუბარშიაც სიტყვის წინ სმენ. მაგალითად, ამბობენ და
სწერენ: გარდა ამისა, თვინიერ ყოვლისა, შესახებ პასუხისა, წი-
ნაღმდეგ მოლოდინისა, შემდეგ გაცნობისა და სხვ. მაგრამ თანდე-
ბულების ასეთი ხპარება ეუცხოვება ქართულს ენას და უკეთესია
ითქვას და დაიწეროს როგორც ხალხი იტყოდა: ამის ან ამას გარ-
და, ყოვლის თვინიერ, პასუხის შესახებ, მოლოდინის წინაა(ღ)მ-
დეგ, გაცნობის შემდეგ და სხვ.

საუბარში თანდებულებს იშვიათადა ხმარობენ სიტყვებთან, რო-
მელნიც მეორეგვარს მრავლობითს რიცხში არიან. ზოგიერთი თან-
დებულები სრულებით არ იხმარებიან. ეს ის თანდებულები არიან,
რომელნიც შემოკლებულან ან სთხოულობენ იმისთანა საბრუნავებს,
რომელნიც არ მოიპოვებიან მეორეგვარს მრავლობითს რიცხვში,
მაგალ., ში, ზე, მდე, ურთ.

თავი მეცხრე

მაკავშირებელი.

მაკავშირებლები ანუ იმისთანა სიტყვები, რომელნიც აკავშირებენ ერთმანერთან სიტყვებს და მათ საშუალებით გამოთქმულს აზრებს, არიან: და, ან, ანუ, თუ, ვით, მაშ, რაკი, რა, რომ, რათა, გინა, გინდ, თუნდ(ა), თუნდაც, რადგან, რადგანაც, ვინაიდან, მაგრამ, არამედ, თორემ, მაშასადამე.

მაკავშირებელ სიტყვებთან ერთად აღსანიშნავია მაკავშირებელი ნატყვები: ესე იგი, ასე ვხატვათ, მეთქი, თქო.

თავი მეთე

შორისდებული.

შორისდებული გამოსახავს აღამიანის რომელსამე გრძნობას,
სახელდობრ:

- ა) აღტაცებას: ვაშა!
- ბ) გაკვირვებას: აჰ! უჰ! უხ! ოჰ! ჟა! ვა! ჰა-ჰა-ჰა!
- გ) სიამოვნებას: ვიშ! იჟ!
- დ) ნატვრას: ახ! ნეტა! ნეტავი!
- ე) უსიამოვნებას: იჰ! ეჰ! იშ!
- ვ) შეწუხებას: ვაი! უი! ოხ! ვაიმე!
- ზ) დაძახებას: ჰეი! ჰოი! ეი! სსს!
- ც) ჩვენებას: აი! აგერ!
- თ) წაქეზებას: აბა!
- ი) არადრადებას: აჰა!
- კ) თანხმობას: ჰაი-ჰაი!
- ლ) უთანხმობას: ტა-ტა-ტა!
- მ) სიჩუმის თხოვნას: სსსუ!

თავი ხეთერთმეტე

ნაწილაკი

ნაწილაკები, ესე იგი ისეთი სიტყვები, რომელნიც ცალკე არ შეიძავენ გარკვეულს ცნებას, მაგრამ სხვა სიტყვებთან გადაბმულნი მცირეოდნად სცვლიან მათ მნიშვნელობას, არიან: მე, ვე, ცა, მცა, ღა, კი.

თავი მეორეა

ფონეტიკა.

ქართულს ფონეტიკაში აღსანიშნავია რომელიმე ბგერის გაჩენა იქ, სადაც არ ყოფილა, მისი გაქრობა იქ, სადაც იყო და სხვა ბგერად გადაქცევა.

აი ასეთი ფონეტიკური მოვლენების შემთხვევები:

1. ა-ბგერა. ეს ბგერა ხშირად ზედმეტად ერთვის ბოლოში საბრუნავების და ზმნახრილის ნაკეთებს, მაგალ., კაცის-ა, კაცს-ა, კაც-მან-ა, კაცი-თ-ა, კაცად-ა, კაც-თ-ა, აკეთებს-ა, ვაკეთებ-თ-ა, აკეთებენ-ა, აკეთეს-ა, აკეთონ-ა და სხვ.

ეს ბგერა ზედმეტად ერთვის ბოლოში აგრეთვე ზმნისართებს და თანდებულებს. მაგალ., მაშინ-ა, როდის-ა, ზეგ-ა, დღეს-ა, შარშან-ა, წელან-ა, ზედ-ა, ქვეშ-ა, ურთ-ა, ში-ა, თვის-ა, გან-ა.

ჩაერთვის სიტყვას ფუძეში, მაგალ., ზრდა—მოზარდი, ყრა—ნაყარი, ძმა—ძამია.

ქრება სიტყვის ფუძეში ან ძირში, მაგალ., ძალა—ძლიერი, ხმალი—ხმლისა, ხარი—ხახრე.

ქრება სიტყვის თავში, მაგ., ათერთმეტი—თერთმეტი, ათორმეტი—თორმეტი და სხვ.,

იქცევა ხშირად ე-ბგერად, მეტადრე იმერულს კილოში, მაგალ., ახლა—ეხლა, ვიქნა—ვიქნე, ვჰყავვარ—ვჰყევვარ, ჰგავხარ—ჰგევხარ, ვღგავარ—ვღგევარ, წავიდა—წევიდა, გაიქცა—გეიქცა, აიღო—ეიღო.

იქცევა უ-ბგერად, მაგალ., ნაგუზალი—ნუგუზალი (=მუგუზალი); ფარვა—ბურვა, მატყლი—ბურტყლი, ძალა—იძულება.

იქცევა ია-ბგერებად, მაგალ., ხარება—მხიარული, მღგომარე—მღგომიარე, მწოლარე—მწოლიარე, ძმა—ძამია, ბიძა—ბიძია, მამა—მამია.

2. ბ-ბგერა იქცევა მ,=პ=ფ-ბგერად, მაგალ., ბრმა—მრუმე, ყხელი—ყმელი; ბრტყელი—პრტყელი, ბილწი—პილწი, ნაბერწკალი—ნაპერწკალი; კრება—კრეფა, ყობა—ყოფა, ბრჩხილი—ფრჩხილი, ვაკეთებ—ვაკეთეფ.

3. მ-ბგერა იქცევა კ=ქ, ლ=ლ, ც=ც, ხ-ბგერად, მაგალ., რგოლო — რკალი, ავღეგი — ავღექი, გვარჯილა — ღვარჯილა, გვემა — ცემა, გნება — ცნება, გროვა — ხროვა.

ქრება სიტყვებში, მაგალ., მგრგვალი — მრგვალი, ტყიდგან — ტყიდან, რაგვარი — რავარი (=რავალი).

4. ღ-ბგერა იქცევა თ=ტ, ქ=ჩ, რ=ძ, ბ-ბგერად, მაგალ., კაცად — კაცათ, ცდომილი — ცთომილი; რამდენი — რამტენი, ავადმყოფი — ავანტყოფი, ცუდყვავილა — ჩუტყვავილა; დავჯედი — დავჯექი; დუმილი — სიჩუმე; დევს — ძევს.

თავყრილი ბგერები ღზ=ძ, ღს=ც, ღლ=ტყ, მაგალ., გვერდ-ზე=გვერძე, ძალმიღს=ძალმიც, ბღვნა=ბტყვნა, ბურღლი=ბურტყლი.

5. მ-ბგერა იქცევა ა=ი, უ-ბგერად, მაგალ., ერთი — მარტო, შეიტანა — შაიტანა, ექვი — იქვი, ვგრეხ — ვგრიხე, როდეს — როდის, ეამა — იამა, ერთად — ურთ, ერთმანერთი — ურთიერთი.

ჩაერთვის სიტყვის ფუძეს მაგალ., ვხჭრი — ვხჭერი, ცრა — ნაცერი.

ქრება სიტყვის ძირში, მაგალ., მგელი — მგლისა, წითელი — წითლები.

6. ვ-ბგერა ხშირად იკარგება სიტყვის ფუძეში, მაგალ., სვმა — სმა, თქვმა — თქმა, ცვმა — ცმა, წვევა — წვა; აგრეთვე იკარგება ფუძის თავში, მაგალ. ვლტოლა — ლტოლა, ვიწრო — იწრო. ხშირად ქრება ორი ხმოვანის შორის, მაგალ., თავობა — თაობა, ნათესავობა — ნათესაობა, ვიწივე — ვიწიე, ვჰპოვულობ — ვჰპოულობ.

სამაგიეროდ ხშირად ჩნდება ორი ხმოვანის შორის, მაგალ., ვიქანავე (ნაც. ვიქანაე), ვიგორავე (ნაც. ვიგორაე).

ხშირად ვ-ბგერა იცვლის ადგილს, მაგალ., ხნვა — ხვნა, ნათღვა — ნათვლა, ვლტოლა — ლტვოლა.

იქცევა ბ= და მ-ბგერად, მაგალ., ვარცხნა — ბარცხნა, თივვა — თიბვა, რავდენი — რამდენი, თევზი — თებზი, ვარსკვლავი — მარსკვლავი.

ავ=ო; ვა=ო, უ; ვე=ო; ვი=ო, უ, მაგალ., ბავშვი — ბოშვი; ცოდვა — ცოდო, სთქვა — სთქო, თვალი — თოლი, გვარი — გოარი, მკვახე — მკუხე; წვება — წობა, ყველა — ყოლა, ყველაფერი — ყოლიფერი; სხვიმის — სხომის, ფესვი — ფესო, საკვირველი — საკურველი, წვიმა — წუმა, წვილი (ყმაწვილი) — წული, ვიწყება — უწყება, ყივილი — ყიულლი, მძვინვარე — მძულვარე.

7. ზ-ბგერა იქცევა ძ=, ჟ=, წ-ბგერად, მაგალ., ზრახვა—ძრახვა, ზროხა—ძროხა, გზა—საგძალი, ბზე—საბძელი; ზრიალი—ძრიალი; ბუზუკი—მუწუკი.

8. თ-ბგერა იქცევა ღ=, ტ=, ც=, ჩ=, ძ= და წ-ბგერად, მაგალ., ცვეთა—ცვდება, ტყითგან—ტყიღგან, თბილი—ღუბელა, ერთგული—ერღგული; ქვითკირი—ქვიტკირი, ერთი—მარტო; კვეთა—კვეცა, თიკანი—ციკანი; თუხთუხი—ჩუხჩუხი; თრთოლა—ძრწოლა.

თქ=ტყ; თქ=ტკ; თხ=ტყ; თხ=ც; თშ=ჩ; რთ=შტ, მაგალ., ვსთქვი—ვიტყვი; თქორი—მტკვარი; რთხმა—რტყმა; ათხამმეტი—ცამეტი; ათშვიდმეტი—ჩვიდმეტი; ბურთი—ბუშტი.

9. ი-ბგერა ზედმეტად ჩნდება სიტყვის თავში, მაგალ., მძულე-ბა—(და)ძალეზა, ირგვლივ—რგვალი, იღლია—ღლია, იღუშალი—ღუშლი.

იქცევა ე-ბგერად, მაგალ., წელან (წინლა).

10. ჰ-ბგერა იქცევა გ=, ქ=, ლ=, ყ=, ც=, წ=, ხ-ბგერად, მაგალ., კურკა—გურკა; სეკტემზერი—სექტემზერი, ნაკვთი—ნაქვთი; კრეჭა—ღრეჭა; ნაპერწყალი—ნაპერწყალი, კრება—ყრა, კიჟინა—ყიჟინა; კვეთა—ცვეთა (წინადაცვეთა); კივილი—წივილი; ბორკილი—ფორხილი; ტაკება—ჯახება, ტუკი—ჯოხი.

11. ლ-ბგერა იქცევა ნ= და რ-ბგერად, მაგალ., სული—სუნი, ბილწი—ბინძური, ძალა—ძნელი, ქალწული—ქანწული, ლიტრა—ნიტრა.

სიტყვაში ორ მეზობელ ლ-ბგერათაგან ერთი (წინმყოფი) რ-ბგერად იქცევა, მაგალ., სული—სრული, ლული—რული, ლბილი—რბილი, სულნელი—სურნელი.

რ-ბგერას უცვლის ადგილს სიტყვაში, როდესაც წინ უძღვის მას, მაგალ., ძლიერი—ძრიელი, ცალიერი—ცარიელი, მადლიერი—მადრიელი, სულიერი—სურიელი.

როდესაც სიტყვაში თავს იყრიან ერთად თანხმოვანები, რომელთაგან უკანასკნელი არიან მ და ლ, ლ-ბგერა იჭერს ადგილს მ-ბგერის წინ, მაგალ., ხმლისა=ხლმისა.

12. მ-ბგერა ერთვის თავში აწმყო დროს ზმნასართავებს და მრავალს არსებითს და დასართავს სახელს, მაგალ., მკითხველი; მკვლელი, მჭრელი; მსხალი, მცხვარი, მკალი; მტბევარი (ე. ი. ტბელი, ტბეთის მცხოვრები, ტბეთის ეპისკოპოსი), მროველი (ე. ი. რუელი ან რუისელი, რუისის ეპისკოპოსი), მაწყვერელი (ე. ი. აწყვერელი, აწყვერის ეპისკოპოსი), მაჩაბელი (ე. ი. აჩაბეთის მცხოვრები),

მეგრელი (ე. ი. ეგრელი ან ეგრისელი), მეგვიპტელი (ე. ი. ეგვიპტელი).

იქცევა ბ=, ვ=, ნ=, პ= და ფ-ბეგრად, მაგალ., მრუდე—ბრუდე, მატყლი—ბურტყლი; მრემლი—მრევლი, ქმრივი—ქვრივი, სიმაში—სიშავრი; მტვრევა—ნტვრევა, ამბავი—ანბავი, დამარცხება—დანარცხება, მეფე—ნეფე; მწნილი—პწნილი; მხალი—ფხალი.

13. ნ-ბგერა იქცევა კ=, ლ= და მ-ბგერად, მაგალ., ნიკოლა—კიკოლა; რამდენი—რამტელი; ნუგუზალი—მუგუზალი, სანთელი—ხანთელი.

ქრება სიტყვის ძირში და ზმნის სრულმყოფელ ზენართში, მაგალ., კინლა—კინალამ; განვილა—გავილა.

ჩაერთვის სიტყვას ზედმეტად, მაგალ., ბედნიერი (ნაც. ბედიერი).

ჩნდება ზედმეტად მოქმედებითი გვარის ნ. კ. საზღ. წარს. დროს მხ. რიცხვის მესამე პირის ნაკვთში ა-საბოლოოებელის წინ, მაგალ., ეკითხ-ნ-ა (ნაც. ეკითხ-ა), ექედ-ნ-ა (ნაც. ექედ-ა), ეტრიალ-ნ-ა (ნაც. ეტრიალ-ა), ესადილ-ნ-ა (ნაც. ესადილ-ა) და სხვ.

ჩნდება ზედმეტად ფუძის თავში, მაგალ., ნ-ძრევა, ნ-თხევა.

14. მ-ბგერა იქცევა ა=, ე=, ვ=, უ-ბგერად, მაგალ., მომეცი—მამეცი, მოიტანე—მაიტანე; მოიგო—მეიგო, მოვიდა—მევიდა; რაოდენი—რაედენი, მინდორი—მინდვრის; მოახლე—მუახლე, მოწონება—დაწონება, გონი—უგუნური, კოკორი—კუკური, ბორცვი—ბურცულა, ჯოხი—ტუკი.

ო=უა, ვა; მაგალ., შაქრო—შაქრუა, ვანო—ვანუა, ნინო—ნინუა; ხომალდი—ხვამალდი, ცოტა—ცვატა, კომლი—კვამლი.

15. პ-ბგერა იქცევა ბ= და შ-ბგერად, მაგალ., პრიალი—ბრიალი, პნევა—ბნევა; პოვნა—შოვნა.

16. ჟ-ბგერა იქცევა ჯ-ბგერად, მაგალ., უინი—ჯინი, უანგი—ჯანგი.

17. რ-ბგერა იკარგება სიტყვის ფუძეში და ზმნის სრულმყოფელ ზენართში, მაგალ., გრძელი—გძელი, ხრმალი—ხმალი, ფერხი—ფეხი, ვარსკვლავი—ვასკვლავი, ბრჭე—ბჭე, რკუ—კუ, ზრდა—ზდა; წარილო—წაილო, წარადგინა—წადგინა.

ერთის სიტყვის ორს მეზობელს რ-ბგერაში ერთი (უკანასკნელი) ლ-ბგერად იქცევა, მაგალ., ორჯერ—ორჯელ, ორ-ორი—ორ-ოლი, არაფერი—არაფელი, იმერული (ნაც. იმერური). რ და ლ ერთმანერთს უცვლიან ადგილს ერთს სიტყვაში, როდესაც ლ-ბგერა მიუძღვის რ-ბგერას, მაგალ., ძლიერი—ძრიელი, სულიერი—სურიელი, მადლიერი—მადრიელი.

რ-ბგერა იქცევა ნ=, ს=, და შ-ბგერად, მაგალ., კადრება — კადნიერი, მტკივარი—მტკივანი, მატყუარი—მტყუანი, მოჩივარი— შჩივანი, სიზმარი—ზმანება; რჯული—სჯული ან შჯული, რძე— სძე, რძალი—სძალი, ნართი—ნასთი; რტო—შტო, ბურთი—ბუშტი.

რ-ბგერა ჩნდება ზედმეტად შუა სიტყვაში და ბოლოში, მაგალ., გემოიანი—გემრიელი, ხბოები—ხბორები.

როდესაც სიტყვაში თავს იყრიან ერთად თანხმოვანები, რომელ-თაგან უკანასკნელები არიან მ და რ, რ-ბგერა იქერს ადგილს მ-ბგე-რის წინ, მაგ., ქმრისა—ქრმისა, ძმრისა—ძრმისა.

18. ს-ბგერა იხმარება მიმართმსახად ზოგიერთი ბგერების წინ ზმნაში (იხ. V1 თ. 14 მ.). ახლანდელს ცოცხალს ენაში ეს ბგერა როგორც მიმართმსახი იკარგება პირველ პირში (იხ. იქვე), ხოლო იმერულ და გურულ კილოში ყველა პირებში. იკარგება აგრეთ-ვე ნათესავობითს და მიცემითს საბრუნავებში, მაგალ., კარგის კა-ცის—კარგი კაცის, კარგს კაცს—კარგ კაცს, სკამზედ (ნაც. სკამს-ზედ), სახლში (ნაც. სახლსში), მხეცთან (ნაც. მხეცსთან), ბატონისშვილი—ბატონიშვილი, მამისდა—მამიდა, რწყილისყარია—რწყი-ლიყარია, ციხსარტყელა—ციხსარტყელა. ძე და შვილი-სიტყვებით დაბოლოებულს გვარებში ნათესავობითი საბრუნავის საბოლოებელი ს დაკარგულია, მაგალ., ზურაბი(ს)შვილი, დავითი(ს)შვილი, საყვა-რელი(ს)ძე, ქავთარა(ს)ძე და სხვ.

ს-ბგერა ხალხის ლაპარაკში ალაგ-ალაგ ტ-ბგერის წინ ან ქრე-ბა ან ჰ-ბგერად იქცევა, მაგალ., სტრიქონი—ტრიქონი, სტოლი—ჰტოლი, ფოსტა—ფოჰტა.

ხანდახან ემატება სიტყვას ხმოვანი ბგერის წინ, მაგალ., აღა-რება—აღსარება.

იქცევა ზ=, ნ=, შ= და ც-ბგერად, მაგალ., მსგავსი—მზგავსი, მსგეფსი—მზგეფსი, მისდევს—მიზდევს; როდის—როდინდელი; დღეის—დღეინდელი, აქამდის—აქამდინ; სიში—შიში, სიმშილი— შიმშილი, სურვილი—შური; სხვა—უცხო, მესხეთი—სამცხე, სუ-ხოში—ცხოში.

19. ტ-ბგერა იქცევა დ=, თ=, კ=, შ=, ც=, ჩ=, წ=, ქ= და ჯ-ბგერად, მაგალ., წყვეტა—წყდომა, ოკტომბერი—ოკდომბერი; ტფილისი—თფილისი, თბილისი; ტიმოთე—კიმოთე; ტიტველი—ში-შველი; ბრუტიანი—ბრუციანი; ფანტვა—ფანჩვა, ტეხა—ჩეხა; ტკე-ნა—წყენა, კვნიტი—კვნიწი, პატარა—პაწია; ხვეტა—ხვექა, ფუტუ-რო—ფუჭი; ტაკება—ჯახება, ტუკი—ჯოხი.

ტკ=წყ, ტფ=თბ.

20. უ-ბგერა იქცევა ვ= და ო-ბგერად, მაგალ., უარი—ვარი, დედუფალი—დედოფალი, მრუელი (ან მრუველი)—მროელი (ან მროველი).

უა=ვა=ო, მაგალითად, თუარა -- თვარა — თორემ.

უი=ვი, მაგალ., ტყუილი — ტყვილი.

21. ფ-ბგერა იქცევა ბ-ბგერად, მაგალ., სეფისკვერი — სებისკვერი, ფსკერი — ბსკერი, უფსკრული — უბსკრული, ფრთხილი — ბრთხილი.

22. ქ-ბგერა იქცევა გ=, ზ=, ყ=, ჩ= და ხ-ბგერად, მაგალ., ჩაქ-ჩაქი — ჯაგჯაგი; ქმნა — ზმა; თქმა — სიტყვა, სუქანი — სუყი; რქენა — რჩოლა; საქმე — ხმარება.

თქ=ტყ.

23. ლ-ბგერა იკარგება ზმნის სრულმყოფელ ზენართში, მაგალ., აღღვა — ადვა, აღგავა — აგავა და სხვ.

ლ-ბგერა იქცევა ყ= და ხ-ბგერად, მაგალ., ბღღენა — ბტყენა, ბურღლი — ბურტყლი, ფულურო — ფუყე; აღსარება — ახსარება, ჯღაბნა — ჩხაბნა, რაცლა — რაცხა.

ღლ=ტყ, ჯღ=ჩხ.

24. ქ-ბგერა იქცევა კ-ბგერად, მაგალ., ყურღელი — კურღელი, დაღორტყება — დაღორწყება, ფუყე — დაფუკვა.

ტყ=წკ, ღგ=ღღ.

25. შ-ბგერა იქცევა ჩ= და ჭ-ბგერად, მაგალ., შაშხი — ჩაჩხი; შხაპუნი — ტყაპუნი.

შთ იქცევა ჩ-ბგერად, მაგალ., შთახედა — ჩახედა.

შთ იქცევა რჩ-ბგერებად, მაგალ., ნაშთი — ნარჩენი.

26. ჩ-ბგერა იქცევა შ= და ჯ-ბგერად, მაგალ., ჩქეფი — შხეფი; ჩაქჩაქი — ჯაგჯაგი.

27. ც-ბგერა იქცევა ჩ=, ძ= და წ-ბგერად, მაგალ., ცუღყვა-ვილა — ჩუტყვავილა, ცოცვა — ჩოჩვა; ცარცვა — ძარცვა; ცანცალი — წანწალი, ნამცეცი — ნამწეწი.

28. ძ-ბგერა იქცევა ზ=, ჩ=, ც=, ჭ= და ჯ-ბგერად, მაგალ., ფუძე — ფუზი, ნაფუძარი — ნაფუზარი; ძირკვი — ჩირგვი, ჯირკვი; ძუნძული — ცუნცული; ძენძები — ტენტები; აძეძი — აჯეჯი, ძირკველი — ჯირყველი.

29. წ-ბგერა იქცევა ტ=, ჩ=, ძ=, ჭ= და ხ-ბგერად, მაგალ., სწავლა — სტავლა, უწყება — ტყობა; წეწვა — ჩეჩვა; ბილწი — ბინძური; წმახი — ტმახი, ხიწვი — ხიჭვი; წამწამი — ხამხამი.

წყ=ტყ.

30. კ-ბგერა იქცევა ზ=, ტ=, ჯ-ბგერად, მაგალ., უჰმო — უზმო; ფიჭვი — ფიტვი, ფიჭა — გამოფიტული; კიანჭველა — ჯიანჭველა, კინქარი — ჯინქარი.

31. ხ-ბგერა იქცევა ყ= და წ-ბგერად, მაგალ., რხევა — რყევა, შხაპუნი — ჭყაპუნი, რთხმა — რტყმა, ტეხა — ტყდომა; რხევა-რწევა; შხ=ჭყ, თხ=ტყ.

32. ჯ-ბგერა იქცევა ზ=, ჩ= და ძ-ბგერად, მაგალ., ვჯივარ — ვზივარ; რჯული — რჩული, ჯღაბნა — ჩხაბნა; ჯაბანი — ძაბუნი. ჯღ=ჩხ.

33. ჰ-ბგერა იხმარება მიმართმსახად ზმნებში ზოგიერი ბგერების წინ (იხ. VI თ. 14 მ.). ცოცხალს ენაში ეს ბგერა, როგორც მიმართმსახი პირველ პირში სულ ქრება, იწერულს და გურულ კილოში ხომ სულ აღარ ისმის. საზოგადოდ, ქართულში ზმნების გარეშე ძალიან მცირერიცხოვანია ის სიტყვები, რომლებშიაც იხმარება ჰ-ბგერა. ისინიც უცხო ენითგან არიან გადმოტანილნი, მაგალ., ჰაერი, ჰაზრი და სხვ. ზოგიერთს ნაწარმოებს სიტყვებში ჰ-ბგერა ს-ბგერად იქცევა, მაგალ., ჰაზრი — საზრისი, მოჰაზრება — მოსაზრები, ვჰაზრობ — ვსაზრობ.

დ. კარიჭაშვილი, ქართული ენის გრამატიკა.

რ. ო.

ბული წარსული დრო.

წარსული დრო.

ხ. პირობითი კ. შესრ. წარს. დრო, I, III და V მიმობ. ნატ. კ. საზღ. წარს. დრო.

გ. დრო, ყველა მიმობრის დამოკ. კ. მომავალი დრო.

ზმნახრილის ნაკვთების საბოლოოებლები

ტაბულა 1.

დ. კარიჭაშვილი. ქართული ენის გრამატიკა.

საბოლო- ებელთა ჯგუფი	მხოლობ. რიც.			მრავლობ. რიც.			მიმოხრა, კილო, დრო
	პ ი რ ი			პ ი რ ი			
	1	2	3	1	2	3	
ეათეს	ე	ე	ა	ეთ	ეთ	ეს	I და II მიმოხრის გადაჭრითი კილოს შესრულებული წარსული დრო.
ეათნენ	ე	ე	ა	ეთ	ეთ	ნენ	III და IV მიმოხრის გადაჭრითი კილოს შესრულებული წარსული დრო, I და II მიმოხრის ნატვრითი კილოს საზღვრებული წარსული დრო.
ეოთეს	ე	ე	ო	ეთ	ეთ	ეს	I მიმოხრის გადაჭრითი კილოს შესრულებული წარსული დრო.
ეოთნენ	ე	ე	ო	ეთ	ეთ	ნენ	III და IV მიმოხრის გადაჭრითი კილოს შესრულებული წარსული დრო, I მიმოხრის ნატვრითი კილოს საზღვრებული წარსული დრო.
იათეს	ი	ი	ა	ით	ით	ეს	I მიმოხრის გადაჭრითი კილოს შესრულებული წარსული დრო.
იათიან	ი	ი	ა	ით	ით	იან	III და IV მიმოხრის გადაჭრითი კილოს აწმყო და მომავალი დრო, V და VI მიმოხრის გად. კილოს მომავალი დრო.
იათნენ	ი	ი	ა	ით	ით	ნენ	ყველა მიმოხრის გად. კილოს შეუსრ. წარს. დრო, III, IV, V და VI მიმოხ. გად. კ. შესრ. წარს. დრო, ყველა მიმოხ. პირობითი კ. შესრ. წარს. დრო, I, III და V მიმოხ. ნატ. კ. საზღ. წარს. დრო.
სათან	ო	ო	ს	თ	თ	ან	I მიმოხრის გადაჭრითი კილოს აწმყო და მომავალი დრო, II მიმოხრის გად. კილოს აწმყო დრო.
სათენ	ო	ო	ს	თ	თ	ენ	I და II მიმოხრის გადაჭრითი კილოს აწმყო და მომავალი დრო.
სათნ	ო	ო	ს	თ	თ	ნ	ყველა მიმოხრის ნატ. კ. აწმყო და მომავალი დრო, I, II, III და V მიმოხრის დამოკიდებითი კილოს საზღვრ. წარს. დრო, ყველა მიმოხრის დამოკ. კ. მომავალი დრო.

გეორგენიარი მიმოხრა

დ. კახიკაშვილი, ქართული ენის გრამატიკა

ბ რ ი ვ ი	1	2	3	4	5	6	7	8.
სახელწმინდა	მღერა-ა	ღვწა-ა	კოც-ვა	ცხოვრ-ება	სადილ-ობა	ტრიალი	ქრ-ილა	წიგ-ილი
აწმყო დრო	მღერა-ა მღერა-ს მღერა-თ	ვი-ღვწო-დი ვი-ღვწო-დი ვი-ღვწო-და	ვი-კოც-ავ-დი ვი-კოც-ავ-დი ვი-კოც-ავ-და	ვი-ცხოვრ-ობ-დი ვი-ცხოვრ-ობ-დი ვი-ცხოვრ-ობ-და	ვი-სადილ-ობ-დი ვი-სადილ-ობ-დი ვი-სადილ-ობ-და	ვი-ტრიალ-ებ-დი ვი-ტრიალ-ებ-დი ვი-ტრიალ-ებ-და	ვი-ქრ-ილ-დი ვი-ქრ-ილ-დი ვი-ქრ-ილ-და	ვი-წიგ-ილ-დი ვი-წიგ-ილ-დი ვი-წიგ-ილ-და
შესრ. წარსული დრო	მღერა-დი მღერა-და მღერა-და	ვი-ღვწო-დი ვი-ღვწო-დი ვი-ღვწო-და	ვი-კოც-ავ-დი ვი-კოც-ავ-დი ვი-კოც-ავ-და	ვი-ცხოვრ-ობ-დი ვი-ცხოვრ-ობ-დი ვი-ცხოვრ-ობ-და	ვი-სადილ-ობ-დი ვი-სადილ-ობ-დი ვი-სადილ-ობ-და	ვი-ტრიალ-ებ-დი ვი-ტრიალ-ებ-დი ვი-ტრიალ-ებ-და	ვი-ქრ-ილ-დი ვი-ქრ-ილ-დი ვი-ქრ-ილ-და	ვი-წიგ-ილ-დი ვი-წიგ-ილ-დი ვი-წიგ-ილ-და
სახლერებელი წარსული დრო	მღერა-დი მღერა-და მღერა-და	ვი-ღვწო-დი ვი-ღვწო-დი ვი-ღვწო-და	ვი-კოც-ავ-დი ვი-კოც-ავ-დი ვი-კოც-ავ-და	ვი-ცხოვრ-ობ-დი ვი-ცხოვრ-ობ-დი ვი-ცხოვრ-ობ-და	ვი-სადილ-ობ-დი ვი-სადილ-ობ-დი ვი-სადილ-ობ-და	ვი-ტრიალ-ებ-დი ვი-ტრიალ-ებ-დი ვი-ტრიალ-ებ-და	ვი-ქრ-ილ-დი ვი-ქრ-ილ-დი ვი-ქრ-ილ-და	ვი-წიგ-ილ-დი ვი-წიგ-ილ-დი ვი-წიგ-ილ-და
პირობითი კილო	მღერა-დი მღერა-და მღერა-და	ვი-ღვწო-დი ვი-ღვწო-დი ვი-ღვწო-და	ვი-კოც-ავ-დი ვი-კოც-ავ-დი ვი-კოც-ავ-და	ვი-ცხოვრ-ობ-დი ვი-ცხოვრ-ობ-დი ვი-ცხოვრ-ობ-და	ვი-სადილ-ობ-დი ვი-სადილ-ობ-დი ვი-სადილ-ობ-და	ვი-ტრიალ-ებ-დი ვი-ტრიალ-ებ-დი ვი-ტრიალ-ებ-და	ვი-ქრ-ილ-დი ვი-ქრ-ილ-დი ვი-ქრ-ილ-და	ვი-წიგ-ილ-დი ვი-წიგ-ილ-დი ვი-წიგ-ილ-და

მეხუთენაირი მიმოხრა

ტაბულა VIII.

მესამე ჯგუფი

დ. კ ა რ ი ჭ ა შ ვ ი ლ ი. ქართული ენის გრამატიკა.

ს ა ხ ე ლ ზ მ ნ ა		ძინ-ებ-ა	ღვიძ-ებ-ა	კიდ-ებ-ა	რქ(ვ)-მ-ა	გონ-ებ-ა	ბად-ებ-ა	ჭირ-ვ-ა	ჭერ-ა	რევ-ა	
ე ლ ი ა ი ე ბ	მ ა ლ ა ნ ა ბ	მხოლდობითი რიცხვი	1 ₃ ვ-ს-ძინ-ავ-ვარ	ვ-ღვიძ-ავ-ვარ	ვ-ჭ-კიდ-ი-ვარ	ვ-რქვ-ი-ვარ	ვ-ჭ-გონ-ი-ვარ	ვ-ა-ბად-ი-ვარ	ვ-უ-ჭირ-ავ-ვარ	ვ-უ-ჭერ-ი-ვარ	ვ-უ-რევ-ი-ვარ
		1 ₂ გ-ძინ-ავ-ვარ- ⁰ /თ	გ-ღვიძ-ავ-ვარ- ⁰ /თ	გ-კიდ-ი-ვარ- ⁰ /თ	გ-რქვ-ი-ვარ- ⁰ /თ	გ-გონ-ი-ვარ- ⁰ /თ	გ-ა-ბად-ი-ვარ- ⁰ /თ	გ-ი-ჭირ-ავ-ვარ- ⁰ /თ	გ-ი-ჭერ-ი-ვარ- ⁰ /თ	გ-ი-რევ-ი-ვარ- ⁰ /თ	
		2 ₃ ს-ძინ-ავ-ხარ	ს-ღვიძ-ავ-ხარ	ჭ-კიდ-ი-ხარ	რქვ-ი-ხარ	ჭ-გონ-ი-ხარ	ა-ბად-ი-ხარ	უ-ჭირ-ავ-ხარ	უ-ჭერ-ი-ხარ	უ-რევ-ი-ხარ	
		2 ₁ მ/გვ-ძინ-ავ-ხარ	მ/გვ-ღვიძ-ავ-ხარ	მ/გვ-კიდ-ი-ხარ	მ/გვ-რქვ-ი-ხარ	მ/გვ-გონ-ი-ხარ	მ/გვ-ა-ბად-ი-ხარ	მ/გვ-ი-ჭირ-ავ-ხარ	მ/გვ-ი-ჭერ-ი-ხარ	მ/გვ-ი-რევ-ი-ხარ	
		3 ₃ ს-ძინ-ავ-ს/სთ	ს-ღვიძ-ავ-ს/სთ	ჭ-კიდ-ი-ა/ათ	რქვ-ი-ა/ათ	ჭ-გონ-ი-ა/ათ	ა-ბად-ი-ა/ათ	უ-ჭირ-ავ-ს/სთ	უ-ჭერ-ი-ა/ათ	უ-რევ-ი-ა/ათ	
		3 ₂ გ-ძინ-ავ-ს/სთ	გ-ღვიძ-ავ-ს/სთ	გ-კიდ-ი-ა/ათ	გ-რქვ-ი-ა/ათ	გ-გონ-ი-ა/ათ	გ-ა-ბად-ი-ა/ათ	გ-ი-ჭირ-ავ-ს/სთ	გ-ი-ჭერ-ი-ა/ათ	გ-ი-რევ-ი-ა/ათ	
		3 ₁ მ/გვ-ძინ-ავ-ს	მ/გვ-ღვიძ-ავ-ს	მ/გვ-კიდ-ი-ა	მ/გვ-რქვ-ი-ა	მ/გვ-გონ-ი-ა	მ/გვ-ა-ბად-ი-ა	მ/გვ-ი-ჭირ-ავ-ს	მ/გვ-ი-ჭერ-ი-ა	მ/გვ-ი-რევ-ი-ა	
	მ რ ა ვ ლ დ ობ ით ი რ ი ც ხ ვი	მრავლდობითი რიცხვი	1 ₃ ვ-ს-ძინ-ავ-ვართ	ვ-ღვიძ-ავ-ვართ	ვ-ჭ-კიდ-ი-ვართ	ვ-რქვ-ი-ვართ	ვ-ჭ-გონ-ი-ვართ	ვ-ა-ბად-ი-ვართ	ვ-უ-ჭირ-ავ-ვართ	ვ-უ-ჭერ-ი-ვართ	ვ-უ-რევ-ი-ვართ
		1 ₂ გ-ძინ-ავ-ვართ	გ-ღვიძ-ავ-ვართ	გ-კიდ-ი-ვართ	გ-რქვ-ი-ვართ	გ-გონ-ი-ვართ	გ-ა-ბად-ი-ვართ	გ-ი-ჭირ-ავ-ვართ	გ-ი-ჭერ-ი-ვართ	გ-ი-რევ-ი-ვართ	
		2 ₃ ს-ძინ-ავ-ხართ	ს-ღვიძ-ავ-ხართ	ჭ-კიდ-ი-ხართ	რქვ-ი-ხართ	ჭ-გონ-ი-ხართ	ა-ბად-ი-ხართ	უ-ჭირ-ავ-ხართ	უ-ჭერ-ი-ხართ	უ-რევ-ი-ხართ	
		2 ₁ მ/გვ-ძინ-ავ-ხართ	მ/გვ-ღვიძ-ავ-ხართ	მ/გვ-კიდ-ი-ხართ	მ/გვ-რქვ-ი-ხართ	მ/გვ-გონ-ი-ხართ	მ/გვ-ა-ბად-ი-ხართ	მ/გვ-ი-ჭირ-ავ-ხართ	მ/გვ-ი-ჭერ-ი-ხართ	მ/გვ-ი-რევ-ი-ხართ	
		3 ₃ ს-ძინ-ავ-ან	ს-ღვიძ-ავ-ან	ჭ-კიდ-ი-ან	რქვ-ი-ან	ჭ-გონ-ი-ან	ა-ბად-ი-ან	უ-ჭირ-ავ-ან	უ-ჭერ-ი-ან	უ-რევ-ი-ან	
		3 ₂ გ-ძინ-ავ-ან	გ-ღვიძ-ავ-ან	გ-კიდ-ი-ან	გ-რქვ-ი-ან	გ-გონ-ი-ან	გ-ა-ბად-ი-ან	გ-ი-ჭირ-ავ-ან	გ-ი-ჭერ-ი-ან	გ-ი-რევ-ი-ან	
		3 ₁ მ/გვ-ძინ-ავ-ან	მ/გვ-ღვიძ-ავ-ან	მ/გვ-კიდ-ი-ან	მ/გვ-რქვ-ი-ან	მ/გვ-გონ-ი-ან	მ/გვ-ა-ბად-ი-ან	მ/გვ-ი-ჭირ-ავ-ან	მ/გვ-ი-ჭერ-ი-ან	მ/გვ-ი-რევ-ი-ან	

მეტევესენარი მიმოხრა

პირველი ჯგუფი

დ. ქ ა რ ი კ ა შ ე გ ი ლ ი . ქ ა რ თ უ ლ ი ე ნ ის გ რ ა მ ა ტ ი კ ა .

ტაბულა IX.

ა ხ ე ლ შ ე მ ა		ჯ რ მ ა	ს ხ რ მ ა	ღ ე მ ა	ღ (ე) ე მ ა	წ (ე) ა ლ ა	
აწმყა დრო	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მხოლოდ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
შესრულ. წარსული დრო	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მხოლოდ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
საზღვრ. წარსული დრო	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მხოლოდ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
მომავალი დრო	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მხოლოდ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
შესრულ. წარსული დრო	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მხოლოდ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
მომავალი დრო	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მხოლოდ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
საზღვრ. წარსული დრო	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მხოლოდ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
მომავალი დრო	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მხოლოდ. რიც.	1	2	3	1	2	3
	მრავლობ. რიც.	1	2	3	1	2	3

ბრძანებითი კილოს ნაკვებები წარმოებენ საზოგადო წესით

ტაბულა IX (გაგრძელება).

მეორე ჯგუფი

ს ა ხ ე ლ ზ მ ნ ა				ლირ-ებ-ა	ჩან-ებ-ა	ბნელ-ებ-	წუხ-ებ-ა	ყრ-ოლ-ა	რბ-ოლ-ა	დენ-ა
გადაჭრილი კილო	აწყო დრო	მხოლოდ რიც.	1	ვ-ღირ-ვარ	ვ-ჩან-ვარ	ვ-ბნელ-ვარ	ვ-წუხ-ვარ	ვ-ყარ-ვარ	ვ-რბ-ი-ვარ	ვ-დი(ნ)-ვარ
			2	ღირ-ხარ	ჩან-ხარ	ბნელ-ხარ	წუხ-ხარ	ყარ-ხარ	რბ-ი-ხარ	დი(ნ)-ხარ
			3	ღირ-ს	ჩან-ს	ბნელ-ა	წუხ-ს	ყარ-ს	რბ-ი-ს	დი(ნ)-ს
		მრავლობ. რიც.	1	ვ-ღირ-ვართ	ვ-ჩან-ვართ	ვ-ბნელ-ვართ	ვ-წუხ-ვართ	ვ-ყარ-ვართ	ვ-რბ-ი-ვართ	ვ-დი(ნ)-ვართ
			2	ღირ-ხართ	ჩან-ხართ	ბნელ-ხართ	წუხ-ხართ	ყარ-ხართ	რბ-ი-ხართ	დი(ნ)-ხართ
			3	ღ	ჩან-ან	ბნელ-ან	წუხ-ან	ყარ-ან	რბ-ი-ან	დი(ნ)-ან
	შეუსრ. წარსული დრო	მხოლოდ რიც.	1	ვ-ღირ-დ-ი	ვ-ჩან-დ-ი	ვ-ბნელ-ო-დ-ი	ვ-წუხ-დ-ი	ვ-ყარ-დ-ი	ვ-რბ-ო-დ-ი	ვ-დი-ო-დ-ი
			2	ღირ-დ-ი	ჩან-დ-ი	ბნელ-ო-დ-ი	წუხ-დ-ი	ყარ-დ-ი	რბ-ო-დ-ი	დი-ო-დ-ი
			3	ღირ-დ-ა	ჩან-დ-ა	ბნელ-ო-დ-ა	წუხ-დ-ა	ყარ-დ-ა	რბ-ო-დ-ა	დი-ო-დ-ა
		მრავლობ. რიც.	1	ვ-ღირ-დ-ით	ვ-ჩან-დ-ით	ვ-ბნელ-ო-დ-ით	ვ-წუხ-დ-ით	ვ-ყარ-დ-ით	ვ-რბ-ო-დ-ით	ვ-დი-ო-დ-ით
			2	ღირ-დ-ით	ჩან-დ-ით	ბნელ-ო-დ-ით	წუხ-დ-ით	ყარ-დ-ით	რბ-ო-დ-ით	დი-ო-დ-ით
			3	ღირ-დ-ნენ	ჩან-დ-ნენ	ბნელ-ო-დ-ნენ	წუხ-დ-ნენ	ყარ-დ-ნენ	რბ-ო-დ-ნენ	დი-ო-დ-ნენ
ნატყვრილი კილო	აწყო დრო	მხოლოდ რიც.	1	ვ-ღირ-დ-ე	ვ-ჩან-დ-ე	ვ-ბნელ-ო-დ-ე	ვ-წუხ-დ-ე	ვ-ყარ-დ-ე	ვ-რბ-ო-დ-ე	ვ-დი-ო-დ-ე
			2	ღირ-დ-ე	ჩან-დ-ე	ბნელ-ო-დ-ე	წუხ-დ-ე	ყარ-დ-ე	რბ-ო-დ-ე	დი-ო-დ-ე
			3	ღ	ჩან-დ-ე-ს	ბნელ-ო-დ-ე-ს	წუხ-დ-ე-ს	ყარ-დ-ე-ს	რბ-ო-დ-ე-ს	დი-ო-დ-ე-ს
	მრავლობ. რიც.	1	ვ-ღირ-დ-ეთ	ვ-ჩან-დ-ეთ	ვ-ბნელ-ო-დ-ეთ	ვ-წუხ-დ-ეთ	ვ-ყარ-დ-ეთ	ვ-რბ-ო-დ-ეთ	ვ-დი-ო-დ-ეთ	
		2	ღირ-დ-ეთ	ჩან-დ-ეთ	ბნელ-ო-დ-ეთ	წუხ-დ-ეთ	ყარ-დ-ეთ	რბ-ო-დ-ეთ	დი-ო-დ-ეთ	
		3	ღირ-დ-ენ	ჩან-დ-ენ	ბნელ-ო-დ-ენ	წუხ-დ-ენ	ყარ-დ-ენ	რბ-ო-დ-ენ	დი-ო-დ-ენ	

ტაბულა IX (გაგრძელება).

მესამე ჯგუფი

ს ა ხ ე ლ ზ მ ნ ა				გდ-ებ-ა	ყრ-ა	წერ-ა
გადაჭრილი კილო	აწყო დრო	მხოლოდ რიც.	1	ვ-გდ-ი-ვარ	ვ-ყრ-ი-ვარ	ვ-წერ-ი-ვარ
			2	გდ-ი-ხარ	ყრ-ი-ხარ	წერ-ი-ხარ
			3	გდ-ი-ა	ყრ-ი-ა	წერ-ი-ა
		მრავლობ. რიც.	1	ვ-გდ-ი-ვართ	ვ-ყრ-ი-ვართ	ვ-წერ-ი-ვართ
			2	გდ-ი-ხართ	ყრ-ი-ხართ	წერ-ი-ხართ
			3	გდ-ი-ან	ყრ-ი-ან	წერ-ი-ან

საპარამეტრო დონეები	საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები		საპარამეტრო დონეები																																																																																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20																																																																															
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

სახეობა			არ-ა, ყ-ოფ-ა (ყე-ოფ-ა), ქმნ-ა	დენ-ა (ვდ-ომ-ა), ვლ-ა, სვლ-ა (სლ-ვ-ა)	არ-ებ-ა, ელ-ა	შერ-ომ-ა, ქმნ-ა, ზმ-ა	ცლ-ა	სმენ-ა	ცემ-ა	ლტ-ოლ-ა (ვლტ- ოლ-ა=ლტვ- ოლ-ა)		
ე	აქციური	მხოლოდ რიც.	1 2 3	ვ-არ ხ-არ არ-ს, არ-ის	ვ-დ-ი-ვ-არ დ-ი-ხ-არ დ-ი-ს	ვ-არ-ებ-ი ი-არ-ებ-ი ი-არ-ებ-ა	ვ-შერ-ებ-ი შერ-ებ-ი შერ-ებ-ა	ვ-ცდილობ ცდილობ ცდილობს	ვ-ი-სმ-ი ი-სმ-ი ი-სმ-ის	ვ-ი-ცემ-ი ი-ცემ-ი ი-ცემ-ა	ვ-ი-ლტვ-ი ი-ლტვ-ი ი-ლტვ-ის	
		მრავლობა რიც.	1 2 3	ვ-არ-თ ხ-არ-თ არ-ი-ან	ვ-დ-ი-ვ-არ-თ დ-ი-ხ-არ-თ დ-ი-ან	ვ-ი-არ-ებ-ით ი-არ-ებ-ით ი-არ-ებ-იან	ვ-შერ-ებ-ით შერ-ებ-ით შერ-ებ-იან	ვ-ცდილობ-თ ცდილობ-თ ცდილობ-ენ	ვ-ი-სმ-ით ი-სმ-ით ი-სმ-იან	ვ-ი-ცემ-ით ი-ცემ-ით ი-ცემ-იან	ვ-ი-ლტვ-ით ი-ლტვ-ით ი-ლტვ-იან	
		შესრულებული	მხოლოდ რიც.	1 2 3	არის	ვ-დ-ი-ო-დ-ი დ-ი-ო-დ-ი დ-ი-ო-და	ვ-ი-არ-ებ-ო-დ-ი ი-არ-ებ-ო-დ-ი ი-არ-ებ-ო-და	ვ-შერ-ებ-ო-დ-ი შერ-ებ-ო-დ-ი შერ-ებ-ო-და	ვ-ცდილობ-დ-ი ცდილობ-დ-ი ცდილობ-და	ვ-ი-სმ-ო-დ-ი ი-სმ-ო-დ-ი ი-სმ-ო-და	ვ-ი-ცემ-ო-დ-ი ი-ცემ-ო-დ-ი ი-ცემ-ო-და	ვ-ი-ლტვ-ო-დ-ი ი-ლტვ-ო-დ-ი ი-ლტვ-ო-და
		მრავლობა რიც.	1 2 3	არ	ვ-დ-ი-ო-დ-ით დ-ი-ო-დ-ით დ-ი-ო-დ-ნენ	ვ-ი-არ-ებ-ო-დ-ით ი-არ-ებ-ო-დ-ით ი-არ-ებ-ო-დ-ნენ	ვ-შერ-ებ-ო-დ-ით შერ-ებ-ო-დ-ით შერ-ებ-ო-დ-ნენ	ვ-ცდილობ-დ-ით ცდილობ-დ-ით ცდილობ-დ-ნენ	ვ-ი-სმ-ო-დ-ით ი-სმ-ო-დ-ით ი-სმ-ო-დ-ნენ	ვ-ი-ცემ-ო-დ-ით ი-ცემ-ო-დ-ით ი-ცემ-ო-დ-ნენ	ვ-ი-ლტვ-ო-დ-ით ი-ლტვ-ო-დ-ით ი-ლტვ-ო-დ-ნენ	
		შესრულებული	მხოლოდ რიც.	1 2 3	ვ-ი-ყ-ა-ვ-ი ი-ყ-ა-ვ-ი ი-ყ-ა-ვ-იან	ვ-ვედ-ი ხ-ვედ-ი ვ-ი-დ-ა	ვ-ი-არ-ე ი-არ-ე ი-არ-ა	ვ-ჰ-ქმნ-ი ჰ-ქმნ-ი ჰ-ქმნ-ა	ვ-ე-ცად-ე ე-ცად-ე ე-ცად-ა	ვ-ი-სმ-ე ი-სმ-ე ი-სმ-ა	ვ-ი-ც-ი ი-ც-ი ი-ც-ა	ვ-ი-ლტვ-ე ი-ლტვ-ე ი-ლტვ-ეან
		მრავლობა რიც.	1 2 3	ვ-ი-ყ-ა-ვ-ით ი-ყ-ა-ვ-ით ი-ყ-ა-ვ-ნენ	ვ-ვედ-ით ხ-ვედ-ით ვიდ-ნენ	ვ-ი-არ-ეთ ი-არ-ეთ ი-არ-ეს	ვ-ჰ-ქმნ-ით ჰ-ქმნ-ით ჰ-ქმნ-ეს	ვ-ე-ცად-ეთ ე-ცად-ეთ ე-ცად-ნენ	ვ-ი-სმ-ეთ ი-სმ-ეთ ი-სმ-ნენ	ვ-ი-ც-ით ი-ც-ით ი-ც-ნენ	ვ-ი-ლტვ-ეთ ი-ლტვ-ეთ ი-ლტვ-ნენ	
	საბუნებისმეტყველო	მხოლოდ რიცები	1	ვ-ყოფილ-ვარ	ვ-სულ-ვარ	1 _ა ვ-უ-არ-ი-ვ-არ 1 _ბ გ-ი-არ-ი-ვ-არ-თ 2 _ა უ-არ-ი-ხ-არ 2 _ბ მ/გვ-ი-არ-ი-ხ-არ 3 _ა უ-არ-ი-ა/ათ 3 _ბ გ-ი-არ-ი-ა/ათ 3 _გ მ/გვ-ი-არ-ი-ა	ვ-უ-ვლ-ი-ვ-არ გ-ი-ვლ-ი-ვ-არ-თ უ-ვლ-ი-ხ-არ მ/გვ-ი-ვლ-ი-ხ-არ უ-ვლ-ი-ა/ათ გ-ი-ვლ-ი-ა/ათ მ/გვ-ი-ვლ-ი-ა	ვ-უ-ქმ-ი-ვ-არ გ-ი-ქმ-ი-ვ-არ-თ უ-ქმ-ი-ხ-არ მ/გვ-ი-ქმ-ი-ხ-არ უ-ქმ-ი-ა/ათ გ-ი-ქმ-ი-ა/ათ მ/გვ-ი-ქმ-ი-ა	ვ-ცდილ-ვარ	ვ-სმენილ-ვარ	ვ-ცემულ-ვარ	ვ-ლტოლილ-ვარ
			2	ყოფილ-ხარ	სულ-ხარ	2 _ა უ-არ-ი-ხ-არ-თ 2 _ბ მ/გვ-ი-არ-ი-ხ-არ-თ	2 _ა გ-ი-ვლ-ი-ვ-არ-თ 2 _ბ უ-ვლ-ი-ქ-არ-თ	2 _ა გ-ი-ქმ-ი-ვ-არ-თ 2 _ბ უ-ქმ-ი-ხ-არ-თ	ცდილ-ხარ	სმენილ-ხარ	ცემულ-ხარ	ლტოლილ-ხარ
			3	ყოფილ-ან	სულ-ან	3 _ა უ-არ-ი-ან 3 _ბ გ-ი-არ-ი-ან 3 _გ მ/გვ-ი-არ-ი-ან	3 _ა უ-ვლ-ი-ან 3 _ბ გ-ი-ვლ-ი-ან 3 _გ მ/გვ-ი-ვლ-ი-ან	3 _ა უ-ქმ-ი-ან 3 _ბ გ-ი-ქმ-ი-ან 3 _გ მ/გვ-ი-ქმ-ი-ან	ცდილ-ან	სმენილ-ან	ცემულ-ან	ლტოლილ-ან
		მრავლობა რიცები	1	ვ-ყოფილ-ვართ	ვ-სულ-ვართ	1 _ა ვ-უ-არ-ი-ვ-არ-თ 1 _ბ გ-ი-არ-ი-ვ-არ-თ	1 _ა ვ-უ-ვლ-ი-ვ-არ-თ 1 _ბ გ-ი-ვლ-ი-ვ-არ-თ	1 _ა ვ-უ-ქმ-ი-ვ-არ-თ 1 _ბ გ-ი-ქმ-ი-ვ-არ-თ	ვ-ცდილ-ვართ	ვ-სმენილ-ვართ	ვ-ცემულ-ვართ	ვ-ლტოლილ-ვართ
			2	ყოფილ-ხართ	სულ-ხართ	2 _ა უ-არ-ი-ხ-არ-თ 2 _ბ მ/გვ-ი-არ-ი-ხ-არ-თ	2 _ა გ-ი-ვლ-ი-ვ-არ-თ 2 _ბ უ-ვლ-ი-ქ-არ-თ	2 _ა გ-ი-ქმ-ი-ვ-არ-თ 2 _ბ უ-ქმ-ი-ხ-არ-თ	ცდილ-ხართ	სმენილ-ხართ	ცემულ-ხართ	ლტოლილ-ხართ
			3	ყოფილ-ან	სულ-ან	3 _ა უ-არ-ი-ან 3 _ბ გ-ი-არ-ი-ან 3 _გ მ/გვ-ი-არ-ი-ან	3 _ა უ-ვლ-ი-ან 3 _ბ გ-ი-ვლ-ი-ან 3 _გ მ/გვ-ი-ვლ-ი-ან	3 _ა უ-ქმ-ი-ან 3 _ბ გ-ი-ქმ-ი-ან 3 _გ მ/გვ-ი-ქმ-ი-ან	ცდილ-ან	სმენილ-ან	ცემულ-ან	ლტოლილ-ან
მიმავალი	მხოლოდ რიც.	1 2 3	ვ-ი-ქ(მ)ენ-ებ-ი ი-ქ(მ)ენ-ებ-ი ი-ქ(მ)ენ-ებ-ა	ვ-ვალ ხ-ვალ ვა	ვ-ი-ვლ-ი ი-ვლ-ი ი-ვლ-ის	ვ-ი-ქ(მ) ი-ქ(მ) ი-ქ(მ)-ს	ვ-ი-ზამ ი-ზამ ი-ზამ-ს	ვ-ე-ც-ი-ბ-ი ე-ც-ი-ბ-ი ე-ც-ი-ბ-ე-ა	ვ-ი-სმ-ი ი-სმ-ი ი-სმ-ის	ვ-ი-ცემ-ი ი-ცემ-ი ი-ცემ-ა	ვ-ი-ლტვ-ებ-ი ი-ლტვ-ებ-ი ი-ლტვ-ებ-ა	
	მრავლობა რიც.	1 2 3	ვ-ი-ქ(მ)ენ-ებ-ით ი-ქ(მ)ენ-ებ-ით ი-ქ(მ)ენ-ებ-იან	ვ-ვალ-თ ხ-ვალ-თ ვლ-ნენ	ვ-ი-ვლ-ით ი-ვლ-ით ი-ვლ-იან	ვ-ი-ქ(მ)-ით ი-ქ(მ)-ით ი-ქ(მ)-ნენ	ვ-ი-ზამ-ით ი-ზამ-ით ი-ზამ-ნენ	ვ-ე-ც-ი-ბ-ით ე-ც-ი-ბ-ით ე-ც-ი-ბ-იან	ვ-ი-სმ-ით ი-სმ-ით ი-სმ-იან	ვ-ი-ცემ-ით ი-ცემ-ით ი-ცემ-იან	ვ-ი-ლტვ-ებ-ით ი-ლტვ-ებ-ით ი-ლტვ-ებ-იან	
პირიბითი	შესრულებული	მხოლოდ რიც.	1 2 3	ვ-ი-ქ(მ)ენ-ებ-ო-დ-ი ი-ქ(მ)ენ-ებ-ო-დ-ი ი-ქ(მ)ენ-ებ-ო-და	ვ-ვიდ-ო-დ-ი ხ-ვიდ-ო-დ-ი ვიდ-ო-და	ვ-ი-ვლ-ი-დ-ი ი-ვლ-ი-დ-ი ი-ვლ-ი-და	ვ-ი-ქმ-ო-დ-ი ი-ქმ-ო-დ-ი ი-ქმ-ო-და	ვ-ი-ზამ-დ-ი ი-ზამ-დ-ი ი-ზამ-და	ვ-ე-ც-ი-ბ-ო-დ-ი ე-ც-ი-ბ-ო-დ-ი ე-ც-ი-ბ-ო-და	ვ-ი-სმ-ო-დ-ი ი-სმ-ო-დ-ი ი-სმ-ო-და	ვ-ი-ცემ-ო-დ-ი ი-ცემ-ო-დ-ი ი-ცემ-ო-და	ვ-ი-ლტვ-ებ-ო-დ-ი ი-ლტვ-ებ-ო-დ-ი ი-ლტვ-ებ-ო-და
		მრავლობა რიც.	1 2 3	ვ-ი-ქ(მ)ენ-ებ-ო-დ-ით ი-ქ(მ)ენ-ებ-ო-დ-ით ი-ქ(მ)ენ-ებ-ო-დ-ნენ	ვ-ვიდ-ო-დ-ით ხ-ვიდ-ო-დ-ით ვიდ-ო-დ-ნენ	ვ-ი-ვლ-ი-დ-ით ი-ვლ-ი-დ-ით ი-ვლ-ი-დ-ნენ	ვ-ი-ქმ-ო-დ-ით ი-ქმ-ო-დ-ით ი-ქმ-ო-დ-ნენ	ვ-ი-ზამ-დ-ით ი-ზამ-დ-ით ი-ზამ-დ-ნენ	ვ-ე-ც-ი-ბ-ო-დ-ით ე-ც-ი-ბ-ო-დ-ით ე-ც-ი-ბ-ო-დ-ნენ	ვ-ი-სმ-ო-დ-ით ი-სმ-ო-დ-ით ი-სმ-ო-დ-ნენ	ვ-ი-ცემ-ო-დ-ით ი-ცემ-ო-დ-ით ი-ცემ-ო-დ-ნენ	ვ-ი-ლტვ-ებ-ო-დ-ით ი-ლტვ-ებ-ო-დ-ით ი-ლტვ-ებ-ო-დ-ნენ
		აქციური	მხოლოდ რიც.	1 2 3	არის	ვ-დ-ი-ო-დ-ე დ-ი-ო-დ-ე დ-ი-ო-დ-ეს	ვ-ი-არ-ებ-ო-დ-ე ი-არ-ებ-ო-დ-ე ი-არ-ებ-ო-დ-ეს	ვ-შერ-ებ-ო-დ-ე შერ-ებ-ო-დ-ე შერ-ებ-ო-დ-ეს	ვ-ცდილ-ობ-დ-ე ცდილ-ობ-დ-ე ცდილ-ობ-დ-ეს	ვ-ი-სმ-ო-დ-ე ი-სმ-ო-დ-ე ი-სმ-ო-დ-ეს	ვ-ი-ცემ-ო-დ-ე ი-ცემ-ო-დ-ე ი-ცემ-ო-დ-ეს	ვ-ი-ლტვ-ო-დ-ე ი-ლტვ-ო-დ-ე ი-ლტვ-ო-დ-ეს
	მრავლობა რიცები	1	ვ-დ-ი-ო-დ-ეთ დ-ი-ო-დ-ეთ დ-ი-ო-დ-ენ	ვ-ი-არ-ებ-ო-დ-ეთ ი-არ-ებ-ო-დ-ეთ ი-არ-ებ-ო-დ-ენ	ვ-შერ-ებ-ო-დ-ეთ შერ-ებ-ო-დ-ეთ შერ-ებ-ო-დ-ენ	ვ-ცდილ-ობ-დ-ეთ ცდილ-ობ-დ-ეთ ცდილ-ობ-დ-ენ	ვ-ი-სმ-ო-დ-ეთ ი-სმ-ო-დ-ეთ ი-სმ-ო-დ-ენ	ვ-ი-ცემ-ო-დ-ეთ ი-ცემ-ო-დ-ეთ ი-ცემ-ო-დ-ენ	ვ-ი-ლტვ-ო-დ-ეთ ი-ლტვ-ო-დ-ეთ ი-ლტვ-ო-დ-ენ			
		2	ვ-ყოფილ-ვიყავ(ი)	ვ-სულ-ვიყავ(ი)	1 _ა ვ-ე-არ-ე 1 _ბ გ-ე-არ-ე/ეთ 2 _ა ე-არ-ე 2 _ბ მ/გვ-ე-არ-ე 3 _ა ე-არ-ე/ათ 3 _ბ გ-ე-არ-ე/ათ 3 _გ მ/გვ-ე-არ-ე	ვ-ე-ვლ-ე გ-ე-ვლ-ე/ეთ ე-ვლ-ე მ/გვ-ე-ვლ-ე ე-ვლ-ე/ათ გ-ე-ვლ-ე/ათ მ/გვ-ე-ვლ-ე	ვ-ე-ქ(მ)ენ-ი გ-ე-ქ(მ)ენ-ი/ით ე-ქ(მ)ენ-ი მ/გვ-ე-ქ(მ)ენ-ი გ-ე-ქ(მ)ენ-ა/ათ მ/გვ-ე-ქ(მ)ენ-ა	ვ-ცდილ-ვიყავ(ი)	ვ-სმენილ-ვიყავ(ი)	ვ-ცემულ-ვიყავ(ი)	ვ-ლტოლილ-ვიყავ(ი)	
		3	ყოფილ-იყავ(ი)	სულ-იყავ(ი)	2 _ა ე-არ-ეთ 2 _ბ მ/გვ-ე-არ-ეთ 3 _ა ე-არ-ენ 3 _ბ გ-ე-არ-ენ 3 _გ მ/გვ-ე-არ-ენ	2 _ა ე-ვლ-ეთ 2 _ბ მ/გვ-ე-ვლ-ეთ 3 _ა ე-ვლ-ენ 3 _ბ გ-ე-ვლ-ენ 3 _გ მ/გვ-ე-ვლ-ენ	2 _ა ე-ქ(მ)ენ-ით 2 _ბ მ/გვ-ე-ქ(მ)ენ-ით 3 _ა ე-ქ(მ)ენ-ენ 3 _ბ გ-ე-ქ(მ)ენ-ენ 3 _გ მ/გვ-ე-ქ(მ)ენ-ენ	ცდილ-იყავ(ი)	სმენილ-იყავ(ი)	ცემულ-იყავ(ი)	ლტოლილ-იყავ(ი)	
საბუნებისმეტყველო	მხოლოდ რიცები	1	ვ-ყოფილ-ვიყავით	ვ-სულ-ვიყავით	1 _ა ვ-ე-არ-ეთ 1 _ბ გ-ე-არ-ეთ	1 _ა ვ-ე-ვლ-ეთ 1 _ბ გ-ე-ვლ-ეთ	1 _ა ვ-ე-ქ(მ)ენ-ით 1 _ბ გ-ე-ქ(მ)ენ-ით	ვ-ცდილ-ვიყავით	ვ-სმენილ-ვიყავით	ვ-ცემულ-ვიყავით	ვ-ლტოლილ-ვიყავით	
		2	ყოფილ-იყავით	სულ-იყავით	2 _ა ე-არ-ეთ 2 _ბ მ/გვ-ე-არ-ეთ	2 _ა ე-ვლ-ეთ 2 _ბ მ/გვ-ე-ვლ-ეთ	2 _ა ე-ქ(მ)ენ-ით 2 _ბ მ/გვ-ე-ქ(მ)ენ-ით	ცდილ-იყავით	სმენილ-იყავით	ცემულ-იყავით	ლტოლილ-იყავით	
		3	ყოფილ-იყვენენ	სულ-იყვენენ	3 _ა ე-არ-ენ 3 _ბ გ-ე-არ-ენ 3 _გ მ/გვ-ე-არ-ენ	3 _ა ე-ვლ-ენ 3 _ბ გ-ე-ვლ-ენ 3 _გ მ/გვ-ე-ვლ-ენ	3 _ა ე-ქ(მ)ენ-ენ 3 _ბ გ-ე-ქ(მ)ენ-ენ 3 _გ მ/გვ-ე-ქ(მ)ენ-ენ	ცდილ-იყვენენ	სმენილ-იყვენენ	ცემულ-იყვენენ	ლტოლილ-იყვენენ	

